

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

191254 SAYI: 2007/11

25 Kasım - 25 Aralık 2007 5 YTL (KDV DAHİL)

express 78
ENTERNASYONAL SALALA

ISSN: 1307-461X
9 771307 461009

YAŞAR BÜYÜKANIT'IN YAYINLANMAMIŞ HATIRATI TSK realitesi

DTP EŞBAŞKANI NURETTİN DEMİRTAŞ

Bir ayağı frende olanın öbür ayağı gazdadır

10 KASIM'IN ARDINDAN

"Sevgili Atatürkçüğüm" araştırması

HAFRİYAT'IN ALLAH KORKUSU SERGİSİ

Linç korkusu, polis korkusu, suskunluk korkusu

SLAVOJ ZIZEK

İstanbul konuşması ve "Türk Marşı"nın tam metni

(Ayıptır söylemesi, dünya basınında ilk defa)

MEHMET YAŞIN

Her hatıra bir seçimdir

HELİM YÛSİV

Bir Kürt için güzel ülke yok

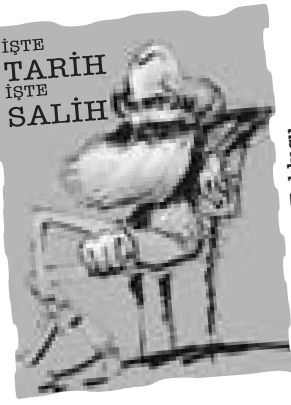
RADYO EXPRESS

Pakistan: Double doz antibiyotik

KARA TREN

Norman Mailer

İSTE
TARİH
İSTE
SALİH

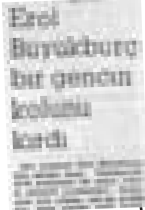

Hazırlayan: Murat Toklucu

Erol Büyükburç sinirlenince

Şarkıcı Erol Büyükburç, 20 Aralık 1969'da turne kazaçlarını kendi hesabına yatıp orkestra elemanlarını parasız bırakan ağabeyi Rifat Büyükburç'u dövmüş ve silahla kovalamış. İki kardeş arasında daha önce de sorun yaşanmış. Büyükburç, 16 Haziran 1967'de de sesi kısıldıktan sonra sinirleri bozulduğu için abisi Rifat'ı gazetesinin tabiriyle 'çok fena' dövmüş. Büyükburç'un arzuları abisiyle sınırlı değil. 7 Ocak 1973'te de Teşvikiye'de ters yola girip karşıdan gelen şoförlerle tartışan Büyükburç, 26 yaşında bir genci "Sen kim oluyorsun da beni uyarıyorsun" diyerek odunla dövmüş ve kolunu kırmış.

(21 Aralık 1969-Hafta Sonu, 17 Haziran 1967- Hürriyet, 8 Ocak 1973-Cumhuriyet)

Helal, Adanalı Celal

15 Aralık 1966'da İncirlik Üssü'nde görevli yedi Amerikalı asker ve bir polisin kent merkezindeki bir sinemanın çıkışında kadınlara sarkıntılık etmeleri üzerine çıkan ve beş bin kişinin katıldığı olaylar sabaha kadar sürmüştü. 13 Amerikalı toplam 47 kişinin gözaltına alındığı olaylar sırasında İncirlik Üssü'nde alarm verilmişti.

Amerikan askerlerini protesto edenler Amerikan Konsolosluğu, Kızılhaç Merkezi, Amerikalı askerlerin gittiği Marmara Barı ve Emniyet Müdürlüğü'nü taşta tutmuşlar. Amerikalılar aynı gece şikayetçi bulunamadığı için serbest bırakılmış, protestocuların 14'ü ise Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na muhalefet, haneye tecavüz, motorlu vasıtaları tahrip ve polise karşı gelmek suçlarından tutuklanmış.

Başbakan Süleyman Demirel olayları "Anarşistlerin gayeleri dostluklarımızı bozmaktır, aldırmanın. Memleketimizdeki komünistler 1961 Anayasası'nın hürriyetçi anlayışı yüzünden yeraltından yer üstüne çıkmışlardır(...) Marks ve Lenin aşıklarının yeri ülkemiz değildir. Bunlar yerine göre ilerici, yerine göre reformcu, yerine göre devrimci, daha ne akla geliyorsa yerine göre onun taraftan. Ama hepsi de yalancı, hepsi de sahtekar, hepsi de fesat ve bölücü." diye değerlendirmiş. İçişleri Bakanı Faruk Sükan ise Amerikalılara ait yüzlerce aracın ateşe verildiği olayların komünistlerin ve dış güçlerin tahriki sonucu çıktığını, perde arkasında sosyalizm maskesi altına gizlenen ihtilalci komünistlerin olduğunu söylemiş. Hürriyet gazetesinin, tutuk-

lananlar arasında olan TİP üyesi ilköğretmeni İsa S.'yi tahrikçilerin başı ilan ettiğini de es geçemeyelim.

Ama iki gün sonra olaylar Türkiye çapında sempati toplayıp Amerikalılara tepkiler artınca hükümet birkaç gün önce komünist marifeti dediği olaylara sahip çıkmaya başlamış. Devlet Bakanı Refet Sezgin, nereden gelirse gelsin Türk milletinin namus ve ifetine müteveccih her hareketin karşılık göreceğini, Adana olaylarına katılanların katıksız Türk milliyetçisi olduğunu söylemiş.

AP'li Mehmet Özgüneş de olayların komünist tertibi gibi gösterilmesine karşı çıkmış ve "Olaylara birkaç kötü niyetli komünist de halkı galeyana getirmek için katılmış olabilir. Ancak gerçek şudur ki, olaylar namusuna düşkün Türk milletinin bir şahıslarıdır. Bu komünistlerin oyunudur kulpunu takmakta bir fayda yoktur..."

Milli maç

14 Aralık 1956'da üç gün sonra oynanacak Türkiye Polonya maçı öncesinde, Galatasaray ve Fenerbahçe kulübü yönetimi federasyondan bazı taleplerde bulunmuş, taleplerin kabul edilmemesi durumunda milli maça futbolcu vermeyeceklerini açıklamışlar. İki kulübün talepleri arasında milli maç için 500'er adet kapalı tribün bileti ve önceki milli maçlarda federasyonun ödemesi gereken futbolcu yevmiyelerinin bir an evvel ödemesi de bulunuyor. Federasyon bu ultimatomu "Eğer milli maça futbolcu vermezseniz, birer sene ligidan uzaklaştırılacaksınız" karşılığı verse de, kulüplerin tanıdığı sürenin dolmasına bir saat kala talepler kabul edilmiş. Dolmabahçe Stadi'nda oynanan maçta milli takım Polonya'yla 1-1 berabere kalırken, golü Galatasaraylı Metin Oktay atmış. (15 Aralık 1956-Cumhuriyet)

İstanbul'un adı Mehmet olsun!

İstanbul'un fethinin 500. yıldönümüne iki yıl kala Safi Dümer adlı bir vatandaş, İstanbul'un adının değiştirilmesi için dilekçeyle valiliğe başvurmuş. İstanbul'un tarihini uzun uzun anlattığı dilekçesinde İstanbul adının Grekçe kökenli olduğunu söyleyen Dümer, "500. fetih yıldönümü gelmeden şehrimizin bu isminin değişmesi gerekmektedir. Türkçe olmayan bir isimle fetih yıldönümü kutlamak abes olacaktır. Nasıl ki yabancı komutanların isimleri Washington, Stalingrad, Leningrad gibi şehirlere veriliyorsa İstanbul isminin de Fatih Sultan Mehmet, uzun olacağı düşünülürse de kısaca Mehmet diye düzeltilmesini istiyorum" demiş.

(23 Aralık 1951 - Vatan)

Fotoğraf: Şahan Nuhoglu

TSK realitesi

Evre, “bir hatamız da oydu” diyerek başlıyor Fikret Bila’nın “Kürtçeyi neden yasakladınız?” sorusunu cevaplamaya. Ve “hata olduğunu sonradan anladım” diyerek devam ediyor: “Güneydoğu’da hizmet verecek memurun Kürtçe de bilmesi lazım.” Evren “Kürtçe ya-sağı”ndan Kürtçenin öğretilmesine kadar gelmiş. Ama, o oraya gelene kadar çok can yandı.

DTP Mardin milletvekili Emine Ayna’nın 11 Kasım’da Nusaybin’deki mitingde söylediğine nasıl itiraz edilebilir? “Ben bir Kürt kızı olarak kendi anadilimi bilmiyorum ve konuşamıyorum. 1984’te PKK kendisini ilân etti. Bugün ‘Kürtçe diye bir dil vardır’ deniyorsa, silahlı ve silahsız bir mücadelenin sonucundadır. Bu gerçeği yadsıyamayız. Bu, Türkiye’nin bir gerçeğidir.” Bu gerçeğin bedeli 30 bin aşkın can kaybı, diğer kayıplar da cabası. Evren’in sonradan anladığı hatanın maliyeti bu.

Fikret Bila’nın çeşitli bölümleri kısım başında Milliyet’te yazı dizisi olan kitabı “Komutanlar Cephesi”nde, komutanların “hata”larından geçilmiyor. (Milliyet’teki dizinin ardından TSK’nın emekli komutanlara “konuşma ya-sağı” koyması tesadüf değil). Ve insan sormadan edemiyor: Bu kadar çok hata nasıl yapılır, niçin yapılır? Emekli Orgeneral Aytaç Yalman bir ipucu veriyor:

“Türkiye’nin sorunu henüz sosyal boyuttayken görme-si ve doğru okuması gerekirdi. Bu yapılabileseydi, sorun belki sosyal aşamadayken çözülebilirdi. O aşamada soru-nun ‘kendini ifade’ olarak tarif edildiğini görüyoruz. Dilini konuşmak, şarkısını, türküsünü dinlemek, kültürünü ya-şamak istiyor. Oysa bizler o dönemde ‘Kürt yoktur’ diye eğitilmişiz.”

Yalman’ın teşhisi, yanlış eğitim ve sosyal körlük. Peki sorumlusu kim? Yalman’ın 14 yaşından itibaren eğiten Türk Silahlı Kuvvetleri değil mi? Demek ki yapısal bir soru-nun söz konusu. “TSK realitesi” de bu zaten: Mevcut ya-pısıyla, hata üstüne hata üreten bir kurum. Herhangi bir kurum olmadığı için de, hatalarının bedeli ağır. Ama be-deli ödeyen TSK değil, Türkiye toplumu; her kesimiyle, her bireyiyle.

Asteğmen Zeki Burak Okay’ın annesi Neriman Okay’ın cenaze törenindeki (Eylül 2006) sözleri ekranlara da yan-sımıştı: “Oğlum şehit değil, pispisine öldü. Hakımı helâl etmiyorum.” Buna acılı bir annenin ölçüp biçmeden söy-lediği sözler denebilir. Peki, Ertuğrul Özkök’ün Dağlıca baskını üzerine yazdıklarına ne demeli? “O bölgede art ar-da çok vahim iki büyük stratejik hata yapıldı. Her ikisinde de çok sayıda genç insan hayatını kaybetti. Onlar canla-rını kaybederken bitme noktasına gelmiş bir örgüt psiko-lojik moral buldu. Bir de uluslararası alanda yine dikkatle-ri çekti. Yani, bu iki stratejik hatanın maliyeti hepimiz için ağır oldu. Eğer bu teşhiste birleşiyorsak, bununla yüzleş-meyi de bilmeliyiz. ‘Mücadelenin ortasında bunun hesabı sorulmaz’ diyemeyiz.”

Hesabı sorulması gereken sadece “stratejik” hatalar değil, “mücadele”nin kendisi. İlker Başbuğ’un şu sözleri-ne mim koyalım: “PKK’ya katılımı engelleyemedik.” Peki hata kimin? DTP’nin kapatılması için kollanın sıvanması-na Erdoğan’ın “parti kapatılırsa dağa çıkarak” diyerek karşı çıkması boşuna değil. PKK’ya katılımın en yüksek düzeyde olduğu dönemi, 1990’ların başını hatırlayalım: Önce HEP vardı, o kapatıldı, DEP kuruldu, SHP’nin des-teğiyle meclise girdi, sonra “PKK mecliste” nidalanyla ka-patıldı, milletvekilleri hapse atıldı. Ve Susurluk skandalıyla ayan beyan olan “kirli savaş” başladı, faili meçhul cina-yetler, köy boşaltmalar, köy yakmalar...

Dönemin Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş, bu “operasyon”ları yürüten “Özel Kuvvetler” için “Komutan-lar Cephesi”nde çarpıcı bir benzetme yapıyor: “Bir nevi Türk PKK’sı.” Zaten dönemin şırası, “PKK’yla PKK yön-temleriyle savaşmak”tı.

“Özel Kuvvetler”in kurulması gündeme geldiğinde, Demirel, “yeni bir Yeşil Ordu yaratırsınız” demişti, Kur-

tuluş Savaşı’ndaki Çerkez Ethem kuvvetlerine gönderme yaparak. Tarihin cilvesine bakın ki, 1990’ların ikinci yarısında tartışmaların odak noktası JITEM ve “Yeşil”di.

TSK’nın sicili hata dolu. Ama bu hataların hesabı so-rulamıyor. Siyaseten sorulamıyor (“askerî vesayet demok-rasisi”nde nasıl sorulabilir?), hukuken sorulamıyor (TSK mührünü taşıyan bir anayasayla nasıl sorulabilir?). Aske-rî, ancak askerî yargı yargılayabiliyor, TSK’nın icraatları si-vil yargının alanına girmiyor. Hesap sorulamadığı için de hataların tekrarı engellenemiyor. “TSK realitesi”nin özü bu.

Hata dediğimiz şeylerin birçoğu düpedüz suç aslında. Kimisi mevcut yasalara göre bile suç, kimisi burada değil-se de TSK’nın dilinden düşürmediği “çağdaş uygarlık se-viyesi”ndeki ülkelerde suç. En aleni ve en ağır suç olan darbeciliği bir tarafa bırakalım, emekli Albay Erdal San-zeybek’in yazdıklarına bakalım: “Planım suydur: İki gece-de bir, havan aydınlatma mermisini ilçe merkezi üzerine atacaktım. Sonra, önceden belirlenmiş hedeflere makinalı tüfekte ateş açacak, sonra da roketleri ateşleyip şehir üze-rinde tam bir çatışma havası yaratacaktık. Ertesi sabah halkı şehir meydanında toplayıp muhtemel bir çatışmada şehrin ve halkın ne denli zarar göreceğini, bu nedenle te-röristlerin şehre girmesine izin vermeme gerektüğünü anlatacaktık. Dediğimiz gibi yaptık, haftada en az bir ke-re bu uygulama Şemdinli’de yapılır oldu, hem de uzun bir süre.”

Albay Sanzeybek, 1992’de Şemdinli’de Jandarma Hu-dut Tabur Komutanıydı. “İhaneti Gördüm” adlı kitabında-ki ifşaatı basına yansıdığı halde hakkında soruşturma açılmadı.

Emekli Korgeneral Altay Tokat’ın Yeni Aktüel’e anlat-tıkları da Sanzeybek’in ifşaatından aşağı kalmıyor: “Ben de bir-iki kritik noktaya bomba attırdım. Benim meselem mesaj vermektir. Batıdan gelen memurlar, hakimler işin ciddiyetini anlamıyor. Hizaya gelsinler diye evlerine yakın iki yere (bomba) attırdım.” Tokat’ın, Şemdinli olayının er-tesinde söylediği bu sözler üzerine açılan dava, askerî yar-gıda takipsizlik kararıyla sonuçlandı.

Şemdinli’yi hatırlayalım: 9 Kasım 2005’te güpegündüz bir kitabevi bombalandı, bir kişi hayatını kaybetti. Ve Bü-yükanıt, olaydan birkaç saat sonra, zanlı Ali Kaya için, “tanım iyi çocuktur” demekte sakınca görmedi. İddiana-medede adı geçince, savcıya ne olduğu herkesin malûmu.

Evren’in günün birinde “hata ettik” diyeceği akla ge-lir miydi? Kim bilir, belki Büyükanıt da, mesela 2017’de, bir hatıratı yayınladı ve bakarsınız Evren’i sollayan şeyler söyler. Mesela: “PKK’ya, DTP’ye ‘etnik-milliyetçi’ diyor-duk ama, asıl etnik milliyetçiliği biz yapıyorduk. 27 Nisan muhturasında ‘Ne mutlu türküm diyene’ anlayışına karşı çıkan herkes Türkiye Cumhuriyeti’nin düşmanıdır ve öyle kalacaktır” dememiz hataydı. Bir Kürt, niçin ‘Ne mutlu Türküm diyene’ desin? Ama biz öyle eğitildik.”

Ve mesela: “Amerikalılar Apo’yu ‘asma-yın, kullanın’ diyerek bize verdiler. Biz ne yaptık? ‘Bebek katili’ deyip durduk. Halbuki, adam daha yakalandığı andan itibaren ‘işbirliğine hazırım’ diyordu. İmralı’dan, sorunun misak-ı milli sınırları içinde çözülmesi için mesajlar gönderiyor, si-lahlı mücadeleyi değil, ‘demokratik cumhuriyet’i savunu-yordu.” Büyükanıt sözlerini şöyle sürdürebilir: “DTP’nin kapatılması için düğmeye basmamız da hataydı. PKK’ya ‘terörist’ dememeleri doğaldı, neticede tabanları aynı ta-ban. Demokratik özerklik dedikleri şey de dünyanın birçok yerinde var. Bulgaristan Türklerine tanınan hakları biz de Kürtlere tanıydık bu noktaya gelinmezdi.”

Ama inşallah şöyle satırlar okumayız: “2007 sonbaha-rında gaza basmamız hataydı. Sonra frene basmaya çalış-tık, ama artık çok geçti. Şehit cenazeleriyle körük-lenen milliyetçi histeri ve sınırötesi harekât inadı-mız Türkiye’yi geri dönülmez bir noktaya getirdi. O nokta, uğradığımız felâketin başlangıcıydı.”

• Şehir Hatları	5
• Kürt sorununda yol ayrımı	10
• DTP Eşbaşkanı Nurettin Demirtaş	14
• “Sevgili Atatürkçüğüm” araştırması	19
• Anima, Animus, Atatürk	23
• Radyo Express	25
• Norman Mailer	33
• Kıraat	36
• Helim Yusiv	38
• Mehmet Yaşın	40
• Allah Korkusu sergisi	43
• Bienal’in ardından	46
• Meşin Yuvarlak	48
• Müzik Dolabı	50
• Slavoj Žizek	53

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Alaz Kuseyri, Ali Kesgin, Ali Murat Hamarat, Alican Tayla, Arslan Eroğlu, Asena Gü-nal, Aykan Safoğlu, Ayşegül Oğuz, Balkan Talu, Batu Bo-ran, Bilge Ceren Şekerciler, Çiğdem Öztürk, Derya Sayın, Didem Danış, Ender Ergün, Eray Aytımur, Erdir Zat, Esra İpekçi, Hakan Lokanoğlu, Haziran, HknKrtsh, Hüseyin Usta-oğlu, İlker Aksoy, İrfan Aktan, Mehmet İren, Merve Erol, Murat Meriç, Murat Toklucu, Mustafa Yılmazçelik, Nilgün Yurdalan, Ogan Güner, Onat Yücel, Onur Yazıcıoğlu, Özay Selmo, Özgür Eren, Pelin Özer, Pınar Ögünç, Pınar Uygun, Reha Öztunalı, Saner Şen, Serhan Mersin, Serkan Sey-men, Sinan Yusufoglu, Siren İdemen, Sungu Çapan, Süley-man Bilgi, Şahan Nuhoglu, Tora Pekin, Tuncer Erdem, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoglu, Yasemin Avdan, Yasin Kokarca, Yücel Göktürk, Zeynep Nuhoglu baskı Mikado Matbaacılık ve Tic. Ltd. Şti. İmam Çeşme Cd. G/47 Sk. No:6 Seyran-tepe 80660 İstanbul Tel: 0.212.289 27 93 basım yeri ve tarihi İstanbul Kasım 2007 dağıtım Doğan Dağıtım A.Ş. yö-netim yeri: Abdullah Sok. No. 9 Beyoğlu - İstanbul tel-faks: 0.212.251 87 67 e-mail expressdergisi@yahoo.com abonelik expressroll@gmail.com yıl 6 sayı 78 25 Kasım - 25 Aralık 2007 imtiyaz hakkı Bilge Ceren Şekerciler so-rumlu yazışları müdürü Şahan Nuhoglu ilan irtibat Özay Selmo (0.533.514 90 49)

YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR.
ISSN 1307 - 461X

Fotoğraflar: Saner Şen

Barış mitingini yok saymak

ANKARA- "Şimdi tam da; karanlığa karşı aydınlığı; baskıcı, otoriter yönetim anlayışına karşı, özgürlük ve demokrasiyi; ırkçı ve milliyetçi anlayışın beslediği linç kültürüne karşı, bir arada kardeşçe ve barış içinde yaşamayı; her şeyin para-kâr olduğu piyasa anlayışına karşı eşitliği savunma zamanıdır. Şimdi tam da, eşit, özgür, demokratik bir Türkiye'de bir arada yaşamı savunma, bunun için mücadele etme zamanıdır. Şimdi tam da geri adım atmadan temel hak ve özgürlüklere sahip çıkma zamanıdır." 3 Kasım'da Ankara'da, KESK, TMMOB ve TTB'nin öncülüğünde düzenlenen "Özgür, Demokratik ve Eşitlikçi bir Türkiye" mitingine çağrı metni böyle diyordu.

Bu çağrıyı yanıtsız bırakmamak için 2 Kasım akşamı Haydarpaşa'dan organizasyon komitesinin miting için tuttuğu trene biniyoruz. Ankara Gari'ne indiğimizde, otobüslerle gelen eylemcilerle buluşuyoruz. Yürüyüşün başlama saatini beklerken çaylar içiliyor, yavaş yavaş pankartlar açılıyor, gençler kortejlerini oluşturup sloganlarını dizmeye başlıyor. Pınl pınl bir güneş, tam eylem havası. Hipodromla gar arasında bir aşağı bir yukarı gidip kortejlere bakıyoruz. Mitingi düzenleyen demokratik kitle örgütleri, mitingün ana fikrini halktan kopuk bir şekilde yürütülen anayasa tartışmalarına üçüncü bir seçenek sunmak, sosyal güvenlik ve kamu personeli yasa tasarıklarının emekçilere yaptığı haksızlıklara itiraz etmek ve sürece müdahil olmak olarak belirlemişti. Ancak memlekette son iki haftada oluşturulan savaş ortamı, doğal olarak barış talebini her şeyin önüne geçirmiş ve katılımcılar daha çok bir

arada kardeşçe yaşamak isteğini dile getiren pankartlar hazırlamışlar. En çok hoşumuza giden pankart, mitingde de en gür atılan sloganın sözlerini taşıyordu: "Türk Kürt Ermeni, Yaşasın Halkların Kardeşliği". Yürüyüşün başlama saati yaklaştıkça katılımın tahmin ettiğimizden çok olması moralimizi düzeltiyor, umudumuz tazeleniyor. Sokaklarda linççi kalabalıklar kol geziyor, güney sınırının yeniden çizilmesini isteyenler savaş çıkartkanlığına soyunmuşken, her zamankinden daha çok ihtiyacımız var aydınlık yüzler görmeye. Yürüyüş başladıktan sonra Eğitim-Sen korteji bu ihtiyacı hem nitelik, hem nicelik olarak gideriyor. Bir süre sakin devam eden yürüyüş, meydana yaklaştıkça ve etraftaki Ankaralılar çoğaldıkça kıvamını buluyor. Meydana girişte polisle ufak bir itişme yaşanıyor, ancak mesele büyümüyor. Rengarenk bayraklar ve pankartların içinde hiç Türk bayrağı yok diye düşünürken, genç bir adamın elinde görüyoruz. Diğer elinde de Mahir Çayan'lı bir bayrak var. İkisini birden sallıyor. Yaşlıca bir amca ise kendi hazırladığı "252 asgari ücretlinin parasını alırsın, Fatih Terim sen ne iş yaparsın" dövizini yüzümüze bir tebessüm yerleştiriyor.

Kürsüden yapılan konuşmalarda ağırlıklı olarak barış ve kardeşlik vurgusu var. "Başka bir Türkiye için ne AKP'nin anayasası, ne de 12 Eylül anayasası, demokratik bir halk anayasası elzemdir" diyor. Konuşmalar faşizme karşı atılan Türkçe ve Kürtçe sloganlarla kesiliyor. Mitingin sonlarına doğru İlkey Akkaya şarkılar söylemeye başlarken halaylar hız kazanıyor, biz de soluğu bir kebabçıda alıyoruz.

Başkente gitmeyi çok olmuştuk.

Ankara, bir altgeçitler şehrine dönüşmüş, yerin altı da üstü kadar hareketli. Metrodan gara uzanan birkaç kilometrelik altgeçit asker malzemeleri satan bir çarşı olmuş, eylem alanındaki havanın tam zıddı bir ortamda buluyoruz kendimizi. Epey de dikkat çekiyoruz, çünkü uzadıkça uzayan geçit boyunca bizim grubumuzdaki iki kadından başka kadına rastlanmıyor ortalıkta. Bu arada bizim ekipteki erkeklerin hepsi uzun saçlı.

Dönüş yolculuğunu otobüsle yapıyoruz. Mola yerinde TV haberlerine kilitleniyoruz, ama büyük kanallar 25-30 bin kişinin katıldığı bir barış mitingini hiç olmamış gibi davranıyor. Ertesi gün, gazeteler de bir-iki küçük haber dışında TV'lerle aynı tavrı gösteriyor.

İstanbul'a yaklaştıkça, "bir günde mi özletir bir şehir kendini" derken köprü trafiği lafı ağızımıza tıkıyor.

– Özgür Eren

Mezarlar ve yabangülleri

YÜKSEKOVA – Van'dan Yüksekova'ya doğru yola çıkıyoruz. Öğleden sonra üç suları. Güneşli, kuru, soğuk bir gün. ekim ayının son günü. Yüksekova'da, bir Avrupa televizyonu için dağda ve askerde yakını olan birkaç aileyle görüşeceğiz. İstanbul'dan telefonla randevulaştığımız Seyhan'ın abisi Reşat ve kardeşi Kerem bizi karşılıyor. Bir arkadaşından ödünç aldığı yeni ve konforlu arabayı Reşat kullanıyor. Ortam genel olarak güvenli sayılır, ama yine de yalnız başına yola çıkmayı göze alamamış. Reşat, kumral, hafif yanık tenli, güler yüzlü, fazlasıyla sakin edalı, 31 yaşında, dört çocuk babası; belediyede çalışıyor. Kerem 24 yaşında, konuşkan, esprili, sıcak kanlı, saçına başına,

giyimine kuşamına ihtimam gösterdiği belli; açık öğretim öğrencisi.

Ülkenin batısında esen savaş ve teyakkuz halinin yansımaları onlarda pek yok. Büyük bir savaş hali beklemiyorlar. Ama, elbette gerginler, tedirginler. Onları asıl, medyanın dili, tavrı, Kürt-Türk karşıtlığının tırmandırılması endişelendiriyor. Ömürlerinin tamamı savaş koşullarında geçmiş, artık savaşı bitmesini, ama hakikaten bitmesini istiyorlar. "Af ve demokratik bir Türkiye'den başka bir şey istemediklerini" anlatıyorlar. Örgütün son dönemdeki eylemlerini meşru müdafaa olarak yorumluyorlar. "Operasyonlar sürerken, onların eli armut mu toplayacak?" Ayrıca, her olayın "Türk" basınında aktarıldığı gibi olmadığını hatırlatıyorlar. Dağlıca olayının ertesi günü düğün konvoyunun uğradığı saldırı meselesi...

Van-Yüksekova arabayla üç buçuk-dört saat sürüyor. 21 Ekim'de 12 askerin yaşamını yitirdiği, sekizinin de PKK tarafından kaçırıldığı Dağlıca olayından, kaçırılan askerlerden, genel ruh halinden, hayat şartlarından, son seçimlerden, örgütün durumundan, halkın desteğinden, Öcalan'ın konumundan konuşuyoruz. Kerem "üç buçuk milyon kişinin resmen noter tasdikli Öcalan irademdir beyanı verdiğini" söylüyor. AKP oylarını halka verilen "rüşvetler"e ve savaşın bitirilmesi arzusunun bağlıyor. Esir alınan askerlerin bir ya da ikisinin örgüte katılabileceği söylentisi çocukça gururunu okşuyor, "askerler, gerillaların düşündüklerinden ne kadar farklı olduklarını, onların kulaklarını kesmediklerini, iyi insanlar olduklarını görecekler".

Söz, Serhat'a geliyor. Serhat, Seyhan, Reşat ve Kerem'in kardeşi. 1994'te, 14 yaşındayken "gerilla saflarına katılmış". Şu anda nerede olduğunu tam olarak bilmiyorlar, ama yaşadığını tahmin ediyorlar. Kerem "ben onun kadar cesur çıkmadım, o cesareti gösteremedim" diyor. Sesinden mahcubiyet, eziklik hissediliyor.

Kerem, DTP'nin çalışmalarına katılıyor. Seçim öncesinde Aydın'da kampanyada yer almış. Geçen yıl bir internet kafe açmış, işlek bir yerde olmadığından iş yapamamış, kapıya kilit vurmuş.

Yeni Köprü'ye kadar sadece bir kere, trafik kontrolü nedeniyle durduruluyoruz. Yeni Köprü'deyse kimliklerimizi kontrol eden jandarma, arabadan inmemizi, komutanlığa gitmemizi söylüyor. Komutan kimlik bilgilerimizi, nereden gelip nereye gittiğimizi, ne yapacağımızı, kaç gün kalacağımızı önündeki kâğıtlara kendi el yazısıyla not alıyor. Dönüşte tekrar uğramak zorundayız.

OHAL zamanında olsa, bu andan itibaren, Yüksekova'dan ayrılmaya kadar, vardiya ile değişerek iki sivil polis 24 saat ensemizden ayrıl-

maz, sık sık karakola çekilir, üstümü, eşyalarımız, sıkı sıkıya aranır-
dı. Bu sefer, ne sürekli izleniyoruz,
ne de eşyalarımız aranıyor.

Hakkâri'nin Çukurca ve Şem-
dinli ile beraber üç ilçesinin en bü-
yüğü ve gelişmiş olan Yüksek-
ova'nın nüfusu hızla artarak 100 bini
geçmiş. İlçeye vardığımızda hava
tamamen kararmış durumda. Ama
çarşı kalabalık, bütün dükkanlar
açık. Çoğunluğu iki katlı binalar
arasında, adının nereden geldiğini
öğrenemediğimiz, altı yıl önce açıl-
an üç yıldızlı Oslo oteli ve üç kere
saldırıya uğrayan Zagros iş merkezi
hemen dikkat çekiyor.

Ateş eder miydim?

Seyhan'ın iş merkezindeki kafeter-
yasına gidiyoruz. Alçak masa ve ta-
burelerde kızıl erkekli gençler soh-
bet ediyor, gazete okuyor, müzik
çalardan Koma Amed'in sesi hafif
hafif yükseliyor. Seyhan 28 yaşında,
bakışlarıyla, ifadesiyle, konuşma-
sıyla, daha ilk anda güven uyandı-
ran insanlardan. Kendisinden bir
yaş küçük kardeşi Serhat "dağ-
da"yken, Seyhan da bölgede asker-
liğini yapmış. Hayatının en zor dö-
nemi olarak hatırlıyor o günleri.
"Elimde silah nöbet tutuyorum. Hep
aklımda şu soru: Şimdi PKK gelse,
ne yaparım, kendimi savunmak için
ateş eder miyim? Kardeşim orada,
en yakın beş-altı arkadaşım orada.
Nasıl ateş ederim? Kardeşim sar-
şın, yeşil gözliydi; belki onu ayırt
edebilirim diye düşünüyordum. Pe-
ki, diyelim kardeşim aralarında yok,
ama o zaman da onun arkadaşları...
Ayrıca, o kadar çok kişiyi tanıyorum
ki orada, sanki hepsini tanıyormu-
şum gibi geliyor. Karşı karşıya kal-
sak ateş eder miyim? Bu soru hep
kafamı kemiriyordu. Sonuçta, ölü-
rüm, ama ateş etmem herhalde di-
ye kanaat getirdim. Yine de emin
olamazsın." Bu soru aradan geçen
zamana rağmen, hâlâ ara ara Sey-
han'ın aklına takılıyor. Bu nedenle
askerde ciddi psikolojik sıkıntılar
yaşamış. Sonunda, askeriyenin psi-
kiyatına gitmiş. "Kardeşim orada,
dayanamıyorum, sıkıntılarım on-
dan" diye anlatmış. Sakinleştiriciler
vermişler, ama nöbetler yine de-
vam. Tek farkla, daha önce cepha-
nelik nöbeti tutuyormuş, oradan
alınmış.

İş Merkezi'nde çalışan İhsan'ın
durumu da benzer. İhsan, Serhat'ın
en yakın arkadaşısıymış. Serhat'ın
14'ünde dağa çıktığını söylerken,
gözlerinde özlemle karışık bir hay-
ranlık okunuyor. İhsan da askerliği-
ni "çatışmalı" dönemde bölgede
yapanlardan. O askerdeyken, en
yakın arkadaşı ve dayısının oğlu
dağda. Aynı soru –"karşı karşıya
kalsak ateş eder miydim?" onu da
kahretmiş. Hâlâ da kesin bir cevap
veremiyor. Askerliğini yapmış oldu-
ğu için utanç duyduğunu anlatıyor.
Hüzünlü bakışlı çakır gözleriyle te-
zat oluşturan sıcak gülümsemesiyle

"Oğlum PKK'ye katıldığında çok küçüktü, 15 yaşındaydı. Bir süre sonra abisi askere gitti. Allahım diyordum, ne yaptık biz sana? İki oğlum var, biri askerde, biri dağda. Bu iki kardeş nasıl karşı karşıya gelir?" Tahir kardeşiyle karşı karşıya gelmeden askerden dönmüş. Ama, birkaç yıl sonra, Veli'nin ölüm haberi gelmiş.

İhsan'ın yüzü, sanki Serhat'inkiy-
miş gibi zihnimize yer ediyor. Bel-
ki saçının, gözünün renginden, bel-
ki de en yakın arkadaşı olduğu için.

Kerem askerlik çağrısı almış. Açık öğretim fakültesine kayıtlı, sırf askerliği tecil etmek için. Ama uy-
kulan kaçıyor, daha ne kadar erte-
letebilir? "Vicdani redçi olmak isti-
yorum" diyor. "Ama tek başına çok
zor, böyle bir şeyi toplu olarak ör-
gütlemeliyiz." Türkiye'de vicdani
redçilere yaşatılan sonsuz eziyeti
göze alabilecek bir "kalabalık"
oluşturmanın kolay olmadığını far-
kında; askerlik konusu açılınca da-
ralları geliyor.

İki oğlum var, biri askerde, biri dağda

Ertesi sabah, Seyhan'la birlikte Ce-
mal Şahin'in televizyon tamir atöl-
yesine gidiyoruz. Cemal Şahin'in
oğlu Tahir, babasıyla beraber çalış-
ıyor; herkes gibi gazetecilere şüp-
heyle, hatta kızgınlıkla bakıyor. Ba-
basıyla söyleşi yapmak istediğimizi
söylediğimizde, Seyhan'ı bir köşeye
çekip, güvenilir olup olmadığımızı
soruyor. "Ben seni tanırım, anla-
mam!" diyor. Seyhan bize kefil olu-
yor. Kısa bir süre sonra, bembeyaz
saçlı, bembeyaz bıyıklı, yaşadığı
acılar yüz hatlarına işlemiş Cemal
geliyor. 60'larının başlarında gibi
görünüyor, yorgun ama dinç.

Cemal'le birlikte, iki oğlundan
birinin yattığı, ilçenin eski mezarlı-
ğına gidiyoruz. Kâh iyice şiddetle-
nerek, kâh hafifleyerek yağmur ya-
ğıyor. Buradaki pek çok mezar gibi,
Veli Şahin'in de mezartaşı yok, ama
üzerinde kırmızı bir yaban gülü
yükseliyor. Oğlunun mezarının ba-
şına çömlen Cemal anlatıyor. "Oğ-
lum PKK'ye katıldığında çok küçük-
tü, 15 yaşındaydı. Bir süre sonra
abisi askere gitti. Allahım diyor-
dum, ne yaptık biz sana? İki oğlum
var, biri askerde, biri dağda. Bu iki

kardeş nasıl karşı karşıya gelir?"
Tahir kardeşiyle karşı karşıya gel-
meden askerden dönmüş. Ama,
birkaç yıl sonra, Veli'nin ölüm ha-
beri gelmiş. "O zamanlar bizim ev-
de Roj TV yoktu, geç haberim oldu.
Ramazan bayramından sonra, dük-
kâna gittim, çarşıdakiler 'sen eve
dön' dediler. Hemen anladım. Me-
ğer oğlum öleli on gün olmuş. Sav-
cılığa dilekçe verdim cenazesini al-
mak için. İzin geldi. Dargeçit'e git-
tim. O çatışmada 15 kişi ölmüştü.
Askerler fotoğraflarını çektikten
sonra hepsini gömmüş, mezarlarına
da numara koymuş. Subay bana
"hangisi senin oğlun?" diye sordu.
Düşündüm, tanıyabilir miyim acaba
oğlumu? Gittiğinde onbeş yaşın-
daydı, şimdi 25, rengi değişmiştir,
şekli değişmiştir... Bana fotoğrafları
gösterdiler. Bilemiyorum artık, kan-
mı çekiyor, nedir? Oğlumu tanıdım,
daha doğrusu tahmin ettim. Aldım
cenazeyi getirdim. Buraya göm-
dük."

Seyhan cenazeye birkaç bin ki-
şinin katıldığını söylüyor. "Yükse-
kova'da çocuğunun cenazesini al-
mak için başvuran ilk aile biziz" di-
yor Cemal. Biraz ötede, askerdey-
ken hayatını kaybeden bir gencin
mezarı var. Mezar mermerden,
devlet yaptırmış, üzerinde "şehit
asker" in adı yazıyor.

Kürt Memetçikler

İhsan ve Seyhan'la şehir merkezin-
den biraz uzaklaşıp tepelere çıkıyo-
ruz. Zaten her taraf dağlarla çevrili.
Arkada sıra sıra dağlar yükseliyor.
Bölgenin en yüksek dağları Cilo'lar.
Bütün Yüksekova aşağıda. "Bizim
çocukluğumuz bu dağlarda geçti"
diyor İhsan, "size tuhaf gelebilir
ama, bu buralarda top bile oynar-
dık". Seyhan "dağın koşulları zor-
dur, İstanbul'dan, İzmir'den, Bur-
sa'dan gelen biri burada nasıl hare-
ket edilir, nasıl nefes alınır bilemez,

zorlanır" diye araya giriyor. Son yıl-
larda bölgede askerlik yapan Kürt-
lerin sayısının artıp artmadığını so-
ruyoruz. "Eskiden Kürtçe bilen bir
üniformalı gördüğümüzde çok şaşı-
nrıldık, o kadar nadirdi burada Kürt
asker. Şimdi her karakolda, her bö-
lükte en az birkaç Kürt asker var?"
Bu değişimin 1990'ların sonların-
dan, 2000'lerin başından itibaren
olduğunu söylüyor Seyhan. Ona
göre sebep: "Ölen askerler arasında
Kürtler de olsun ki, halk PKK'ye an-
tipati duysun." İhsan da katılıyor:
"Ayrıca, askerlerin arasında Kürtle-
rin de olduğu bilinince, PKK'nin
ateş etmekte daha tedirgin olacağı
düşünüyor olabilir".

Tepeden iniyoruz, çarşı her za-
manki gibi kalabalık. Nüfusa oranla
akıl almaz derecede çok araba var.
Aklımıza, on küsur yıl önce geldiği-
mizde işittiğimiz "bir kilo toz, bir
Toros" lafı geliyor. Ortalıkta pek
Toros marka otomobil yok; toz tica-
retindeki durumsa konumuz değil.
Tek bir trafik lambası yok. İsteyen
arabasını istediği yere park ediyor.
Kaldırım kenarlarında iki, üç sıra
park etmiş araba oluyor. Bir başka
araba gelince kayıp yer açıyorlar;
tıpkı iki kişi bankta otururken,
üçüncü birinin gelmesi gibi. Sabah
ve akşam saatlerinde bütün arabalar
birbirine giriyor, neredeyse dü-
ğüm oluyorlar. Korna sesinden ge-
çilmiyor. Yayalar da çok rahat, tra-
fiğin göbeğinde yolun ortasında
durup konuşan iki-üç kişi kimseyi
yadırgatmıyor. Trafik nedeniyle çı-
kan bir kavgaya, bağınış çağınışa
hiç rastlamadık; pek kaza da olmu-
yormuş.

Politizasyonla gelen kentlilik

Çarşıda en dikkat çekici şeylerden
biri de dershanelerin çokluğu. Lise-
yi bitiren öğrenciler –içlerinde epey
kız da var– pes etmiyorlar; iki, üç,
dört defa üniversite sınavında şans-

larını deniyorlar. İlkokul, lise ya da dershane olsun, her yaştan kız öğrencinin çokluğu hemen fark ediliyor. Sokaklarda kadınları tedirgin edecek, tacizkâr bir erkek havası yok. Gittiğimiz kafelerde genç kızlar azınlıkta olsa da, genç erkekler başka hiçbir yerde görmediğimiz kadar maço-luktan uzak. Erkekler arasında özenle şekil verilmiş sakallar, hafif uzun saçlar çok yaygın, kızlar çoğunlukla kot pantolonlu, saçlar omuzlara dökülmüş, gözleri hafif makyajlı. Lise, üniversite çağındaki kız ve erkekler sadece giyim, kuşamlarıyla değil, edaları, konuşmaları, bakışları, yürüyüşleriyle de taşralılıktan kopmuşlar. Büyük kentli gibiler, politikliğiyle ünlü Avrupa kentlerinin sakinlerinden pek farkları yok. Politize olmaları, Berlinli, Parisli, Barcelonalı akranlarına yakınlaştırmış Yüksekova'lı gençleri. Onlarla sohbet ederken, 1960'lı-70'li yıllarda Dublin'de geçen romanlar ya da Ken Loach filmlerinin verdiği his uyanıyor.

Bir gece önce, 15-16 kişinin gözüne alındığını öğreniyoruz. *"İçlerinde 65 yaşında bir anne bile var. Neymiş? Yardım yataklık yapıyorlarmış; maksat eziyet etmek"* diye isyan ediyor Kerem.

Serhat'ın kazağı

Akşam, Seyhan'ın anne babasının evindeyiz. Baba İbrahim 52 yaşında, ince, zarif, avurtları çökmüş, dikey makinesi tamircisi. Anne Zahide 49 yaşında, en büyüğü 31 yaşındaki Reşat, en küçüğü 12 yaşındaki Erdem olan, altısı erkek, ikisi kız, sekiz çocuk annesi. Yüksek tansiyonu var, buradaki hemen hemen bütün kadınlar gibi vücudunda ağrıları eksik olmuyor. Pür dikkat Roj TV'deki haberler seyrediliyor. Ölen bir militan olduğunda, akşam haberlerinde Roj TV'de adı ve fotoğrafı yayınlanıyor. Zahide, gitmeden önce Serhat'ın giydiği kazağı tülbende sarmış, getiriyor. *"Bu kazağı ellerimle örmüştüm, çok sevmişti Serhat, ama sadece üç gün giydi."* Kazak kirlenmesin diye tülbende sarıyor, yıkamıyor ki Serhat'ın kokuşu akıp gitmesin. Serhat'tan iki fotoğraf kalmış. Bir 9-10 yaşlarındayken çekilmiş, üzerinde mavi okul önlüğü, muzip muzip gülüyor, diğeriye dağa gitmeden kısa bir süre önceye ait. Aynı bakışlar, zaten 14 yaşında. Aileden hiç kimse 27 yaşındaki halini tahayyül edemiyor, hepsinin gözünü önünde ortaokul çağındaki hali.

"Şehit er" ve "terörist"

Ertesi sabah, Dağlıca tarafındaki bir korucu köyüne gidiyoruz. 1993'te askerliğini yaparken hayatını kaybeden Lezgin Han'ın ailesiyle görüşmeye. Evin önünde orta yaşlı bir kadınla, 15-16 yaşlarında bir oğlan bizi bekliyor. Annenin evde olmadığını, Yüksekova'ya gittiğini söylüyorlar. Muhtemelen içeride anne, ama

görülemeyeceğimiz kesin; telefonda kabul ederken de isteksizdi zaten. Köyde sanki bir tek küçük çocuklar ve bir-iki ihtiyar var. Mezarlığa doğru yürürken rastladığımız bir ihtiyar *"sabahleyin askerler korucuları otobüslerle Hakkâri'ye yürüyüşe götürdü"* deyince ortahakta kimselerin olmamasının sebebi anlaşıyor. Yürüyüşten kaytırmış iki orta yaşlı erkekle karşılaşırız. Lezgin'i hatırlıyorlar tabii. *"Kendi halinde bir çobandı, babası yoktu. İki kardeşi vardı, onlar korucu oldu. Devlet anesine yardım ediyor, mezarını da askerler yaptırdı."* Peki Lezgin köyün bir "kahramanı" mı, sık sık anılır mı, "şehit asker" olmak burada ne ifade ediyor? *"Valla pek konuşulmaz, askere gitti işte, teröristlerle çatışmada ölmüş."* Terörist lafını duyunca Kerem'e ateş basıyor. Siyaseten doğruluk, yanlışlık, kullandığın dilin hangi taraftan baktığının işareti olması... Hepsini bir yana, "terörist" lafı canını acıtıyor, kanına dokunuyor dağda bir yakını olanların. Küçük mezarlıkta Lezgin'in mezarını bulamıyoruz. Genç bir kadın uzaktan ne aradığımızı soruyor. Muhtarın kızıymış. Gelip Lezgin'in mezarını gösteriyor. Mezar taşı kırılmış. Nasıl, neden kırıldığını bilmediğini söylüyor. Hemen karşıdaki ilköğretim okuluna da askerler törenle Şehit Er Lezgin Han'ın adını vermiş.

"Gerilla şehitliği" ve "terörü lanet" mitingi

Öğleden sonra polis karakolunun hemen yanındaki Yüksekova'nın büyük mezarlığındayız. Perşembe günleri, ölümlerin yakınları mezarlık ziyaretine geliyorlar, hava kararana kadar kalıyorlar. Bisküviler, şekerler dağıtılıyor. Bir sürü küçük çocuk koşuşturuyor. Yamaçtaki mezarların uzağında, militanların mezarları yanyana, bir arada. Üç-dört gri tuğlayı üst üste koyarak onaltı mezarın alacak dikdörtgen bir alan yapılmış. Kerem buraya "gerilla şehitliği" diyor. Dikdörtgen alandaki 16 mezarın dışında üç kişinin daha mezarı var. İkisi çok taze. Ramazan'da ölen biri kadın, iki militanın mezarları bunlar. Taze atılmış toprağın oluşturduğu iki kümbetin başında, ellerinde Arapça dua kitapları, başörtülü iki genç kız yanyana oturmuş dua ediyorlar. Orada yatanlarla tanışmıyorlarmış, ama kim olduklarını biliyorlar. Uzun uzun dua okuduktan sonra, kol kola girip uzaklaşıyorlar. O gün militanların mezarını ziyarete başka kimse gelmiyor.

1984'ten bu yana, Yüksekova ve köylerinden aşağı yukarı 5000 kişinin dağa çıktığı, 700'ünün hayatını kaybettiği söyleniyor. Hayatta kalanların hepsi şu anda dağda değil elbette, evine dönenler, Avrupa'ya gidenler, Irak'a yerleşenler ve hapishanede olanlar da var. Çatışmalarda ölen Yüksekova'lı asker sayısı da üç olarak biliniyor.

Akşamüstü, oteldeki Yüksekova ölçülerinde hayli apolitik, kalender meşrep garson öfkeyle isyan ediyor: *"Gündüz Hakkâri'deydim, gözlerimle gördüm, iki bin kişi ya vardı, ya yoktu, şu televizyonların dediğine bakar mısın!"* Gittiğimiz korucu köyündeki köylülerin otobüslerle götürülmüş olduğunu hatırlıyoruz. Bir lise öğrencisi, "bizi de götürceklerdi de, ben kaçtım" diyor. İstisnasız bütün televizyonlar, ertesi gün de bütün gazeteler, Hakkâri'de "20 bin kişinin terörü lanetlediği" haberini veriyor.

Ertesi sabah ilçeden ayrılırken gördüğümüz son sahne: Hükümet Konağı'nın (mahkeme de aynı binada) önünde koca bir tank, avluda başka zırhlı araçlar, panzerler, kaldırma dizilmiş askerlerin elleri tektikte... Yolun karşındaysa, 40-50 kişi sessiz, kımlıtsız, gözlerini binadan ve askerlerden ayırmadan bekliyor. İki gün önce gözaltına alınanların yakınları...

— Siren İdemen

Tarih bilincinin hareket hali

KOPENHAG— Mart ayı başlarında Kopenhag'ın tek işgal evi olan Ungdomshuset (Gençlik Evi)'in tahliye işlemleri için hükümet tarafından görevlendirilen Kopenhag polis teşkilatının neredeyse tümünün hava destekli saldırısı ve 1982'den beri canla başla çalışarak yarattıkları bu özgürlük alanını vermek istemeyen anarşist ve otonomların direnmesiyle başlayan meydan savaşı, işgal evinin de bulunduğu şehrin getto semti Norrebro'da olağanüstü hale ve polisin yetkilerinin ülkede daha önceden eşi görülmedik biçimde artırılmasına kadar varmış, çatışmalarda pek çok gösterici ve polis yaralanmış, yüzlerce gösterici tutuklanmış, mamafih bina yıkılmıştı. Danimarkalı yoldaşlarına destek amacıyla Avrupa'nın pek çok yerinden gelen yabancı eylemci-

ler ise hemen derdest edilerek sorgusuz sualsiz evlerine postalanmıştı. Heyecandan uzakta oldukça sakin ve düzenli bir hayat sürdüren Danimarkalılar için pek de alışık olmadık olaylardı bunlar.

Clara Zetkin'den "Baba Evi"ne

Gençler için daha çok bir toplanma merkezi olan ve son zamanlarda sıklıkla konserler ve çeşitli atölye çalışmalar için kullanılan Ungdomshuset'in ülkenin gündemine bu kadar yoğun bir şekilde oturması bir ilk değildi. 1910'da, Clara Zetkin'in, dünya kadınlar günü düzenlenmesi fikrini ortaya attığı İkinci Enternasyonal'in Kadınlar Konferansı burada düzenlenmiş, tarihi boyunca da sendikaların merkezi konumunda olmuştu. Bina, anarşistlerin ve kendilerine otonom diyen radikallerin eline, belediyenin burayı bir gençlik merkezi haline getirmeye karar verdiği 1982 yılında geçmiş, uzun bir süre sorun-suzca kullanılmıştı. Belediyenin binayı 2000 yılında Human A/S adında bir şirkete satmasıyla yeni bir döneme girilmiş, şirket binayı Faderhuset (Baba Evi) adında radikal Hristiyan bir tarıkata devretmişti. O günden sonra Ungdomshuset'in tahliyesi için tarikat ve burayı kullanan grup arasında mahkeme süreci başlamış, mahkemenin geçen Aralık ayında binayı tarıkata vermesiyle son olaylara neden olan tahliye ve yıkılma sürecine girilmişti.

Aktion G13'ün eylemliliği

Ungdomshuset tüm müdahalelere rağmen yıkılmıştı, ama yeni bir mekân için yapılan mücadele bitmiyordu. Bitmediğini geçen yedi ay boyunca yapılan çabalar gösteriyor. Farklı grup ve organizasyonların anarşist ve otonomlarla biraraya gelmesiyle oluşturduğu yeni bir inisiyatif bu çabaların bir ürünü. Aktion G13 adındaki inisiyatifin tek amacı tüm gençlerin Kopenhag'da eskisi

1982'den beri anarşistlerin ve kendilerine otonom diyen radikallerin üssü haline gelen Gençlik Evi'nin Kopenhag belediyesi tarafından yıktırılması aleyhine yapılan gösterilere, Danimarka polisi Türk polisini aratmayacak şekilde müdahale etmiş ve pek çok gösterici yaralanmış, yüzlercesi tutuklanmıştı.

Katilin Meselesi

Algan Sezgintüredi

Çevirileriyle de tanıdığımız, Türkçe'ye tutkuyla bağlı Algan Sezgintüredi, ilk kitabında bize pek aşına olmayan seri katil meselesini başarıyla ele almıştı. "Katilin Meselesi" de, onun gibi gerilimi sağlam, kahramanları cana yakın, mizah dozajı yüksek bir polisiye. Kitabın esas hediyesi ise, ilk bölümü "Pastoral Diyalektik".

Sevin Okyay

Katilin Şeyi

Algan Sezgintüredi

Başka metinlere göndermeleri ve parodik öğeleriyle kurmacalığını sahiplenen ama toplumsal meselelere de sırtını dönmeyen, edebiyatı hiç ihmal etmeyen Katilin Şeyi ve Katilin Meselesi, polisiye dizi mantığının, seri üretim formatının çok dışında yazılmış, severek okuyacağınız iki roman.

A. Ömer Türkes

gibi kullanabilecekleri yeni bir mekân yaratmak. Adını, muhtelif yerlerde yapılan araştırmalar sonucunda bulunan yeni binanın adresinden alan G13 (Grondalsvaenge Alle 13) İnisyatifi, 6 Ekim tarihinde toplumun çeşitli kesimlerinin de desteğini alarak ülkedeki bu tarz eylemler için yapılan en büyük gösteriyi düzenledi. 10 bine yakın eylemcinin katıldığı bu barışçıl gösteri Danimarka polislerinin Türk polisini aratmadığı şiddeti, polis köpeklerinin saldırıları, gözyaşartıcı bombaları, keyfi gözaltılar ve gözaltına alınanlara işkenceleriyle sona erdi. Gün sonunda ülke tarihinde görülmedik biçimde aynı gün içerisinde 436 göstericinin gözaltına alındığı bir tablo ortaya çıkmıştı. İç karışıklığa doğru giden bu olaylar sonucunda hükümetin gözü korkmuş olmalı ki, gösteriden birkaç gün sonra Kopenhag Belediye Başkanı Ritt Bjerregaard, G13 İnisyatifi'nin isteklerini görüşmeye karar verdiğini açıkladı. Yıktıkları binanın yerine belediyeden yeni bir yer sözü alan, ama geçen onca zaman içerisinde istekleri yerine getirilmeyen G13 ise görüşme öncesinde şartlarını şöyle belirledi: "Yeni ev, eski işgal evinin bulunduğu semtte olacak, bağımsız yönetilecek, eski Ungdomshuset ile aynı tür aktivitelerin düzenlenmesine izin verilecek ve bir krona bile mal olmayacak." Geçen dönem içerisinde yeni mekân için gönüllülerden topladıkları para 13 milyon krona (yaklaşık 3 milyon YTL) ulaşan G13 İnisyatifi, bu parayı hakettikleri mekânı satın alarak değil, yapacakları aktiviteler için kullanmayı

düşünüyor ve talepleri gerçekleştirene kadar mücadeleye devam etmeye kararlı gözüküyor.

Devletsiz mahalle

Ungdomsguset, hiç kuşkusuz Christiania ile birlikte Kopenhag'daki radikal cemaatin en önemli merkezlerinden birisiydi. Ne var ki, 1970'lerin sonunda terkedilmiş askeri barakalara yerleşerek devletsiz özerk bir yapı kuran anarşistlerin, hippilerin ve komünistlerin alternatif sosyal deneyimlerini yaşadığı Christiania da aynı türden bir baskının altında. Hükümetin, şehrin merkezine yürüme mesafesinde olan ve emlak değerinin oldukça yüksek olduğu söylenegelen bu bölgeye iş merkezleri kurma fikrinde olması sadece bu bölgede yaşayan 900 kadar Christianialıyı ilgilendirmiyor. Zira, Christiania'nın da kaybedilmesi aynı zamanda tüm İskandinav'da özgürlükler alanında mutlak bir yenilgi anlamına geliyor. Aslını söylemek gerekirse değişen dünya koşulları altında Christiania'da politik mirasından arta kalanlar da sorgulanmakta. Christiania son zamanlarda ekseriyetle gündeme, medyanın da manipülasyonu, uyuşturucu haberleriyle geldi. Kendi kendini yönetme geleneği, hoşgörü ve diyaloga dayalı radikal demokrasi anlayışı ve kazanımları arka plana itildi.

Tüm yaşananlar kapitalist sistem içerisinde en gelişmiş sosyal devlet anlayışına sahip olduğu iddia edilen toplumlarda bile özgürlüklerin aslında kumdan kaleler üzerinde yükseldiğini gösteriyor. Sistemin farklılıklara tahammülsüzlük, karşı

kültürlerin ve alternatif özgür alanların ortadan kaldırılması ve kolektif yaşamı hedefleyen bu anlayışı kendisi dışında kalan herşeyi yok etme niyetinde olduğunu kanıtıyor. Ne var ki, son olaylarla hükümetin baltayı taş vurduğu, Danimarka gençliğini uyandırdığını da eklemek gerekiyor. Sistemin alternatif her türlü düşünceye tahammülsüzlüğü ve artan devlet baskısı geçmişte elde edilen özgürlüklerin artık bir kenarda oturarak korunamayacağına dair inancı pekiştiriyor. Geçen ay yayınladıkları manifestoda G13 İnisyatifi bu farklılıklara tahammülsüzlüğü ve değişimi şöyle anlatıyordu: "Normların dışında kalan herkes politik sistemin, mahkemelerin ve polis denetimlerinin ve iktidar kullanımının yoğunlaştığını görmektedir. Göçmen gençlik olsun, uyuşturucu bağımlıları olsun, grafiti ressamları, esrar içicileri, raverlar ya da anti-ırkçı punklar olsun, günlük hayatta hepimiz aynı polis baskısını, şiddetini, yasal olmayan tutuklamaları, gözetim ve tacizleri yaşıyoruz. Polis baskısını ve haklarımızı saldırılarla sorgulayan medya ve politikacılar tarafından yoğun bir suçlu kategorisine itilme ile karşı karşıyayız. Geçen altı ayda hareketimiz daha önce hiç olmadığı kadar baskıya maruz kaldı. Artık norm, kitlesel tutuklamalar, olağanüstü haller, yasal olmayan ev baskınları ile toplanma ve gösteri yapma özgürlüğü müze saldırıları oldu." Manifesto'nun tümüne <http://aktiong13.dk/> adresinden ulaşabilirsiniz.

—Serhan Mersin

Kopenhag belediyesi tarafından yıktırılan Gençlik Evi, 1910'da, Clara Zetkin'in dünya kadınlar günü düzenlenmesi fikrini ortaya attığı İkinci Enternasyonal'in Kadınlar Konferansı'na ev sahipliği yapan ve tarihi boyunca da sendikaların merkezi konumunda olmuştu. Aktion G13 hareketi, Gençlik Evi'nin tarihsel kimliğini sürdürmek için belediyeden yeni bir yer talep ediyor.

Seyit Mohsen (ney), Ulaş Özdemir (bağlama),
Ali Akbar Moradi (setar), Ferzad Samseray (def)

Bektaşinin demi...

TAHRAN- Önce manzarayı özetleyeyim: Ramazan ayında Tahrân'dayım, gökten düşmüş üç farklı Kürtle, birkaç gün sonra vereceğimiz konser için prova yapmaya çalışıyoruz. Nasıl mı farklı bu Kürtler? Üçü de Kirmanşahlı olan bu Kürtlerin ilki, neyzen Seyit Mohsen Şii, diğeri def ustası Ferzad Samseray Sünni, üçüncüsü tanburi Ali Akbar Moradi ise Ehl-i Hak (bizdeki Alevi-Bektaşiliğe çok benzer, heterodoks bir inanç) kökenli. Sünni olan dinle ilişkisini çoktan bırakmış, Ehl-i Hak zaten Ramazan'daki orucu tutmuyor, Şii ise üç vakit namazı ve tam tuttuğu orucu ile sınırlı bir Şii. Onların yanında ise Türkiye'den gelen bir Alevi!

Aslına bakarsanız, oruç tutsanız da tutmasanız da Ramazan ayında İran'da olmak, zaten sevap kazanılacak bir durum. Evler dışında herhangi bir şekilde dışarıda yemek bulma, yeme şansınız yok. Dolayısıyla, çoğu zaman açlığa talim etme mecburiyetindesiniz. Bizim ekip gibi bütün günü sadece müzik yemekle geçirince sevaplarınız daha da artıyor...

İçkinin helâli, haramı

İran'ın tanınmış Ehl-i Hak müzisyenlerinden Ali Akbar Moradi ile Tahrân'da, Ramazan'ın hemen bitiminde vereceğimiz iki konser için çalışıyoruz. Bağlama ve Ehl-i Haklar'ın kutsal sazı tanbur ile hazırladığımız ilk bölümün ardından, konserin ikinci kısmında bize eşlik edecek iki Kürt dostumuzla saatler süren provaların arasında çoğu zaman dini konular hakkında şakalar yapıyoruz birbirimize. Kimsenin durumdan incindiği yok, hele ki çay içmeyen ve 40 günlük riyazette (dünya zevklerinden kaçınma ve nefsin isteklerini yenmeye çalışma) olan Şii dostumuza Ramazan'ı konu alan Bektaşî fıkraları anlattıkça hepimiz daha da keyifleniyoruz. Bektaşî'nin, Ramazan'da içki içmesinin

sinirlenen sofuya verdiği cevap karşısında küçük dilini yutuyor Seyit Mohsen. Şöyle diyor Bektaşî: "Eğer sen bu içkiyi içersen her zaman helâldir, ama bu içki seni içerse işte o zaman haramdır"! Fıkralar hoşuna gitse de, Şiilikle onca ortak noktası olmasına rağmen, dini hayatı bu kadar farklı yorumlayan Anadolu'daki Alevi-Bektaşiliği bir türlü anlayamıyor Mohsen. Hatta herhangi bir Bektaşî cemine katılabilmesi için dem alması gerektiğini söylediğimde cevap vermiyor. Birlikte vereceğimiz konserlerin son gününe kadar kendisiyle her göz göze gelişimizde bunun şaşkınlığı yüzüne yansıyor.

Azınlık içinde azınlık olmak

Seyit Mohsen'in namaz molaları ve Ferzad dostumuzun uyku aralarında, Ali Akbar Moradi ile İran Kürtleri'nin genel sorunlarından konuşuyoruz. Moradi, İran'da Kürt ve Ehl-i Hak kimliği ön plana çıkmış bir müzisyen. Vereceğimiz konserler için bürokratik işlemleri nasıl hallettiğini anlatırken hem Kürt hem de Ehl-i Hak olmasını "azınlık içinde azınlık" olarak tanımlıyor. Bu yüzden, konserde söyleyeceği eserlerin sözlerinden müzisyenlerin kimliklerine kadar herşeyi Müzik Dairesi'ne onaylatması gerekiyor. İran'da etnik grupların kendi dillerinde yayın çıkarması ya da konser vermesi önünde bir engel yok. Ancak Moradi gibi dinî kimliği de olan müzisyenlerin söyleyecekleri sözler konusunda çok daha dikkatli olmaları gerekiyor. 11. yüzyıldan bu yana, tıpkı Türk edebiyatının köklü şiir geleneklerinden biri olan Alevi-Bektaşî şiiri gibi oldukça sıkı bir şiir geleneğine sahip olan Ehl-i Hak şiiri de batını yapısının yanı sıra sözünü sakınmayan bir şiir geleneği. Dinin zahirî kısmıyla ilgilenenlere pek de hoş gelmeyişle bu gelenek, İran'da ortalığa çıkmayı pek tercih etmeyen, kendi içine kapalı bir Ehl-i Hak toplumu yaratmış bulunuyor. Moradi, İran içinde ve dışında yaptığı tüm

çalışmalarda, bu inanç ve kültürü dış dünyaya tanıtmaya görevini de üstlenmiş. Ancak bu durumda, hem dışarıyla (İran hükümeti ve bürokrasisi) hem de içeriyle (Ehl-i Hak toplumu ve dinî önderleri) ilişkilerini belli bir seviyede tutmak zorunda olduğunu anlatıyor.

Bağlamanın tanburula buluşması

2002'de Fransa'da, Ehl-i Hak müziğinin kutsal makamlarını dört CD'lik bir kutuda "The 72 Rituel Maqam of the Yarsan" adıyla, dinî liderlerinin izniyle dünyada ilk kez yayınlayan Moradi, bu CD'nin geliri ile yapmayı planladığı tanburhane için girişimlere geçtiğimiz sene başladığını söylüyor. Tabii öncelikle bürokratik izinleri halletmesi gerekiyor. Kirmanşah'a bağlı Guran bölgesindeki köyünde başlattığı bu inşaatta, dünyanın dört bir yanındaki tanbur öğrencilerinin hem bu sazı, hem de sazla icra edilen inançın tüm özelliklerini öğrenmek üzere kurulacak tanbur okuluna dönüş-türmek için gece gündüz tuğla taşıdığını söylerken gözleri doluyor Moradi'nin. Son günlerde devlet yetkilileri ile yaşadığı sorunlar daha da artmış. Tıpkı konserler için gerekli izinler gibi tanburhane için de çeşitli devlet dairelerinden izin almak zorunda, ancak henüz bir cevap alamamış değil. Devlet yetkilileri, Moradi'nin bu okulun parasını nereden bulduğunu, bunun bir cemevi olup olmadığını, tanbur eğitiminin neye hizmet edeceğini öğrenmek istiyorlar. Bu yüzden, henüz dört duvarı çatılmış binanın çatısının yapılmasının izni çıkmış değil. İzinler çıkmasa da, Tahrân'da vereceğimiz iki konserin ve ileriki aylarda İran'ın değişik şehirlerinde yapacağımız diğer konserlerin gelirlerinin belli bir bölümünü Moradi'nin tanburhanesi için ayırmayı diğer müzisyen arkadaşlarımızın da onayıyla kararlaştırıyoruz.

Ramazan'ın son günlerine denk düşen iki gecelik konserlerimizi,

İran'ın dini lideri Ayetullah Ali Hamaney'in sahibi olduğu bir kültür kompleksine bağlı konser salonu olan Andesheh Hall'de veriyoruz. Hamaney'in her zaman rehber olarak gördüğü ve büyük saygıyla andığı Humeyni'nin sözleriyle süslenmiş duvarlar arasında, oldukça şık, Barok tarzda, balkonlu geniş bir salon Andesheh. Küçük halılar ve kilimlerin yanı sıra çiçeklerle bezenmiş sahnede, sanki bir kutlama yapıyor edasıyla çalışıyoruz iki gece üst üste. Konserin ev sahibi Moradi, bir yandan dinleyicilere kısa anekdotlar anlatıp onlarla hoş bir temas kuruyor, diğer yandan her şarkıdaki ayrı neşesiyle bizleri de keyiflendiriyor. İzleyiciler arasında Kürt ve Fars kökenliler çoğunlukta olmasına rağmen, az sayıdaki Türkler de konserlere ilgi gösteriyor. Her konser sonunda bizleri bekleyen yoğun kalabalıkla uzun uzun sohbet etme şansımız oluyor. Hepsinin ortak dileği, bu kardeşlik ortamını uzun süre taşımamız; bağlama ve tanburun dünyadaki bu ilk buluşmasının Türkiye ve İran halklarının da yakınlaşmasına bir vesile olması... Tabii bunların yanı sıra Seyit Mohsen'in şaşkınlığı halen geçmiş değil. Mohsen, tez zamanda Türkiye'ye gelmek ve mutlaka bir Alevi-Bektaşî cemine katılmak isteğini söylüyor ayrılmadan önce. Ben de ona dem mevzusunu hatırlatıyorum, "helâlden içkiye hazırlan" diyorum.

Konserlerin ardından Türkiye'ye dönüşe hazırlanırken, havalanına gitmek için taksie bindiğimde, önce Türkiye'de olan biteni duyuyorum, meclisteki tezkere hezeyanını öğreniyorum. Başımdan kaynar sular dökülüyor. Ardından Putin'in olaylı başlayan Tahrân macerasını dinliyorum. Üzerimde Kürt dostlarımla geçirdiğim keyifli saatlerin mestliği, önumde savaş çığırtkanlığının hüküm sürdüğü bir ortamın ürküntüsüyle İstanbul'a merhaba diyorum

.-Ulaş Özdemir

Erdoğan'ın "Hamdolsun istediğimizi aldık" dediği Washington zirvesinden on gün sonra, 15 Kasım akşamı, HaberTürk'ün anahaber bülteni: "Diyarbakır'da bir ilk: Atatürk'ün Diyarbakır'a gidişinin 70. yıldönümünde yapılan törenlerde askerler slogan atarak yürüdü." Polislerin "kahrolsun insan hakları" diye slogan atarak yürüdükleri bir ülkede, askerler hangi sloganları atabiliirdi? HaberTürk'te izliyoruz: "Tek dil, tek bayrak, tek millet, tek vatan", "En büyük Türk, Atatürk", "Bayrak inmez, vatan bölünmez"... ("Şehitler ölmez" yerine "bayrak inmez"in tercih edilmesi dikkat çekici tabii.) Arkasından Onuncu Yıl marşı geliyor. Reklam arasından sonra, sunucu Saynur Tezel'in ifadesiyle "kafa karıştırıcı" bir haber geliyor: "Başbakan Erdoğan, Prag'a giderken yaptığı açıklamada 'önce silahlar bırakılmalı' derken ne demek istedi?" Başbakanın görüntüsü geliyor ekrana, ama söylediği farklı: "Tavrimiz her şeyden önce silahların bırakılmasına yönelik." Bu cümleyi Erdoğan'ın ağzından birkaç kere duymamıza rağmen, sunucu "önce silahlar bırakılmalı"da ısrar ediyor. Haberin, HaberTürk'ün "kafasını karıştırmaması" doğal. "Silahların bırakılması" ifadesi "tarafılara" örtülü bir ateşkes çağrısı, "silahların bırakılması" ise PKK'ya pes ettirmeyi imliyor. Elbette, birinci ihtimal tahayyül ötesi. Kamuoyu ayağa kalkmışken, asker tezkereyi cebine koymuşken... Ama, Prag dönüşünde Erdoğan, Ağar'ın "ovada siyaset yapsınlar" sözünü neredeyse aynen tekrarlıyor. Ve böylece, 5 Kasım'da ne olduğu ayan beyan oluyor. İmparatorluğun başka planları var, o planlar içinde TSK'nın Kuzey Irak'a girmesi yok. Sadece ve sadece TSK'nın zevahiri kuracağı kapsamda bir müdahaleye müsaade var. TSK şimdilik bununla yetinmek zorunda. Seçim öncesinde, sınırötesi harekâta "öfkeyle kalkan zararlar oturur" diyerek karşı çıkan, ancak yukarıdan ve aşağıdan gelen baskılara daha fazla direnemeyip 17 Ekim'de TSK'ya tezkereyi veren AKP ise, kendine biçtiği Yeni Osmanlı rolüne uygun olarak hem ABD'yle, hem Kuzey Irak'la iyi ilişkiler kurmak istiyor. "İyi" ilişkinin Türkçesi Sam Amca'yla ortaklık, Kürtlere patronluk. Sahnede bir de DTP var: Büyükanıt'ın "adını ağzıma almak bile istemediğim parti" diye bahsettiği, Ali Babacan'ın muhalefet partilerini 5 Kasım zirvesi hakkında bilgilendirme ziyaretlerine dahil edilmeyen, genel başkanının meclisteki partilere "terör zirvesi değil, demokrasi zirvesi yapalım" çağrısı yaptığı günün ertesinde Yargıtay'ın kapatılması için dava açtığı DTP... Büyükanıt'ın sınırötesi harekâtı resmen talep ettiği 12 Nisan 2007'den bugüne, Kürt sorununun seyrini kilometre taşlarına ve sahnedeki aktörlerin tutumlarına bakarak izlemek üzere, İrfan Aktan'ın kayıt defterine bağlanıyoruz.

ABD - TSK - AKP VE KÜRT SORUNUNDA YOL AYRIMI

Silahlar bırakılsın mı, bıraktırılsın mı?

22 Temmuz seçimlerinden sonra, artan operasyonlara karşılık eylemlerine hız veren PKK, 7 Ekim'de Şırnak'ta Gabar Dağı'nda, operasyondan dönen Bolu Dağ ve Komando Tugayı'na bağlı askerleri pusuya düşürerek biri astsubay 13 askeri öldürmüştü. Seçim sonrasında ne hükümetin ne de TSK'nın gündeme getirdiği sınırötesi harekâtın, bu saldırdan sonra gündeme geldiği, ama AKP hükümetinin operasyona izin veren tezkereyi meclise getirmemeye çalıştığı biliniyor.

17 Ekim tezkeresi

Başbakan Erdoğan, seçim öncesinde yaptığı açıklamalarda sınırötesi harekâta gerek olmadığını, öncelikle sınır içindeki PKK'lilerin etkisizleştirilmesi gerektiğini söylerken, TSK'nın sınırötesi harekât talebinin, seçimlerde CHP'nin işine yarayacak AKP karşıtı bir tasarı olduğunu düşünüyor olmalıydı. Bu yüzden de seçim kampanyası ve sonrasında ki dönemde, hükümet sınırötesi operasyondan söz etmemeye ve ettirmemeye gayret gösterdi. Hatta Ankara'daki diplomasi muhabirleri, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani'yi Türkiye'ye davet edebileceğini ifade ediyordu. Böylece, hem Türkiye Irak konusunda daha banşıl bir dış politika izleyecek, hem de AKP 22 Temmuz'da büyük destek aldığı Kürtlere "teşekkür" etmiş olacaktı. Türk dış politikasının banşıl bir evreye girmesi de hiç değilse yerel seçimlere kadar ekonomide görece istikrarın sürdürülebilmesi, AKP'nin Kürt bölgelerinde belediyeleri DTP'nin elinden alması anlamına gelebilecekti. Bunun tedirginliğini yaşayan DTP'nin seçim sonrası temel çalışmasının, önümüzdeki yıl yapılacak olan yerel seçimlere yönelik olacağı herkesin malûmuydu.

"Seçimlerden yenik çıkan" TSK da sınır ötesi harekâtın gerekliliğini, 22 Temmuz öncesindeki kadar gündeme getirmezken, bu dönemde PKK, sınırötesi harekâtın koşullarını oluşturmak için elinden geleni ardına koymadı.

Türkiye, bölgesel düzeyde belki de ilk defa bu kadar desteksiz kaldı. Kürtlerle her kriz döneminde hemfikir olan bölge ülkeleri, hem ABD'yle ilişkilerini daha da germemek, hem de Kuzey Irak emelleri "muğlak" görünen Türkiye'nin politikasına dahil olmamak için itidal çağrısı yapınca, geriye Bush'un "sınırötesi harekât Türkiye'nin zararınadır" açıklamasını 5 Kasım'da tekrarlaması kaldı...

madı. PKK'nin eylemleri sonucunda, medya ve TSK'nın baskılarına daha fazla direnemeyen hükümet, 17 Ekim'de tezkereyi meclise getirdi ve 507 milletvekilinin onayını alarak kabul ettirdi. Tezkerenin kabulü, PKK'nin yeni bir operasyonla karşı karşıya geleceği anlamı taşımasına rağmen PKK eylemlerine ara vermedi. TSK'nın kendisini sıkıştırmak için sık sık kamuoyuna "hükümet icazet verirse biz hazırız" şeklindeki açıklamalarını önceledi duymazdan gelen AKP hükümeti, bu düellodan kârlı çıkmanın tek yolunun, TSK'yla aynı dili konuşmaktan geçtiğini düşünerek Kuzey Irak yönetimine karşı söylemini sertleştirdi. Hükümetin önde gelen isimleri, Barzani ve Talabani hakkında hakarete varan açıklamalar yapmaya, Erbil'deki yapıya müdahalenin farz olduğunu söylemeye başladı. Böylece, AKP'nin Barzani'yi koruduğuna dair algı büyük ölçüde değiştirilmiş oldu.

AKP'deki söylem değişikliği CHP'nin de ezberini bozdu. 5 Kasım'da ABD'den eli boş dönen Erdoğan'ın yanında Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Ergin Saygun'un da bulunması CHP'ye pek bir hareket alanı bırakmamış oldu. ABD-Türkiye görüşmesinden "olumlu" sonuç çıkmaması, buna TSK'nın da itiraz etmemesi CHP'nin söylem değişikliğine sebep oldu. Fakat, 9 Kasım 2005'te Şemdinli'deki Umut Kitabevi'ne yapılan saldırıdan, 5 Kasım 2007'deki ABD-Türkiye görüşmesine kadar Türkiye'nin çıkarlarının Kuzey Irak'a müdahaleden geçtiğini ısrarla dile getiren Deniz Baykal'ın, bu tarihten sonra Kuzey Irak'la daha banşıl bir diyalogun kurulması gerektiğini söylemesinin esas nedeni, Türkiye'de hızla yükselişe geçen ve devlet yapısını da tehlikeye sokabileceği düşünülen Kürt-Türk ayrışması olması daha muhtemel. Nitekim, Gabar Dağı'nda 13 askerin yaşamını yitirmesi, CHP'nin de ajitasyonuyla İstanbul, İzmir, Bursa ve Mersin gibi yoğun Kürt göçü alan illerde ırkçı saldırıları artırmış, "PKK terörü" sözü artık "Kürt terörü" olarak medyada yer bulmaya başlamıştı.

21 Ekim eylemi ve 5 Kasım zirvesi

PKK'nin, bölgesel düzeyde "Kürt birliği" algısını yaratmak, Türkiye'yi ABD'yle karşı karşıya getirmek ve TSK'ya ağır kayıplar verdirerek Türkiye ve dünya kamuoyuna gücünü göstermek için tezkereyi meclisten geçirtmeye çalıştığını söylemek mümkün. Bölgedeki dengeleri yakından takip eden analistlerin, kullanılacağını pek muhtemel görmedikleri tezkerenin kabulünden sadece dört gün sonra, Yüksekova'nın Dağlica mıntkasında PKK'lilerin saldırısı sonucu resmi rakamlara göre 12 asker yaşamını yitirdi, şu anda tutuklu bulunan sekiz asker ise kaçınıldı. Irak sınırındaki bu hareketlilik gündemdeyken, Bingöl ve Tunceli gibi daha iç bölgelerde yaşanan çatışma ve ölümler medya ve TSK tarafından gündeme dahil edilmedi. Bir yandan PKK, Türkiye'yi Kuzey Irak'a çekmeye çalışırken, TSK da AKP hükümetini zor durumda bırakmak için sınırötesi harekâta icazet talebinde bulunuyordu. Ancak, gerek TSK'nın gerekse CHP'nin kurguladığı denklem, 5 Kasım'daki Bush-Erdoğan görüşmesiyle bozulmuş oldu. Bağdat'taki Şii hükümet, Bölgesel Kürt Hükümeti karşısında Türkiye'nin taleplerini karşılamaya hevesli görünürken, Barzani peşmerge güçlerini olası bir sınırötesi harekâta karşı koymak için sınır boylarında konuşlandırdı ve ABD'nin Irak işgalinden bu yana sürdürdüğü milliyetçi pozisyonunu PKK lehine sürdürdü. Barzani'nin tutumu, ABD'nin Türkiye'ye icazet vermesini iyice imkânsız kılarken, Türkiye'de yükselişe geçen anti-Kürt algı karşısında PKK, Kürt-Türk ayrışmasının yaşanabileceğini ima ederek Ekim ayı sonunda şu açıklamayı yaptı: "Bugün artık ulusal demokratik bilinç ve iradeye kavuşmuş; siyasi, diplomatik, toplumsal, kültürel, ideolojik, felsefi ve meşru savunma güçleriyle bir Kürt ulusal gerçeği açığa çıkmış bulunmaktadır. Biz Kürt özgürlük hareketi olarak, bir kez daha, Cumhuriyetin demokratikleşmesine bağlı olarak, demokratik özerklik temelinde halkımızın Türk halkıyla eşitlik, özgürlük ve kardeşlik içerisinde yaşayacağına inanıyoruz. Halkımızın ve hareketimizin bu yönlü çözümleyici ve barışı geliştiren yaklaşımlarına karşı, inkârîmha siyasetinin devam etmesi halinde, birlikte yaşamının koşullarının büyük zarar göreceğinin bilinmesi gerekir."

Barzani, Ahmedinejad, Esad

Türkiye'nin ABD ve Barzani'ye rağmen sınırötesi harekâti gerçekleştiremeyeceğine, bunun Türkiye'ye tahmin edilenden çok daha ağır askerî, siyasi ve ekonomik kayba mâl olabileceğine önceki sayılarımızda değinmiştik. Yanı sıra, bölgesel dengeler de Türkiye'nin şu ana kadarki Irak stratejisini hükümsüz kılmaya başladı. Federal Kürdistan Bölge Başkanı Barzani, 27 Ekim'de El Cezire televizyonuna yaptığı açıklamada, "Kürt-Kürt savaşına asla izin vermem" dedi. Erdoğan'ın ABD'ye gitmeye hazırlandığı günlerde İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad'ın Irak Başbakanı Nuri El Maliki'yle yaptığı telefon görüşmesinde, "PKK-Türkiye krizinin" diplomasi yoluyla çözülmesi gerektiğini söylediği, Bağdat yönetimi tarafından açıklandı. ABD tarafından terörist ilan edilmeyen ve sık sık Washington yönetimiyle görüştüğü bilinen PKK'nın uzantısı PJAK'la savaşan İran yönetiminden böyle bir açıklama gelmesi, Türkiye'nin elini iyiden iyiye zayıflattı. 1999'da Abdullah Öcalan'ı Şam'dan

Rusya'nın eski Dışişleri Bakanı Primakov, Moskovskiye Novosti gazetesindeki köşesinde önemli sorular sordu: "Iraklıların çoğu ve tüm komşu ülkeler ve birçok dünya ülkesi Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması çağrısını yapmaktadır. Ancak, Irak Kürtlerini de içine alacak şekilde Türkiye, İran ve Suriye Kürtlerinin bir Kürt devleti kurulmasından bahsedenler de vardır, ki bu taraf da ağır basabilir. Acaba milyonlarca nüfusu olan Kürt halkının kendilerine ait bir devlet kurma çabasına itiraz etmek gerekir mi?

çıkaran ve o tarihten sonra Türkiye'yle sıcak ilişkileri doruğa çıkan Suriye de İran'la benzer bir yaklaşım içinde oldu. Tezkerenin meclis gündemine geldiği günlerde Türkiye'yi ziyaret eden Beşar Esad, sınırötesi harekâtın Türkiye'nin hakkı olduğunu söyledi, ama ülkesine döndükten hemen sonra, sözlerinin yanlış anlaşıldığını ve sorunun diplomatik yollardan çözülmesi gerektiğini açıkladı. Bush'un 2003'te İran, Irak ve Kuzey Kore'yle birlikte Suriye'yi de "şer eksenini"ne katmasından sonra ABD'ye "kafa tutmaktan" vazgeçen Esad, Talabani ve Barzani tarafından da sert sözlerle eleştirilince, ABD'yi tekrar karşısına alma riskini de hesaba katarak Türkiye lehine açıklamalar yapmaktan vaz geçti. 17 Ekim'de Türkiye'yi ziyaret eden Esad'ın, İsrail'in 6 Eylül'deki hava saldırısını da Türk yetkililerle görüştüğü biliniyor. Esad'ın ziyaretinden bir hafta önce Suriye'de bulunan Dışişleri Bakanı Ali Babacan, İsrail'in Suriye'ye yönelik saldırılar için Türk hava sahasının kullanılmayacağını açıklamıştı. Bu, Türkiye'nin Irak politikası konusunda Suriye'yi yanına çekmek için yaptığı bir "jest" olarak yorumlandı. Ancak, Babacan'ın bu açıklaması üzerine Türkiye'ye gelip Kuzey Irak harekâtına destek veren Esad, dediğimiz gibi, geri adım atmak zorunda kaldı. 28 Ekim'de Tahran'ı ziyaret eden Ali Babacan'a "silah dışında başka çözüm yolları da var" diyen İran Dışişleri Bakanı Manuşehr Muttaki, ertesi gün Suriye'ye giderek İran'ın gelişmeler karşısındaki tutumunu aktardı. Muttaki ve Suriye Dışişleri Bakanı Welid Muallim, düzenledikleri ortak basın toplantısında PKK sorununu diplomatik yollardan çözmek için iki ülkenin işbirliği yapacağını duyurdu.

Türkiye, 5 Kasım'daki Bush görüşmesi öncesinde, bölgesel düzeyde belki de ilk defa bu kadar desteksiz kaldı. Kürtlerle her kriz döneminde, hemfikir olan bölge ülkeleri, hem ABD'yle ilişkilerini daha da germemek hem de Kuzey Irak emelleri "muğlâk" görünen Türkiye'nin politikasına dahil olmamak için itidal çağrısı yapınca, geriye Bush'un "sınırötesi harekât Türkiye'nin zararıdır" açıklamasını 5 Kasım'da tekrarlaması kaldı...

Primakov'un soruları

Diğer yandan, Rus istihbarat servisi yetkililerinden ve eski dışişleri bakanı Yevgeny Primakov, Türkiye'nin sınırötesi harekât planı konusunda, Bush-Erdoğan görüşmesinden önce, tezkerenin kabulünden hemen sonra, Moskovskiye Novosti gazetesindeki köşesinde önemli sorular sordu: "Türkiye, Türk toprakları dışındaki militanlara karşı askerî operasyon düzenleme hakkına sahip midir? Ankara, Kürtleri bağımsızlık noktasında cesaretlendirebilir gerekçeyle Kürtlere hiçbir şekilde özerk yönetim vermeyi kabul etmemektedir. Bu şartlarda, Ankara'nın tavrını desteklemek mümkün müdür? Irak topraklarının toprak bütünlüğünden söz edilmektedir. Doğru, Iraklıların çoğu ve tüm komşu ülkeler ve diğer birçok dünya ülkesi Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması çağrısını yapmaktadır. Ancak diğer tarafta Irak Kürtlerini de içine alacak şekilde Türkiye, İran ve Suriye Kürtlerinin bir Kürt devleti kurulmasından bahsedenler de vardır ki bu taraf da ağır basabilir. Acaba milyonlarca nüfusu olan Kürt halkının kendilerine ait bir devlet kurma çabasına itiraz etmek gerekir mi? Amerikan kuvvetlerinin Irak'a yaptığı nakliyatın yüzde 70'i Türkiye üzerindedir. ABD'nin olan bitenden duyduğu kaygı da bu yüzdedir. Amerikalı yetkililer Ankara'yı ziyaret etmiştir. Ancak Türk güçlerinin Irak'ı işgali meselesi gündemdedir. Tüm bunlar Washington'u ABD güçlerinin Irak'tan çekilme takvimini ilan etmeye sevk edebilir... Ancak bu ihtimal Türkiye'nin muhtemel operasyonunu desteklemek için bir gerekçe olabilir mi? Bence tüm bu sorulara cevap vermek oldukça zordur."

PKK-PJAK-ABD üçgeni

PKK liderlerinden Murat Karayılan'ın, ABD'nin olası bir İran saldırısında ABD'nin yanında yer alacaklarını ima ettiğini Express'in Eylül-Ekim sayısında aktarmıştık. Türkiye-ABD ilişkilerini yakından takip eden gazeteci Yasemin Çongar'a göre, ABD yönetimi PKK'nın silahsızlandırılmasını ve PKK krizinin barışçıl yolla çözülmesini isterken, PJAK'la ilişkisini de sürdürüyor. Sorularımızı yanıtlayan Çongar'a göre ABD, Türkiye'nin PKK'ya

5 Kasım zirvesinin yapıldığı saatlerde Washington'da "Türkiye Kürdistan'ı terk et" gösterileri yapıyordu.

yönelik silahlı mücadelesini meşru görmesi-ne karşın, bunun sorunu çözmeyeceğini dü-şünüyor: “Amerika, tek tarafı büyük bir ope-rasyon istemiyor. ABD, PKK’lıların ‘eve dönü-şünü’ istiyor. PJAK’lılar sık sık Washington’a gelip ABD’li yetkililerle görüşmeler yapıyor ve ABD PJAK’ı terör örgütü olarak görmüyor. Ama aynı şeyi PKK için düşündüğünü söyle-yemeyiz. Çünkü PJAK’ı PKK’nın bir uzantısı olarak görmüyorlar. PKK, uluslararası bir aktör olduğunu göstermek için ABD’yle ilişkisi olduğunu ima ediyor, ama esasen ilişki PJAK’la kuruluyor. ABD, PKK’yı terörist sayı-yor, ama örgütü hedef almaması, PKK’yla mücadelenin ABD açısından öncelikli olma-dığını gösteriyor.”

Çongar’a göre, 5 Kasım’da gerçekleşen Bush-Erdoğan görüşmesinden sonra, bölge ülkelerinin onayını alan sınırlı bir hava saldı-rısı olabilir. Bu saldırının da hem Irak ve Kürt yönetimini, hem ABD’yi, hem TSK ve hükümeti hem de PKK’yi rahatlatacağını düşünen Çongar şu görüşü savunuyor: “Türkiye’de PKK’ya karşı oluşan kamuoyu tepkisi, böyle bir hava harekâtından sonra dindirilebilir. Böylece muhalefet tarafından eleştirilen AKP ve bence sınırötesi operasyo-nu AKP’yi köşeye sıkıştırmak için isteyen TSK rahatlar. Çünkü böyle bir operasyon, TSK açısından da olumlu sonuçlar doğur-maz. ABD ve Iraklı yöneticiler de rahatlar. Hava harekâtıyla çok fazla yıpranmayacak olan PKK da rahatlar. Fakat, tam böyle bir süreçte, diyelim ki İzmir’de bir patlama ya-şandı ve siviller öldü. O zaman neler yaşana-cağını tahmin etmek güç olur. Burada AKP hükümetine çok iş düşüyor. Kürt sorununun çözümü için açılım yapmak, şu anda tartışı-lamayan sivil anayasa konusunda diretmek AKP’nin ödevidir. Basının tiraj sağlamak için sömürdüğü duygusal havaya hükümetin kapıl-maması gerekiyor. Doğrusu Washington ile Ankara’nın bölgeye bakışı aynı değil. O yüzden de tam bir ortaklıktan söz etmek zor. Türkiye’de bazı kesimlerin hedefi sadece PKK değil, esas olarak Barzani. Bu, Türki-ye’yle ABD’nin karşı karşıya gelmesine ne-den olabilecek bir bakış.”

Çongar’ın dikkat çektiği Washington-Ankara “çatışması”nı CIA’nin Türkiye ma-sası eski şefi Graham Fuller de Los Angeles Times gazetesine yazdığı makalede irdele-di. 19 Ekim tarihli yazısında Fuller şu anali-zı yaptı: “Türk-Amerikan ilişkileri aslında yıl-lardır giderek kötüleşen bir seyir izliyor. Bu-nun temel izahı son derece basit: Washing-ton’ın politikaları pek çok alanda Türkiye dış politikasının çıkarlarıyla derin bir uyumsuz-luk gösteriyor.

● **Kürtler:** Son 16 yılda ABD’nin Irak politi-kası Türkiye için tam anlamıyla bir felâket ol-du. 1991 Körfez savaşı bu yana Iraklı Kürtler daha da özerk hale geldi ve şimdi de fiili bir bağımsızlığın eşliğindedir. Böylesi bir Kürt varlığı Türkiye içinde Kürt ayrılıkçılığını tetikliyor. Dahası, Washington, İran’a karşı Kürt teröristleri destekliyor.

● **İran:** İran Türkiye’nin en güçlü komşusu ve önemli bir petrol ve doğalgaz kaynağı. Türkiye’nin enerji ihtiyacının karşılanması-da Rusya’nın hemen ardından geliyor. Was-hington, İran’da ABD yaptırım rejimini uygu-layabilmek adına, Türkiye’ye İran’ı kurdur-gu derin ve kapsamlı ilişkileri sonlandırması konusunda baskı uyguluyor. Türkiye ve İran arasında ‘sevgi’ denebilecek türden bir ilişki olmasa da, iki ülke arasında yüzyıllardır cid-

di bir silahlı çatışma yaşanmadı. Ankara, ABD’nin politikalarını Tahrân’ı radikalleştirme ve daha da soyutlama çabası olarak görüyor. Bu da Türkiye’nin istemediği bir şey.

● **Suriye:** Ankara’nın Suriye ile ilişkileri son 10 yıl içinde 180 derece değişti ve iki ülke ilişkileri gittikçe daha da gelişiyor. Hem Suri-yeliler hem de diğer Araplar Türkiye’nin hem NATO üyesi olup AB’ye girmeye çalışırken hem de ABD’nin Irak’ı işgal etmesi için Türk topraklarını kullanmaması reddetmesi, kendi İslam değerlerine ve mirasına sahip çıkması, Arap dünyası ile ilişkilerini geliştirmesi ve Fi-listin sorununun gerçekten dengeli bir ko-num benimsemesinden çok etkileniyor. An-kara, Washington’ın Şam yönetimini soyutla-ma baskılarına direnmiyor.

● **Rusya:** Rusya bugün Almanya’dan sonra Türk mallarını ithal eden ikinci büyük ülke. Türkiye Rusya’da inşaat sektörüne 12 milyar dolarlık yatırım yapmış durumda. Rusya Tür-kiye’nin birincil enerji kaynağı ve Ankara ekonomik geleceğinin önemli bir parçası ola-rak gözünü Avrasya’ya çevirmiş durumda. Washington’a öfke duyan Türk generaller, eğer Batı’da elleri kolları bağlanırsa, Rus-ya’nın stratejik ortaklıkta bir alternatif olabile-ceğini bile gündeme getiriyor.

● **Filistin:** Türkler, Osmanlı döneminde de-netimlerinde bulunan Filistin konusuna bü-yük önem atfediyor. 40 yıldır İsrail işgali altın-da yaşayan Filistin halkının çektiği acıyı da anlıyor. Ankara, Hamas’ı, Filistin siyasetinin meşru ve önemli bir unsuru olarak görüyor ve orta yol bulmak istiyor. Washington ise reddediyor. Ankara’nın İsrail’le de iyi bir bağı bulunuyor, ancak İsrail’e karşı sert eleştiriler de yok değil. Türkiye, Washington’ın ortalığı kaşırtan ‘kötüleyici’ yaklaşımına karşı, sabırlı bir diplomasi yoluyla radikalleri ana çizgiye çekmek ve Orta-doğu’da önemli bir aktör ve arabulucu olmak istiyor.”

Fuller’in dikkat çektiği gi-bi, Türkiye Ortadoğu’da önemli bir aktör ol-duğunu göstermek için Filistin sorunu ko-nusunda adımlar atıyor. 13 Kasım’da Anka-ra’da gerçekleştirilen İsrail Başbakanı Şimon Peres ve Filistin lideri Mahmud Abbas gö-rüşmesi, bunun en yakın tarihli örneği. Bir yandan Suriye ve İran’la da sıcak ilişkilerini sürdürmeye çalışan Türkiye’nin, herkesin herkesle çıkar çatışması içinde olduğu Orta-doğu’da bu denge politikasını daha ne ka-dar sürdürebileceği meçhul. Fakat buna karşın, Türkiye Fuller’in iddia ettiği gibi Washington’a arkasını dönebileceğinin “güçlü işaretleri”ni vermiş değil. Express’in Eylül-Ekim sayısındaki “Kürt aşuresinde ye-ni tarifler” haberimizde de belirttiğimiz gibi, ABD, Ortadoğu politikası icabı İran’a karşı PKK (daha doğrusu PJAK) ve Türkiye’yi yan yana getirmeye çalışabilir. Bu çaba, Türki-ye’yle ABD ilişkilerinin netleşmesinin baş-langıcı da olabilir. Çünkü pek ihtimal dışı görünmeyen bu çaba, Türkiye’yi ya Kürt so-rununu çözüp PKK’nın başşıl yollardan bi-tirilmesine veya Türkiye’nin ABD’yle karşı karşıya gelmesine yol açacak gibi görünüy-or. ABD’nin “PKK koordinatörü” Ralt-son’un Ekim ayı başında görevinden istifa etmek durumunda kalması ve koordinatör-lük masasının dağılması, ikinci ihtimali güç-lendiren bir sinyal olarak okunabilir. Diğer

yandan, ABD’nin istediği zaman “yola” geti-remeyeceği bir örgüt olan PKK de ciddi bir “kazanım” olmadan Türkiye’ye dönmeyece-ğini ve “demokratik özerklik” talebini ilân et-miş durumda.

Geronimo ve Ho Şi Min

1800’lerin ikinci yarısında Amerikan hüküme-tine karşı silahlı mücadele veren Apaçilerin önderliğini yapan Geronimo’nun hayatının anlatıldığı film, Türkiye’de PKK’nın ortadan kaldırılması yöntemlerinin tartışıldığı günler-de, 11 Kasım’da TRT’de yayınlandı. Teçhizat-ları tükenmek üzere olan Apache savaşçıları Geronimo’ya, teslim olmak dışında şanslan-nın kalmadığını söyleyince, mealen şöyle bir yanıt alıyorlar: “Biz onlardan daha güçsüz olabiliriz, ama bu savaş Apaçilerin en uzun savaşı olacak. Savaş uzadıkça, Amerikan hal-kı da hükümete başkaldıracak ve bizim haklı olduğumuz anlaşılacak. O zaman, bay Was-hington buraya gelip banış anlaşması imzala-mak zorunda kalacak.”

1990’larda, Türkiye’den giden gazetecile-rin sorularını yanıtlayan PKK lideri Abdullah Öcalan da Geronimo’nunkine benzer bir stra-teji kuruyordu. Öcalan’a göre PKK silahlı sal-dırlarını sürdürdüğü müddetçe, başta çocuk-larını yitiren asker aileleri olmak üzere, Türki-ye kamuoyu bu savaşın çözümsüzlüğünü di-le getirecek ve hükümeti, orduyu, PKK’yle masaya oturmaya zorlayacaktı! Öcalan sık sık, Vietnam savaşına Amerikan kamuoyu-nun tepkisini örnek gösteriyor, bazen de ken-disini Ho Şi Min’e benzetiyordu. Aynı görüşü geçtiğimiz 9 Ka-sım’da DEP eski milletvekili Ha-tip Dicle de dile getirmiş ve Öz-gür Gündem’deki bir yazısında, artık şehit asker ailelerini örgüt-leyerek mücadelenin sürdürül-mesi gerektiğine dikkat çekmiş-ti. Dicle’nin yazısı, o dönemde yaşamını yitiren asteğmen Zeki Burak Okay’ın annesi Neriman Okay’ın cenaze töreni sırasında-ki şu sözlerine dayanıyordu:

“Ben oğlumu asker olsun diye okutmadım. Yavrumu en iyi okullarda okuttum. Zorla as-kere aldılar. Oğlum sinek bile öldüremezken, insan öldürsün diye dağa çıkardılar. Oğlum şehit değil, pisipisine öldü. Hakkımı helâl et-miyorum.”

Hatip Dicle’nin yazısı ve Neriman Okay’ın isyanından sonra, yoğun bir kampan-yayla şehit ailelerinin bu tür “talihsiz” açıkla-malar yapmasının önüne geçilmişti, ama za-ten Öcalan’ın öngörüsünü gerçekleştirecek kadar yoğun bir aile tepkisi de hiçbir zaman meydan bulmadı Türkiye’de. Dolayısıyla, PKK Türkiye kamuoyundan beklediği desteği veya Türk halkının kendi hükümetine tepki göster-mesini hiçbir zaman göremedi.

Express’in Eylül-Ekim sayısında, PKK’nın “demokratik özerklik” projesinden söz etmiş, PKK’nın artık bölgesel emelleri olduğunu, İran’da PJAK, bölgesel düzeyde de ABD ve Barzani yönetiminin “moral desteği” ile daha “köklü” çözümlerin peşinde olduğunu belirt-mişti. 8 Kasım’da gerçekleştirilen DTP kong-resinde de demokratik özerklik projesi günde-me geldi ve bu sayıda Nurettin Demirtaş’la yaptığımız söyleşiden de anlaşıldığı kadany-la, DTP bundan böyle PKK’nın bu projesini meclis gündemine taşımaya kararlı. Abdullah Öcalan’ın çağrısıyla 1999’dan itibaren Türkiye sınırları dışına çıkan PKK militanları, herhangi

CIA’nın Türkiye masası eski şefi Graham Fuller: “Son 16 yılda ABD’nin Irak politikası Türkiye için tam anlamıyla bir felâket oldu. 1991 Körfez savaşı bu yana Iraklı Kürtler daha da özerk hale geldi ve şimdi de fiili bir bağımsızlığın eşliğindedir. Böylesi bir Kürt varlığı Türkiye içinde Kürt ayrılıkçılığını tetikliyor. Dahası, Washington, İran’a karşı Kürt teröristleri destekliyor.”

bir şekilde muhatap alınmayıp, ABD yanlısı Osman Öcalan ve Nizamettin Taş gibi önemli komutanlarının ayrılması sonucunda örgüt bölünmeye çalışılınca, PKK tekrar silahlı şiddete başlamıştı. Osman Öcalan ve ekibi, PKK'nın sırtını tamamen ABD'ye vererek bu sayede Türkiye'yi daha köklü çözümlere zorlaması gerektiğini dile getirince örgütten kovulmuş, PKK'ye nazaran daha milliyetçi bir yapı olan PWD'yi (Yurtsever Demokratlar Partisi) kurmuşlardı. Fakat yeterli kadar güce erişemeyen, Türkiye'deki Kürtlerin desteğini alamadığı gibi, ABD ve Barzani tarafından da muhatap kabul edilmeyen PWD izole edildi. PWD'nin bazı mensupları peşmerge birimlerinde paralı asker olarak çalışmaya başladılar. Örgüt içindeki bu fikir ayrışmasına rağmen, ABD'nin şu anki PKK yöneticileri üzerinde etkisi olduğunu söylemek mümkün. Zira pek çok açıklamasında PKK, ABD'nin uygulamalarına sıcak baktığını belirtiyor. Irak işgalinden sonra güç kazan Kuzey Irak yönetimini ilk başlarda Kürtler için bir tehlike olarak görerek örgütüne "Ortadoğu'da yeni bir İsrail oluşturulmasına izin vermeyin" mesajı yollayan Abdullah Öcalan ise, hem örgütten hem de Kürtlerden tepki alınca, bu tutumunu değiştirip Barzani yanlısı bir söylem geliştirmeye başladı. Barzani'nin PKK'yle ilişkileri bundan sonra hızla iyileşme yoluna girdi.

Washington-Ankara-Erbil hattı

Süreç böyle işlerken, PKK artık Türkiye'ye bir genel afila dönmeyeceğini ve muhatap alınmadıkça eylemlerini sürdüreceğini ifade etmeye başladı. Nihayet, TSK, biraz da AKP'yi yıpratma stratejisinin parçası olarak, sınırötesi harekât talebinde ısrar edince, örgüt iyiden iyiye radikalleşti; TSK'yı Kuzey Irak'a çekerek Türkiye'yi hem komşularıyla hem Irak'la hem de ABD'yle karşı karşıya getirmeye çalıştı, çalışıyor. Asker cenazeleri ise örgütün sandığı gibi Türkiye kamuoyunda hükümet ve orduya karşı bir "banış hareketine" değil, milliyetçi ve hatta ırkçı dalganın yükselmesine neden oldu. Milliyetçi dalga yükseldikçe, örgütteki Kürt milliyetçiliği de hız kazandı ve son kertede ABD yanlısı oldukları için örgütten atılan Osman Öcalan'ların 2005'te söylediklerini, örgütün üst düzey kadrosu 2006'nın sonlarında ifade etmeye başladı. "Yaşasın PKK demiyorum, ama yaşasın gerilla" diye açıklama yapan Osman Öcalan da Abdullah Öcalan'ın "önerisiyle" tekrar PKK'ye katılmaya davet edildi. Örgüt bir yandan da İran, Irak, Suriye ve Türkiye sınırları içinde yaşayan Kürtleri "özerkleştirme" çabası içine girdi. Türkiye ise bu süreçte "dağda tek bir terörist kalmayana kadar operasyonlar sürecektir" açıklamalarını sürdürdü. Bu aşamaya gelindiğinde, artık ne örgütün TBMM'ye girip Kürt sorununu diplomatik yollardan çözmeye çalışacak DTP'ye "ihtiyacı" kaldı ne de Türkiye, DTP'yi bir şans olarak algıladı. PKK'yi bahane olarak kullanıp Kuzey Irak'taki oluşumu engellemeye ve Kerkük'ün statüsünü belirlemeye niyetlenen Türkiye ise, olumsuz yanıtı 5 Kasım'da Bush-Erdoğan görüşmesinde ve tabii ki tezkere meclisten geçtikten sonra Ali Babacan'ın görüştüğü İran, Suriye ve Irak'taki Şii hükümetlerinden aldı.

Bölge ülkelerinin, özellikle Türkiye'yi yanına çekmek için PKK'ye operasyonları düzenleyen İran yönetiminin Türkiye'yi sınırötesi harekât konusunda desteklememesinin en önemli nedeni, Türkiye'nin bölgede gücünü artırma adına Kerkük'te söz sahibi olmayı

Cemil Bayık (yukarıda) ve Murat Karayılan'ın başını çektiği PKK'nın komuta kademesi, ABD yanlısı oldukları için örgütten atılan Osman Öcalan ekibinin 2005'te söylediklerini, 2006'nın sonlarında söylemeye başladı.

Ya iç kamuoyu ajite edilmekten vazgeçilerek "gerçekçi" politika yapılacak veya Kürt siyasetçilere yönelik saldırılar artırılacak. İkinci ihtimal, Kürt-Türk ayrışmasını hızlandıracakken, birinci ihtimal, kısa, orta ve uzun vadeli diplomatik çözüm arayışlarının kapısının aralanmasını sağlayacak.

hedeflemesi riski olsa gerek. Zira böyle bir operasyon sırasında, ABD-Türkiye anlaşması olur ve Kürt yönetimi ortak kararla ekarte edilirse, bölge ülkeleri aleyhine yeni dengelelerin kurulması işten bile değil. Diğer yandan, Türkiye Barzani yönetimini hedeften çıkartıp ABD ve Barzani'yle ortak hareket ederse, PKK'ye yönelik saldırı desteğini alabilir gibi görünüyor. Kürdistan Bölgesel Hükümeti Başbakanı Neçirvan Barzani, olumlu bulduğunu söylediği Bush-Erdoğan görüşmesiyle ilgili görüşlerini açıklamak üzere 8 Kasım'da düzenlediği basın toplantısında bunun sinyali verdi: "PKK sorunu görüşmelerle çözülür. Ancak bu görüşmelerde bütün tarafların yer alması ve görüşmelerin Ankara-Washington-Erbil arasında yürütülmesi gerekir."

DTP-PKK ve yol ayrımı

TBMM'deki ilk oturumda MHP'lilerle tokalaşan DTP, o tarihten bu yana çok önemli değişimler yaşadı. "PKK'yi terör örgütü kabul etmeleri halinde" DTP'ye siyaset yapma fırsatı "tanıyacaklarını" seçimlerden sonra ilân eden MHP, CHP ve AKP yetkilileri, artık DTP'nin bu şartı asla kabul etmeyeceğini görmüş bulunuyor. Çünkü DTP, hızla IRA-Sinn Fein ilişkisinde olduğu gibi, PKK-DTP ilişkisine doğru gidiyor. Bu, HADEP, DEHAP ve DTP'ye yönelik "muğlak konuşuyorlar" eleştirisini artık hükümsüz kılıyor. DTP, PKK'ye terör örgütü demekle sorunun halledilmeyeceğini ifade ederken, PKK'nın Kürt sorununun esas parçalarından biri olduğunu dile getiriyor. DTP, Kürt sorununun çözümü konusunda PKK'nın tasarıları olan "demokratik özerklik" fikrini de parti gündemine aldı. Partinin yeni başkanı Nurettin Demirtaş DTP'nin demokratik özerklikten, ayrışmayı anlamadığını özellikle belirtiyor. PKK'nın de demokratik özerlikle, aslında AKP'nin gündeme getirdiği Yerel Yönetimler Yasası'nın biraz daha genişletilmiş versiyonunu ima ettiği görülüyor. Fakat PKK, DTP'den farklı olarak bu yönetim biçimini İran ve Suriye'deki Kürtler için de talep ederek farklı sınırlar içindeki Kürtlerin kendi aralarında özgürce kültürel, siyasal veya ekonomik alışveriş içinde olabilesini talep ediyor. Nitekim, Dağlıca saldırısından

sonra silahları bırakabileceğini açıklayan PKK, sadece Türkiye'de değil, İran ve Suriye'deki Kürt sorununun da çözülmesi şartını öne sürdü: "Bir kez daha belirtelim ki, Kürt sorununun bütün parçalarda banışıl demokratik yollarla çözülmesi için biz PKK olarak olabilecek her türlü fedakârlığı ve çabayı geliştirmeye kararlıyız. Bunun için ortaya konacak bir siyasî proje temelinde silahların tümünden devre dışı edileceği bir sürecin başlatılması amacıyla diyaloga açıyoruz".

DTP'liler, PKK'nın Kürt sorununa bakışını paylaşıırken, silahların susması için ilk adımı Türkiye'nin atması gerektiğini, hem askerin hem de militanın silahlarının susmasıyla sorunun konuşulur olabileceğini düşünüyor. DTP tam da silahlı yöntemi dışladığı için, son dönemlerde yaygın medyanın bu yönlü saldırılarına maruz kalıyor. Van milletvekili Fatma Kurtulan, düzmece haberlerle örgütün eski üyesi olmakla, yeni genel başkan Nurettin Demirtaş sahte çürük raporu almakla suçlanıyor. Önümüzdeki günlerde tıpkı DEP'lilere yapıldığı gibi DTP'lilerin de meclisten alıp hapse konması, Türkiye'deki çatışmalı ortamın artarak sürmesine ve milliyetçi, ırkçı dalganın yükselmesine neden olabilir. Televizyonlarda sergilenen savaş uçakları tanıtımı ve görsel şölene dönüştürülen hava bombardımanlarıyla kamuoyunun tepkisi dindirilmeye çalışılırken, DTP'li vekillere yönelik saldırılar gerilimin tırmanmasına neden oluyor. Türkiye'nin dış politikasında başına buyruk hareket edebileceğini her defasında kamuoyuna ifade eden TSK ve hükümet, ABD ve bölge ülkeleri karşısında bunu yapmaya muktedir olmadığını görürken bir yol ayrımına geliyor: Ya iç kamuoyu böyle bir iddiayla ajite edilmekten vazgeçilerek "gerçekçi" politika yapılacak veya dışarda hükümsüz kalınca içerideki Kürt siyasetçilere yönelik saldırılar artırılacak. İkinci ihtimal, Türkiye'de Kürt-Türk ayrışmasını hızlandıracakken, birinci ihtimal, Türkiye'nin Kürt sorununu silahlı yöntemle daha fazla erteleyemeyeceğini görüp kısa, orta ve uzun vadeli diplomatik çözüm arayışlarının kapısını aralamasını sağlayacak

İrfan Aktan

Bir ayağı frende olanın öbür ayağı gazdadır

8 Kasım'da Ankara'da düzenlenen olağanüstü kongrede, Mardin milletvekili Emine Ayna'yla birlikte eşbaşkanlığa getirilen Nurettin Demirtaş, kongredeki konuşmasında, Kürt sorununun çözümü konusunda Bulgaristan Türklerini örnek göstererek, "Bugün Kürt sorununun demokratik çözümünde şartlar bir hayli zorlu hale gelmiş görünmektedir. Oysa istenirse, Bulgaristan'daki örnek bile hızla çözümün önünü açabilecektir" dedi. DTP'nin bundan böyle, Kürt sorununun çözümü için "demokratik özerklik" projesini savunacağını söyleyen Demirtaş'a, 12 Kasım'daki parti binasına yönelik yeni bir silahlı saldırıdan iki saat sonra, olay mahallinde teybi-mizi uzattık. 12 yıl hapis yatıp 2005'te tahliye edilen Demirtaş'la, "demokratik özerklik" projesini, DTP'ye yönelik saldırıların arkaplanını ve Kürt sorununun çözümü için önerilerini konuştuk. Söyleşimizden dört gün sonra, Yargıtay'ın DTP'nin kapatılması için dava açtığı haberi geldi.

Foto: Batur Gökçeer

Neden 12 yıl cezaevinde yattınız?

Nurettin Demirtaş: Türkiye'nin antide-mokratik tarihiyle hapisane tarihi birbiriy-le çok uyumlu. 1993'te, Muğla Üniversite-si'nde okurken, siyasal çalışmalarından dolayı tutuklandım. Mahkeme 18 yıl 9 ay cezaıyla sonuçlandı, iddia da PKK yönetici-liğiydi. Aslında, "ideolojik halay" da bir ge-rekçe olabilirdi! Tabii insanlar soruyor ba-na, "12 sene boyunca hangi suçtan dolayı yattın?" diye. Malatya'da bir gençle karşı-laştım, hastanenin önünde. Cezaevinden yeni çıktığını, sıkıntılı olduğunu söyledi. "Hayırdır, ne suç işledin?" diye sordum. "İstanbul'da bir savcıyı öldürdüm. 11 sene yattım, çıktım" dedi. O zaman düşündüm, üniversite öğrencisiyken tutuklandım ve 12 sene yattım. Bu adamsa birini öldürdüğü halde benden bir yıl az yatmış! Bu çok dü-şündürücü bir olay. Bir üniversite öğrenci-si, ortada yaptığı bir eylem de olmamasına rağmen bu kadar uzun süre hapse atılıyor. 12 Eylül'ün suçlu anayasası bizi suçlamış ve mahkûm etmiştir. Neticede, benim mahkemem AİHM'e kadar uzandı ve Tür-kiye mahkûm oldu. O davanın belgelerini önümüzdeki günlerde basına da verece-ğim. Benim, 12 yıla sebep olanlardan hesap sormak gibi bir derdim yok, mağduriyet edebiyatı yapacak insanlar değiliz. Biz bu mağduriyetlerin yaşanmamasının mücade-

lesini veriyoruz.

Bu mağduriyet karşısında hakkınızı yasal düzlemde arıyorsunuz ama, değil mi?

Tabii, ama biz bunu mağduriyetten ziyade, demokrasi mücadelesi olarak görüyoruz. Bizim gibi binlerce insan ölüm veya ceza-eviyle karşı karşıya kalmıştır. Türkiye'nin bu gerçeklikle yüzleşecek cesareti göster-mesiyle ancak, demokrasinin yolu açılabil-ir. Biz sadece mağduriyeti gidermenin de-ğil, gerçeklikle yüzleşmenin gereğine ina-nyoruz. Yüzleşme olursa, mağduriyetin se-bebi görülür, uzun vadeli çözüm de daha net biçimde ortaya çıkar. Siz buna mağdu-riyet diyebilirsiniz ama, ben bu kavramın Kürtlerin yaşadıklarını anlatmaya yetmedi-ğini düşünüyorum.

Nasıl geçti hapis yılları?

Sivil itaatsizliğin teorisyeni veya babası sa-yılan Amerikalı Henry David Thoreau, bir gün hapiste yatıyor ve "ben o bir günde, devleti tanıdım" diyor. Bu herhalde benim de cezaevi hayatımı anlatmaya yeterli bir örnek teşkil ediyor.

Gandhi'yi de çok etkileyen Thoreau'nun özgürlükçü, anarşizan bir "devlet" modeli var. Sizce, insanların özgürce yaşayabilmeleri için nasıl bir devlet modeli oluşturulmalı? Türki-ye'de insanların özgürce yaşaması

Özerklik, ayrışma manasına gelmiyor. Tam tersine, mutlu ve özgürce bir aradalık anlamına geliyor. Tekçiliği, tek ırk, tek dil ve tek dine dayalı siyasî yaklaşımı reddeden çoklu sistemi öneriyoruz. İdari yapıya ilişkin önerimiz de, yetkilerin tek merkezde toplanmaması, yerel yönetimlere devredilmesi. Bunu sadece Kürtler için talep etmiyoruz.

için nasıl bir yapı önerirsiniz?

Devlet artık bütün dünyada tartışılan bir ol-gu. Toplumsal geliştikçe, zihniyetler değiş-tikçe, yönetim kalıplarına dair görüşler de değişiyor. Biz ütöpik ve ideal bir devletten söz etmiyoruz. Toplumun realitelerini red-detmeyen, toplumsal sözleşmeye dayalı bir devlet sistemi oluşturmak, günümüzün teknolojik koşullarında çok da zor değildir. Genel kamu güvenliğini sağlayan, kendisi-ni bununla sınırlayan bir devletten; geri ka-lan bütün hak ve hizmetlerin toplum tara-fından yerine getirildiği bir sistemden bah-setmenin daha yerinde olduğunu düşünü-yoruz. Demokrasiye duyarlı bir devlet yapı-sı talep ediyoruz. Böyle bir devlet topluma zarar mı verir, hayır. Devletin hiç olmama-sı ideal kaçan, biraz ütöpik bir yaklaşıma tekabül ediyor. Günümüz koşullarında dev-leti tümden yok saymak mümkün değil. Ancak, devleti özgürlüklerin önünde engel teşkil etmeyen bir yapıya dönüştürmek pe-kâlâ mümkün. Ama bu, ulus-devletle mümkün değildir. Bunu sadece Türkiye için değil, dünyadaki benzer yapıların tümü için söylüyorum. Ulus-devlet modeliyle bir yere varılamayacağını, bu yönetim tarzının, bir kesimin, toplum üzerinde despotik bir güç olarak varlığını sürdürmesi manasına geldiğini düşünüyorum.

Kürt meselesinin, ulus-devlet yapısı içinde, fakat daha demokratik bir iş-leyişle çözülebileceğini söyleyen Kürt siyasetçiler var. Bu kısa vadeli bir çö-züm olarak mı öngörüyorsunuz? Yoksa, söylediğinizin aksine, ulus-devlet projesinin demokratikleşmesiyle de sorunun çözümü mümkün mü?

Devletin kendisi, devletin özü demokratik olamaz; bu mümkün değildir. Ama ulusu demokratikleştirmek mümkündür. Günü-müz koşullarında başlanılabilecek öncelikli şey budur. Tek bir ırka, tek bir din ve dile dayalı olmayan, farklılıkların kabulünden hareketle oluşturulan bir ulus, dünyadaki çeşitli güncel felsefi tartışmalara da konu olan "çoklu sisteme" tekabül ediyor. Çoklu sistemi Türkiye'de entelektüel düzlemde belki tartışabiliyoruz, ama siyasiler bu tar-tışmadan bihaber görünüyor. Bizler bunu siyasal düzlemde ifade ettiğimizde de gü-rültü koparıyor ve tartışma imkânımız or-tadan kalkıyor. Nietzsche'nin bir sözünü hatırlatmak istiyorum: "Dünya, yeni gürül-tüler koparanların değil, yeni değerler bu-lanların etrafında sessizce döner." Bu ev-rim, bütün bu gürültülere rağmen işleye-cektir.

8 Kasım'daki kongrenizde önerilen "demokratik özerklik" projesi de bü-yük gürültü kopardı. Bir yandan ulus-devletin demokratikleşmesiyle Kürt sorununun çözülebileceğini söyler-ken, bir yandan da demokratik özerk-lık fikrini dillendirmeniz kafa karışık-lığına neden oldu. Demokratik özerk-likten kastınız tam olarak nedir?

Bu kavramı sadece siyasal olarak ele aldığınızda, altı boş kalıyor ve çok yanlış tartış-malara konu oluyor. Belki bundan sonra, daha akademik bir çerçevede tartışıp kav-ramı kamuoyuna sunarsak, sağlıklı bir tar-tışmanın kapısını aralayabiliriz. Doğu top-lumlarında, bırakın bireyi, toplumun kendi-si de hiçbir önemi haiz değildir. Muktedir güç, yani devlet ise her şeydir. Dolayısıyla, bireyin iradesinin hükümsüz sayıldığı bir

geleneğin yaşandığı coğrafyadayız. Bu coğrafyada birey, aile içinde bile tutsak gibi yaşıyor. Doğu toplumlarında aile yapısının devlet sistemine nasıl yansıdığını gözlemlemek hiç zor değil. Batı'nın üç yüz yıl önce gerçekleştirdiği aydınlanma sürecini toplumlarımıza uyarlamak dışında bir şansımız olmadığını düşünüyorum. Özerklik meselesini aile kurumu üzerinden tartışmaya başlarsak, anlaşılmayan bir şey kalmayacaktır. Biz özerklikten söz ederken, Kürtlerin özerkliğinden değil, tam da böyle bir sorundan söz ediyoruz. Birey, aile ve toplum karşısında özerk olabilmeli; gruplar, kendilerinden daha büyük cemaatlara ve sisteme karşı özerk olabilmelidir. Kadın eziliyor ve özerk olmak dışında bir kurtuluşu yoktur. Farklı inançlara, kültürlere sahip cemaat, topluluk veya halkların, muktedir kültüre karşı özerkliğinin sağlanması gerekiyor. Özerklik, ayrışma manasına gelmiyor. Tam tersine, mutlu ve özgürce biraradalık anlamına geliyor. Yaklaşımımızın temel felsefesi budur. Siyasî ve idarî olarak tekçiliği, tek ırk, tek dil ve tek dine dayalı siyasî yaklaşımı reddeden çoklu sistemi öneriyoruz. İdarî yapıya ilişkin önerimiz de, yerelin güçlendirilmesi yönündedir. Yetkilerin tek bir merkezde toplanmaması, yerel yönetimlere ve doğrudan halka devredilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bunu sadece Kürtler için talep etmiyoruz. Doğru tartışılabilirse, bu modelin çok güçlü siyasî ve felsefî temellerinin olduğu anlaşılacaktır. Bu tartışmanın doğru bir biçimde yürütülmesini sağlayacak entelektüel birikimin Türkiye'de olduğunu da düşünüyoruz.

Sözünü ettiğiniz model, akademik düzlemde, siyaset biliminde zaten tartışılıyor. Fakat DTP gibi bir siyasî parti bu modelden söz ettiğinde, hemen "bölücülük" suçlamaları gündeme geliyor...

Açık ve net söyleyeyim: Federasyon talebinde bulunmuyoruz. Tarifimiz kesinlikle federal yapıya tekabül etmiyor. Federasyonda, meclislerin yasa çıkarma yetkisi, kendi hükümet organları vardır ve merkezî yapıyla ilişkiler çok zayıftır, daha çok dış işlerinde bağımlılık vardır. Ama biz demokratik özerkliği, büyük kentlerin Ankara'dan yönetilemeyeceği tezinden hareketle öneriyoruz. İkincisi, etnik yapılara yönelik geliştirilen baltalayıcı ve reddedici yöntemin çözüm olmayacağını, hangi bölgede etnik yoğunlaşma varsa, o bölgenin demografik yapısının ortaya çıkarılmasıyla birlikte gerçekçi çözümlerin üretilebileceğini düşünüyoruz. Her bölgede aynı sistem uygulanmak zorunda değildir. Malatya ve çevresindeki birkaç kenti, bir bölge meclisiyle yönetebilirsiniz. Ama İstanbul tek başına bir bölgedir, İstanbul'u Ankara'dan yönetemezsiniz. Bunu biz söyleyin, bölücülük deniyor. Oysa İstanbul'un şu anki uygulamayla yönetilemeyeceğini herkes biliyor. Hükümet İstanbul için vize uygulamasından bile söz ediyor. Onlara kimse bölücü demiyor, bizim demokratik açılımları öngören modelimiz bölücülük yaftası yiyor! Bizim federasyon talebimiz olsaydı, bunu ifade ederdik. Ama federasyonun çözüm olduğuna inanmıyoruz.

Farz edelim "demokratik özerklik" uygulamasına geçildi ve İstanbul "özerkleşti". Fakat İstanbul, kendi içinde barındırdığı toplumsal grupla-

Linç ihtimali varmış da bunu önlemek istiyorlarmış gibi bir tonda konuşuluyor, oysa linç zaten yaşanıyor. "Ayağımızı frenden çekersek, daha büyük katliamlar yaşanır" demek isteniyor. Ama biz sadece bir ayağımızla frene basmıyoruz, bütün gücümüzle frenin üzerinde duruyoruz. Çünkü bir ayağı frende olanın diğer ayağı gazdadır.

rın çekişmelerinden, çatışmalarından dolayı sorunlar yaşıyor... Bu durumda, Tarlabası veya Zeytinburnu'nda yaşayan Kürtlere özerklik statüsünün ne faydası olur?

Meseleye etnik temelde baktığımızda, buna benzer yığınla soru ve sorun çıkar karşımıza. Bir kere, katiyen etnik temelli bir özerklikten bahsetmiyoruz. Ama Kürt sorunu bağlamında sorduğunuz için şunu da söyleyeyim: Kürt nüfusunun çoğunlukta olduğu bölgelerle, etnik yapıların iç içe geçtiği bölgelerdeki uygulamalar farklı olabilir. Bürokratik yapı nasıl olur, eğitim sistemi nasıl olur, bunlar tartışılabilir. Federasyonun Kürt sorununun çözümünü sağlamayacağını düşünmemizin nedeni, sorunuzda belirttiğiniz gibi, Kürtlerin sadece Güneydoğu'da değil, tüm Türkiye'de yaşıyor olmalarıdır. O yüzden, sadece Kürtlerin değil, Alevilerin, Çingenelerin ve daha pek çok etnik ve dinî yapının yaşam alanı bulabilmesi için, herkesin ihtiyaçlarına yanıt verecek bir modelin hayata geçirilmesi gerekiyor. Türkiye, yirmi veya yirmi beş özerk bölgeyle yönetilmeye başladığında, her özerk bölge kendi toplumsal realitesine göre çözüm arayışlarına gidebilecektir. Sonuçta, Diyarbakır'la Trabzon'un veya Trabzon'la İstanbul'un sorunları tıpatıp aynı değildir. Her bölge kendi çözümünü ürettiğinde, merkezî otoritenin yükü de azalır.

Özgür Halk dergisinde, iki ay önce M. Avreş imzasıyla yayınlanan bir makalede de demokratik özerklik kavramı inceleniyordu. O makalede Kürtler için öngörülen özerklik, bölgesel düzeyde ele alınıyor; İran, Suriye, Türkiye ve Irak'ta yaşayan Kürtlerin, bulundukları ülkelerin sınırları içinde kalmaları kaydıyla, aralarındaki sınırların kaldırılmasından söz ediliyordu. Sizce bölgesel ölçekte böyle bir yapı

nasil kurulabilir? Siyasal ortam ve koşullar bu önerinin tartışılmasını mümkün kılıyor mu?

Ortadoğu'nun tarihine baktığımızda, kültürel olarak iç içe geçmiş bir toplumsal yapıyı görürüz. Şu anki ülke sınırları, Ortadoğu'daki toplumsal realiteye kesinlikle aykırıdır. Bu noktadan hareket edersek, buna uygun siyasal sistemin ne olması gerektiğini daha iyi kavrayabiliriz. İç içe geçmiş toplumsal yapılarda çözüm, aynı ulus-devletler değildir. Bölgesel iç içe geçmişliği karşılayabilecek bir konfederal sistem niye düşünülmesin? Demokratik özerklikle, tüm Ortadoğu'ya uyarlanabilecek bir konfederal sistem arasında bir fark yok. Bunun adına Ortadoğu demokratik özerk yapıları da diyebilirsiniz. Bu sistemle, ulus-devletler şeklinde toplumların birbirinden ayrılması arasında ciddi fark vardır. Demokratik özerklik bölmüyor, birleştiriyor. Tek tek yapılardan değil, çoklu sistemle, farklı yapıların birleştirilmesinden söz ediyoruz.

Bu modelin, bölge ülkelerinin kolay kolay kabul etmeye yanaşmayacağı bir öneri olduğunu, uzun vadeli bir mücadele gerektirdiğini öngörüyor musunuz?

Bu gerçekliğin anlaşılması için yeni bir dünya savaşının gerekmediğini düşünüyoruz. Avrupa'nın yaşadığı acıları bizim de mi yaşamamız gerekiyor? İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, ulus-devletlerin daimi çatışmalara neden olduğu anlaşıldığı için kıtasal düzeyde bir ortaklaşmaya, Avrupa Birliği projesine gidildi. Ortadoğu'da bu neden yapılmasın? Ortadoğu'daki biraradalık deneyimi, böyle bir model için fazlasıyla elverişlidir. Ama, reel politik açıdan baktığınızda, kısa vadede böyle bir devletler sisteminin oluşturulması şansı yok. Ortadoğu'nun yaşadığı sancıları göz önüne aldığımızda, kesinlikle bu yapının değişmesi ge-

rektiğini düşünüyorum. Ya kendi iç dinamiklerimizle bu değişimi yaparız veya ABD'nin müdahalelerine maruz kalırız. Nitekim, ABD Ortadoğu'daki ulus-devlet yapılarına müdahil olmakta ve yeni bir yapı oluşturmaya çalışmaktadır. Zaten gerek küresel sermaye güçleri, gerekse emperyalist ülkeler, kendi çıkarları bağlamında bu yapıyı kurmaya çalışıyor. Ama bunu işgal ve savaşlarla, halkları yoksul bırakarak yapıyorlar. Biz, buna mâni olmalıyız.

Demokratik Özerklik Programı nasıl ortaya çıktı?

Bu belgenin ön çalışması, Diyarbakır'daki Demokratik Toplum kongresinde yapılmıştı. Demokratik Toplum kongresi, DTP'nin de katıldığı ama sadece DTP'nin yer almadığı, 600'e yakın katılımcının olduğu bir toplantıydı. Yaklaşık 30 kuruluş ve yarıdan fazlası da halk delegesinden oluşan bu toplantıda, delegelerin oylamasıyla ortaya çıkan bir programdı. Demokratik özerklik, öncelikle bu halk kongresinin kararıydı. Buradan aldığımız gücü parti kongremize yansıttık, orada tartıştık ve delegelerin oyuyla program kabul edildi. Dolayısıyla, partimizin organları için bağlayıcıdır ve bundan sonra bu doğrultuda bir politika yürütülecektir.

Demokratik özerklik programını, DTP mecliste de gündeme getirecek mi?

Tabii, bundan sonraki politikamızda, demokratik özerklik başlığı altında sıraladığımız yaklaşımlar belirleyici olacaktır. Sadece parlamentoda değil, tüm sahalarda, sivil toplum örgütleriyle ilişkilerimizde, demokratik kurumlardaki çalışmalarımızda da bu geçerli olacaktır.

DTP'nin yeni yönetiminin daha "radikal" olduğu kanaati var. DTP'nin önümüzdeki dönem politikalarının ayırt edici yanı ne olacak?

Biz kongremizle birlikte, partileşme sürecimizi inşa ediyoruz ve bunu bütünüyle tamamladığımızı da söyleyemiyoruz. Programsal olarak, siyaseten savunacağımız hususlarda netlik yakalanmıştır, demokratik özerklik tezi bir doğrultu yaratmıştır. Elbette bunun üzerinde bir dizi tartışma yürütülecektir. Ancak kamuoyundaki, "şahinler, güvercinler" biçimindeki tanımlamalar bizim gerçekliğimizi ifade etmiyor. Elbette partimizde farklı düşünceler vardır ve bu doğaldır. Bunu bir zenginlik olarak kabul ediyoruz. Ancak, temel politikalara ve ilkelere ilişkin bir tartışma söz konusu değildir. Bu kongre, demokratik özerklik ilkelerini taşıyan siyasî tutum belgesini kabul etmiştir ve bu hepimiz açısından bağlayıcıdır. Kongrenin onayladığı bu belge konusunda herhangi birimizin farklı bir tutuma sahip olması söz konusu değildir. Kişilerin üslubu, duruşu, davranışıyla parti ne radikalleşir, ne ılımlaşır, ne şahin olur, ne güvercin... Bunlar biraz maksatlı yakıştırmalar.

AB'nin DTP'nin mecliste temsil edilmesine önem verdiği biliniyor. AB'nin son dönemde size yaklaşımına nasıl bakıyorsunuz?

Bizim mecliste olmamızın demokratik çözümler açısından bir fırsat olarak değerlendirilmesi gerekiyordu. Yani akıl bunu söylüyordu, reel politika da bunu gerektiriyordu. Ancak, AB'nin tutumu, sürecin böyle gelişmesine kesinlikle yardımcı olmadı, olmuyor. AB de bu süreçte tıkayıcı bir yaklaşım gösteriyor. AB "DTP meclistedir, dola-

Bir yıl önce Leyla Zana'nın barışçı, Aysel Tuğluk'un şahin olduğu yazılıyordu. Bugün Zana şahin, Tuğluk güvercin yapıldı. En son, milletvekilimiz Fatma Kurtulan'ın dağda eğitim aldığına dair düzmece haber ve fotoğraflar yayınlandı. Bunun tamamen yalan olduğu kısa sürede anlaşıldı, ama medya bu yalanın ortaya çıktığını yazmadı bile!

yısıyla bu temsiliyetin gücü dikkate alınmalıdır, bunun üzerinden demokratik açılımlara daha fazla güç verilebilir" yaklaşımında olmadı.

Bu dönemde AB ülkeleriy-le diplomatik temaslarınız oldu mu?

Tabii oldu, diplomatik temaslarımız olmasa, bu değerlendirmeleri rahatlıkla yapmayız. Bu konuda AB'nin yaklaşımı kesinlikle Türkiye'ye yardımcı olma temelinde değildir. Hatta bu durum, AB'de stratejik bir değişikliğe mi gidiyor sorusunu getiriyor aklıma. AB'de de, tek tek Avrupa ülkelerinde de, sürekli olarak kendi Kürdünü yaratma arayışı olmuştur. Bu arayışlar sonuç vermediğinde de, demokratik gelişmelerin

gücünün açığa çıkmasını sağlamak yerine, kontrolü sağlama yaklaşımının öne çıktığını belirtmemiz gerekir. Bu nedenle, AB politikalarının güven verici olmadığını açıkça ifade edebilirim. Bir taraftan, Türkiye'den demokratikleşme yönünde adımlar atmasını isteyen bir Avrupa var, ama öbür tarafta, adeta demokratikleşmenin sağlanması için bir karşı duruş söz konusu.

Sınırötesi operasyon tartışmasıyla birlikte, Türkiye'de sokakta da milliyetçi ve linççi bir hareket yükselişe geçti. Bazı grupların Kürt avına çıkması üzerine Genelkurmay başkanı ve bazı siyasetçiler, bu grupları "teskin etmek" için açıklamalar yapmak zorunda kaldı. DTP bu süreci nasıl atlarmaya çalışıyor?

Bu açıklamalar gerginliği önlemek için değil, bizzat yükseltmek için yapılan açıklamalar. Dikkat ederseniz, bu açıklamalar tansiyonu düşürmemiş, daha da artırmıştır, linççi önlememiştir. Birkaç ay içerisinde partimize yüzlerce saldırı yapıldı. Bunlardan biri biraz önce yaşandı. (12 Kasım) Maalesef dünyanın birçok ülkesinde, Rusya'da, Avrupa'da da Kürtlere karşı saldırılar oldu. Sanki bir linç ihtimali varmış da bunu önlemek istiyorlarmış gibi bir tonda konuşulu-

yor, oysa linç zaten yaşanıyor. "Ayağımızı frenden çekersek, daha büyük katliamlar yaşanır" denmek isteniyor. Büyükanıt "hayalet edemeyecekleri acılar yaşatacağız" demişti. Ama biz sadece bir ayağımızla frene basmıyoruz, bütün gücümüzle frenin üzerinde duruyoruz. Çünkü bir ayağı frende olanın diğer ayağı gazdadır. Biz kendi pozisyonumuzu sağlıklı olarak değerlendiriyoruz ve bütün gücümüzle frenin üzerinde duruyoruz. Sağduyulu yaklaşım bunu gerektirir. Genelkurmay Başkanı'nın sözleri, öylesine bir açıklama değildir, bu sözleri bir konseptin parçası olarak algılıyoruz. Dileriz ki DTP'nin meclisten kovulması, kapatılması ve siyasal süreç dışına itilmesi için bir yerlerden düğmeye basılmamış olsun. Ama gidişat böyle bir süreçte doğru evriliyor.

Böyle bir süreç yaşandığında, buna karşı politik tutumunuz ne olacak?

Dikkat ederseniz, bütün bu saldırılar gelişirken, DTP olarak kitlemizi sokaklara dökmek; bundan özellikle kaçındık ve önledik. Bundan sonra da sağduyulu yaklaşıma devam edeceğiz. Bize nasıl ki tehdit mektupları geliyorsa, "bu linç girişimlerine karşı cevap vermeliyiz" diyen mektuplar da geliyor. Biz kesinlikle ülkeyi gerginliğe sürükleyen güçler karşısında sağduyulu davranmaya devam edeceğiz. Aynı yöntemlerle karşılık vermek demokrasinin ve çözümün dili olamaz. Biz sağduyulu duruşumuzu koruduğumuz, ilkelerimizden ve politik doğrultumuzdan taviz vermediğimiz sürece, bu saldırılar boş çıkacaktır. Bununla birlikte, böyle devam ettirilirse, saldırılar yeni bir evreye taşınmak isteniyorsa, zira son günlerde milletvekili ve yönetici arkadaşlarımıza yönelik andıçlama olayları, bu yaklaşımın sistemli olarak devam edeceğini gösteriyor, adeta can güvenlikleri tehdit ediliyor, bu koşullarda elbette yeniden değerlendirme yapma durumunda kalabiliriz. **Selefiniz Ahmet Türk "gerekirse parlamentodan çekilir, evimize gideriz" demişti...**

Saldırıların devam ederse parlamentoyu terk edeceğimiz gibi bir düşüncemiz yok. Çünkü "şu kararı alın" dediğimizde, bu bile Türkiye kamuoyuna tehdit biçiminde yansıtılıyor. Biz kimseyi tehdit etme amacıyla bir

değerlendirmede bulunmuyoruz. Ama, kendimizi savunmak kadar, demokrasiyi de savunmak adına, yeni yöntem arayışları elbette olabilir. Bu yöntem, şiddete karşı şiddet, linçe karşı linç yöntemi asla değildir. Tehdit algılamalarının önüne geçmek istiyoruz. Bu yöntemleri asla benimsemediğimizi belirtmek istiyoruz. Ancak, Meclis kapısı, siyaset kapısı bize tamamen kapatılırsa, bu halk iradesine büyük bir saygısızlıktır, bu durumda elbette dönüp halkımıza sorarız. Halkımızla tartışacağız, herhangi bir yeri terk etme lüksünü kullanmayacağız. Buraya gelme kararını kendi başımıza almadığımız gibi, bundan sonraki süreç böyle devam ederse, bunu da halkımızla konuşacağız.

Barışçıl bir diplomasi yürüterek, uzun vadeli demokratik özerklik hedefinin önünde, bölgenin en güçlü silahlı örgütü olarak varlığını koruyan PKK bir engel teşkil ediyor mu?

Herkes PKK hakkında çok kolay konuşuyor, ama kimse başı için bir çaba göstermiyor. İran, Suriye ve Irak'la birlikte, Avrupa ve ABD de PKK'yi, Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanıyor. Türkiye de bölgede etkili olabilmek için PKK'nin silahsızlanmasını istemiyor. Bunu çok net biçimde ifade edebiliriz. Çatışmaların sürüp gitmesini isteyen bir güç var. Strateji bunun üzerinden kurulduğu için de Türkiye sürekli yanlış yoldan gidiyor.

PKK, kullanıldığını bile bile sizce neden silahlı mücadeleye devam ediyor?

İşin o tarafını bilemem, ama bu da yine biz siyasetçilerin çözmesi gereken bir sorundur. Türkiye'yi bu yanlış stratejiden kurtarmak için, siyasetin oynaması gereken bir rol vardır. Durduğumuz yerden, PKK'ye silahları bırakma çağını yapabiliriz. "Başkaları sizi kullanıyor, silahları bırakın" çağrılarını silahları bırakmadıklarına göre, devreye bizlerin girmesi gerekiyor. Ezberimizi bozup yeni yöntem geliştirmek zorundayız. İş elinde silah olan güçlere havale edersek, bu işin sonu gelmez.

PKK'ye yapılan bu çağrılar karşılık bulmaması Kürtleri ve sizin gibi sivil ve yasal düzlemde siyaset yapanları zor durumda bırakmıyor mu? PKK de ezberini bozup silahları bıraksa, sorunun çözümü kolaylaşmaz mı?

Hep birlikte bunun ortamını oluşturmamız; size katılıyorum. Ezber bozulacaksa, hep birlikte bozmalıyız. DTP ezberini bozsa bile, bu kadar ırkçı, şoven hava eserken, sesini kimse duymaz.

Sizce yine 1990'lara mı dönüyoruz? 1990'ların ortalarında DEP'lilere karşı sert tepkiler gösterilirken, DEP'lilerin söylemi de sertleşiyordu. Bugün de DTP'ye sert tepkiler gösterilirken, DTP söylemini sertleştirmeye başladı...

Ben size sorayım, DTP'nin tek bir sert demecini söyleyebilir misiniz bana?

Demokratik özerklik projesinin bu dönemde tepki toplayacağı öngörülebilirdi mesela...

DTP şu anda, TBMM çatısı altında demokrasiden, çözümünden ve barıştan söz eden tek partidir. Buna rağmen, bize "sertsiniz" deniyor. Bu inanılmaz bir manipülasyon örneğidir. Tamam, biz artık susalım. Herhangi bir parti, ortaya bir başı projesi koysun, biz onun arkasında oluruz. Kürt sorunu çözülecekse, varsın DTP kapatılsın ve biz siyasetin dışına itilelim.

Genel başkanlığa sizin seçilmeniz, "DTP'ye şahin kanatları bir isim başkan oldu" yorumlarına neden oldu. Siz gerçekten "şahin kanattan" mısınız?

Bundan bir yıl önce Leyla Zana'nın başı, Aysel Tuğluk'un şahin olduğu yazılıyordu. Bugün Leyla Zana şahin, Aysel Tuğluk güvercin yapıldı. Bir hafta önce eski eşbaşkanlarımız sayın Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk'a alabildiğine saldırı vardı. Bugünse onları sahiplenene, kucaklayan, bana saldıran bir yaklaşım var. Bunlar, Türkiye'de alışık olmadığımız yöntemler değil. Tüm bu "şahin-güvercin" yorumları, "psikolojik savaş"ın kolu olarak çalışan birimlerin özel çabalarıyla geliştirilen bir yönelimdir. En son, bazı gazetelerde milletvekilimiz Fatma Kurtulan'ın dağda eğitim aldığı dair düzmece haber ve fotoğraflar yayımlandı. Bunun tamamen yalan olduğu kısa sürede anlaşıldı, ama medya bu yalanın ortaya çıktığını yazmadı bile! Kurtulan'a yapılanlar, 1997'de açığa çıkan andıç olayının yeni bir versiyonudur. Bunun arkasında hangi güçler olduğunu bilemem, ama şunu çok merak ediyorum: Bu faşizan saldırılar, manipülasyonlar karşısında, ülkemizin entelektüelleri nerede? Bu saldırılara karşı verilecek tepki sadece DTP'ye bir destek değil, ülke demokrasisine de katkıdır. Ülkemizin entelektüellerinin büyük bir potansiyel teşkil ettiğini biliyoruz ve onların sesinin çıkmasını bekliyoruz.

Thoreau'dan söz ettiniz, en etkilendiğiniz düşünür kim?

Tereddüt etmeden Nietzsche'nin ismini anabilirim. Zaman olseydi bu konuyu konuşurduk.

Söyleşi: İ.A.

Hak ve Özgürlükler Hareketi, Bulgaristan parlamentosunda 34 milletvekiliyle temsil ediliyor.

CEP HERKÜLÜ'NDEN AVRUPA PARLAMENTOSU'NA

Bulgar Türkleri, "Bulgaristan'ın Kürtleri" mi?

● 1989'da, dünya hafif siklet halter şampiyonu Naim Süleymanoğlu, otoriter Jivkov rejimi tarafından Bulgarca bir ad almaya zorlanınca Türkiye'ye iltica etti. Özal tarafından siyasi propaganda malzemesi haline getirilen bu olaydan sonra, rejimin baskısından kurtulmak Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmen sayısı 313 bine ulaştı.

● 10 Kasım 1989'da ülkeyi 35 yıl yöneten Todor Jivkov'un bürokratik diktatörlüğü yıkıldı, Bulgaristan Komünist Partisi'nin (BKP) iktidar tekeline son verildi. Yönetimi devralan Bulgaristan Devlet Konseyi, 1984-89 arasında Türklerle ve diğer azınlıklara karşı yürütülen devlet zulmünü, asimilasyon kampanyasını ve sistematik insan hakları ihlallerini resmen kabul etti ve bu politikaları düzeltme garantisi verdi. Buna göre, zorla değiştirilen Türkçe adlar iade edilecek, Türkçe konuşma yasağı kalkacak ve Türk çocukları kendi okullarında ve anadillerinde eğitim yapabileceklerdi.

● Jivkov'un 1984'te yürürlüğe koyduğu "zorla Bulgarlaştırma" politikaları, Türk azınlığının içinde Türk Milli Kurtuluş Hareketi (TMKH) adlı etnik milliyetçi bir yapının oluşmasına sebep olmuştu. Jivkov, 1985'te ikisi çocuk 7 kişinin ölümüne yol açan Sofya-Burgaz trenini bombalama eyleminden sorumlu tuttuğu bu hareketi, demir yumruk politikasıyla sindirdi, ama bütünü yok edemedi. 1990'da çokpartitli demokrasiye geçilmesinden sonra TMKH'nin yeraltındaki kadroları Hak ve Özgürlükler Hareketi'ni (HÖH) kurarak aktif siyasete atıldı. Bulgar istihbaratı, partiyi kontrol etmek için komünist bürokrasiden gelen Ahmet Doğan'ın başına geçmesini sağladı.

● 1991 tarihli yeni Bulgar anayasası, azınlıklara anadillerini öğrenme ve kullanma hakkı tanıyordu. Ama Jivkov'un Bulgar milliyetçiliğini parlamenter rejime taşıyan eski BKP bürokratları Türkçe eğitim hakkının kullanılmasını fiilen engelliyordu. Bunun üzerine, Türk aileler, çocuklarını okula göndermeyi reddedip açlık grevine başladı. Sonunda, Eğitim Bakanlığı Türkçe derslerin başlatılmasına karar aldı. Ancak bu haktan ilk ve orta dereceli okullara devam eden 100 bin Türk çocuğunun sadece 40 bini yararlanabiliyordu. Ayrıca, Türk aydınlarının ve öğretmenlerin çoğunun 1989'daki göç sırasında Türkiye'ye gitmesi eğitim kadrosu sıkıntısına yol açmıştı.

● 1991 kasımında parlamentodaki 93 milliyetçi vekil, anayasada partilere getirilen "etnik, ırksal ve dinsel temelli siyaset yapamama" sınırlamasına aykırı davrandığı gerekçesiyle HÖH'ün kapatılması için anayasa mahkemesine başvurdu. Ama Anayasa Mahkemesi,

HÖH'ün faaliyetlerinin bu ilkeyle çelişmediğine kanaat getirerek başvuruyu reddetti. Bu karar, Türk azınlığının haklarına kavuşmasında bir mılattı, ama HÖH'ün, faşist Milliyetçi Birlik Taaruzu (MBT) partisinin ezeli hedefi haline gelmesine yol açtı.

● Türkler, HÖH dışında üç parti daha kurdu: Demokratik Gelişim Hareketi (DGH), Demokratik Adalet Partisi (DAP) ve Türk Demokratik Partisi (TDP). Türk milliyetçisi (özellikle Tutarıcı TDP) bir duruş alan bu partiler, geçmişte komünist rejimle ilişkileri olan Ahmet Doğan'ın politikalarına kuşkuyla yaklaşıyor, HÖH'ü sistemin partisi olarak kabul ediyordu. 1997'de dönemin İçişleri Bakanı, aralarında HÖH lideri Ahmet Doğan ve üç Türk'ün de bulunduğu 23 kişinin komünist dönemde Bulgar Gizli Servisi'nde çalıştığını açıkladı. Bu durum, Türk azınlığının tek bir çatı altında toplanamamasına yol açan başlıca faktörlerden biriydi. Türk partileri bugün de, 1 milyonu aşkın nüfusu olan Türk azınlığının oylarını almakta güçlük çekiyor.

● HÖH, giderek yükselen bir grafik çizdi. 1990 seçimlerinde 400 üyeli parlamentoya 23 milletvekili sokarak (% 6.5) koalisyon hükümetine katıldı. 2001'de 240 vekilden 24'ünü alarak (% 7.5) tekrar hükümet ortağı oldular.

● 2005 seçimlerinde, Bulgaristan Sosyalist Partisi'nin (BSP) başını çektiği ve sosyal demokrat, yeşil, hümanist partilerin yanı sıra BKP'nin de katıldığı Bulgaristan Koalisyonu birinci oldu (% 34). Milliyetçi II. Simeon Hareketi ikinciydi (% 22). Üçüncü sırada yer alan, 467 bin seçmenin oy verdiği HÖH (% 14) mecliste 34 vekille temsil edilme hakkı kazandı ve koalisyon hükümetine girdi.

● HÖH, 2006'da, BSP'li cumhurbaşkanı Georgi Parvanov'un yeniden seçilmesine destek verdi. Faşist MBT'nin adayına karşı Parvanov'un (% 76) zaferi, Türkleri'nin elini kuvvetlendirdi.

● 1 Ocak 2007'de, Bulgaristan AB'nin tam üyesi oldu. HÖH, Avrupa'daki azınlıklara (buna Türkiye'deki Kürtler de dahil) destek veren siyasi güçlerle daha yakın ilişkiler kurmaya, AB kartına oynamaya başladı. 21 Mayıs'ta yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde HÖH % 17 oy alarak 18 vekilliğin dördünü kazandı.

● HÖH, kendini "liberal parti" olarak tanımlıyor, Liberal Enternasyonal üyesi. Finlandiya'da yaşayan İsveç azınlığının kurduğu İsveçli Halk Partisi modelini benimsiyor. Ancak, Türk azınlığının hakları liberalizmden önce geliyor; örneğin, 2005'te, geleneksel olarak Türk işçileri istihdam eden tütün sektörünün kalbi Bulgartabak'ın özelleştirilmesine karşı çıktılar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

10 KASIM VE “SEVGİLİ ATATÜRKÇÜĞÜM” ARAŞTIRMASI

Özel bir Türk belli ki!

Gazeteler, Haluk Bilginer'in Atatürk'ü canlandığı banka reklamıyla ilgili haber üstüne haber yapıyor, televizyon muhabirleri Bilginer'in rol arkadaşı küçük çocuğa mikrofon uzatıp “Atatürk'le konuşmanın kendisini heyecanlandırıp heyecanlandırmadığını” soruyor. “Ben Atatürk'le konuşmadım” diyor 8 yaşında çocuk, “Haluk Bilginer'le konuştum.” Aynı hafta Urfa'da 80 yaşında bir adam Atatürk heykeli önüne gidip Atatürk'e dilekçe vermeye çalıştığı gerekçesiyle gözaltına alınıyor. Bir manken Atatürk'e mektup yazıp geri çağırktan söz ediyor. Türban sorunu için “Kurtar bizi Atam” diye Anıtkabir'e gidenler, Kürt sorunu için de aynı şeyi yapıyor. Konu Atatürk olunca ortalama zekâya sahip bir çocuğun yapmayacağı şeyleri yetişkinlerin yapması normal karşılanıyor. Bu durumun temellerinin ilköğretimde atıldığını söyleyen, ilkokul çocuklarındaki Atatürk algısıyla ilgili araştırmasını “Sevgili Atatürkçüğüm” adıyla kitaplaştıran Bilgi Üniversitesi'nin Medya ve İletişim Sistemleri Bölümü araştırma görevlisi Esra Elmas'a kulak veriyoruz.

Çocukların Atatürk algısını araştırmayı neden gerekli gördünüz?

Esra Elmas: Sürekli bir modernizm tartışması içindeyiz. Akademide de böyle, dışarıda da. Küreselleşme, modernleşme, postmodernleşme gibi büyük konular üzerinden hep bunu tartışıyoruz. Modernleşme hikâyesinin kurumsal olarak başladığı yer de okul. Okul Türkiye'de sadık vatandaş yaratmanın en önemli aracı. Devlet alır köylü çocuğunu, bursla okutur ve “adam eder”. Medeniyet okul aracılığıyla sağlanır. Çocuk ilköğretim, lise, üniversite derken okulla sürekli bir ilişki içinde. Dolayısıyla, Türkiye modernleşmesi üzerine çalışma yapacaksa, okula ve çocuğa bakmak anlamlı olur diye düşündük. Çocuk ve okulu neyin üzerinden okumak lazım diye sorduğumuzda da Atatürk merkeze oturdu, çünkü okul ve çocuk deyince Atatürk'ü dışarıda tutmanız imkânsız. Üç unsurun bir araya gelmesinden oluşan bir halet-i rûhiye var ortada. Kurum olarak okul, aktör

olarak da çocuk ve Atatürk. Atatürk yaşansa da büstler, fotoğraflar ve her gün düzenlenen törenlerle çocuğun Atatürk'le kurduğu bir ilişki var. Anaokullarında da öğretiliyor Atatürk, ama içeriğin ciddi ciddi dolmaya başladığı dönem ilkokul çağı. Bir de, çocukların Atatürk'le ilgili değerlendirmeleri çok değerli ve anlamlı, çünkü “oyun oynamaya” ve “oyunları bozmaya” hepimizden daha müsaitler.

Kitabınızda çocukların Atatürk'ü insanüstü, hatta tanrısal bir varlık olarak gördüğünü söylüyorsunuz. Bu nasıl ya-ratılıyor çocuğun kafasında?

İlkokul çocuklarının şöyle bir özelliği var, soyut kavramlarla dördüncü sınıfta tanışmaya başlıyorlar. Bir çocuk için soyut olan her şey, zor anlaşılır demek. Atatürk'ün resmi somut, heykeli, büstü somut, ara sıra dinletirilen sesi somut, ama yok böyle biri. Sonuçta, karşılarına ete kemiğe bürünmüş biri çıkmıyor. Aynı dönemlerde hazreti Muhammed de anlatılıyor çocuğa. Şimdi iki ölüden bahsediyoruz, birinin fotoğrafları var, diğeri yok. Daha üstü örtülü bir “şey”. İkisinin çocuğun kafasına eşzamanlı girmesi de önemli. Atatürk'e dönersek, öyle kudretli, o kadar muhteşem bir şey ki Atatürk; sarımsın, mavi gözlü, yani tipik bir Türk değil, özel bir Türk belli ki. Yurdu düşmandan kurtarmış, cumhuriyeti kurmuş, bir sürü devrim yapmış. Ölü olmasının üstüne böyle bir kudret hikâyesinin eklenmesi çocukta daha fazla etki yaratıyor tabii. Çocuk öğretmeninden, öğretmeni olmazsa başka yerlerden “Ah keşke Atatürk olsaydı, her şey bambaşka olacaktı” diye duyuyor sürekli. Böyle olunca, Atatürk'ün insan olmasını çok gerçekçi bulmuyor, zaten anlatı insandan söz eder gibi değil. Çocuk gözünden bakınca, hiçbir zaman Atatürk kadar mükemmel olamayacağınızı bilirsiniz, hepimiz biliriz bunu. Dolayısıyla, Atatürk insanüstü bir varlık. Tam olarak tanı ya da peygamber diyemiyorum, hepsinin zaman zaman yerini alabilen, insan da olabilen, yani bu üçünün de üstünde yürüyebilen bir varlık. Ama kesinlikle insanüstü. Aslında, tanrısal meselesi ilk kez söylenmiyor. Siyasal islamın konuşulmaya başlandığı 1990'ların sonunda, o cenah da Atatürk'ün Tanrı gibi konumlandırıldığını ileri sürmüştü.

Atatürk'ün tanrısallığından söz ederken, okula da mabet benzetmesi yapıyorsunuz. Bunu biraz açar mısınız?

Okulda çocuğa adeta ışık huzmeleri içinde anlatılan bir Atatürk var: Çocuk her gün Atatürk'ün büstü önünde "Andımız"ı okuyor, İstiklâl Marşı'nı söylüyor. Acaip bir ritüel bu. Okul koridoruna giriyor, bir Atatürk köşesi. Okulun her yerinde resimleri var. Doğrudan ilk karşılaştığı kişi o. Derse giriyor, tam karşısında kocaman bir Atatürk, bütün derslerde öğrencileri seyreliyor. Sorularını yanıtlayan çocuklar, yaramazlık yaptıklarında Atatürk'ün kendilerine kızgın kızgın baktığını söylediler. Okul, Atatürk merkezli tören eşliğinde sürekli bir tavaf etme halinin söz konusu olduğu bir yer. Tavaf eden de çocuk. Modern kelimelerle anlatmaya ve öyle anlamaya meyilli olduğumuz için yakıştıramıyoruz bunu, ama mabetten farkı yok. Derslere baktığınızda da hemen her derste Atatürk olduğunu görüyorsunuz. Matematik dersinde Atatürk'ün doğum tarihi, anne babasının yaşları üzerinden işlemler çözülüyor. Türkçe dersinde, onun Türkçeyi ne kadar iyi kullandığını ve harf devrimi yaptığını öğreniyor. Hayat bilgisinde çocukluğundan kesitler dinliyor. Fen bilgisinde "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir", "Bir millet ancak ilimde ve fende başarılı olursa millet olabilir" gibi vecizeleri giriyor devreye.

Bunun yetişkinliğe yansıması nasıl?

Bilgi açısından bakarsak, bir çocuğun Atatürk konusundaki bilgisiyle bir yetişkinin bilgisi arasında büyük bir fark olduğunu sanmıyorum. İlkokulda öğretilenler yetiyor aslında. Bir konferansta dinlemiştim; konuklardan biri, babasının bir dosya kâğıdına Atatürk'ün hayatını yazdığını ve "Bütün bunları ezberle, sana hayatın boyunca yardımcı olacak" diye öğüt verdiğini anlattı. Bu bilgiyle üniversite-deki inkılâp tarihi dersini bile geçebiliyorsunuz. Zaten Atatürk meselesinin sınırları var, fazla ilerleyemezsiniz. İnsan kendini her konuda geliştirebilir, hayatımızda ilerleyebileceğimiz eşikler vardır. Atatürk konusunda böyle bir şey yok, anlatı üç aşağı beş yukarı

"Atatürk silueti"nin önünde resmi törenler yapılıyor, vali, garnizon komutanı, belediye başkanı bu "müthiş olayı" askerî bando eşliğinde izliyor. Bu olay, Atatürk ritüelinin hem devlet erkânında hem toplumun algısında nasıl bir anlam kazandığını anlatmakla kalmıyor, aydınlanmacı olduğunu iddia eden bir dünya görüşünün nasıl bir çelişki içinde olduğunu da gösteriyor.

aynı. Derinleşebilmeniz için her şeyden önce sorgulamanız lazım, ama Atatürk sorgulanmaya açık değil. Sorgulayamayıp derinleşemediğiniz için, az önce anlattığım kişi gibi bir dosya kâğıdı bilgiyle hayat boyu idare edebiliyorsunuz, ilkokulda öğretilenin üstüne pek bir şey ekleyemediğimiz bir şey Atatürk öğretisi.

Neden böyle?

Atatürkçülük ya da Kemalizm dediğimiz şey, bazı insanların zihninde çocukluktan itibaren kemikleşiyor. Diğer yandan, bir sayfalık bilgiyle bile insana çok şey veriyor Kemalizm, içinde her şey var. Kemalist olup sağcı olabilirsiniz, solcu olabilirsiniz, müslüman olabilirsiniz. Hiçbir durumla çelişmiyor, her şeyden biraz var içinde. O tek dosya kâğıdında yazanlara bakınca bütün cevapları görüyorsunuz. Kürt sorunu yükselince, Anıtkabir'e gidiyorsunuz. Türban krizi yaşanıyor, Atatürk'e şikâyet ediyorsunuz. Her olaya karşı müthiş bir tapon. Dolayısıyla, çocukluk bilgisi yetiyor. Bir de şu var, neden daha fazla okusun ki insan? Zaten her şeyi bildiğini düşünüyor. Yetişkinlerle çocuklar bu anlamda da benzeşiyor. Bu konuda büyüyemezsiniz, yetişkinlerde de mevcut Atatürk'le ilgili "çocuk duyarlılığı".

Ardahan'daki Karadağ yamaçlarına düşen ve "Atatürk silueti" olduğu söylenen gölgenin önünde resmi törenler yapmak gibi durumlara da bu çocuk duyarlılığı mı yol açıyor?

Böyle söylenebilir tabii. Ama, bu siluetin

önünde resmi törenler yapılıyor, vali, garnizon komutanı, belediye başkanı bu "müthiş olayı" askerî bando eşliğinde izliyor. Bu olay Atatürk ritüelinin hem devlet erkânında hem toplumun algısında nasıl bir anlam kazandığını anlatmakla kalmıyor, bilimci, aydınlanmacı, pozitivist olduğunu iddia eden bir dünya görüşünün nasıl bir çelişki içinde olduğunu da gösteriyor. Ben bu olayı çalışmamda çok faydalandığım, yakında Türkçede yayımlanacak olan Yael Navaro Yashin'in "Faces of The State: Secularism and Public Life in Turkey" (Devletin Suretleri: Türkiye'de Sekülerizm ve Kamusal Hayat) adlı kitabından aldım. Yazar tam da siyasal islam tartışmalarının ve bununla bağlantılı olarak Atatürkçülük'ün yükseldiği bir dönemde gelmiş Türkiye'ye. Açıkçası, ben siluet töreni meselesini orada gördüm ve hayret ettim, bunu nasıl kavrımsım diye. Bu bana başka bir durumu da hatırlattı, yabancılar mesela her yerde Atatürk resimleri, heykelleri görünce yadırgar, "niye böyle?" diye sorar. Biz o kadar alıştığımız için öyle göremeyiz. O kadar büyük bir strateji ki bu, insanların üstüne abanıyor; ya bunu tamamen kabul ediyor insan ya da kendi içinde başatmaya, direnmeye çalışıyor. Direnmeden kastım, mesela Ardahan'daki siluet töreni meselesini görmezden geliyor ya da gülüp eğleniyor.

Kitapta, anketinizi bir özel okulda, bir de devlet okulunda uyguladığınızı, devlet okulundaki öğrencilerin çalışmanızı ve sorularınızı sorgulamaya daha açık olduğunu yazmışsınız. Bunu genelleyebiliyor musunuz?

Ankette üç soru vardı: Atatürk sizce nasıl biridir? Onu en çok hangi özelliğiyle hatırlıyorsunuz? Atatürk şu an yaşasaydı, hayatınız farklı olur muydu? Evetse, nasıl? Devlet okulunda, çalışmanın amacını açıkladıktan sonra, öğrencilerden bazıları sorularına açık cevap vermeleri halinde başlarına belâ açılıp açılmayacağından emin olmak istedi. Atatürk'ün içki içtiğini söyledikleri takdirde polisin okulu basması olasılığını konuştular aralarında. Çalışmanın bir üniversite çalışması

"ATATÜRK YAŞIYOR OLSAYDI HAYATINIZDA BİR FARK OLUR MUYDU?"

"AB'ye girmiş olurduk. Modern bir ülke olurduk. Çarşafly insan kalmazdı. Herkes okurdu. Çocuk sevgisi daha fazla olurdu. Dayak yiyen kadın kalmazdı. Topraklarımızı satmazdık. Tayyip Erdoğan başbakan olmazdı. PKK olmazdı. IMF'ye borcumuz olmazdı. Denizlerimiz daha temiz olurdu. Hayvanları çok sevdik. Ermeniler bize saldırmazdı. Irak-ABD savaşı çıkmazdı."

6. sınıf öğrencisi – Kız

Atatürk düşmanlara karşı canını bile vermekten çekinmemiştir. Ona çok şey borçluyuz. Biz de ona en büyük hediye olarak okuyup yüksek yerlere gelmeliyiz. Atatürk'ün dediği bir söz var, Türk milleti çalışkandır. Erkekler de savaşta canını vermekten çekinmesin.

8. sınıf öğrencisi – Kız

Onu seviyoruz. Yurdumuzu kurtardı. Belki ona minnet borcumuz var. Bu borcu ödememiz gerek. Bunu da yurdumuza birer yararlı insan olarak ödeyeceğiz. Bu bizim hem borcumuz hem de görevimiz.

8. sınıf öğrencisi – Kız

Atatürk öyle bir ışık ki bize. Ona öyle çok şey borçluyuz. Öyle bir örnek ki bize bence onu taklit etmeliyiz. Aslında taklit etmeliyiz demeyeyim de, onun gibi çok çalışıp onun geldiği, onun başardığı şeyleri biz de başarmalıyız.

6. sınıf öğrencisi – Erkek

Atatürk, ulusumuzun kurtarıcısı yüce insan, ulu önderimiz, yüce şahsiyet. O savaştan savaşa koşmuş ve askeri başkanı çok yüksek ve dünyanın sayılı ko-

mutanlarından biridir.

8. sınıf öğrencisi – Kız

Atatürk yaptığı çeşitli yeniliklerle ülkemizi büyütme-yi ve akıllı davranmayı öğretti. Atatürk'ün üstün zekası ve becerileri ile birlikte bu vatan şu an böyle bağımsız kalmadı.

5. sınıf öğrencisi – Erkek

Atatürk'ün en belirgin özelliği ileri görüşlülüğüdür. Daha o zamanlarda bugünlerde yaşanan olayları tahmin eden bir kişidir.

6. sınıf öğrencisi – Kız

Atatürk öncelikle mahalle mektebine ve daha sonra babasının isteği üzerine Şemsi Efendi okuluna gitti. Daha sonra babası vefat etti. Dayısının yanına gittiler. Fakat Atatürk köy hayatına bir türlü ayak uyduramadı, çünkü orada okul yoktu.

6. sınıf öğrencisi – Erkek

Atatürk hep göze batan biriydi. Çocukluğunda da, büyüdüğünde de belliydi ileride önemli işler yapacağı. Matematik öğretmeni bunu fark etmişti. Çok başarılı olduğu için, kendi ismi de Mustafa'ydı sonra senin adın bundan sonra Mustafa Kemal olsun dedi.

7. sınıf öğrencisi – Kız

Atatürk ailesinde, okulda ve asker olarak hep fark ediliyordu. Hep çok başarılar kazandı. Özellikle matematik dersinde çok başarılıydı. Bunun sonunda öğretmeni ona benim adım da Mustafa seninki de, sana bundan sonra Mustafa Kemal diyelim dedi.

8. sınıf öğrencisi – Kız

Atatürk her konuda çok başarılı bir insandı. Her zaman önde giden biriydi. Her zaman olayların içinden çıkmasını bildi. Bir keresinde kalbine gelen kuruşundan bile cebindeki saat sayesinde kurtuldu.

5. sınıf öğrencisi – Kız

Atatürk olsaydı çoktan AB'ye girmiş olurdu. Ülkemiz gün geçtikçe kalkınırdı. Ülkemiz kalkınsaydı belki en iyi ülkelerle eşit seviyede olacaktık.

7. sınıf öğrencisi – Erkek

Atatürk yaşasaydı vatanımızın iç karışıklıkları olmazdı. AB'ye çoktan girmiş olurduk, böyle sürünmezdik. Herkes kısa kolları açık giyinirdi.

6. sınıf öğrencisi – Kız: Atatürk yaşasaydı bu vatan her zaman yüksek seviyede olurdu. Mesela AB üyesi olurduk.

olduğunu ve başlarının belâya girmeyeceğini söyledim. Bu kez de “üniversitelerin başlarına gelenleri” hatırlattılar bana. Ama buradan hareketle, “devlet okulu öğrencileri daha sorgulamaya açık, özel okuldakiler değil” gibi bir genelleme yapamayız. Polisle başının belâya girip girmeyeceğini soran çocuğun babası “siyasî suçlu”ymuş mesela. Endişelerinin başka sebepleri olabilir yani. Ama, endişelerini aktarsın aktarmasın, çocukların hepsi polis meselesinin farkındaydı. Epey gerçekçiler bir yandan, bir yandan da daha şimdiden böyle korkulan olması hiç sağlıklı görünmüyor. Çocuklar tamamen pasif değil, neyin nasıl olduğunu farkındalar, yetişkinlerin ne cevap istediğini biliyorlar. Oyunu bile rek oynuyorlar, bana verdikleri cevaplardan da bu anlaşılıyor.

Ankete katılan çocukların neredeyse tamamı kendini Atatürk’e borçlu hissettiğini söylemiş. Bunu nasıl okumak gerekir?

Sadece okul ve Kemalizm özelinden yaşadığımız bir şey değil bu, bir kültür aslında. Ergenlik çağını ve aileyi akla getirin; ergenlik sadece biyolojik bir hikâye değildir, kişi anenin babanın yanlışlarını görmeye, onları sorgulamaya başlar. Sorgulamaya ve karşı çıkmaya başladığı andan itibaren, “Sen anene nasıl karşı çıkarsın? O seni doğurdu, dokuz ay karnında taşıdı” diye feci bir suçluluk duygusu dikeleler karşısına. Müthiş bir vicdan meselesi olarak karşımıza çıkıyor bu borçlanma durumu. Kemalizm, Atatürk’e borçlu olmayı sürekli vurgularken, Atatürk’ün sorgulanmaya başlamasının önünü kesmeye çalışıyor. Müslümanlarda da var bu, orada da Tannı’yı sorgulayamıyorsun.

Atatürk’ün çocukluğuyla ilgili hikâyelerin çocuklara anlatılma biçiminin de problemli olduğunu söylüyorsunuz. Bu hikâyelerin amacı çocuğun kendini Atatürk’le özdeşleştirmesini sağlamak değil mi?

Öğretmen “sizce Atatürk nedir?” diye sormuş sınıfa. Çocuklar akla gelebilecek her şeyi söylüyor: komutan, kurtarıcı, hilâfeti kaldırdı, devrimler yaptı... Öğretmen kabul etmiyor. Ders bitince öğretmene soruyorlar: Peki ne söylememiz gerekiyordu? Öğretmen de “Atatürk ne değildir ki?” diyecektiniz diyor.

Çok ilginçtir, çocuklar tam da bu noktada Atatürk’le kopuyor aslında. Bunu hiçbir zaman içselleştiremiyor ve suçluluk duygusu içine giriyor. Çünkü çocuk bakıyor, örneğin, Atatürk köyde okul olmadığı için köyü terk etmiş. O kadar seviyor okulu, çok başarılı bir öğrenci. Çocuk biliyor ki, kendisi hiç o kadar başarılı olamayacak. Kendisinin hiç beceremediği matematiği Atatürk o kadar iyi biliyor ki, öğretmeni bu yüzden ismini bile değiştirmiş. Askerliğiyle ilgili anlatılanlar da böyle. Düşman kurşun atıyor, saatlerce takılıyor. Böyle olunca, iki durum çıkıyor ortaya, biri Atatürk’ü insanüstü bir varlık gibi algılamak, ikincisi yetersizlik hissi. Borçluluk meselesiyle de bağlantılı söylersek, çocuk bu haliyle Atatürk’e olan borcunu nasıl ödesin ki? Hiçbir zaman ödeyemez. Ne kadar sıkılsam sıklayım okula gideceğim, o törenlere katılacağım diye düşünüyör. Çocuklara Atatürk sevgisi aşlamak değil bu, başka bir şey. Düşünün, devlet senelerdir yapıyor bunu. Benim babam da aynı şeyleri dinledi, ben de. Anket için okullara giderken, çocukların anlatacaklarıyla ilgili tahminlerim vardı, muhtemelen şunu şunu anlatır diyordum. Çok az şey hatırladığımı, ama çocuklar anlattıkça anlatılanların hepsini bildiğimi fark ettim. Çalışmadan sonra da dinlediğim epey hikâye var. Atatürk ve çocukluğumuz dediğinizde, hepimizin anıları devreye giriyor. Kırklı yaşlarında bir tanıdığım anlattı; lise ikinci sınıfa kadar, nerede olursa olsun, gördüğü Atatürk heykellerine, resimlerine çaktırmadan bir selam veriyormuş. Bir başka arkadaşımın ilkokul öğretmeni de “Sizce Atatürk nedir?” diye sormuş sınıfa. Çocuklar akla gelebilecek her şeyi söylüyor: komutan, kurtarıcı, hilâfeti kaldırdı, devrimler yaptı... Öğretmen kabul etmiyor. Ders bitince öğretmene soruyorlar: Peki ne söylememiz gerekiyordu? Öğretmen de “Atatürk ne değildir ki?” diyecektiniz diyor. Hepimizin hayatında böyle sayısız Atatürk hikâyesi var, oturup düşününce her

şey anlaşılıyor aslında.

Kitapta, Atatürk’ün kız kardeşiyle birlikte tarlada kovaladığı kargalarla “kara çarşafıllar” arasında bir benzerlik kurmuşsunuz. Bu sizin yorumunuz mu, konuştuğunuz çocukların mı?

Çocuk karga kovalama hikâyesini dinleyince böyle bir şey düşünmüyör olabilir tabii. Ben bunun metaforik bir şey olabileceğini söylemeye çalıştım. Benim kuşağımdakilere, yani 1990’larda gençliğini ve çocukluğunu yaşamış olanlara laikliğin tehlike altında olduğu düşüncesi pompalandı hep, laikliğin en büyük düşmanı olarak da kara çarşafıllar gösterildi. Modernleşmenin ya da bizdeki görünüşü olan Kemalizm’in inançla ilgili bir derdi var çünkü. Modernleşme denince, Tanrı’dan korkmak gibi bir durum çıkıyor ortaya, en azından devlet düzeyinde, resmi söylemde böyle algılanıyor. Osmanlı’dan söz edilirken, gelişmenin önündeki engel olarak din gösterilir mesela.

Medya sitelerinde Cem TV’de katıldığınız bir programda Cumhuriyet yazarı Ümit Zileli’yle tartışıp stüdyoyu terk ettiğiniz yazıldı.

Programın diğer konuşunun Ümit Zileli olduğunu bilmiyordum. Kitabımla ilgili konuşmak için aradılar, ben de gittim. Ümit Zileli yayından birkaç dakika önce açtı kitabımı, tesadüfen “Bir Din Olarak Laiklik” bölümüne rastlamış. “Bu ne demek oluyor?” diye otoriter bir edayla sorular sordu. “Ben size neden açıklama yapayım ki, okursanız anlarsınız” dedim. Bu sefer program sunucusuna, “Beni neden böyle konuklarla birlikte çağırıyor-sunuz?” diye çıktı. “Ben de sizden hoşlanmıyorum, sizinle bir arada olmak da istemem, ama medeniyet dediğimiz şey bunu gerektiriyor” diye karşılık vermem üzerine, “Terbiyesiz, ben senin kitabını neden okuyayım?” diye bağırıldı. Ben de “Terbiyesiz sizsiniz” diyerek stüdyodan ayrıldım.

Söyleşi: Murat Toklucu

CAM KULÜBELER

- 202 Haiku -
Pelin Özer

En büyük haiku ustası Baki şöyle demiş:
Hiçbirşey göremezsin ki, bir çiçek olmaşın.
Hiçbirşey düşünemezsin ki, Ay olmaşın.

Demek ki, haiku yazarı, doğanın içinde gören ve düşünen kişidir —
kendisinin de onun içinde varolduğu bilinciyle, doğada, doğayı,
gören ve düşünen kişi...
Ama bu bir ‘pastoral sentimentalizm’ değildir: haikunun ‘doğal’
imgeleriyle dilegele, temel insan durumlarının yanımlarıdır —
haikuya ‘yanışın’, bir insana yanmış bir doğa ‘duygusu’ değil, bir
insanın kendini yansıttığı bir doğa durumudur. Yani, haiku, en temel
şirsel durumun yanımlasıdır.

Pelin Özer’in haikuları da, doğa içinde gördüklerinde, gördükleriyle
kendi kendisini düşünen bir kişinin parıltıdır.

ORUÇ ARUOBA

ROLL Kitapları Abdullah Sok. No: 9 Beyoğlu / İstanbul. Tel-Fax: 0212 251 87 87 expressroll@gmail.com

Akıntıya Karşı 50. Kitap

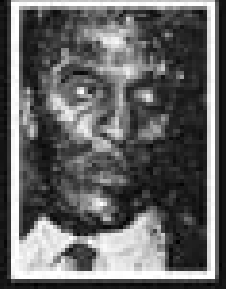
Frantz Fanon'un sömürgeciliğin sömürge halkları üzerindeki psikolojik sonuçlarını analiz etmeye çalıştığı en ünlü eseri olan Yeryüzünün Lanetlileri sömürgecilik-karşıtı mücadelenin ve Üçüncü Dünya'nın özgürlüğünün manifestosu olarak bilinmektedir. Ulusal kurtuluş hareketlerinin ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Kara Panterler örgütünün esin kaynağı olmuştur.

Soylu ruhlarımız ırkçıdır!

Bu gerillalar benimsenmek için şövalyece davranmalıdırlar; insan olduklarını kanıtlamanın en iyi yolu budur. Bazen sol onları ayıplar: "Fazla ileri gidiyorsunuz, sizi daha fazla destekleyemeyiz." Yerliler onların desteğine hiç mi hiç aldırılmazlar; bu desteği alıp bir taraflarına sokabilirler, değeri bu kadardır. Savaş başlar başlamaz bu sert gerçeği gördüler: Biz de herkes gibiyiz, hepimiz onlardan yararlandık, bir şey kanıtlamaları gerekmez, kimseye ayrıcalıklı muamele etmeyecekler. Görev tek, amaç tek: her tür araçla sömürgeciliği sürüp atmak. En uyanıklarımız gerektiğinde bunu kabul etmeye hazırdırlar, ama bu güç denemesinde aşağı-insanların bir insanlık belgesi elde etmek için kullandıkları tamamen insanlıkdışı yöntemi görmeden gelemizler: Hemen verin şu belgeyi de barışçıl yollarla bunu hak etmeye çalışsınlar. Soylu ruhlarımız ırkçıdır.

Fanon'u okuyun. Fanon, bu bastırılmaz şiddetin ne de bir bardak suda fırtına, ne barbar içgüdülerinin yeniden ortaya çıkışı ne de bir hınç olduğunu kusursuzca gösteriyor: kendine gelen insandır bu.

Jean-Paul Sartre

Yeryüzünün Lanetlileri

Frantz Fanon

Önsöz:

Jean-Paul Sartre

...geriye ne kaldı ki, hayal ile delilik arasında, isyan ile melankoli arasında gidip gelerek o gerçeğe toslayan... yazının ve sözün de iktidarı var –medyası; “başka bir dünya” gibi, “başka bir yazı”, “başka bir söz” de mümkün –ya da aynı ölçüde imkânsız... işte yaşıyoruz, konuşuyor ve yazıyoruz –tıpkı bu imkânsız sınırındaki söz ve yazı gibi; kendi iktidarını dinamitleyecek tahrir kalıbını elinde taşıyan bir söz ve yazı; geri çekilmeye, yer açmaya hazır bir söz ve yazı; fazla yer ve zaman işgal edenlere, hayatı ve dünyayı fazlalıklarıyla ve boşluklarıyla dolduranlara küfre hazır bir söz ve yazı... ve insanı insan yapan her şeyle, iktisadi-araçsal aklın artık gereksinim duymayıp bir köşeye fırlattığı her şeyle, soyutlama gücüyle, simgesel ve imgesel düşünceyle, hayalgücüyle, ütopyayla, yaratıyla, matematikle, şiirle, felsefeyle, düşünceyle ve emekle... karşı çıkış adına!

"Barış Ormanı", Extramücadele

"BARIŞ ORMANI" NIN CARL JUNG'CU YORUMU

Anima, Animus, Atatürk

"Resimdeki Atatürk, Extramücadele'nin bilincidir." Hafriyat'ın önde gelen imzalarından Extramücadele'nin "Barış Ormanı" adlı animasyonuna, yine Hafriyat'tan Murat Turan'ın psikanalizin babalarından Carl Jung'u kerteriz olarak yaptığı okumaya bağlarıyoruz...

Orman, bilinçdışıdır. Çarşafli kız Extramücadele'nin Anima'sını, Atatürk ise Extramücadele'nin kendisini, daha doğrusu bilincini simgeliyor. Barışın karşı cinsten olmaları dikkat çekici. Demek ki savaşın karşı cinsten. Çarşafli kız çıkartıp yerine çember sakallı ve şalvarlı bir erkek yerleştirdiğimizde, resmin anlamının değişeceğini düşünüyorum. Bu da bize çarşafli kızın dişi özelliğinin ağırlıklı bir önemi olduğunu gösteriyor. Carl Jung'a göre "her erkek, içinde, o ya da bu kadına ait olmayan sonsuz bir kadın imgesi taşır." Erkeğin bilinçdışına ait bu dişi karakter, Anima'dır. Bunun karşılığı olarak her kadında da bir Animus vardır. Anima bilinçdışı bir imgedir, düşlerde ve fantezilerde türlü kılıfta karşımıza çıkabilir: Tannça, fahişe, dilenci kadın, film yıldızı, cadı... Yani içimizdeki sonsuz kadın imgesinin çarşafli bir kadın olarak kendini göstermesi Jung psikolojisinde garipsenecek bir durum değil. Üstelik sadece bir çift güzel gözü dışında bırakan kara çarşaf, Animanın karanlık yanını belki de en etkileyici biçimde ortaya koyuyor. Çünkü Anima bilinçdışının sözcüsü ve ruhumuzun karanlık bölgesinde yaşayan ortağımızdır. Tutkunun da ve nefretin de kaynağıdır. Ruhsal bütünleşmenin anahtarıdır ama, bilinç onu yok sayıp, bastırıldığı ölçüde Anima, bilinçdışının hâkimi haline gelerek bize en karanlık oyunları oynayabilir.

Jung özellikle Batılı erkeğin Anima'sının farkına varmakta büyük güçlük çektiğinden söz eder. Sadece Anima'yla sınırlı değil tabii, Jung, Batılı insanın genel anlamda bilinçdışının farkında olamamaktan kaynaklanan büyük acılar yaşadığı ve yaşattığı kanısındadır. Pozitivist maddeci dünya görüşü, başta teknolojik zafer olmak üzere pek çok maddi zafere imza atmıştır, ama manevi bü-

Resimdeki orman, insanın üzerinde romantik, gizemli bir etki bırakıyor. Barış, bir tokalaşma değil, elele tutuşma. Yani barış, karşılıklı yapılan bir anlaşmadan çok, özlem duyulan bir buluşmaya benziyor. Ertesi gün resim tekrar elime geçti ve bir önceki yorumu eksik bırakan yeni hislerle karışlaştım. Ormanın ürperti veren yanı, romantik yanını bastırmıştı.

tünlük açısından yıkıcı bir körlük içindedir. Jung, insan ruhunun karanlıkta kalan doğasını din, parapsikoloji, siyama, düşler, masallar gibi, pozitivizmin "alerjik" tepki gösterdiği alanlara ait imgelerde aramıştır. Ona göre bilinç, gözlerini ve kulaklarını bilinçdışının doğasına kapatarak ruhunda mutlak hakimiyet kurma hayali içindedir. Ve bu aslında kendi kendine tuzak kurmak ve kendini bilinçdışındaki karanlığının insafına bırakmakla eşdeğerdir. Jung dünya savaşlarını yaşayan biri olarak insanların kendi Gölgeleleriyle yüzleşemedikleri için (Gölge: Bilinçdışına ittiğimiz kötü, aşağılık yanımız) Gölgelelerini komşu uluslara yansıttığını söylemiştir. Bugün yaşasaydı Batılı insanın Gölgesini dünyanın öbür ucunda da bulup bombalamaya devam ettiğini görürdü herhalde.

Resimdeki Atatürk, Extramücadele'nin bilincidir. İnsanı bu düşünceye getiren ilginç karşıtlıklar var Atatürk ve kara çarşafli kııda. Aydınlanmacı bilinç ve karanlık cehalet. Batı ve Doğu. Erkek ve dişi. Bu karşıtlıklar, söz konusu barıştan önceki savaşın doğası hakkında da ipuçları veriyor. En kaba şekilde okuyacak olursak: Batıyı hedef gösteren bilinç için en hakiki mürşit ilimdir. Üstelik Büyük Komutan olarak bilinç, biraz dediğim dedik bir erkektir. Bu durumun, bilinçdışındaki Doğulu, gizemci, dinsel, dişi unsurlarla bilinç arasında gerilim yarattığı söylenebilir.

Savaşı bırakalım, ormandaki barışa gelelim. Orman, Jung psikolojisinde bilinçdışının simgesidir. Resimdeki orman, insanın üzerinde romantik, gizemli bir etki bırakıyor. Barış, bir tokalaşma değil, elele tutuşma. Yani barış, karşılıklı yapılan bir anlaşmadan çok, özlem duyulan bir buluşmaya benziyor. Bu bir rüya olsaydı, hayırlı bir rüya olarak yorumlayabilirdik belki. Bilinç, bilinçdışıyla

arasındaki gerginliği çözecek bir adım atma cesaretini göstermiş veya bunun yolu hakkında bazı fikirleri var. Buluşma, bilinçdışında, bilinçdışının sözcüsü Anima'yla gerçekleşiyor. Yaşamımızın pek çok döneminde Anima'yla ilişkili pek çok zor ödevle karşı karşıya kalırız. Ejderhanın elinden prensesi kurtaran şövalye, anne figürünün güçlü etkisinden kurtularak Anima'ya yönelme mücadelesini simgeler. Aşık olduğumuz insanı Anima'yla özdeşleştirir, onun da bir birey olduğu gerçeğiyle boğuşur dururuz. Ancak Jung psikolojisinde Anima'nın asıl önemi olgunlaşma döneminde ortaya çıkar. Bu da Anima'nın farkına varmakla ilgilidir.

Bölük pörçük bilgilerime rağmen, Carl Jung psikolojisini içine girip neşeyle hareket edebileceğim bir oyun bahçesine benzetiyorum. Kuşkusuz başka güzel bahçeler de var. Ama Extramücadele, ortak toplumsal imgeleri yakalamaktaki başarısıyla kendiliğinden bahçeye girdi. Kimi zaman onun bilinçdışında gezindiğimi düşündüm, kimi zaman toplumsal bilinçdışında. Son vardığım noktada aslında sadece kendi bilinçdışımla uğraşıp durduğumu düşünmek bile, hiç de gerçek dışı gelmiyordu. Sanatın insanın ortak doğasına ışık tutan, bütünleştirici yanını sevdiğimi düşündüm.

Ertesi gün resim tekrar elime geçti ve bir önceki yorumu eksik bırakan yeni hislerle karışlaştım. Ormanın ürperti veren yanı, romantik yanını bastırmıştı. Atatürk figürünün silüet şeklinde olup gözlerinin olmayışı dikkatimi çekti. Doğal olarak bilincin gözleri bilinçdışında pek bir işe yaramıyor diye düşündüm. Buna karşılık kızın bakışı üzerinde güçlü etkiler bırakıyordu. İsteyen ve ne istediğini bilen gözler resmin odak noktasıydı. Yazdığım yazının etkisinde kalmıştım ve "Barış Ormanı" içsel bir resme dönüşmüştü. İki figürün el ele tutuşma biçimi de o an dikkatimi çekti. Kızın eli hakim pozisyonda üstteydi. Çarşafli kız Atatürk'ü bilinçdışında gezdiren gibiydi. İki figürün karşılaşmasını bir çözüm anı olarak değil de, tehlikelerle dolu uzun bir sürecin başlangıcı olarak algıladığımı farkettim.

Murat Turan

LEV TROÇKI

Rus Devriminin Tarihi

Rus Devriminin Tarihi, gerek çap, gerek güç ve gerekse ihtilal konusunda Troçki'nin fikirlerini tam anlamıyla açıklaması bakımından onun en büyük eseridir. Dünya edebiyatında bir ihtilali, başlıca önderlerinden biri tarafından açıklayan tek eseridir... Isaac Deutscher

Rus Devriminin Tarihi birçok yönden bugüne kadarki marksist tarih edebiyatının en üstün, bir tarihçinin ustalığını ve tutkusunu bir politik önderin ve bir örgütçünün etkinliğiyle ve belleğiyle birleştirerek geçmişten yeniden değerlendirmenin de tek büyük örneğidir. Perry Anderson

I Şubat Devrimi: Çarlığın Devrilmesi, 503 s. 22 YTL
II Ekim Devrimi: Başarısız Karşı Devrim Girişimi, 365 s. 16 YTL
III Ekim Devrimi: Sovyetlerin Zaferi, 360 s. 16 YTL

1917 Yılı

Mayıs 1917'den Ekim 1917 arifesine kadar sıcak, sıcak, mücadelenin ateşi içinde yazılan makalelerin bir derlemesi.
96 s. 6 YTL

Ekim Dersleri

1923 Alman Devrimi vesilesi ile Ekim 1917 Devrimine dönerek, güçler ilişkisi, partinin, önderliğin, sovyetlerin rolü, devrimin niteliği gibi konuları ele almakta
64 s. 5 YTL

Çarpıtılan Devrim

Devrimden on yıl sonra parti ve devrim tarihinin çarpıtılması karşısında Troçki belgelerle karşı çıkıyor ve devrimin temel meselelerine belgelerle yeniden dönüyor.
165 s. 9 YTL

Sürekli Devrim

Sürekli Devrim kitabının yayınlanmasıyla Troçki ilk kez, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde devrime dair görüşünü, toplam tarihsel gelişmelere uygulanabilir bir teori olarak, evrensel bir geçerliliği ve anlamı olduğunu ileri sürerek, sistematik, tutarlı ve kesin bir biçimde açıkladı. Sürekli Devrim biridir. Michael Löwy
297 s. 17 YTL

Gündelik Hayatın Sorunları

Kültür ile sosyalist devrim arasındaki ilişkiler; din, eğitim, bilim ve sanayi, sinema, evlilik, kadının konumu, çocuk bakımı, proleter kültür, sanat, felsefe...
382 s. 20 YTL

Stalin

"Temizlik hareketlerinin taze ve kuvvetli ışığı altında Stalin'i yeniden değerlendirmek istiyor-du; böyle bir işi yapmanın büyüğü, Stalin'in biyografisini yazmaktan onu alıkoyacak gururundan ya da böyle bir işin yarırsız olduğu düşüncesinden üstün gelmişti."
Isaac Deutscher
666s. 30.- YTL

Yeniyol (1923 Pravda yazıları)

Partide Kuşaklar Meselesi/Partinin Toplumsal Bileşimi Gruplar ve Fraksiyon Oluşumları/Bürokratizm ve Devrim Gelenek ve Devrimci Siyaset/Köylülüğün "Küçümsenmesi"
128 sayfa 9.-YTL

Hayatım

1905 ve 1917 Petrograd Sovyeti başkanı, Kızıl Ordu kurucusu ve başkomutanı, Dışişleri Halk Komiseri, devrimin en zorlu yıllarında Lenin ile birlikte mücadele eden Troçki, 1929'de sürgün edildiği İstanbul'da otobiyografisini yazdı.
620 s. 25 YTL

ERNEST MANDEL

Ekim 1917: Darbe mi, sosyal devrim mi?

Rus Devriminin Meşruiyeti
Ernest Mandel eleştirel ve polemiksel bu denemesinde, rus devrimini tahlil etmekte. Polemiksel bir deneme, çünkü çağın belirleyici olaylarından biri olarak bu devrim ideolojik bir yergileme ile anlaşılmaz hale getirilmekte. Hem tarihçiler devrimci olarak yazar temel soruyu öne çıkarmaktadır: Ekim 1917 totaliter bir hükümet darbesi miydi, yoksa özgürlükçü bir toplumsal ayaklanma mı? Bir başka ifadeyle rus devrimcilerinin önünde duran seçenek "burjuva demokrasisi ya da proletarya diktatörlüğü" miydi, yoksa "gerici bir askeri diktatörlük ya da proletarya diktatörlüğü" miydi?
156 s. 8 YTL

**RADYO
EXPRESS**
Transglobal Net. Defteri

20 EKİM - 18 KASIM 2007

Hazırlayan: **Erdir Zat**

Arafat'ın anısına...

FİLİSTİN El Fetih'in elindeki Batı Şeria ve Hamas'ın elindeki Gazze olmak üzere fiilen ikiye bölünen Filistin'deki kaos Yaser Arafat'ın ölümünün üçüncü yıldönümünde zirve noktasına ulaştı. 11 Kasım'da, Gazze'de, El Fetih yanlıları tarafından Arafat'ın anısına düzenlenen miting, Hamas güvenlik kuvvetlerinin müdahalesi sonucu iki grubun çatışmasına dönüştü. 6 kişi öldü, en az yüz kişi yaralandı. Olaylar, Hamas'ı pasifize ederek Rice'in "acil Filistin devleti" projesine dört elle sarılan Filistin yönetimi başkanı Mahmud Abbas'ın, İsrail başbakanı Simon Perez ile Ankara'da yaptığı zirvenin hemen öncesinde geldi.

Buda şöyle bir göründü

BURMA Sessizliğe gömülen demokrasi hareketi, protesto gösterilerinin şiddetle bastırıldığı 24 Eylül'den tam bir ay sonra sembolik bir eylemle kendini hatırlattı. Budist rahipler kuzeydeki Pakokku'da sessiz bir yürüyüş yaptı. Dünyadan gelen baskılar cuntanın geri adım atmasını sağladı. Ev hapsinde tutulan yasaklı lider Aung San Suu Kyi üç yıl aradan sonra ilk kez partisinin yöneticileriyle görüştürüldü. Ayrıca BM elçisi İbrahim Gambari ülkeye tekrar giderek Aung San ile generaller arasında arabulucuk yaptı. Ama generaller demokratik reform konusunu açmak bile istemiyor.

PAKİSTAN Double doz antibiyotik

Hem devlet başkanı hem de genelkurmay başkanı olunamaz, dedi Anayasa Mahkemesi. O da üniformayı çıkaracağına Anayasa Mahkemesi'ni fesh etti. Müşerref şimdi sadece üniforma değil frak kaybetme korkusu da yaşıyor...

1999 EKİMİNDE Navaz Şerif'i devirerek yönetime el koyan General Pervez Müşerref, sekiz yıl sonra "kendi kendine darbe" yaptı. Müşerref, "hem devlet başkanı hem de genelkurmay başkanı olamayacağını" öne süren Anayasa Mahkemesi'yle kavga içindeydi. Müşerref'in seçildiği 2001 seçimlerine "hile karıştırıldığı" iddiasıyla açılan davayı sonuçlandırma aşamasına gelen Anayasa Mahkemesi'nin kararı açıklanmasından bir gün önce, 3 Kasım'da olağanüstü hâl ilân etti. Caddeler bir anda askerlerle doldu, ülkedeki bütün sabit telefon ve GSM şebekeleri devre dışı bırakıldı, bütün özel televizyon kanallarını teker teker basılarak yayınları durduruldu. Ve sonunda Devlet ve Genelkurmay Başkanı Pervez Müşerref imzası taşıyan bildiri yayınlandı: "Ülkede radikallerin giderek güçlenmesi ve yargının iktidarı ele geçirme çabaları nedeniyle olağanüstü hâl ilân edildi ve Anayasa askıya alındı."

Peki bu noktaya nasıl gelindi? Pakistan'da gerilim son iki yılda tırmandı. Müşerref, anayasaya aykırı olduğunu bile genelkurmay başkanlığı süresini uzatmak istedi. Anayasa Mahkemesi Başkanı İftihar Çaudri, "buna asla izin vermeyeceğini" belirtince görevden alındı. Ardından yargı kararıyla görevine geri döndü. Böylece yargıyla Müşerref'in arası açıldı ve Anayasa Mahkemesi 2001 seçimleriyle ilgili inceleme başlattı. Mahkemenin aleyhte karar alma olasılığı çok yüksekti. Müşerref karar açıklanmadan tüm yargıçları görevden uzaklaştırdı gırdını aldı.

Darbeye hedef olan yargıçlar hemen bir karşı bildiri kaleme alarak anayasaya aykırı olan bu kararı tanımadıklarını duyurdu. Yargıçların işgali altındaki Anayasa Mahkemesi binası askerler tarafından kuşatıldı. Müşerref yeni bir bildiri ile Çaudri'yi görevden aldığını duyurdu. Yargıçlar binadan çıkarıldı. Mahkemenin başına Müşerref yanlısı bir yargıç atandı. Muhafız Baro başkanı da gözaltına alınınca yargı tamamen Müşerref'in kontrolüne girdi.

Darbeye karşı sivil itaatsızlık direnişi yapan 2 bin avukatın Anayasa Mahkemesi'nin önünde polislerle taşı-sopalı çatışmaya girmesi ibret verici bir manzara olarak tarihe geçti. Polis, olağanüstü hâl uygulamalarını kınayan avukatların Lahor, Karaçi ve Ravalpindi kentlerinde düzenlediği gösterileri göz yaşartıcı bomba ve coplarla dağıttı. Yargıçlar ev hapsine alındı. Muhafız liderler ise teker teker evlerinden alınarak tutuklandı. Dubai'den dönen Benazir Butto'nun uçağı havalimanında bekletildi, evi askerler tarafından kuşatıldı. Halkın büyük sevgi

Pakistan'lı anne Atina'daki Pakistan konsoloslğunun kapısında olağanüstü hâli protesto ediyor. Foto: Yorgos Karahalıs

gösterdiği eski kriket millî takımı kaptanı İmran Han, tepki veren ilk muhalefet lideriydi: "Müşerref vatana ihanet etti, ölüm cezasıyla yargılanması gerekiyor."

Tarık Ali, darbeden sonra yazdığı makalede şöyle dedi: "Sıkıyönetim Pakistan'ın antibiyotığıdır. Bazı durumlarda doz iki katına çıkarılır, olağanüstü hâl olur." Peki kurutulması için double doza ihtiyaç duyulan bu "cerahat" neydi? Olağanüstü hâlin iki belirgin hedefi vardı: Yargı ve bağımsız TV istasyonları. Müşerref ikisini de susturmak istedi. Ama büyüklerden Geo TV yayınına yurtdışından devam edebiliyordu. Kanalı önünde gelen yorumcusu Ha-

mid Mir, Çaudri'yi "Taliban sempatisi" olarak gören ABD Büyükelçiliği'nin darbeye yeşil ışık yaktığını iddia etti. Ama ABD'nin okeyinin alındığını anlamak için, Müşerref'in TV'leri susturma arzusunu haklı çıkaran bu yorumu izlemeye gerek yoktu. Bush ile Erdoğan, Beyaz Saray'daki basın toplantısında Pakistan'daki olağanüstü hâle karşı "ortak tavır" gösterirken inandırıcılıktan hayli uzaktılar. Oysa Müşerref'in ABD'ye sormadan böyle şeylere kalkışamayacağını en iyi Erdoğan bilir...

Seçime hazırlanan bir ülkede TV istasyonlarının susturulması siyasetin susturulması demektir. Aslında yargının yanında susturulan müstakbel yasama organıydı. Daha birkaç hafta önce 145 kişinin öldüğü bombalı saldırıdan şans eseri sağ çıkan Benazir Butto, seçimler tehlike altına girince Müşerref ile yaptığı anlaşmayı bir kenara attı, sertleşti. Butto, olağanüstü hal ilanına tepki olarak taraftarlarını Lahor'dan başlayıp İslamabad'da sona erecek 300 kilometrelik uzun yürüyüşe çağırdı. Pakistan Hükümeti, Butto'nun planladığı eylemi yasa dışı ilan etti.

Sonunda Müşerref tekrar kame-ra karşısına geçerek ülkede genel seçimlerin 9 Ocak'tan önce yapılacağını açıkladı. Kesin tarihi seçim komisyonu belirleyecek. Ama Müşerref daha önce koyduğu "15 Şubat'tan önce seçim" hedefini öne çekmiş oldu. Butto ve öteki liderler seçimin normal takviminde yapılmasından yana. Ayrıca olağanüstü hal koşulları altında, nasıl bir kampanya yürütüleceğini, adil ve serbest seçimlerin nasıl garanti altına alınacağını hiç kimse bilmiyor.

Afganistan sınırının savaşın içine batması, Balucistan'daki ayrılıkçı gerillalar ve radikal İslâm'ın güçlenmesi, soruna siyasi aktörlerin hiçbirinin başa çıkamayacağı bir başka boyut getiriyor. Birkaç ay önce yaşanan Lâl Mescidi olayı kırmızı alardı. Butto kadar yakından olmasa da Müşerref son iki ayda iki kez suikast tehlikesi atlatı. Bütün bunların toplamı Müşerref'in üniformasını çıkarmama konusundaki ısranna bir bahane teşkil edebilirdi. Ama olağanüstü hâl uygulamasından sonra asla. ABD'nin baskısıyla üniformadan vazgeçebileceğini imâ eden Müşerref, siyasi olarak kaybetmeye başladı. Washington tarafından kızığa alınmasının zamanı geliyor.

3.5 trilyon savaş bütçesi

ABD Kongre'nin karma ekonomi komisyonunun hazırladığı rapor, Bush tarafından istenen 804 milyar dolarlık 2008 savaş bütçesinin, gizli giderler yüzünden 1.5 trilyon doları bulduğunu saptadı. Hesapta olmayan bu giderler, petrol fiyatlarının yükselmesi, yaralıların tedavi ve tazminat masrafları ve borç faizleri olarak gösterildi. Irak ve Afganistan savaşları, 2002'den beri, 4 kişilik bir standart Amerikan ailesine 20 bin dolara mal oldu. Ama savaşın doğurduğu ekonomik koşullar yüzünden, bu rakam önümüzdeki on yılda aile başına 46 bin doları aşacak. Bu hesaplara, 2017 savaş bütçesi 3.5 trilyon dolar olacak.

Grev dalgası sert geldi

FRANSA Sarkozy'nin elindeki, emeklilik yaşını 55'e çıkaran reform paketine karşı planlanan grev dalgası demiryolu işçileri tarafından başlatıldı. Hükümetle görüşmelerin çıkmaza girdiği beşinci günde, otobüs ve metro çalışanları işi yüzde 40 oranında yavaşlatarak greve katıldı. Elektrik ve gaz sektöründeki işçiler de sırada. Bitim tarihi henüz duyurulmayan bu grevler ileri aşamalarda öğrenciler, öğretmenler, devlet memurları, hatta opera sanatçıları da katılacak. Öte yandan, bazı mahkemeleri kapatmayı öngören adalet sistemi reformuna tepki gösteren yargıçlar da greve gitmeyi planlıyor.

Gülün dikenini sorun oldu

GÜRCİSTAN Gül Devrimi dördüncü yılında tersine döndü. Mihail Saakaşvili'yi iktidara taşıyan halk şimdi de indirmek için sokaklara döküldü; üstelik yolsuzluğa battığı ve otoriter olmama vaadinin aksine yetkileri tek elde topladığı gerekçesiyle. Başkent Tiflis'te altı gün süren gösterilerden sonra olağanüstü hâl ilân edildi. İstifa talebini reddeden Saakaşvili, muhaliflerin restini görerek normalde sonbaharda yapılması gereken başkanlık seçimini 5 Ocak'a aldı. Ülkenin bölünmüş ve zayıflamış muhalefet partileri, geçen ay bir birleşik cephe oluşturmuş, ülke çapında protesto kampanyası başlatmıştı.

Petrol piyangosu

BREZİLYA Çin'in kamu şirketi PetroChina'nın Exxon-Mobil'i geçerek dünyanın en büyük petrol şirketi olmasından bir hafta sonra petrol pazarı ikinci bir şok yaşadı: Brezilya, yeni bulduğu petrol yataklarıyla dünyanın büyük üreticileri arasına girdi. Okyanus sondajlarında teknolojik üstünlüğü olan kamu şirketi Petrobras'ın uzun aramalardan sonra ulaştığı Tupi denizdibi yataklarının 5-8 milyar varil yüksek kaliteli petrol içerdiği sanılıyor. Bu rakam, tek başına, Brezilya'nın Venezuela ve Suudi Arabistan ile aynı kategoriye geçmesine yetiyor. Brezilya geçen yıl bulduğu yataklarla petrolde kendine yeter hâle gelmişti.

ARJANTİN Asıl kazanan ekonomi

Başkanlık seçimlerini sol Peronistlerin başını çektiği sosyalist koalisyonun adayı Cristina Fernández de Kirchner kazandı. Ama Bayan Kirchner koltuğu kocasının dört yıl önce aldığından çok farklı koşullarda devralıyor. Ekonomi tıkırında...

MARK WEISBROT

Los Angeles Times/Z-Net, 30 Ekim 2007

CRISTINA Fernández de Kirchner, Arjantin'in seçilen ilk kadın devlet başkanı oldu. Zaferinin sırrı öyle ahlâm şahım bir şey değil. Kocasını Nestor Kirchner'in lideri olduğu siyasi parti büyük bir ekonomik dönüşümü gerçekleştirmeyi başardı, o kadar. Bu dönüşüm öyle bir dönüşüm ki, Arjantin'i beş buçuk yılda batı yarımkürenin en hızlı büyüyen ekonomisi haline getirdi. 11 milyon kişinin geliri (Arjantin nüfusunun yüzde 28'i) yoksulluk sınırının üstüne çekilebildi. Büyüme yüzde 50'yi geçti.

Arjantin ekonomisinin yıllık büyüme oranı yüzde 8,2. Bu Latin Amerika'nın yıllık ortalama büyüme oranının iki katı; Asya'nın hızlı büyüyen ülkelere yaklaşıyor. İşsizlik oranı yüzde 21,5'tan 8,5'a düştü. Enflasyon oranlarına göre düzenlenmiş reel maaşlar ise yüzde 40 artmış durumda. Bu yüzden Cristina Fernandez'in başansı öngörülebilir ve kolay bir başarıydı. Öte yandan gerçekleştirilen ekonomik dönüşümü uygulamak o kadar da kolay değildi ve bu değişimin öncülerini şu anda gördüklerinden daha fazla itibarı hak ediyorlar. Sadece basmakalıp fikirlerle değil, IMF gibi uluslararası kurumlarla da uğraşmak zorunda kaldılar. Bu yüzden başkan hikayeleri, diğer gelişmekte olan ülkelere gereken derslerle dolu.

Arjantin, 2001 yılının sonunda 100 milyar dolarlık borç yüküyle bir rekora imza atmıştı. Uzman-

Her ne kadar Evita benzetmesinden hoşlanmasa da Bayan Kirchner benzer bir ilginin odağında yer alıyor

lar, uzun bir cezalandırma sürecini öngörüyorlardı. Küresel sermaye ve uluslararası yatırımcılar her an kaçabilirdi. Bu yüzden, Arjantin hükümeti IMF ile bir an önce bir uzlaşmaya varmalıydı ve kredi kuruluşları ne derse onu yapmalıydı. Ama öyle olmadı, büyük bir yanılgıya düştüler. Arjantin ekonomisi sadece üç aylık bir daralma süreci yaşadı ve sonra büyüme başladı. Büyüme halen durmuş değil. Genel kanının aksine bu büyüme ihracata ya da yüksek mal fiyatlarına dayanan bir büyüme değildi.

Peki, Arjantin neyi becerdi? Arjantin'in en önemli başansı doğru makro ekonomik politikaları uygulaması oldu. Dövizin aşırı değer kazanması ve malların yapay olarak ucuzlaması yüzünden ekono-

minin tepetaklak olduğunu gören merkez bankası, "istikrarlı ve rekabetçi bir reel döviz kurunu" hedefledi. Diğer bir deyişle, hem kurun fazla yükselmesini engellediler hem de piyasa hareketleri yüzünden yaşanan vahşi dalgalanmaları durdurabildiler. Olabilecek en düşük enflasyonu yakalamak yerine, faiz oranlarını düşük tutarak büyüme sağlamayı önceliklerin başına koydular.

Bu politikalara bankacılar ve ekonomistler her zaman şiddetle karşı çıkar. Ama 2003 eylülündeki kısa gerginlik dışında Arjantin'in IMF ile herhangi bir sorunu olmadı. Şunu da belirtmeli ki, Arjantin'e çok fazla yabancı yatırımcı gelmiyor ve uluslararası piyasalardan borç alamıyor. Diğer yandan iş dünyasının bir tür kıyamet olarak adlandırdığı bu tür handikapların çok da önemi yok. Çünkü bu durum kalıcı değil. Zaman içinde, bu hızla büyüyen ekonominin içinde yabancı yatırımcılar da yerini bulacaktır elbette.

Buradan çıkarılacak ders şudur: Bütün politikalar yereldir. Bu durum ekonomik politikalar için de geçerlidir. Doğru makro ekonomik politikaları uygulamak, uluslararası piyasaların gönlünü hoş tutmaktan çok daha önemlidir. IMF gibi güvenilirliği şüphe götüren kurumlar söz konusu olduğunda bu sav daha da geçerlilik kazanıyor. IMF, 1998-2002 yılları arasında Arjantin ekonomisinin çökmesine yol açan tren kazasını seyretmekle kalmadı, iyileştirme için uygulanan ve Arjantin ekonomisinin yoluna girmesini sağlayan önemli politikalara da karşı çıktı.

Ekonominin hızlı büyümesi sebebiyle yeni hükümetin zorlanacağı sorunlar olacak. Enflasyonu belli bir dengede tutması gerekecek. Enerji kaynaklarının yeterliliği önem kazanacak. Fakat, bunlar çok da zor meseleler değil. Her ne kadar başka uzmanlar önümüzdeki beş yıl için başka tahminler yapıyorsa da, geçmiş beş yılda bu tahminlerin tuttuğu pek görülmedi. Çeviren: **Balkan Talu**

GUATEMALA

Maya vurgusu

Latin Amerika'daki sol dalgaya Guatemala da katıldı. Başkanlık seçiminin ikinci turunu Maya yerlilerinin desteklediği sosyaldemokrat Colom kazandı. İkinci iyi haber, berbat bir insan hakları sicili bulunan General Molina'nın kazanamamasıydı.

MAYA geleneklerine dayanan bir sosyal demokrasi modeli... Guatemala'nın yeni devlet başkanı Alvaro Colom, bu hedefiyle ABD'nin yüzünü ekşitti. Zira, Washington'un neoliberal telkinlerine uyan Guatemala, yıllardır "sosyal devlet" in tam tersi yönde ilerliyor: KİT'leri ve kamu hizmetlerini özelleştirerek o sihirli "küçük ama güçlü" devleti kurmaya çalışıyor. 36 yıl süren ve 200 binden fazla can alan iç savaşta marksist gerillalara karşı kirli savaş yürüten oligarşi, ABD tarafından neoliberal menfaatlerle ödüllendirildi.

Ama bu yeni burjuvanın üslubu bir nebze olsun değişmedi: Seçim kampanyasında siyasi cinayetler had safhaya

vardı, 50'den fazla solcu milletvekili aday veya akrabası öldürüldü. Günde ortalama 17 kişinin öldürüldüğü ve bu cinayetlerin sadece yüzde 2'sinin aydınlandığı bir ülke burası. Sağın adayı eski general Otto Perez Molina, bu yüzden partisine "sıkılmış yumruk" amblemini seçti. Polis gücünü iki katına çıkarmayı ve orduyu suçla karşı savaşta kullanmayı vaat ediyordu. Ama Guatemala'lı romancı Francisco Goldman'ın "Siyasi Cinayet Sanatı: Piskopos'u Kim Öldürdü?" kitabı Molina'nın inandırıcılığına gölge düşürdü. Gerçek olayları roman formatında yazan Goldman, kitabında insan hakları savaşçısı Piskopos Juan Gerardi'nin 1988'de sopayla dövülerek feci

şekilde öldürüldüğü cinayetin eski askeri istihbarat şefi Molina tarafından planlandığına ilişkin ciddi kanıtlar sundu.

Neyse ki Colom, Molina'yı yendi (%53-47). 13 milyondan fazla nüfusun günde 2 dolardan az bir ücretle geçindiği bu Muz Cumhuriyeti'nde işler değişmeye başladı. Ülke nüfusunun yüzde 40'ını oluşturan Mayaların ve kırsal yoksulun oyunu alan Colom, yeni bir uygulama başlatıp Ulusal Maya Yaşlılar Konseyi'ne danışma meclisi kimliği kazandırıyor. Kömünal karar alma mekanizmalarını modern demokrasiye buluşturan Latin Amerika yerli hareketlerinden yeni bir özönetime deneyimi daha...

İki ileri bir geri...

ÇİN Ekim sonunda 17. Ulusal Kongresi'ni yapan Çin Komünist Partisi, "bilimsel sosyalizmin ışığında" yapılan yeni analizlere dayanarak hem partinin hem de ülkenin anayasasında değişiklikler yaptı. Revizyona uğrayan maddeler ekonomi, demokrasi ve toplumsal kalkınma alanlarında yer alıyor ve esas olarak ÇKP'nin benimsediği "sosyalist piyasa ekonomisi" modelinin tıkanma noktalarını açmayı hedefliyor. Kongrede Marx'tan alıntılar yaparak 2.5 saat aralıksız konuşan Başkan Hu Jintao,

varolan sistemi acımasızca eleştirdi ve duraklama dönemine giren sosyalizm sürecinin yeniden canlandırılmasını önce-

meleri duyurdu. Gene de ÇKP'nin anayasa paketinde toplumsal adaleti sağlamaya yönelik hamleler ağırlıktaydı.

Yeni bir sosyalist taşra inşa etmek, kent-sel ve kırsal kalkınma arasında denge kurmak, bölgeler arasındaki ekonomik eşitsizliklere son vermek, çevre dostu bir toplum yaratmak, doğal kaynakları korumaya almak gibi hedeflerin yanı sıra "sosyalist demokrasi" reformuyla demokratik hakların genişletilmesi de yer alıyordu. Çin'in evrensel insan haklarına ve ifade özgürlüğüne saygı duyduğu, yasa, yürütme ve yargı organlarının demokratik seçimlerle düzenlenerek "toplumun kendi kendini doğrudan yöneteceği" bir sistemin kurulacağı anayasaya resmen yazıldı.

ABD Vermont bağımsızlık istiyor

Amerika küresel egemenlik peşinde koşarken, Birleşik Devletler tehdit altında. Kongre'ye tarihin ilk sosyalist senatörünü gönderen Vermont eyaletinin ikinci cumhuriyetçileri, "topraklarındaki ABD işgaline son vermek" istiyor.

VERMONT eskiden beri bağımsızlığına enikonu düşkün bir eyalet. Öteki eyaletlerin hepsinden çok önce köleliğe karşı çıktı. 2004'te, ülkenin ilk sosyalist senatörü Bernie Sanders bu eyalette seçildi. Eşcinsel çiftlerin medeni hakları ilk kez burada kabul edildi. Montpelier, tek bir McDonald's restoranının bulunmadığı tek eyalet başkenti. Şehirlerinin kenarına Wal-Mart mağazalarının açılmasına en uzun süre direnen eyalet de burası. Çevrenin korunması doğrultusunda en katı yasal düzenlemelere sahip eyalet, gene Vermont.

Ve bugünlerde, Vermont'taki mağazalarda üzerinde "US out of Vt" (ABD Vermont'tan defol) yazılı tişörtler peynir ekmeği gibi satılıyor. Giderek yaygınlık ve güç kazanan bir siyasal hareket ABD'den ayrılma mücadelesi veriyor. Aslında, bu taşra eyaletinde isyan bayrağının ilk dalgalanışı değil bu. Vermont'un kurucu babalarından Ethan Allen ilk Amerikalı devrimcilerden ve Green Mountain Boys adındaki güçleriyle Amerikan Bağımsızlık Savaşı sırasında, Vermont'un bağımsızlığı için sürdürdüğü mücadelenin sonucunda, 1777'den 1791'e kadar süren Vermont Cumhuriyeti'ni kuruyor.

Bugünkü bağımsızlık yanlısı hareket ABD'nin ahlaki otoritesini kaybettiği ana fikri üzerinden kampanya yürütüyor. "Amerikan İmparatorluğu"nun sürdürülemez olduğu görüşünde olan hareketin üyeleri, Irak Savaşı'nın uyandırdığı giderek yükselen öfkeyi, çevre konusundaki endişeleri ve George W. Bush hükümetinden duyulan hoşnutsuzluğu arkasına alıyor.

2005 yılında, Başkent Montpelier'deki yaldızlı kubbeli Eyalet Meclisi binasında, bağımsızlık yanlıları, ayrılmak doğrultusundaki bütün nedenlerin tartışıldığı çok sıcak geçen ilk konferanslarını düzenledi. Toplantı Second Vermont Republic (İkinci Vermont Cumhuriyeti) adındaki bir oluşumun himayesinde gerçekleştirildi. Kuzey Carolina'nın Birleşik Devletler'den ayrılmayı oyladığı tarih olan 1861'den bu yana eyalet düzeyinde bağımsızlığın tartışıldığı ilk konferanstı bu.

Hareketin kurucusu Thomas Naylor'ın bağımsızlık talebini savunduğu ve 2003'te yayınlanan "Yeşil Dağlar'ın Manifestosu"nun alt başlığı şöyle: "Küçük Vermont, Birleşik Devletler'den ayrılarak niçin ve nasıl ABD'yi kendisinden korumaya katkıda bulunabilir." Naylor 70 yaşında emekli bir öğretmen, Sovyetler Birliği'nin dağılışı sırasında, Rusya için danışmanlık yapmış. ABD'nin müstakbel dağılışına dair fikirlerinin bir kısmı da o

tecrübeden esinlenmiş. Amerikalıların pek çoğu Vermont'luları, "Kanadalı olduğunu kabul etmeyen Kanadalılar" olarak görüyor. Naylor içinse Vermont küçük şehirlerle, mütevazı çiftliklerle, yerel yönetimle, katılımcı demokrasi ve çevreci hassasiyetle eşanlımlı -Kuzey Amerika'nın İsviçresi, bir nevi.

Naylor ve yandaşları Vermont halkının yüzde 8'inin bağımsızlık mücadelesini desteklediğini gururla açıklıyorlar. Önümüzdeki Martta toplanacak olan Town Meeting Day'de (eyalet vatandaşlarının genel meclisi) Vermont'luların ayrılığı oylamasını istiyorlar ve oylama sonucunun, Eyalet Yasama Meclisi'ni bağımsızlık ilan etmeye ikna edebileceğine inanıyorlar.

Yurttaş inisiyatifi tarafından yazılan İkinci Vermont Cumhuriyeti manifestosu sekiz temel ilke belirliyor: Siyasi bağımsızlık, insan ölçekli yaşam, sürdürülebilirlik, ekonomik dayanışma, katılımcı demokrasi, fırsat eşitliği, şiddet karşıtlığı ve diyalog yanlılığı.

Bu arada, bir ay kadar önce, birtakım üniversiteli "egzantrik" solcular ve hareketin ağır topları arasında yer alan bazı işgüzarlar tartışmalı bir inisiyatif kullanarak, kimi en sıkı yandaşlarını dahi hayrete düşürdüler. Heyet 3 bin kilometre yol katederek, ülkenin öbür ucundaki "Appalachian Trail"de kendileriyle aynı entelektüel kaygıları taşıyan ve ABD'den ayrılmak için mücadele eden Güneyli bir grupla buluşmaya gitti. Ancak, İkinci Vermont Cumhuriyeti'nden farklı olarak, Güney Ligi "güneyci" çizgide ve sık sık "ırkçı nefrete yolaçan" bir örgüt olmakla suçlanıyor.

Siyasal yelpazenin iki ucunda yer alan bu iki ayrılıkçı grup, Chattanooga'da (Tennessee'de) bir otelde iki gün boyunca toplanarak ABD'den banşçı yollarla nasıl ayrılacaklarını görüştüler. Alabama'da yaşayan Güney Ligi'nin başkanı Michael Hill, eğer ayrılma hakkını elde ederlerse, New England'lıların "büyük ihtimalle kürtaşı serbest bırakacakları ve ateşli silahlara sınırlama getirecekleri" görüşünde, öte yandan, Güneylilerse, "yasadışı güçle kesinlikle daha kararlılıkla savaşacak."

Naylor'a göre, Vermont'la Güney Ligi arasındaki ilişki, iki grubun aynı görüşleri paylaştığı anlamına gelmiyor; Güney Ligi'yle ortak noktalarını federal yönetime karşı olmak ve ayrılmayı zarurî görmek olarak açıklıyor. Amerikalıların çoğu farkında değil ama, aslında ülkede pek çok ayrılıkçı grup mevcut. Alaska ve Hawaii'de, ABD'ye katılmayı 50 yıl sonra hâlâ içine sindiremeyenler olduğu gibi, Teksas, California ve hatta New York'ta dahi bağımsızlık yanlısı irili ufaklı gruplar bulunuyor.

Bütün bu ayrılıkçı gruplar farklı davaları savunuyorsa da, hepsi ABD'nin federal yönetiminin aşırı büyüdüğünde ve fazla güçlendiğinde birleşiyor. Anayasaya sıkı sıkıya bağlı kalarak, Amerika'nın yitirilen özgürlüğünü yeniden oluşturmak istiyorlar ve uzun süreden beri federal yönetimin Anayasa'nın kendisine tanıdığı iktidarın dışına taşıdığını, dolayısıyla ayrılmanın geçerli ve yasal olduğunu iddia ediyorlar.

Ne yazık ki, ayrılıkçıların karşısına dikilen bir engel var: 1868 tarihli Yüksek Mahkeme kararı. "Teksas-White" davasının hükmü ayrılıkçılığa karşı nihai noktayı koyuyor. 1845'te Birleşik Devletler'e katılmadan önce bağımsız bir cumhuriyet olmasına rağmen, Yüksek Mahkeme Teksas'ın ayrılma hakkının olmadığını kararı veriyor. "Anayasa, bütün maddelerinde, bölünmez eyaletlerden oluşan, bölünmez Birlik'i öngörmektedir."

Courrier'den derleyen: **Siren İdemen**

ABD gelecekteki arka bahçesinin Fas'tan Pakistan'a uzanan "Büyük Ortadoğu" olmasına karar verdiğinde bütün bölgeyi kendine uygun biçimde yeniden düzenleyebileceğini sanıyordu. Ama sonuçları felaket oldu, görünüşe bakılırsa olmaya da devam edecek...

ALAIN GRESH

Le Monde Diplomatique, Kasım 2007

ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Nicolas Burns, bu yıl şunları söyledi: "On yıl önce Avrupa, Amerikan dış politikasının merkez üssüydü. Başkan Wilson'ın Garp Cephesi'ne 1 milyon Amerikan askeri gönderdiği 1917'den, Başkan Clinton'ın Kosova'ya müdahale ettiği 1999'a kadar işler böyle yürüdü. 20. yüzyılın büyük bölümünde Avrupa bizim yaşamsal odağımız oldu." Ama, diye ekledi, her şey değişti, Bush ve selefleri için artık Ortadoğu, "20. yüzyıldaki yönetimlerin Avrupa'ya verdiği yere geçti."

Bush da daha önce aşağı yukarı aynı anlama gelen sözler sarfetmişti: "Genişletilmiş Ortadoğu'da üstlendiğimiz meydan okuma, askeri çatışmanın ötesindedir. Bu zamanımızın son ideolojik mücadelesidir. Bir tarafta özgürlüğe ve ılımlılığa inananlar, diğer tarafta masumları öldüren, yaşam biçimimizi imha etmeye niyetli ekstremistler vardır."

Bu "genişletilmiş Ortadoğu" iyi tanımlanmamış bir alan, Pakistan'dan Afrika Boynuzu'na, oradan Fas'a uzanıyor. 11 Eylül'den beri ABD'nin askeri güç yayılmasının ana sahnesi ve Amerika'nın bir küresel çatışma olarak gördüğü son muharebe alanı. Sahip olduğu petrol kaynakları, stratejik konumu ve İsrail'in varlığı, özellikle Fransızlar ve Britanyalıların 1956'da çekilmeye başlamasından sonra, bölgeyi ABD'nin önceliği hâline getirdi. Philippe Droz-Vincent'in "Amerikan Anı" başlıklı usta analizinde işaret ettiği gibi, Ortadoğu, ABD'nin arka bahçesi olarak Latin Amerika'nın yerini aldı. Ama büyük bir farkla: Latin Amerika hiçbir zaman bir üçüncü dünya savaşında can alıcı önem taşıyan bir muharebe alanı olmadı.

Ortadoğu'nun haritası yeniden çizildi. Pentagon stratejistlerinin ve yeni muhafazakârların hedefi buydu; ama sonuçların, Fransa ve Britanya'nın 1. Dünya Savaşı'ndan sonra kurduğu kalıcı nüfuzu güvence altına almak amacıyla bölgeyi yeniden düzenleme hayallerini karşıladığı hayli kuşkuldu.

Batılı güçler, genişletilmiş Ortadoğu'daki azgın çekişmelere doğrudan katıldı. Afganistan, ABD ve NATO'yu da içine çeken kaosa kapıldı. Dinsel ve etnik düşmanlıkların ve işgale karşı direnişin yüz binlerce insanın ölümüne yol açtığı (bazı gözlemciler göre Ruanda soykırımından fazla) Irak'taki yarılaran tedavi etmek zor olacak. Lübnan, Fuad Siniora hükümetiyle Hizbullah ve diğer muhalifler arasındaki sessiz içsavaşın batağına battı; BM'nin varlığına rağmen İsrail'e savaş her an yeniden alevlenebilir. Kolonileştirme ve baskı, Filistin'in coğrafi ve toplumsal bölünmesini, ve muhtemelen ulusal hareketin çöküşünü hızlandırdı. Etiyopya'nın ABD destekli müdahalesinden beri, Somali'ye "terörle savaşın yeni cephesi" deniyor. Bunların üstüne Darfur, Pakistan'daki gerilimler, Kuzey Afrika'daki "terörist tehdit" ve Suriye-İsrail arasında yeni bir hesaplaşma olasılığı da eklenebilir.

Bütün bu çatışmalar, onlara spesifik anlamlar veren ABD'nin dünya gözlemine içkinleşmiş durumda. Soğuk Savaş sırasında ve sonrasında, ABD de Sovyetler Birliği gibi krizlere Doğu-Batı çatışması ışığında bakıyordu. Bu yüzden 1970-80'lerde Nikaragua'daki sorun, daha adil bir toplum inşa etmek için merhametsiz bir diktatörlüğe karşı verilen Sandinist mücadele değil, ülkenin "şer imparatorluğu"nun bir parçası olma tehlikesiydi. Bu

Nikaragua halkına 10 yıl süren bir savaş ve yıkıma mal oldu. Filistinlilerin sorunları, Somali'deki kriz veya Lübnan'daki mezhep çatışması ABD'yi zerre kadar ilgilendirmez; o iyi ile kötünün küresel karşılaşmasına odaklanmıştır. Bu söylem, El Kaide'nin Yahudilere ve Haçlılara karşı sürekli savaş vizyonunu beslemektedir.

Bu ikiye bölünme, yerel güçlerin kendi çıkarları için istismar ettiği, kendi kendini yaratan bir kehanete dönüştü. Somali'nin yozlaşmış savaş ağalarından oluşan geçici federal hükümeti, Beyaz Saray'ı uluslararası terörizmin iş başında olduğuna ikna etti. ABD, Mogadişu'yu ele geçiren İslam Mahkemeleri Birliği güçlerini oradan çıkarma girişimine Etiyopya'nın askeri müdahalesini cesaretlendirerek karşılık verdi. Küresel önyargılar, ülkedeki fiili durumu gölgede bıraktı. Hristiyan Etiyopya'nın Müslüman komşusunu istilası sadece aşırı radikal İslamcı grupların itibarını artırmaya hizmet etti.

Lübnan, hassas bir mezhep simyasına dayanan kırılgan bir ülkedir. ABD ve Fransa bir tarafı diğerine karşı destekleyerek herhangi bir iç çözümü iyice zorlaştırdı. Lübnan, Batı ve müttefiklerinin İran ve Suriye'yle hesaplaşabileceği bir savaş alanına dönüştü. Her türlü uzlaşma, "şer güçleri"nin başansı olarak algılanma tehlikesiyle karşı karşıya.

Çatışmalar çoğaldıkça daha çok birbiriyle bağlantılı bir hâl alıyorlar. Geçirgen sınırları aşan silahlar, savaşçılar ve beceriler bazen yüzbinlerce mültecinin göç etmesine yol açıyor. Irak'ta yaygın olarak uygulanan direniş teknikleri son iki yılda Afganistan'a sıçradı; asker sevkiyatlarına karşı basit patlayıcıların kullanımı ve Sovyet işgali sırasında bilinmeyen ihtihar bombaları. Canlı bombalar şimdi de Cezayir'e sıçramış durumda.

Bu yaz Lübnan'daki Nahr el Berid mülteci kampında, çoğu Irak'ta savaşmış yüzlerce yabancı savaşçı Lübnan ordusuna karşı üç aydan fazla di-rendi. Şu an serbestçe dolaşan binlerce Arap, Pakistanlı ve Orta Asyalı savaşçı var ve bunların hepsi Irak'ta eğitildi. Sovyetler'in Afganistan işgaline direnmeleri için ABD ve Pakistan tarafından eğitilen diğerleri, El Kaide'nin yanı sıra Mısır, Cezayir ve başka yerlerdeki terörist gruplara katıldı. Bu savaşlar kârlı bir ticareti körükledi: Irak güvenlik güçlerine verilen silahlar şimdi Türk suçlularının elinde.

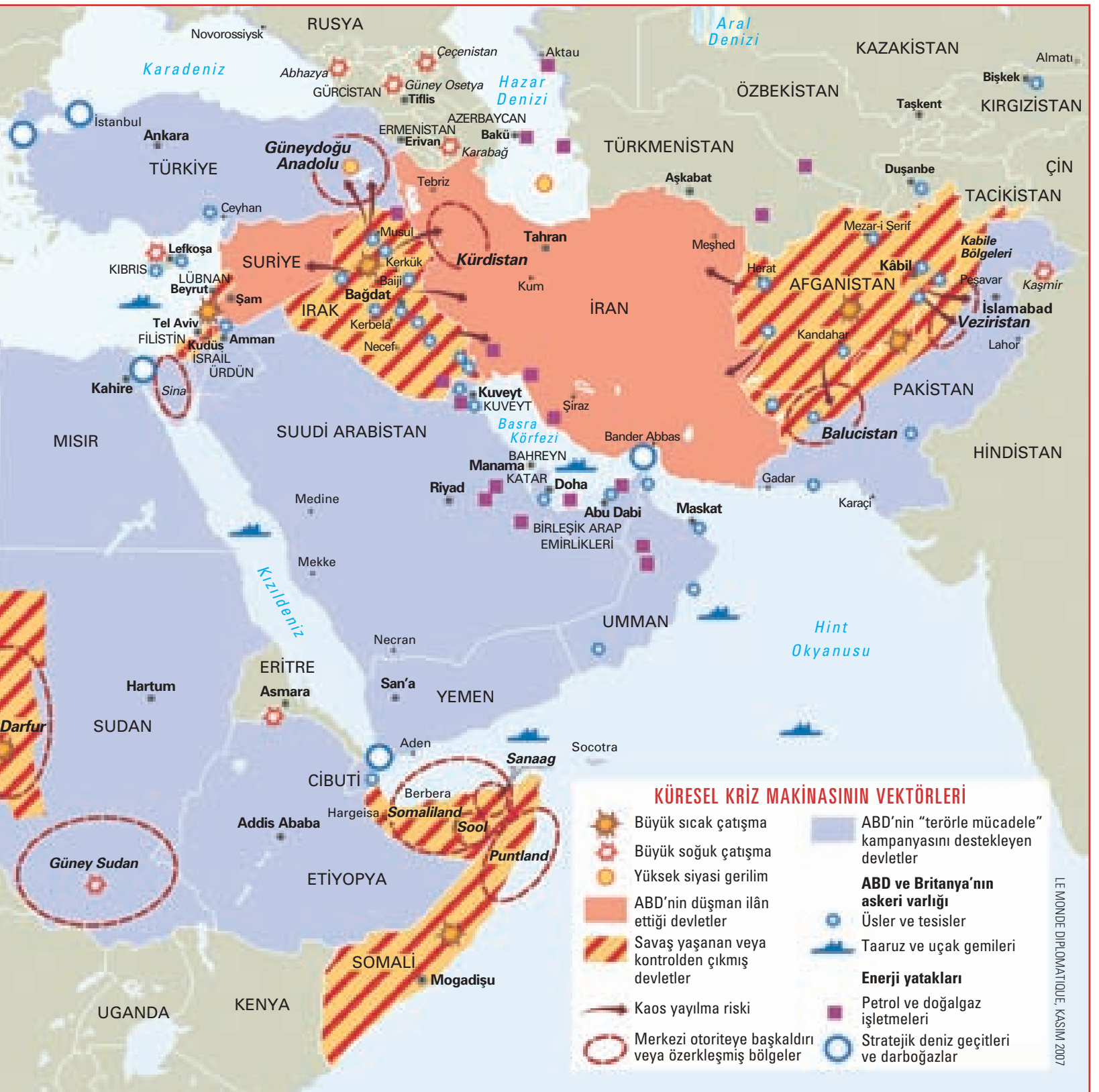
Bütün bunlar, onyılların diktatörlük ve yolsuzluk düzeninin üstüne eklenerek, bölgedeki devletleri zayıf düşürdü. Bazıları Afganistan gibi çöktü. Irak'ta yaşanan parçalanmanın sebebi sadece çatışma değil. 13 yıllık ambargo devleti zayıflatı ve kapıları Selefi (Sünni) nüfuzuna açtı. Gizli rotaları elinde tutan Selefiler, Ürdün'den yiyecek, ilaç, silahın yanı sıra radikal fikirler de getirdi. Herbiri kendi Irak ajandasına sahip olan Suudi Arabistan, İran, Türkiye ve Suriye sınırlarındaki istikrarsızlığı artık görmezden gelemiyor. Lübnan'da merkezi otoriteyi yeniden inşa etme girişimleri boşa çıktı. Filistin Otoritesi, ekonomik ve askeri dış yardıma olduğu kadar İsrail'in desteğine de bağımlı. Kuzey Irak ve Gazze gibi bölgelerin özerkleşme yoluna girmesi, Türkiye'deki Kürtlerin, İran ve Pakistan'daki Belucilerin ayrılıkçı arzularını besliyor. Silahlı grupların benzeri görülmemiş nüfuzu her türlü müzakereyi zorlaştırıyor. Afganistan, Irak ve Somali'de üstünlük bu grupların elinde. Hizbullah, Lübnan'a hükmediyor; Gazze, Hamas'ın kontrolünde. Irak'ta, ABD'ye, Afganistan'da NATO'ya karşı son derece etkililer.

Kaos coğrafyası

Lübnan'da, Hizbullah, İsrail'e karşı 33 gün boyunca direnerek oyunun kurallarını değiştirdi: 1948-49'dan beri ilk kez önemli sayıda İsrailli sivil evini terk etmeye zorlandı. Gazze'ye kısıtlanmış da olsa, Hamas hâlâ İsrail'e roket saldırısı düzenleme yeteneğine sahip. İlkel fakat etkili ve kolayca yeri doldurulabilen mühimmat (basit patlayıcılar, Kassam roketleri, tanksavarlar) ABD ve İsrail askeri gücünün sınırlarını belirliyor.

İsrail'in Haaretz gazetesinin askeri uzmanı merhum Ze'ev Schiff gerçekçi bir değerlendirme yapmıştı: "Hamas'ın baskı altında olduğunu ve ateşkes istediğini durmaksızın beyan etmek de, İsrail'in Sedrot savaşındaki yenilgisini değiştiremeyiz... Sedrot'ta bağımsızlık savaşından beri karşılaşmadığımız bir tecrübe yaşıyoruz: Düşman bütün bir şehri susturdu ve normal hayatı durdurdu."

Filistin'deki siyasi çıkmaz, devletlerin parçalanması ve ABD'nin askeri müdahaleleri intihari bir umutsuzluk duygusu yarattı ve El Kaide'nin radikal davasını güçlendirdi. 31 Ağustos 2006'da, Gazze'de iki Fox News habercisinin meçhul bir grup tarafından kaçırılmasının ardından Suudi gazetesi El Vatan, Filistin'de Hamas ve İslami Cihad'a meydan okuyan üçüncü nesil İslamcı militanların ortaya çıkışı üzerine bir makale yayınladı. Makalede bunlar, kitle desteğinden yoksun, her türlü uzlaşmayı reddeden, siyasetin kurallarına uymayı kabul etmeyen, sadece İsraili hedeflemeyen ve taleplerini sadece Filistin ile sınırlamayan militanlar olarak tanımlanmıştı. El Kaide'ye bağlılık iddiası taşıyan grupların Irak ve Afganistan'da giderek büyüme, Lübnan'daki Filistin kapılarına sızma ve kendilerini Kuzey Afrika ve Somali'de yapılandırma yete-

nekleri, ideolojik ekstremizmin sınırları aşma kapasitesine de sahip olduğunu göstermektedir.

1918'den beri büyük Ortadoğu'yu yapılandıran milliyetçilik, etnik ve dinsel kimliklerin yeniden canlanmasıyla artık tehdit altındadır. 2003'te Musul'u alan ABD Irak başkomutanı General David Petraeus'un bilinçli veya bilinçsiz cesaretlendirdiği bir süreçtir bu. Petraeus'un ilk kararlarından biri, kent konseyinin oluşturacak temsilcileri Kürtler, Araplar, Türkmenler ve Hristiyanların kendi aralarında yapacağı seçimlerle belirlemeleri idi. Iraklılardan söz edilmiyordu. Bölgeyi bir azınlıklar mozaigine indirgeyen ABD politikaları, herkesi ulusal veya başka aidiyetlerden arındırıp kendi cemaatiyle tanımlanmaya zorladı. Bu şimdilik Irak'ta ulusal uyumu zayıflatıp çatışmaları körükliyor, ama yarın muhtemelen Suriye ve İran'da da aynı etkiyi uyandıracak.

Durum, yerel unsurların kendi çıkarlarının peşine düşmesini engelleyip bölgesel ve uluslararası müdahilleri cesaretlendiriyor. İsrail 1980'den beri sürdürdüğü bu politikadan dolayı özellikle suçludur.

Bush'un ilk dönemi sırasında yeni muhafazakârlar Ortadoğu için bir "yapıcı istikrarsızlık" doktrini geliştirmişti. İsrail, Temmuz 2006'da Lübnan'ı bombalarken dışişleri bakanı Condoleezza Rice'ın dediği gibi: "Burada gördüğümüz şey yeni bir Ortadoğu'nun doğum sancılandır ve ne yaparsak yapalım eski Ortadoğu'ya geri dönüşmeyeceğinden emin olmalıyız." Bu sinik sözler kınamalara konu olmuştu, ama Rice bir bakıma haklıydı: 11 Eylül'den beri ABD siyasetçilerinin öngördüğüyle herhangi bir ilgisi olmayan, dünyada büyük ölçekli ve kalıcı bir istikrarsızlık faktörüne dönüşen yeni Ortadoğu'nun doğuşuna tanık oluyoruz.

Topraksızların uzun yürüyüşü

HİNDİSTAN Topraksızlar, toprak reformu için yapılan 325 kilometrelik uzun yürüyüşten sonra Yeni Delhi'ye ulaştı. Bağımsızlık kahramanı Mahatma Gandhi'nin doğum günü olan 2 Ekim'de Gwalior şehrinde başlayan yürüyüş, dört hafta sonra başkente ulaştığında, yol boyunca alt sınıftan kiracı çiftçiler ve topraksız yerlilerden oluşan kitlelerin katılımıyla 25 bin kişilik bir kortej oluşmuştu. Hindistan'ın son on yılda yaşadığı ekonomik büyümeden hiçbir pay alamayan bu kesimler, toplumsal eşitsizliğin giderek artmasına sebep olan muhafazakar-liberal sağ partilere karşı, iktidardaki Hindistan Ulusal Kongresi'ne (HUK) veya ona destek veren sosyalist/komünist partilere oy verirken değişim için umutlandırdı.

Topraksızlar ekonomik büyümeden payını istiyor

Ama Manmohan Singh hükümeti, Brezilyalı stratejik ortağı Lula gibi, toprağın yeniden dağılımı konusunda fazla bir ilerleme kaydedemedi. Bu büyük yürüyüş, 2009 seçimlerinin yaklaşmakta olduğunu hükümete hatırlatma niteliği de taşıyordu. Yakınlarda, ülkenin doğu kesimindeki geniş bir tarımsal arazinin petrokimya tesisleri kurulmak üzere özel sektöre devredilmesi, topraksız çiftçilerin protestolarına neden olmuş, çıkan çatışmada 14 çiftçi öldürülmüştü. Konu o zamandan beri kamuoyundaki hassasiyetini yitirmedi. Parlak ekonomik göstergelere rağmen Hindistan'da 1 doların altında günde (yani Aşağı Sahra Afrika standartlarında) yaşayan milyonlarca insan var. Kırsal kesimin istihdam sorunu- nu çözmek hükümet için bir tercihten çok bir zaruriyet hâline gelmiş durumda.

BRÜKSEL “Abluka Birliği”

ULUSAŞIRI şirketler tarafından yürütülen küreselleşme projesinin dayattığı ekonomik liberalizmin Avrupa'daki sonuçlarından biri de “siyasi liberalizm” oldu: Yasama süreci, toplumun her kesiminin katılımına açıldı. Ama piyasa güçleri, temelde demokratikleşmeyi amaçlayan bu ilkeyi de derhal sömürmeye başladı. İşadamlarının, politikacılar ve bürokratlarla ilişkilerini düzenleyen yeni bir burjuva sınıfı doğdu: Lobiciler. Batı toplumlarındaki kapitalist çürümenin yeni simgesi olan lobicilik sektörü, yolsuzluğu meşrulaştırdı, daha da kötüsü sıradanlaştırdı. Ama neoliberalizmin “şirketlerin yönettiği bir dünya” ütopyasına karşı çıkanlar da var. Sivil toplum örgütleri ve sendikaların kurduğu Alter-EU (Alternatif Avrupa Birliği), “AB'nin karar alma süreçlerindeki şirket hâkimiyetini azaltmak” amacıyla bir deklarasyon yayınladı. Arkadaşımız Tan Morgül, Alter-EU'nun, 9-10 Ekim arasında Brüksel'de düzenlediği “Şirketlere tanınan imtiyazlara ve gizli lobiciliğe son vermek: Gelecek için strateji ve kampanyalar” başlıklı konferansa katıldı. Burada, Alter-EU ve Corporate Europe Observatory (CEO, Avrupa Şirket Gözlemevi) örgütünün kurucularından Erik Wesselius ile görüştü.

Kim bu lobiciler, niyetleri ne, kaç kişiler?

Şu anda 15 bin lobici Avrupa Komisyonu koridorlarında faaliyet gösteriyor. Yaklaşık 10 bin lobici şirket çıkarları için Brüksel'de lobi yapmakta. Bu insanlar, komisyon binasında dolaşmak için süresiz giriş kartına sahipler. Rahat bir şekilde girip kendi başlarına “resmi” olarak koridorlarda yürüyebilirler. Yolsuzluğa karşı getirilmiş davranış kurallarına göre, parlamenterle görüşenlerin ne tür çıkarları temsil ettiğini belirtmesi gerekiyor. Lobicilerin birçoğu bu konuda şeffaf değil. Bunun kontrolü de çok zor. Kimin, ne zaman davranış kurallarını ihlal ettiğini öğrenmeniz kolay olmuyor. Avrupa Şeffaflık İnisiyatifi'nin bir parçası olarak, lobiciler için yeni bir zorunlu kayıt sistemini önerdik. Brüksel'deki lobicilik de en az Washington'daki kadar büyük bir sektör. ABD'de, lobiciler müşterilerinin kim olduğunu ve aldığı ücreti açıklamak zorundadır. Avrupa yurtaşları için, medya için ve hatta karar mekanizmasında olanlar için, AB politikalarının “hangi çıkarlara hizmet edecek” şekilde yürüdüğünün bilinmesi son derece önemli. İşte bu yüzden, zorunlu kayıt sisteminin, AB politikasının şirketler tarafından ele geçirilmesini engellemek için elzem olduğunu düşünüyoruz.

Bu süreç nasıl işliyor?

İki tür lobi mekanizması var: Şirket-

lerin kendi bünyesindeki lobi kadroları ve şirketler için çalışan lobi şirketleri. Komisyon yasa teklifleri üreten bir yapıdır. Yasamaya müdahale etmek istiyorsanız, sürece erkenden katılmanız gerekir. Genellikle, AB birimleri bir yasa taslağı üstüne çalışırken lobiciler tarafından aranır: “Aynı konuda çalışan uzmanlarımız var, isterseniz...” Burada “uzman” anahtar kelimedir. Hadise hep “bilgilendirme” üzerine kurulur zaten. Her şirketin kendi faaliyet alanı hakkında önemli bir bilgi birikimi ve uzman kadrosu vardır. Yeni yasa tekliflerinin kendi iş alanlarını nasıl etkileyeceğini bildiklerini için hemen harekete geçerler. Bu noktada lobicilik tamamen kötü bir şeydir, diyemeyiz. Hatta bilginin bu denli dolaşıma girmesi demokrasiye önemli bir katkıdır. Sadece iş çevrelerinden değil, çevre örgütlerinden, sendikalarından, hak örgütlerinden girdiler de yasama sürecine dahil ediliyor. Yani, teoride, toplumsal çıkar gruplarının tümünden gelen bilgi akışına açık bir süreçten bahsediyoruz. Ama pratikte olan, sivil toplumun ve sendikaların, iş çevrelerinden akan yoğun bilgi karşısında cılız kalması. 10 bin şirket lobicisine karşılık 1500 sosyal lobiden bahsediyoruz. Bir grubun çıkarını savunan 10 kişiye karşı, toplumun çıkarını savunan bir kişi. Hiç de adil değil...

Peki lobicilerin meşrebi nedir?

Birçoğu siyaset, hukuk, ekonomi, işletme okumuş insanlar... Çok başarılılar ve bu bizim için hiç hayırlı değil. Bir örnek vereyim; insan sağlığına ve çevreye zararlı flor gazlarının (F-gaz) kullanımına dair bir lobicilik deneyimi üzerine... AB'de belli tipte kimyasalların kullanımını denetleyen ve bu konuda enformasyon sağlayan bir inisiyatif vardı. Kendini “çevre grubu” diye lanse eden bu grup, yani Enerji ve Çevre için Avrupa Ortaklığı (EPEE) veya F-gaz Lobisi, sonradan bu maddenin üreticisi olan dört şirkete (içlerinde DuPont ve Honeywell de bulunuyor) katıldı. Kurnaz bir planla AB'nin F-gaz üretimini yasaklamasını engellemiş oldular. Bu endüstri için büyük bir başarıydı. Ama kamunun genel çıkarları açısından bir felaketti. Çünkü bu maddeler hâlâ pazarda dolaşıyor ve satılıyor.

Çevre alanı daha çok mu suistimal ediliyor?

Ne zaman çevreyle ilgili yararlı bir önerge ortaya çıksa, sanayi alanında

anlaşıldı ki, 2010 hedefine ulaşma şansı sıfır. Bunun üzerine geçen yıl, komisyon bir rapor yayınladı: Zaman çok kısalmıştı ve bu metod yürümüyordu. Daha sonra çevre komisyonu üyesi, sürecinin gönüllülük esasından zorunluluk aşamasına geçmesini, aksi takdirde hiçbir başarı elde edilemeyeceğini ifade etti. Çevre Komisyonu'ndan Stavros Dimas, Sanayi Komisyonu'ndan Günter Verheugen, kamuoyuna açıklama yaparak bu savı desteklediler. Peşinden, Alman otomotiv sanayii, Verheugen'i ve Alman hükümetini hedef alan devasa lobi kampanyası başlattı. Verheugen geri adım attı ve Dimas'tan desteğini çekti. Ocak ayındaki komisyon toplantısından ilk önergeden çok daha zayıf bir karar çıktı. İlk kilometre başına karbondioksit salınımını 2012'ye kadar 130 gr.'a çekilmesini öngörürken, şirket lobilerin tehditleri sonunda 120 gr. olarak belirlendi. Avrupa'da otomobil başına ortalama 160 gr.'dır. Mesleği, iklim değişikliği çerçevesinde değerlendirirsek, tüm dünyadaki otomobil kaynaklı karbondioksit salınımının beşte birini üreten Avrupa'da alınan bu kararlar, AB, duyarlılık sınavını geçememiştir. Bu komisyon özelinde olandı. Otomotiv sanayi, şimdi parlamentoda yaptığı lobiyle hedefleri daha da sulandırmayı amaçlıyor.

Peki bu yıl için “en kötü lobici” adayınız kim?

Şimdiden söyleyemem, daha karar vermedim. Ama geçen sene Exxon-Mobil'e oy verdim. Ve kazandılar. Bildiğiniz gibi, ExxonMobil, ABD menşeli bir petrol şirketi. Çok “hoş” söylemleri vardır çevre için yaptıklarına dair. Beraber çalıştıkları düşünce kuruluşları, kamuoyunu, Brüksel'deki karar mekanizmalarını etkilemek için rapor hazırlar, toplantılar organize eder. Sıklıkla kullandıkları bir yöntem de kuşkuyla mesajlar yaymaktır. En bilinen mesajları ne diyor? “Ya iklim değişikliğini inkâr et ya da kabul et ama bunun insan eliyle olduğunu inkâr et.”

Diğer bir önemli konu da, politikacılar, bürokratlar, lobiciler ve şirketler arasındaki fasit daire. Yani, yeni bir lobici veya şirket

Gene kâğıt fabrikası

URUGUAY İspanya Kralı Carlos'un Chavez'e "kapa çeneni" dediği olaylı İbero-Amerikan Zirvesi'ndeki tek arıza bu değildi. Uruguay ile Arjantin arasında iki yıldır devam eden kâğıt fabrikası sorunu Şili'deki zirveye de taşındı. Kirchner, Uruguay başkanı Vazquez'i "Arjantin halkını sırtından hançerlemekle" suçladı. İki ülke arasındaki sınırı çizen Uruguay nehrinin kıyısına Finli şirketler grubu tarafından kurulan fabrika, karşı kıyıdaki Arjantinliler tarafından çevreyi kirlettiği gerekçesiyle reddediliyor. Finliler kirlenmeyi engellediklerini iddia etse de Arjantin Uluslararası Mahkeme'ye başvurmuş durumda.

Güvercin katliamı

SRI LANKA Tamil Kaplanları'nın siyasi kanadının lideri SP Thamilselvan, özel birimlerce yürütülen bir hava saldırısı sonucu yanındaki beş kişiyle birlikte öldürüldü. 40 yaşındaki lider uzun yıllardır hükümetle yapılan barış görüşmelerinde Tamil Kaplanları'nı temsil ediyordu. Başkomutan Prabhakaran ile birlikte örgüt içindeki hiyerarşinin en üstünde yeralan SP Thamilselvan, deneyimli bir müzakereci ve teorisyen olarak Tamil halkı için yeri doldurulmaz bir önem taşıyordu. Güvercin olduğunu uluslararası camiaya kabul ettirmişti. Cinayetin ülkedeki içsavaşı daha da kızıştırmasından endişe ediliyor.

Şeriatla özerklik

FİLİPINLER Başkent Manila'da protestocu öğretmenlere su sıkın Arroyo hükümeti, stratejik hesapları gereği, ülkenin en büyük İslami ayrılıkçılarına istediği özerkliği vermeye hazırlanıyor. Güneydeki Mindanao bölgesinde faaliyet gösteren Moro İslami Kurtuluş Cephesi ile hükümet arasındaki müzakerelerde büyük bir engel aşıldı ve kati sınırlar üstünde anlaşmaya varıldı. Müzakereler barış anlaşmasının önümüzdeki yılın ortasında imzalanabileceğini açıkladı. Moro gerillaları bu özerkliği şeriat esaslarına dayanan bir toplumsal düzen kurmak için kullanacağını gizlemiyor.

Tecavüz kurbanına ceza

SUUDİ ARABİSTAN Mahkeme çete tecavüzüne uğrayan genç kıza da cezalandırdı. Şii azınlıktan 19 yaşında bir genç kızın 7 Sunni erkeğin tecavüzüne uğraması ile ilgili dava sanıkların beşer yıl hapis cezasına çarptırılmasıyla sonuçlandı. Ancak ifadelerden çıkan sonuca göre, genç kız tecavüz sırasında "akrabası olmayan" bir erkeğin otomobilinde bulunduğu için 90 kırbaç cezası aldı. Karara itiraz edilince, mahkeme ceza indirimi yerine artırımı verdi. Genç kızın cezası 200 kırbaç ve 6 ay hapse çıkarıldı. Tecavüz çetesinin itirazı da aynı sonucu verdi, cezaları onar yıl oldu.

2007 EN KÖTÜ AB LOBİCİLERİ ÖDÜLLERİ

En kötü AB lobisi

CEO, Friends of Earth Europe, Lobby Control ve Spinwatch örgütleri tarafından hazırlanan 2007 The Worst EU Lobbying Awards yarışmasında, ödül, en aldatıcı, yanıltıcı, problematik taktikler kullanarak AB karar alma süreçlerini etkileyen lobici, şirket veya lobi grubuna verilmekte. Bu yıl bu kategoride gösterilen beş aday şöyle:

- **BMW, Daimler and Porsche** AB'nin "otomotiv kaynaklı karbondioksit salınımı" konusundaki zorunlu hedeflerini sulandırmak için tüm güçlerini kullanarak lobi yaptılar.
- **Cabinet Stewart** AB halkla ilişkiler danışmanlık grubu. Ulusla-

rarası Sermaye Teşekkülü Konseyi'ni de yönetiyor. Sözde "tek Avrupalı think-tank", ama gerçekte ABD'deki Kyoto Protokolü karşıtı çıkar çevrelerinin temsilciliğini yapıyor.

- **Viscount Etienne Davignon** Kalkınma ve insani yardımdan sorumlu komisyon üyesi Louis Michel'e Afrika'da kalkınma stratejileri konusunda danışmanlık yapıyor. Her ne kadar Afrika'da enerji ve su sektörlerindeki faaliyetlerini genişletmeyi düşünen uluslararası Suez şirketinin yönetim kurulu üyesi olsa da...
- **Avrupa Halkla İlişkiler Danışmanları Derneği (EPACA)** Avrupa Komisyonu'nun 'Lobiciliğin

şeffaflaştırılması' planları dahilinde yer alan kayıt sistemine karşı üst düzeyde bir kampanya yürütüyor.

- **Repsol** İklim değişimiyle hakiki önlemler alarak mücadele etmekten, dar ticari çıkarlara dayanarak AB'nin tarımsal yakıtlara dair araştırma gündemini çarpıtıyor.

En kötü yeşil badanacı

Bu yıl ek olarak bir ödül daha var: The Worst Greenwash Award. Tam tersini yaptıkları halde çevreyi ne kadar "önemsedikleri" konusunda reklamlar yapan, halkla ilişkiler ve lobi faaliyeti yürüten; yani kendilerini aklamak için kamuoyuna yönelik 'yeşil badana' yapan şirketlere veriliyor. Bu alanda öne çıkan beş aday da şöyle:

- **Airbus** Bir dizi reklamında yolcu uçağı silüetlerini güzel manzaralarla doldurularak bu uçakların "doğa dostu" olduğu izlenimini yaratmaya çalışıyor.
- **BAE Systems** Ölümcül silahları çevre dostuymuş gibi gösteriyor.
- **ExxonMobil** Salınım çoğalırken sera gazı emisyonlarını azaltıyormuş gibi gösteriyor.
- **German Atomic Forum** "Sevimsiz İklim korumacıları" kampanyası ile toplumun iklim değişimi konusundaki ilgisini suistimal ederek, nükleer enerji propagandası yapıyor.
- **Shell** Petrol rafinerilerinin duman değil, çiçek yaydığını gösteren reklamlar yapıyor.

Ayrıntılı bilgi ve oy kullanmak için: www.worstlobby.eu

bir yıl sonra çalışmaya başlayacağına" dair bir antlaşma imzaladı. Gene Santer komisyonunda ticaret vekili olan Leon Brittan'ın İngiliz yatırım bankası UBS'e geçmesiyle bir başka skandal patlak verdi. Biz de bu konuda birçok makale yayınladık. O zamanlar, halefi Pascal Lamy'e (DTÖ'nün şimdiki başkanı) lobi yapıyordu. Yani, eski vekil, yeni vekile lobi yapıyor. Ancak yeni yasa mekanizmayı birazcık daha zorlaştırdı. Tabii, biz Alter-EU olarak çok daha sert yasa ve önlemler talep ediyoruz. Çünkü bütün yapılan düzenlemeler sadece vekillere uygulanıyor. Hâlbuki komisyonda çalışan başkaları da var.

Bu lobi mekanizmasına dökülen para ne kadar?

Gerçek rakamı bilmek çok zor. Komisyon üyesi Siim Kallas'ın 2005'te tahmini olarak ifade ettiği rakam; yıllık 60 ile 90 milyon Euro arası. Bizim, lobilerin sayısı ile orantılı yaptığımız hesap ise bunun çok daha üstünde, tahminen yıllık, 750 milyonla 1 milyar euro arası. ABD'deki rakamın 2006'da 2.6 milyar dolardan fazla olduğu düşünülürse, Kallas'ın rakamları çok düşük kalıyor.

Şu söylediklerinizi Türkiye'de söyleseniz, size "AB karşıtı" derlerdi. AB'ye karşı mısınız?

Hayır, AB karşıtı değilim. Ama, şu anda mevcut olan AB'ye karşı ciddi eleştirilerim var. Bence, mevcut AB, şirketlerin çıkarlarına ve gündemlerine hizmet eden bir birlik... Eğer AB'nin şu anki temel politikalarına ve emellerine bakacak olursanız, asli amacın Avrupa sanayiindeki rekabetçiliği artırmak olduğunu göreceksiniz. Ki bu oldukça dar bir ekonomik ajanda... Bu benim kafamdaki AB'den tamamen farklı bir AB. Bu nedenle ben kendi ülkem Hollanda'da da AB anayasasına karşı mücadele ettim. Anayasa, sosyal politikalar, karar alma süreçlerindeki değişime ve demokrasinin güçlendirilmesine dair bir yapı olacağına, tamamen şirketlerin yılığ gibi bir kitap olduğu için karşı çıktım. Şirketlerin çıkarlarından anılmış bir Avrupa mümkündür. Çok büyük değişiklikler olması gerekiyor. Biz de bunları gerçekleştirmeye çalışıyoruz zaten...

yöneticisinin, eski bir AB komisyonu üyesi veya çalışan olması. Veya bunun tersi...

Biz buna "dönerkapı siyaseti" (revolving doors) diyoruz. Yani adam kapıdan vekil olarak giriyor, lobici olarak çıkıyor. Eskiden bunu denetleyen bir yasa yoktu, şimdi var. 1999'da komisyon üyesi Fransız Edith Cresson'un da karıştığı bir skandal olmuştu. Cresson'un o zaman ki danışmanına, "vereceği hizmetlere karşılık" yüksek paralar ödenmişti. Ama Cresson hiçbir şey

yapmamıştı. Bu yolsuzluk, Jacques Santer yönetimindeki komisyonun tümüyle düşmesine ve vekillerin istifasına neden oldu. "Santer Komisyonu" vakası, Avrupa'da yaşanmış büyük skandallardan biriydi. Bu olaydan sonra gelen yeni komisyonun başkanı Romano Prodi, ahlaki standartlar getirdi. Uygulamaya koyduğu yasalardan biri, "AB parlamenterlerinin emekli olduktan sonra, bir yıl içinde, komisyon üyesi olarak çalıştıkları alanda aktif bir özel şirkette çalışamayacaklarına" dair ya-

saydı. Santer komisyonunda görev almış bazı vekiller, komisyonun dağılmasından sonra hiç zaman kaybetmeden şirketlere geçmişti. Örneğin, Telekom politikalarından sorumlu Alman vekil Martin Bangemann daha komisyonun çökmeden, İspanya telekomünikasyon firması Telefonica'ya danışman olduğunu duyurdu. Bu büyük bir rezaletti haliyle. Bangemann'ın emekli maaşı almasını engellemek için bir formül bulmaya çalıştılar. Bangemann, bu komisyon ve kamuoyu tepkisi üzerine "şirkette

erson  ldes

zafiyet kuramı

plan b®

meşnubiyet c. k belizade s. tepe han 1/6    hane 34430  stanbul tel: (0212) 251 4023 fax: (0212) 251 4024 e-mail: info@planb.com.tr
www.planb.com.tr

KARA TREN: NORMAN MAILER (31 OCAK 1923- 10 KASIM 2007)

Profesyonel amatör

Norman Mailer, 20. yüzyıl edebiyatının köşe taşlarından biriydi, bu yıl çıkan ve Hitler'i konu alan "Ormanda Bir Şato"suyla 21. yüzyıla da adını yazdırdı. Truman Capote'yle birlikte yeni bir türün yaratıcısıydı: Kurgusal olmayan (non fiction) edebiyat. Gazetecilikle edebiyatı buluşturduğu 40 kitabıyla son 60 yılın kritik dönemeçlerine ayna tuttu, ikisi Pulitzer, birçok ödüle layık görüldü. 10 Kasım'da vefat eden Norman Mailer'ı son beş yılda verdiği söyleşilerden yaptığımız bir derlemeyle uğurluyoruz.

Yeni kitabınızla ve basit gibi görünen bir soruyla başlayalım: Niçin Hitler?

Norman Mailer: Pek çok kişinin gözünde kötülüğün özü olan bir şahsiyetin oluşumunda şeytanın aslı rolünü göstermek istedim. Şeytan hipotezini iletirmek için de, Hitler'in soyağacını incelemem, araştırıp kazımam gerekti.

Hitler'deki o karanlık çekirdeği kısım açıklayabilecek bir yan olarak karakterinin şeytanlığı fikrine hakikaten inanıyor musunuz?

Cidden ve kesinlikle inanıyorum. Entellektüellerinin çoğunun laik, ateist olduğu ve dinin aşırı dinciler dışında birileri için de bir sohbet konusu olabileceğini tahayyül edemedikleri bir ülkede yazdım bu kitabı. Şöyle bir dram var, dini kendi köktenci eğilimimize terk ettik! Başkaları içinse, Tanrı demode, Şeytansa saçma! Ortaçağ'ın sonundan itibaren başlayan, Rönesans boyunca devam eden, insana birincil rolü veren ve daha sonra modern Birey'in doğmasını sağlayan Aydınlanma çağından çıktık. Tanrı ve Şeytan'ı bertaraf etmek istiyoruz. Bu manipülatör, yalancı şeytanı anlatıcı olarak kullandığım için çok eleştirildim, ama ben tezimin ciddiyetine inanıyorum. Bu, edebî bir numara değil! Şeytan'ın tek tip bir kıyafeti ya da boynuzları yoktur, gece uykunuzda sizi teslim almaz, tam tersine, bürokrasinin, kısıtlanmış imkânların, cehaletin kapanında canla başla, hiddetle çalışır. Şeytan insanlardan öğrenir, insanlar Şeytan'dan değil!

Romanın ön hazırlıkları nasıl oldu?

En az iki yıl boyunca, bir yığın kitap okudum. Maalesef, ihtiyarlıktan, bir kitabı ancak birkaç haftada bitirebiliyorum artık. Adolf'un çocukluğuna, doğumundan babasının ölümüne kadar olan döneme dair pek fazla şey bilinmiyor. Büyük ölçüde belgeyle dayanan bir üçlemenin ilk kitabı olarak düşünüyorum bunu. Bazı olağandışı, ancak rüyada görülebilecek sahneleri, mesela Hitler'le Stalin'in karşılaşmasını romanlaştırmayı hayal ediyorum. Bu işin sonunu getirecek zamanım olur mu? Bilemiyorum. Gözlerim çok zayıfladı. Zaman zaman bedenim de ihanet ediyor. Üstelik, daha okunacak binlerce sayfa var!

Hitler'i konu seçmenizde Yahudiliğinin etkisi oldu mu?

Buna cevap veremem. Bu türden bir projeyi yazmaya giriştiğimde, kendimi şu ya da bu kimlikle düşünmüyorum. Bütün hayatım Hristiyanların muammasını deşifre etmeye çalışmakla geçti. "Ormanda bir Şato" da bu teşebbüslerden biri sadece.

Özür dilerim ama, sorumda ısrar ediyorum.

Dokuz yaşındayken, Hitler daha iktidara gelmeden önce, 1933'te, annem bize "bu adam bizi öldürecek, hepimizi katledecek" demişti. Pek çok kişiden daha iyi sezmişti olacakları. Hitler'in katilim olduğu düşüncesiyle büyüdüm. Yeterli cevap oldu mu? **Hitler ailesine dair düşüncelerinizde ensest temasının rolü nedir? Babası Aloıs, Maria Anna Schicklgruber adında bir kadının gayrimeşru çocuğuydu ve eşi Klara'nın (Hitler'in anne-**

si) Aloıs'in öz kızı olduğunu öne sürerler var.

Dostum Jean Malaquais mükemmeliyetçi bir yazardı, saatlerce pusuya yatar, konusunu gözlerdi. Ben de ona takıldım: "Niçin o kadar inat ediyorsun ki, çok daha iyi bir yazar mı olacaksın!" Şöyle cevap verirdi: "Hakikati bilmek istiyorum, hakikat kalemimin ucunda." Ensest hakkında yazdıkça, insanın zihnine musallat olan bu konuyu daha iyi anlıyordum. Kitapta, köylü geleneğini cehalet ve kanbağıyla, köye has ensestle açıklayan Himmeler'in sesini kullandım. Niçin öyle olmasın? Bu, Hitler'in ruh haritasının ayak basılmamış, yabancı alanlarını aydınlatıyor. Führer doğduğu şehri yakıp yıktı. Hiçbir şeyi gözü görmüyor, her şeyi siliyordu. Yahudiliği hakkında ki söylenti de bir çiftlikte hizmetkâr olarak çalışan büyükannesinin bir Yahudi tarafından hamile bırakıldığı iddiasına dayanıyor. **Hitler gizemini çözdüğünüzü düşünüyor musunuz?**

Kesinlikle. Hatta onu anlayan nadir kişilerden biri olduğuma inanıyorum. Şeytan hipotezi bana geçerli geliyor. İnsanları şoke etme pahasına şunu bile söyleyebilirim, eğer Tanrı'nın oğlu olarak İsa'ya inanılıyorsa, niçin şeytanın oğlu olarak Hitler'e inanılmasın?

Yoksa sandığınızdan daha mı inançlısınız?

Kadiri mutlak bir Tanrı'ya değil ama, bir yaratıcıya inanıyorum. Kiliseye ya da dine ise inanmıyorum. "Bütün din adamları yalancıdır" diyordu Nietzsche. Niçin? Çünkü mantıken, akıl yürüterek fikir sahibi olamayacakları soyut bir varlığın otoritesiyle konuşuyorlar. Eski tüfek bir Marksist teori meraklısı olarak o kadar uzun süre ateist oldum ki, ateizmin bütün inceliklerini ya da dini horgörmenin büründüğü biçimleri gayet iyi bilirim. Dikkat edin, Tanrı'ya inanmak hayatınızı daha kolay hale getirmez!

Bir önceki romanınız "Bir de Beni Dinleyin -(Oğula Göre İncil)"i (1997) yazarken de böyle mi düşünüyordunuz?

(Yüzünü buruşturuyor ve iç çekiyor) Ah! O başarılı bir roman değildi, olmamıştı maalesef. Neden, biliyor musunuz? İsa'yı anlamak için yeterince erdemli ve iyi değilim! Bu bana Warren Beatty'yle ilgili bir anımı hatırlattı: "Bugsy"de oynarken sergilediği şiddet korkunçtu. Ona "arkadaşların bu filmde sonra senden kaçmıyor mu?" diye sormuştum. "Ben oyuncuyum. Canlandırdığım karakterin gerçekliğinin yüzde 5'inden fazlasını hissetmeye ihtiyacım yok" demişti. Romanda da aynı şey geçerli, yüzde 5 yeterli. İsa'da ben bu orana dahi ulaşmamıştım. Benim ihtirasım "geçer" not alacak bir kitap yazabilmenin ötesindeydi. Yeni Ahit'in anlatısına, diline ulaşmak, onu inanılır kılmak istiyordum ve kesinlikle yorumlamak değil istediğim. İsa'yı insanileştirmeyi, ete kemiğe büründürmeyi beceremedim.

Tek tanrılı inanca bakışınız nasıl?

Monoteist inanç bana çok aykırı, hatta rahatsız edici, incitici geliyor, en azından, öyleydi. Öte yandan, İyi ve Kötü, Tanrı ve zıttı kavramlarını felsefi açıdan yorumlayabilmeyi isterdim. Bana öyle geliyor ki, yaratıcımızın kontrolünden az ya da çok kaçmış yaratıklarız, tıpkı bağımsızlığını elde eden çocuklar gibi; ne dediğimi gayet iyi biliyorum, çünkü 9 çocuk ve 11 torun sahibiyim!

Dostum Jean Malaquais saatlerce pusuya yatar, konusunu gözlerdi. Ben de ona takıldım: "Niçin o kadar inat ediyorsun ki, çok daha iyi bir yazar mı olacaksın!" Şöyle cevap verirdi: "Hakikati bilmek istiyorum, hakikat kalemimin ucunda."

Hannah Arendt'in ünlü "Eichmann Kudüs'te" kitabında (1963) geliştirdiği kötülüğün sıradanlığı kavramını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu ifade bize çok zaman kaybettirdi. Yüzyılın entelektüel itişmesi oldu, daracık köprü üzerinde itişen inatçı eşekler gibi! Kötülük niçin sıradan olsun? İstirap çekiyorsanız, bunu sıradan, banal bulur musunuz? İstirap, acı mistik bir şeydir.

Sizden genelde kibirli bir adam olarak söz ediliyor; söylendiği gibi kibirli, hatta küstah mısınız?

Ah! Küstah ve fazla kedinden emin olduğumu düşünenler var. Belki de öyleydim! Sanatın bana nüfuz ettiğini düşünmüyordum, ben kendim nüfuz etmenin zevkini düşünüyordum; bu da bir küstahlık biçimi olsa gerek. Eserlerimden, romanların geriye kalmasını isterim. Ama roman okuyucusu kaldı mı artık? Romancının gazeteciye göre avantajlı bir yanı var: Zaman kendisinin, onu acele ettiren, sıkıştıran bir şey yoktur. Benim için, her şey maskedir; sürekli devinen, kayan, yalancı, gölgeler ve ışıklar. "Olgu nedir?" diye sorar gazeteci. "Bir kurgu" diye cevaplandırır romancı. Olgu, kuru bir tahta parçası gibi ufalanır, manipüle olur, ters yüz edilir. Gazetecilik yaptığım halde, gerçekliğe inanmam. Muhayyile, olgunun müsaade etmediği bir saflık, katışksızlık düzeyinde yaratmanıza imkân verir. Eğer bir insan hayatı boyunca iyi romanlar okursa, tarihin entrikalarına ve örgüsüne ihtiyaç duymaz. İşte bu yüzden yolumun keşiştiği ve hikâyelerini anlattığım kişiler, Muhammed Ali'den, Marilyn Monroe'ya, hepsi aynı zamanda muhayyilemi harekete geçiren, gerçekdışı imgeler. Onlar varolamazlardı! Muhammed Ali, mesela, birbiriyle çelişen kavramlar bütünü: Öyle loş, müphem yanları var ki, cömertlikle cimrilik, kırılgan bir maneviyatla maddecilik, başansızlık duygusuyla yenme hiddeti içiçe... Yiğitlerin yiğidi, ama korku içinde yaşıyordu! Ah, ne şahane bir roman karakteri olurdu!

Hayat hikâyenizin zenginliği, altı eşiniz, dokuz çocuğunuz, torunlarınız düşünülmürse, otobiyografik malzemenin pek yararlanmıyorsunuz. Neden?

Haklısınız. Değişmez bir ilkem var: Kendi öz kaynaklarını asla yazdıklarında kullanma! Yaşadığınız ve içinize işlemiş olan her mahrem, özel, derin tecrübe ruhunuza yerleşen kırılgan bir kristal oluşturur. Eğer kullanarak buna zarar vererseniz, ölürsünüz!

Yazılarınızda da görülen asabiyetten belli bir sükûnete gelmişsiniz gibi, yazma tarzınıza da yansıyan bir tür bilgelik mi bu?

Üslûplarıyla öne çıkan yazarlar var, Faulkner, Hemingway gibi. Ben üslûbun, stilin başlıbaşına bir amaç değil, bir araç olduğunu düşünürüm. Picasso beni çok etkilemiştir, bütün oyuncaklarını teker teker egemenliği altına alan bir teknik dehasıdır o. Konum bana üslubu dikte eder. Popüler

New York belediye başkanlığına adaylığını koyduğu günlerde eşi Beverly ve kızı Susie'yle (solda), Susan Sontag ve Gore Vidal'le (sağda) hayranı olduğu Muhammed Ali'yle şakalaşırken (altta) ve 1960'larda, Vietnam savaşının protesto edildiği bir mitingde konuşma yaparken (en altta).

Değişmez bir ilkem var: Kendi özkaynaklarını asla yazdıklarında kullanma! Yaşadığınız ve içinize işlemiş olan her mahrem, özel, derin tecrübe ruhunuza yerleşen kırılgan bir kristal oluşturur. Eğer kullanarak buna zarar vererseniz, ölürsünüz!

Amerikan efsanelerini yazdığım elektrikli, asabi, öfkeli tonla bir Hitler efsanesi yazmanın hiçbir manası olmazdı.

Yazarlığa adım atışınız, bir bilimkurgu öyküsüyle olmuş...

Evet, 11 yaşındaydım. Can sıkıntısından yazmıştım onu. Üniversiteye başlayana kadar bir daha yazmadım. Ama 17-18 yaşına geldiğimde hayatta ne yapmak istediğimi biliyordum: Yazar olacaktım.

Aileniz nasıl karşılamıştı bu kararı ?

Orta sınıf bir yahudi ailesi olarak (babam muhasebeci, annem ev kadınıydı) tıp, hukuk veya mühendislik okumamı istiyorlardı. Ama benim şöyle bir şansım oldu. 18 yaşındayken ulusal çapta yapılan bir öykü yarışmasını kazandım. O ödül içlerini rahat

ettirdi. Oğlumuz yazar olacak dediler.

Sizi en çok etkileyen edebiyatçıları kimlerdi?

Hemingway'den basit, sade yazmayı öğrendim. Faulkner'dan ise tam tersini. Faulkner ifrada kaçır, Hemingway ise tefride. İkisini de seviyorsanız, önünüzde müthiş bir deney alanı var demektir. James T. Farrell'ı da çok severdim. Benim üçgenimi o tamamlıyordu. Farrell'ınki muhabir üslubuydu. Olgulara, verilere dayanarak adeta haber yazar gibi yazıyordu.

"Çıplak ve Ölü" (1948) İkinci Dünya Savaşı'nda yaşadıklarınızın romanı. Ne kadarı gerçek, ne kadarı kurgu?

Bazı kitaplarımda yaşadığım şeylerin çok ötesine gittim, bazılarında ise –"The Executioner's Song"da (1979, Celladın Şarkısı) mesela– gerçeğe neredeyse harfiyen sadık kaldım. "Çıplak ve Ölü" bu iki ucun ortasında bir yerde. O roman hem realisttir, hem de savaşta yaşadıklarımın mübalağalı bir aktarımıdır.

"Spooky Art" da (2003, Tekinsiz Sanat) "Çıplak ve Ölü"nün bir amatörün kaleminden çıkan bestseller olduğunu söylüyorsunuz. Bundan ne kastediyorsunuz?

Bir kere "yetenekli bir amatör" diyorum. O kitabı yazdığımda profesyonel bir yazar değildim. Amatörler, profesyonellere kıyasla, kamuoyunun daha çok ilgisini çeken kitap-

lar yazabiliyor. Birçok bestseller yazarı, zanaatlarını hakkıyla öğrenmiyor ve ömür boyu amatör kalıyor. Ama amatör kalmanın önemli avantajları var. Fazla ölçüp biçmiyorsun, daha rahat hareket ediyorsun, riske girmekten çekinmiyorsun. “Çıplak ve Ölü”yü yazarken bin mi satacak, bestseller mi olacak bilmiyordum. Zaten o yaştayken –25 yaşındaydım– ne yaptığımı bilen, profesyonel bir yazar olduğumu iddia etmem saçma olur. Yine de, “Çıplak ve Ölü”nün en iyi kitabım olduğunu söyleyenler var. Çünkü açık, cesur, riske girmekten çekinmeyen bir roman. Ben “amatör”ü küçümseyerek söylemiyorum, profesyonellerin amatörlerden daha iyi olduğu önkabulü var. Onda dokuz öyledir, ama profesyonellerden daha iyi olan bir amatör ortaya çıkabiliyor ve müthiş işler yapabiliyor.

Mesela?

Mesela, başlangıçta Muhammed Ali’ye kimse katlanamıyordu. Çünkü “amatör” bir hali vardı. Yaptığı her şey profesyonellikten uzaktı. Yıllar sonra görüldü ki, en büyük profesyonel oydu. Demek istediğim şu: Amatörlere burun kıvrımayalım. Keşke, “Çıplak ve Ölü” için “amatör” lafını ettikten sonra o konuda bir kitap yazıp şimdi anlatıklarımı irdeleseydim.

“Çıplak ve Ölü”den sonra yazdığınız otuz küsur kitapta, maçoşluk merkezi bir yer tutuyor. Bu yüzden feministlerin sert eleştirileriyle karşılaştınız. Yaşınız ilerledikçe o konudaki düşünceleriniz değişmedi mi?

(Gülüyor) Gülüyorum, çünkü bu yaşında o mesele o kadar uzak geliyor ki. Maçoşluk, oynaması kolay bir rol değildir. Bir merdiven gibidir maçoşluk, her zaman sizden bir basamak yukarıda bir maço vardır. Maçoluğu mazide bırakmış olmaktan mutluyum. Maçoşluğun zevkli tarafları var tabii, ama gerilimi de büyük. Taşınması çok ağır bir yük. Ben hiçbir zaman maçoşluktan zevk alacak kadar maço olmadım.

Biraz da siyasetten bahsedelim. Baba Bush’tan yana olmadığınız gibi, Clinton’la da aranız iyi değildi. Amerika’ya, Amerikan materyalizmine, açgözlülüğüne dair eleştirileriniz geçerliliğini koruyor. ABD’nin bugünkü halini nasıl görüyorsunuz?

Sahtekârlar tarafından yönetiliyor. Esaslı bir değişime ihtiyaç var. Bu yönetimden utanç duyuyoruz, sadece ahlâki açıdan değil, yetkinlik açısından da; kifayetsizler. Ama Bush konusunda biraz farklı düşünüyorum; o kadar fazla eleştiriliyor ki, üstelik de bir sürü “dönek” tarafından, neredeyse, sempatik diyemeyeceğim ama, tuhaf bir şekilde insanî ve küçük kusurları olan biri gibi gözükmeye başlıyor. Mesele Bush değil: İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana sadakatle bağlı kaldığımız gözü dönmüş politik stratejinin bugün ödediğimiz bedeli o. Kiliseye gittiğimiz pazar gününe kadar, bütün hafta boyunca sadece para düşünen Hristiyan bir cemaatiz biz. Bize bir düşman gerekiyordu, komünizm oldu bu. Elli yılımız CIA eliyle alçak ve ödlele komplolar kışkırtıp Moskova’nın başını çektiği şer eksenini düşünüp durmakla geçti. Küba’da yaptıklarımıza bakın! Kabul edilebilir mi! En gözük pek yöneticilerimiz, Eisenhower ya da Kennedy bile kafayı kızıl vebaya takmıştı. Soğuk savaşla şekillendik, onunla bozulduk, onunla yönümüzü kaybettik. Başkanlık ikti-

Yazarlık dışında yaptığınız her şeyde sınıfta kaldım. Siyasette, rejisörlükte, hatta amatör boksta. Ama bu yaşa gelince, serinliyorsun, cool oluyorsun, hiç olmadığın kadar cool. Görüyorsun ki, hem kazandın, hem kaybettin. Herkes gibi. Ve kendine diyorsun ki: Başaramadığım şeyleri başaramadıysam, başaramadığım için başaramadım, ne yapalım! Siktir et!

darını kaybetti, manevi açıdan Bush yarım insandır, ahlâki pusulasını kaybetmiştir. Ve bu kötürüm başkanın bir düşmana, kutsal bir savaşa ihtiyacı vardı. O da İslamiyete karşı savaş oldu.

Irak savaşı sizce gerekli miydi?

Irak savaşına her zaman karşı çıktım. Bugün zaten entelektüeller arasında karşı olmayan var mı ki? Kim bize Bush’un hareketlerini izah edebilir ki? Neo-con’lar bile artık inanmıyor. Terörizm, kapitalizmin yeni düşmanıymış. Bizim nüfusumuz 300 milyon, 11 Eylül saldırılarındaysa 3 bin kişi hayatını kaybetti. İnsanları kızdırıp gücendirebilir ama, sormadan edemiyorum, kapana kısılmış fareler gibi ağlayıp sızlayacak kadar güçsüz müyüz? Ne kadar acı olursa olsun, o saldırılar kabuğumuzun üzerindeki bir sıyrıktı. Halbuki biz absürd ve manasız bir savaşa giriştik! Ortadoğu bana vaktiyle çalıştığım «deliler evi»ni hatırlatıyor. Günde 60 saat sıcaklığın altında imanımız gevverdi, insanların birbirine saldırmasını bekledik ve sonra da galibin üstüne çullandık. Eğer Irak’ta kalmaya devam edersek, kaybedecek bir şeyi olmayan bölge halkları bizim boğazımızı kesecekler. Çekip gidersek, yine tam bir felâket olacak. Ama bir şans var, çok küçük bir şans, halkların kendi kaderlerine sahip çıkıp geleceklerini belirlemesi, çünkü eğer bunu yapmazlarsa her şeyi kaybedecekler.

Demokratlar arasında tercih ettiğiniz bir aday var mı? Barack Obama mı, Al Gore mu?

(Mütereddit ve kuşkuyla): Obama ilginç olurdu, ama sadece seçilmiş olması!

1969’da New York belediye başkanı seçilemediğinizde üzülmüş müydünüz?

Belediye başkanlığını ABD başkanlığı için bir basamak olarak görüyordum! (gülüyor)

Geriye dönüp bakıyorum da, bir yazarın kazanma şansı asla olamazdı. Amerika, Amerikan hayatı vs. üzerine yazmak artık eskisi kadar beni cezbetmiyor, başkaları bayrağı devraldı. Plastiğe, reklamlara, televizyona karşı verdiğim savaşı kaybettim. Zaten reklam dediğin ne ki? Manipülasyon. Başka yerlere bakıyorum artık. Naziler beni dehşetle büyülüyor, Hitler’in cismanileştirdiği kötülükse öylesine insanî ve şeytanî ki aynı zamanda.

2005’te, oğullarınızdan biriyle (John Buffalo Mailer) matrak isimli bir kitap yazdınız: “Büyük Boşluk: Siyaset, Seks, Tanrı, Boks, Ahlak, Mit, Poker ve Vicdan Azabı Üzerine Diyaloglar”. Nereden çıktı bu fikir?

Büyük boşluk, vakum, hiçlik: Bütün büyük şirketlerimizin yapmakla övündüğü şey bu değil mi? “The Spooky Art”da da gayri insanî madde olan plastiğin zaferini anlatıyordum. Gençlerin televizyonla mankafalaştırılması, özellikle de reklam kuşaklarının etkisi: Beş dakikada bir, bir hikâye kesilip doğrandığında anlatının akışı diye bir şey kalmaz ki! İşte bu yüzden eğitim sistemimizde bu kadar korkunç boşluklar var.

Şu sıralar neyle meşgulsünüz?

Michael Lennon’la beraber hazırladığımız Tann ve inanç konularına dair bir mülâkat kitabının provalarını okuyup düzeltiyorum. Tann’nın yüzünü tanımayı kim istemez ki? Şimdilik, “Bütün din adamları yalancıdır” koyduk adını. Kırkinci kitabım olacak. Editörüm acele ediyor, içinde yaşadığımız hakim köktenci havaya güzel bir cevap olacağını söylüyor. “Ormanda Bir Şato”dakine benzer muhakemeleri bu kitapta da görebilirsiniz. Mesela, ikinci dereceden Şeytan “Köktencilere bayılıyoruz. İman onlara, kendilerini kitle imha silahına dönüştürebilecek kesinliği sunuyor” diyor. Tannysa, imkânları el verdiği ölçüde, elinden geleni yapıyor. Mütevazı bir Tann bir yerde.

84 yaşına geldiniz, hayatın sonu ne anlam ifade ediyor?

Ölümü merak ediyorum. Hakkında hiçbir şey bilmediğim, tamamen kontrolüm dışında, merakımı celbeden bir şey ölüm. Daha sakın, eskisine göre daha huzurluyum. Ayrıca, öte dünyaya dair bir fikrim var. Ondan korkmuyorum. Tamamlayacağım kitaplar var daha, bir tek onlar için esef ederim.

20. yüzyılın dönüm noktalarını, ABD başkanlarını, Troçki’yi (“Barbarlığın Kıyısında”), 2. Dünya Savaşı’nı, Hollywood yıldızlarını (Marilyn Monroe), boks şampiyonlarını (Muhammed Ali) yazdınız. Ve kamusal bir şahsiyet oldunuz...

Belli avantajlarım vardı. Fakat, zirveden erken indim.

25 yaşındayken yazdığınız “Çıplak ve Ölü”nün bestseller olmasından ötürü mü öyle oldu?

Evet. Ve bir de geçim derdim olmadığı için. Ve yazarlık dışında yaptığım her şeyde sınıfta kaldım. Siyasette, rejisörlükte, hatta amatör boksta. Ama bu yaşa gelince, ağır bir hastalığın yoksa, çocuklarınla veya eşinle ilişkilerin berbat değilse, serinliyorsun, cool oluyorsun, hiç olmadığın kadar cool. Görüyorsun ki, hem kazandın, hem kaybettin. Herkes gibi. Ve kendine diyorsun ki: Başaramadığım şeyleri başaramadıysam, başaramadığım için başaramadım, ne yapalım! Siktir et!

Çeviren: Siren İdemem

Yeni bir dergi, üç aylık, adı Aralık. Döne döne okunacak söyleşiler (Çağlar Keyder, Murathan Mungan), yazılar (Zeynep Sayın, Mustafa Arslantunali, Feyyaz Yaman) mevcut. Dahası var, ama yerimiz dar. Bize kalırsa derginin en alımlı tarafı, mürettebattandır diye söylemiyoruz, Arslan Eroğlu resimleri ve söyleşi. İnsanı içine alıyor, acı bir boyuta sürüklüyor. Bir nevi folk saykodelya, Grateful Dead misali. "Bad trip"i bile iyi geliyor. Netice: Dumur. Fakat iyi dumur. Düşüncenin sıfır noktası. Alfabeden başlıyoruz: Kimiz, neyiz, burada ne yapıyoruz? "Absürd"de miyiz, yoksa bütün bunlarda bir hikmet mi var? Arslan Eroğlu resimleri ve Aralık dergisindeki söyleşi hararetle tavsiye olunur.

X - KÜTÜPHANE

- Artun Yeres** Göstermenin Sorumluluğu (Don Kişot Yayınları)
Antonio Negri İmparatorlukta Hareketler (Otonom Yayıncılık)
A. Buğra - Ç. Keyder (der.) Vatandaşlık Gelirine Doğru (İletişim)
Bülent Somay Bir Şey Eksik (Metis)
Ernesto Che Guevara Bolivya Günlüğü (Everest)
Fatih Özgüven Hiç Niyetim Yoktu (Metis)
*** Helim Yüsvi** Ölüler Uyumaz (Avesta)
İzzet Yasar Asla Yazamayacağın O Şiiri (Yasakmeyve)
Jelto Drenth Dünyanın Kökeni: Vajina (Agora)
Küçük İskender Lucifer'in Bisikleti (Sel)
Mehmet Yaşın Toplu Yazılar (1978-2005) (Everest)
M.K. Matossian- S.H.Villa 1914 Öncesi Ermeni Köy Hayatı (Aras)
Miguel Benasayag Mitten İnsana, İnsandan Mite-Che Guevara (Versus)
■ Nergis Canefe Anavatandan Yavruvatana (Bilgi Üniversitesi)
Nick Cave Ve Eşek Meleği Gördü (Altıkırkbeş)
Norman Mailer Bir de Beni Dinleyin (Altın Kitaplar)
Pelin Özer Cam Kulübeler (Roll)
● Ron Burnett İmgeler Nasıl Düşünür? (Metis)
▲ Slavoj Žižek Gıdıklanan Özne (Epos)
Theodore Adorno Kültür Endüstrisi (İletişim)
Timur Soykan-Demet B. Ergün Sapan- Hırant Dink Cinayeti (Güncel)
Zeynep Bayramoğlu Ahmet Hamdi Tanpınar Üzerine Tezler (YKY)

Topu topu bir avuç topraktır hep- si bu, demeyin benim için. Ben ufalanmış topraktan bir fideyim. Zaman beni buraya ekti, bir kulak gibiyim. Mezar ve ölü kemikleriyle sarılmış büyük bir kulak... Ama dallarım tarihin ve zamanın derinliğine uzanmış, orada yer etmiş. Yerimden kımlıdamam. Kimsenin yanına gitmem. İnsanlar teker teker göç ediyor, toprağıma misafir oluyolar. Dostları, yakınları kendi elleriyle onları toprağımanın acı veren karanlığına yashıyorlar... An- nelerin kızgınlık anlarında "Şer- mola'ya gömülesin!" diye çocuk- larına beddua ettiklerini iyi duyu- yorum. Toprağım sizin bedenleri- nizle süsleniyor. Ne ki yeni gelen her "misafir" beraberinde binlerce keder ve yarayı getirip bağınma silkeliyor. Evet, siz bana gelecek- siniz, ben size gelmeyeceğim ve siz beni sormuyorsunuz. Yüzyıllar önce aranızda ihtiyar bir adam vardı. Sürekli aynı şeyi söylüyor- du: "Kara eşek kenger ister, gülün kadrini ne bilsin." Belki ben o gül- lüm ya da ölümdür gül... Siz ökü- zün kulağındasınız, dünyadan ha- beriniz yok. Getirip bana yasladı- ğınız ölümlerinizi unutuyorsunuz ve sizin haberiniz olmadan, ben ölü- lerle divan kuruyor, onlarla halay çekiyorum. Siz yaşayanlar üzerine fıkra anlatıyor, düşüğünüz gü- lünç durumlara gülüyorsunuz. Bazen de haliniz bizi ağlatıyor. İçimde ukde kalmış bir soru var: Sizden kim ölürse herkesi getirip bağınma basıyorsunuz, ama hiç kendi ken- dinize sorduğunuz oldu mu aca- ba? Eğer Şermola'nın kendisi ölürse onun leşine kim kucağını açacak? Beni kim bağrında sakla- yacak?

İmgeleri görme ile görüleni dene- yimleme arasındaki boşluk hayli geniştir. Görülen, içsel imgelerin hayalgücüne bir platform sunma- sına çok benzer bir şekilde öznell- iğe döndüğü ki, bu sürecin çok az bir kısmı görmenin görünürde so- mut ayrıntılarına açık seçik bağla- nabilir. Hülyaya dalmamın bu ka- dar önemli bir kavram olmasının sebebi budur. İzlemenin, deneyim hakkında düşünmenin ve deneyi- mi anlamlı hale getirmenin talepl- eri o kadar çok katmanlıdır ki, bü- tün süreci işler hale getirmek için insanlara has bir açıklık gerek- mektedir.

Hülyaya dalmaktan, film ve televizyon programları izleme, ro- man okuma ve müzik dinleme gi- bi etkinlikler bağlamında genellik- le "şüpheli askıya almak" olarak bahsedilir. Ama süreç bundan da- ha karmaşıktır. Hülyaya dalmak, bütün bu etkinliklerin temellerin- den biri, insanların kendi düşün- celeri, hayalleri ve izleme ile din- leme etkinliklerinin gereklilikleri arasındaki ilişkileri etkinleştirebil- dikleri esas yollardan biridir. Hü- lyaya dalmak, çok güçlü bir duygu olan ve sık sık özdeşleşme ile ka- rıştırılan empatiyi mümkün kılıp teşvik eder. Hülyaya dalmak, ön- görülemezlikle ilgili bir şeydir ki, bu da imgeler ile izleyiciler arasın- da öznelerarası bir ilişki gelişebil- mesinin esas sebeplerinden biridir.

1999'da Lewisham yakınlarında bir mahalle kuaföründe iki Kıbrıslı Türk gençle yaptığım mülakat, Kıbrıslılık konusunda gerçekleştirdiğim saha çalışmaları arasında hafızama en çok kazınmış olanı diyebilirim. Türk- çeleri biraz bozduktu, ama ne dedik- leri gayet iyi anlaşılıyordu. Buna rağmen benim "İstanbul Türkçem" karşısında Kıbrıs Türk şiveleriyle ko- nuşmaktan utandılar ve ilerleyen sohbette tamamen İngilizceye dö- nerek rahatladılar. Benimle Türkçe konuşmak istememelerini açıklar- ken ikisi de kendilerini İngiliz oldu- ğu kadar Kıbrıs Türk'ü olarak hisset- tiklerini, ancak Kıbrıs'a geri dönme- yeceklerini ve Londra'da daha mut- lu olduklarını söylediler. Buna ek olarak, Londra'da "anavatanlılar"la (yani Türkiyeli Türkler) sorun yaşa- dıklarını ima ettiler. Kıbrıslı olma- tan gurur duyduklarını, ancak asla o görgüsüz Anadolu'lular gibi olmaya- cıklarını söylediler. Kıbrıs'ta hiç bu- lunmamışlardı ve 1974 sonrasında Türkiye'nin doğusundan ve kırsal kesimlerinden adaya gelen, Kıbrıs Türkleri'nin, geri ve taraflı/maksatlı dindar bir kültürün temsilcileri ola- rak gördükleri yerleşimcilerle hiç ilişkileri olmamıştı. İngiltere orta- mında alt-orta sınıf mensubu, 12 ve 15 yaşlardaki bu iki gencin kendile- rini tanıttıkları "koordinatlar", bir di- aspora cemaatine olan üyelikleri ve "etraflarındaki" toplumlarla -bu du- rumda İngiltere, Kıbrıs ve Türkiye- karşılıklı mesafe ya da yakınlıktan açısından belirlenmişti. Bu anlamda Kıbrıslılar, birbirinden farklı birkaç toplumdaki gelen etniklerle aynı anda başa çıkmak durumunda kaldıkları için sıra dışı bir grup teşkil etmekte- dirler.

"Anadan Doğma" tüm anlatsal çiz- ginin nihai çözüm anına doğru ak- tığı filmlerdendir. Son an, beş işsiz erkeğin striptiz kulübünde "anadan doğma" göründükleri andır. "Ana- dan Doğma"daki nihai jestteki kah- ramanlık (son jestleri hıncanın do- lu salona cinsel organlarını göster- meleri) erkek işçi sınıfı etiği bakış açısıyla en nihai aşagılanma olarak görülecek şeyi kabullenmek, yani o sahte erkeksi onurdan vazgeçmek- tir. (Aralarında en yaşlı olan ustaba- şıları gösterinin hemen öncesinde yeni bir işe alındığını öğrenir, ancak yine de arkadaşlarına beslediği sadakat adına onlara katılmaya karar verir: Gösteri yalnızca o çok ihtiya- duyulan parayı elde etme amacını taşımaz, ilkeseldir.) Ancak, yine de söz konusu edimin kaybedenlere ait olduğunu hatırla tutmak gerekir -"Brossed Off" ile "Anadan Doğ- ma" kayıp ile yüzleşmenin iki farklı kipini sunarlar: Kayıp içeriğe sada- kat adına boş simgesel formda ısı- rarcı olmak ("Ümit kalmadığında geriye yalnızca takip edilmesi gere- ken ilkeler kalır"); o sahte narsisist onurun son kalıntılarını da silerek, aslında yerine getirmek için grotesk bir şekilde yetersiz kaldığımız edimi yerine getirmek. Acı olan şudur ki, bugün bir anlamda bizim durumu- muz tam da budur. Dolayısıyla gü- nümüz sol siyasetinde, eski (komü- nist veya sosyal demokrat) düşün- celere ilkesel sadakatle tutunan "katı" ortodoks tavır ile Yeni İşçi hareketinin (Blair) solcu söyleminin son kalıntılarından da kurtulmakta, soyunmakta, "anadan doğma" ka- lana dek giden "radikal merkez" tavrı arasında bir seçim yapmaya zorlanmış gibiyiz. Mevcut sosyaliz- min çöküşünün temel kurbanı, pa- radoksal bir şekilde, onun tarihsel düşmanı olan sosyal demokrasidir.

Dumanı

Üstünde

Çıkamaz sokağın haritası

Sina Akşin - **Kısa Türkiye Tarihi** (İş Bankası)

Geçmiş bilmeden, bugünün de anlamlandırılma-yacağı kulağa ne kadar klişe gelse de çok doğru bir laf. “Kısa Türkiye Tarihi” gibi geniş kapsamlı kitaplar da “geçmiş”le ilgili açıklarımızı kapamak ve hafıza tazelemek için birebir oluyor. Elbette kafamızda çizdikleri resmi ana hatlarıyla bırakmadan, aradaki boşlukları da doldurmamız koşuluyla... “Kısa Türkiye Tarihi” adı üstünde ülke tarihini anlatan, iyi kötü benzerleri de olan, bir kitap. Türkiye tarihini, kısa bir “Türk”lerin tarih sahnesine çıkış girişgâhının ardından, Osmanlı’nın son dönemlerinden anlatmaya başlayıp, günümüze kadar getiriyor. Duru, anlaşılır bir dille insanın kafasında genel bir kronoloji oluşturmayı başlıyor. Dolayısıyla geçmişin önemli olaylarını hatırlamak için elimizin altındaki en yeni kaynaklardan biri olarak dikkate değer. Örneğin Türkiye’deki Türk milliyetçiliğinin (ve demir yumrukla yönetme sevdasının ve derin devletin) kökenlerinin İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne kadar gittiğini, o kadroların nasıl Cumhuriyet bürokratları olduğunu, günümüze kadar da bu miraslarını nasıl intikal ettirdiklerini bir defa daha hatırlamak zihin açıcı oluyor. Ancak uyaralım, yer yer insan bir ortaokul kitabı okuduğu hissine de kapılmıyor değil. “Kısa Türkiye Tarihi” neticede bir “resmi” tarih kitabı zira. Ve akıl süzgecinden geçirilmediği takdirde resmi ideolojinin tuzaklarına da düşürebilir

Müntehir müşteriler

Kim Young-Ha - **Kendimi Yıkma Hakkım Var** (Agora)

Basitleşmiş, bayağı bir yaşam içerisinde amaçsızca savruluyorsa varlığınız, artık tüm anlamları birbirine karıştırmış olduğunuz için bir türlü emniyet noktanızı oluşturamıyorsanız, belki de kontrolün hâlâ elinizde olduğunu hissetmek, yaşıyor olduğunuzu kendinize hatırlatmak için intihar etmelisiniz. Bir kölenin asilikle, yalnızca kendine ait olduğunu kanıtlamak için kendi hayatına son vermesi gibi asil bir hareket olabilir bu. Bu söylediklerimde samimi olmakla birlikte ille de gerçek bir intihardan bahsetmiyorum. Bazen yalnızca intiharı düşünmek, böyle bir seçeneğinizin olduğunu aklınızdan geçirmek, nedenini bilmediğinizin şart koşulmuş koşuşturmaya ara verip intihar duyusunun, karamsarlığın içine gömülme ve böylece aslında başkaları için değerli olan tüm o şeyleri istemediğinize karar vererek yeniden başlamak üzere, o güne kadar olduğunuz şeylerden vazgeçmek de bir tür intihar sayılabilir.

Aziz Nesin, Yaşar Kemal ve Orhan Pamuk’u Kore okuruyla buluşturan Nana Lee’nin çevirisiyle sunulan Kim Young-Ha’nın “Kendimi Yıkma Hakkım Var” adlı kitabı böyle bir adım atmaya cesaretlendirmeyi amaçlayan alaycı bir karamsarlıkla yazılmış. Anlatıcımızın mesleği, intihar etmeye meyilli olan, fakat buna cesaret edemeyen, hatta böyle bir ruh hali içerisinde savrulmakta olduğunun farkında bile olmayan insanları keşfedip onların içlerindeki ölme isteğini gün yüzüne çıkartmak ve kararlılık gerektiren intihar etme sürecinde onların yanında bulunmak. Umutsuz bir ruh halinde olan anlatıcımız, “Ölüm artık televizyon-

okuyanı. Özellikle de Cumhuriyet’in kuruluş yılları ve Atatürk bahislerinde...

Tarihçi değil ama, bu soyadını almadığı günlerde Mustafa Kemal’den Atatürk diye bahsetmek ciddi bir maddi hata sayılmaz mı? Ya da “Türk tarihinin en büyük insanı, dünya tarihinin en büyük insanlarından” gibi satırların bilimsel bir metnin içinde yeri var mıdır? Ya bütün bir devrimi bir kişinin “dehasına” bağlamaya ne demeli? Yaptığı iyi kötü her şeyden incedelikli bir plan çıkarmaya çabalamaya? Sina Akşin 1937 doğumlu. 1955’te Robert Kolej’den, 1959’da İstanbul Hukuk Fakültesi’nden mezun oluyor. Yüksek lisansını ABD’de yapıyor. 1975’de Ankara Üniversitesi’nde doçent, 1989’da profesör oluyor. Kısaca, bu ülkenin en iyi yetişmiş bireylerinden. Lider mitlerinin akıl tutulmalarına nasıl çanak tuttuğunu en iyi bilmesi gerekenlerden biri. Sık sık tören Atatürkçülüğüne karşı olduğunu vurguluyor, ama artık iyice suyu çıkan “çağdaş medeniyetler seviyesine” çıkabilmek için de tek yol olarak Atatürkçülüğü gösteriyor. Oysa bu bir çıkamaz sokak. Aradan geçen 70 sene de, bu ülkede yaşayan 70 milyonun iradesi de hiçe sayılıyor. Sık sık hatırlayıp tekrarladığımız bir “motto” var: Elia Kazan’ın “Viva Zapata!”sında Marlon Brando’nun söyledikleri: “Güçlü lider zayıf toplum. Güçlü toplum zayıf lider.”

Ama işte Atatürk denince akan sular duruyor –en yakınlarımıza bile bunu anlatmak devede hendek atlatmak haline geliyor. Tekrar ve tekrar söylemek gerekiyor: Olan biteni Atatürk’e şikâyet eden gazete manşetlerini okuyarak, Anıtkabir taşlarını öperek, nostaljik reklam filmleri seyredip iç çekerek, Genekumay’ın ağzından çıkanları emir kabul ederek, etrafı donattığımız resimleriyle tepki gösterdiğimiz zan-nederken insan hakları ihlallerine, toplumsal eşitsizliklere, linçlere, olağanüstü hallere, darbelere meşru zeminler hazırlayacağız ve daha çok zaman kaybedeceğiz.

– İlker Aksoy

dan canlı olarak yayınlanan bir tür pornografiye dönüşmüş. Geçmişte rivayet olarak anlatılan katliamlar artık hızlı ve ayrıntılı olarak uydu kanallarından yayımlanıyor. Bu pornograflardan artık kimse duyulanmıyor” diyor ve tıpkı Dadaistler gibi ölümün bir sanat eserine dönüşebileceğini, “müşterilerine” yaşamlarını böyle bir bakış açısı içerisinde son vermeleri konusunda yardımcı olduğunu iddia ediyor.

Kim Young-Ha’nın karakterleri, anlatıcının karamsarlığına uygun düşecek bir şekilde, mesafeli, hatta çoğu zaman duygusuzca yaklaşıyorlar birbirlerine. Böylece Kim Young-Ha’nın anlatımında, modernitenin bizi içine hapsedtiği bir örnek sıradan yaşantıların insanın içini bayan sıkıcılığında buluyoruz kendimizi, sonra birden ölüm bir canlılık ifadesi olarak çıkıyor karşımıza, irkiliyoruz, yaşadığımız tek heyecan, tek duygu bu olunca, onu yaşam olarak kabul etmeye ikna oluyoruz biz de. Anlatıcımızın ilk “müşterisi” Judith, bir başkası için dayanılmaz olabilecek şeyleri – şiddet, duygusuz seks– umarsızca kabulleniyor. Topitopu çok seven ve kutuplardaki hayata meraklı olan Judith’in kutuplar kadar soğuk olan dünyası, ancak anlatıcımızla, kendi ölümü hakkında konuşurken bir canlılık kazanıyor: “Biliyor musunuz, birden neşelendim. Hayatım kontrolden çıkmıştı. Hep istemediğim yerlerde kendimi buluyordum. Ancak şimdi başka.”

Kim Young-Ha beatnik tarzın izlerini taşıyan anlatımıyla yıkımı nasıl bir çözüm olarak görebiliriz diye düşündürüyor. Anlatıcımız belki siz de bir gün müşterim olursunuz diyor bize. Kimbilir belki de oluruz; bazı şeyleri yıkma cesaret etmeliyiz belki de - hatta bu şey bizzat kendimiz olsa bile - ya da günün birinde, yanlış değil de yalnızca kendimiz olduğumuz için intihar etmek zorunda kalırız, belki de.

– Pınar Uygun

bulursanız kaçırmayın!

Ezgi Saydam Kadın Akademi ve Hayatı

Hüseyin Kaya Kültür

Sabih Cangi İyileşim ve Perennite

Arzu Elçin Kafi

4 CD 24.90 YTL

(KOV ve Türkiye sanatları içinde nakliye dahil)

Bilgi için lütfen info@pbmuzik.com adresine
"alışveriş" mesajı gönderin

Pb müzik Kızıllı Kalesi Sok. 4/2 34290 Beşiktaş/İstanbul
Tel: 0212 299 10 13 Fax: 0212 299 10 14

Bir Kürt için güzel ülke yok

Bu seneki Tüyap Kitap Fuarı'nın ana teması "Akdeniz'de Edebiyat, Edebiyatta Akdeniz"di. Pen Yazarlar Derneği, Akdeniz haritasının Doğusu'nda yer alan, ama Akdeniz söylemine pek dahil edilmeyen Suriye'den bir yazarı, Helim Yûsiv'i konuk etti. 2000 yılında Almanya'ya göçmek zorunda kalan Yûsiv, Kürt okurları nezdinde saygın ve ayrıcalıklı bir yere sahip. Bunun nedenlerini anlamak için Türkçedeki tek kitabı "Ölümler Uyumaz"ı okumamız yetti. Roman ve öykü yazarlığının yanı sıra Roj TV için sanat programları da yapan Yûsiv'i dinliyoruz.

"Gebe Adam" adlı romanınızdan sonra Suriye'de kitaplarınızı yayımlama olanağı bulamamışsınız, nasıl çarelere başvurdunuz yazdıklarınızı okura ulaştırabilmek için?

Helim Yûsiv: Suriye'de yayın yasağı gelince yüzümü Lübnan'a döndüm. Beyrut'ta bir yayınevine para verdim. Kitap yayımlandı, ama sınırdan nasıl geçireceğimizi bilemiyorduk. En büyük engel buydu önümüzde. Kaçakçılara başvurmadan başka çare yoktu. Halep'te Usame adında bir kaçakçıyla görüştim. Ben ona 10 bin Suriye lirası ödeyecektim, o da karşılığında beş yüz adet kitabı Halep'e ulaştıracaktı. Sözleştiğimiz tarihte kaçakçı kayıplara karıştı, dükkânı da kapalıydı. Telefonlara cevap alamıyor, adamı bir türlü bulamıyorduk. Derken bir gün ansızın ortaya çıktı ve yeminler ederek kamyonlarının yakalandığından ve kitaplar yüzünden milyonlarca lira zarara uğradığından söz etti. Siyasal İstihbarat Güçleri kitapları el koymuş, kitapları almak istiyorsam Şam'a gitmem gerektiğini söyledi bana. Şam'a gidip Arap yazarlara danıştım, İletişim Bakanlığı'ndan bir izin belgesi alıp Siyasal İstihbarat Güçleri'ne götürmem, "Bakın, kitapların sınırın geçmesi için bir yasak yok" demem gerektiğini söylediler. Kitabın birkaç nüshasını Beyrut'tan getirtilene kadar on beş gün geçti, sonra Bakanlık da bana on beş gün sonra gel dedi. On beş gün sonra gidince de, "Sen bu kitabı okur vereceğimizi düşünmüyor musun? Siyasal nedenlerle okur desek de ahlaki nedenlerle izin veremeyiz" dediler. Çünkü kitabın bazı bölümlerini müstehcen bulmuşlardı. Bin pişman halde Arap bir yazar arkadaşına gittim, o da bana son bir kez şansımı denememi, Siyasal Güvenlik'te bir arkadaşının çalıştığını, ona gitmemi önerdi. Gittim ona, bana kitabımın baskı izni olup olmadığını sordum, "Yok" dedim. "Dağıttım izni var mı" diye sordu, ona da "Yok" dedim. Sonra da, "Kitap bize geldi, biz seni çağırmadık, ama sen onları almaya geldin öyle mi?" diye sorunca, "Aynen öyle" dedim ve o da bana, "Evine dönsen iyi edersin, yoksa seni de romanının yanına postalarız" dedi. Ben de söz dinleyip evime döndüm ve onlar beni romanımın yanına göndermeden, el konulmuş romanı ve el konulmuş ülkeyi onlara bırakarak soğuk ülkelere birine kaçtım. Oralarda kimse yolumu kesmiyor, kitabıma el koymuyor, ama insanın kemiklerine işleyen cinsten bir soğuk var.

2000'den bu yana Almanya'da yaşıyorsunuz. Suriye'deki Almanya'daki kasabasımdan Almanya'ya geçiş nasıl oldu? O kasabada yazıyla ilişkiniz nasıl başladı?

Küçükken, edebiyatın ne olduğunu bilmeden yazmaya başladım. Doğup büyüdüğüm evde

Helim Yûsiv

benim yazarlık hevesimi yok etmek için herkes elinden geleni yapıyordu. Yazmaya başladığım günden Almanya'ya kaçtığım güne kadar ailemin başına hep belâ oldum, dert açtım yazar olarak. Annem bana şöyle derdi hep: "Başka yazarlar da var, ama onların evine kimse saldırmıyor. Sen ne yazıyorsun ki hep evimize saldırıyorlar?" Almanya'ya gittiğimden annem bir yandan çok üzülürdü, ama bir yandan da sevindi artık evde huzur olacak diye. Her yeni kitabım çıktığında, sadece devletle sorun yaşamıyordum, asıl daha büyük sorun, kasabadaki insanlarla aramda çikiyordu çünkü.

Bir öykünüzden dolayı kasabada sizi dövmeye kalkan ve temize çıkmak için yazılı bir açıklama yayımlamanızı bekleyen Digol gibi mi?

Evet, Digol bu örneklerden birisi ama ben asıl dayacağı başkalarından yedim. Yazar olarak rejime muhalifim ve onlarla sürekli didişme halindeydim. İçinde bulunduğum çevreye de muhalifim; orada yaşayan insanlar eylemsiz, hareketsiz ve pasifti. Artık kendi kendilerine düşmanlık yapar hale gelmişlerdi. Edebiyat, daha önce sadece rejime karşı siyasal bir güç olarak algılanıyordu, ama bizim için, Kürtler için edebiyat geri kalmış toplumların da gücüdür. Kürt edebiyatı hem toplumsal alanda mücadele vermek zorunda kalıyor, hem de devlete ve rejime muhalif kimliğiyle ortaya çıkıyor. Bu nedenle Kürt yazarı, içinde bulunduğu toplum tarafından da eleştiriliyor, onların karşısında zor durumda, sapsiz kalıyor, hatta onlardan dayak yiyor. Toplumumuz artık pek iyi görünmüyor, yüzü bozuldu. Böyle çirkin bir topluluğa ya da insana ayna tuttuğunuzda, hem aynada gördüğünüz akse hem de ona bu yüzü gösterdiğiniz için size kızar. Bu aynayı tuttum ve beni o

Bir Kürt yazarın rüyalarını yazmasına gerek yok, sadece yaşadıklarını yazsa, kâbus gibi bir şey çıkıyor ortaya. Kürdistan'da hayat tersyüz olmuş. Diyebilirim ki insanlar ayaklarıyla düşünüyor ve başı üzerinde yürüyor, kulaklarıyla görüyor. Bu nedenle bizim gibi ülkelerde ancak deliller özgürlükleri için düşünce üretir ve çalışır.

aynıyla yaralamak istediler, hâlâ ısrarla o aynayı tutmaya devam ediyorum, bu yüzden de karşı karşıyayız toplumla.

Almanya'da neler oldu? Oraya yerleşebildiniz mi ruhsal olarak?

Örgütlü anlamda siyasal biri olmadım hiç. Ama bizimki gibi bir ülkede, kendi dilinde doğruları yazmak büyük bir suçtur. Suriye'den çıkmadan önce önümde üç seçenek vardı; ya ömrümü hapiste geçirecektim, ya intihar edecektim ya da yazmayı bırakacaktım. Yazmayı bırakamazdım, kendimi öldürmek istemedim, ömrümü hapiste geçirmeyi de seçmedim. Bu nedenle Almanya'ya gittim. Büyük hayallerle, iyi bir hayat yaşamak için gitmedim oraya. Bir Kürt için güzel bir ülke yok. Bütün dünya benim için sürgün yeri. Ama Amûde'de yaşadığım sürgünlük Almanya'da yaşadığımdan daha zordu. Suriye'den ayrılmadan önce Avrupa'yla ilgili bir cümle okumuştum; sadece iki tür iyi yaşamış Avrupa'da: Yazarlar ve köpekler... Avrupa'ya gittikten sonra cümlemin sadece yansının doğru olduğunu gördüm. Köpekler gerçekten iyi bir hayat yaşıyor orada, ama yazarlar için aynı durum söz konusu değil. Almanya iyi döner yapanlar ve fiziksel güç kullanarak çalışanlar için iyi bir yer, ama zihinsel işler yapanlar için pek de iyi bir yer değil.

Ne tür işlerde çalışıyorsunuz geçinebilmek için? Orada yaşayan Kürt sanatçılarla ilişkileriniz ne düzeyde?

Orada Kürt televizyonu Roj TV'de çalışma olanağı buldum. Daha önce Medya TV'deydim. Bu program sayesinde Avrupa'da yaşayan pek çok Kürt sanatçıyı tanıma şansım oldu. Bu program psikolojik olarak da bana iyi geldi. Edebiyat çalışmalarını sürdürebilmem için önümde bir pencere açtı. Ama Avrupa'da sadece yazar olarak yaşamak, geçinebilmek mümkün değil, mutlaka başka işler de yapmanız gerekiyor. Almanca dışında başka bir dilde yaptığınız çalışmalarla geçinebilmek imkânsız. Sadece televizyonda çalışarak yaşayabilmem de mümkün değildi, bu yüzden başka pek çok iş yaptım, o hikâyeler çok uzundur. Bugünlerde bir devlet kurumunda çalışıyorum. Beni yaşadığım Wuppertal'dan başka bir yere gönderdiler altı aylığına. Çeşitli meslek kurslarının verildiği bir büroda memur olarak çalışacağım. Altı ay böyle geçecek, sonra başıma ne geleceğini bilmiyorum.

Kitaplarınızdan Almancada yayımlanan oldu mu?

"Gebe Adam" Almancaya çevrildi. Kürtçesi çok iyi olmayan Alman Heidi Karge çevirdi kitabı. Benim de Almancam çok iyi değildi. Hikâyelerimi sevdiğini ve çevirmek istediğini söyledi, ben de ona yardımcı oldum. 2004'te yayımlandı.

Geçmişte Kürtçenin klasiklerine hep Arapça üzerinden mi ulaştınız?

Çocukluğumdan bu yana, otuz yıldır hep Arapça metinler okudum, Kürtçe metinleri de Arapça üzerinden tanıdım. Kürtçe kitaplar okumamız daha yenidir. O nedenle çok heyecanla okuyoruz Kürtçe kitapları. Klasik Kürt edebiyatını da Arapçadan okumaya başladık. Ehmedê Xanî, Melayê Cizîrî, Feqîyê Teyran gibi önemli yazarların kitaplarını önce hep Arapça çevirilerinden okuduk. Daha sonra bu kitapların Latin harfleriyle Kürtçe baskıları yapıldı. Benim için daha kolay Latin alfabesiyle okumak.

Doğduğunuz topraktan bakınca Akde-

nizlilik nasıl görünüyor? Akdenizli olmak ne anlama geliyor sizin için? Bu temaya nereden yaklaşıyorsunuz?

Akdeniz edebiyatı dendiğinde çok geniş bir alan söz konusu, birçok ülkenin edebiyatını kapsıyor. Buraya davet edildiğimde aklıma ilk olarak Doğu Akdeniz geldi. Doğu ile Batı'yı bir araya getiren unsurları düşündüm ikinci olarak. Doğu'da yaşayan öteki halkların; Acemlerin, Kürtlerin, Türklerin ortak özellikleri üzerine kafa yordum. Ayrıca çok da sevindim çağrıldığım için, çünkü Akdenizli denildiği zaman Kürtler unutuluyor. Beni davet edenlerin, Kürtlerin de Doğu Akdeniz halklarından biri olduğunu hatırladığını düşünerek sevindim. Bir anlamda Doğu ile Batı'nın birbirlerinin varlığını kabul ettiklerini gösterdi bu davet. Siyasal alanda yapılan tarihsel hataları edebiyatın yapmaması ayrıca sevindirdi beni. Tarihsel hatalar sürecinin kalkabildiğini de görmüş olduk böylece. Demek ki böyle şeyler yapılabilir; birbirimizi dinleme, tanıma ortamını oluşturabiliyoruz.

Türkçede Avesta Yayınları'ndan çıkan "Ölümler Uyumaz" adlı kitabınızı okuma şansını bulduk. Bu çarpıcı kitapta Doğulu ve Batılı diye tasnif edilen duyarlılık ve yöntemleri nasıl birleştirdiğinize tanık olduk. İki tarafa da yabancı olmadığınız, olmadığımız bir bakıma çok açık değil mi?

Edebiyat müzik gibi. Bir dilde yazılıyor ama geniş kitlelere ulaşma şansı var. Edebiyat insanları ortak bir paydada buluşturacak güce sahip, müzik gibi. Benim için Doğu ya da Batı edebiyatı diye bir ayrım yok. Batılı bir sanatçının yazdıklarını Doğulu bir sanatçıdan çok daha yakın hissedebilirim. Günümüz sanatçılarına çok önemli bir görev düşüyor, onlar öyle bir şey yapmalı ki, bütün hissedişler ortaklaşsın. Daha çok insanı özelliği ortak bir paydada buluşturmalıyız.

Bu bağlamda çeviri çalışmaları çok önemli...

Türkiye'de yaşayan ve çeviri yapabilen Kürtlere bir eleştirim var. Türkçe bilmeyen Kürt yazarları pek hesaba katmıyorlar. Örneğin Türkiye'de yaşayan bir Kürt yazarın kitabında Türkçe bir cümle geçer ve çeviride bunun Kürtçesini belirtmezler. Sanki bütün Kürtler Türkçe biliyor gibi düşünmeye alışmışlar. Oysa öteki tarafta Türkçe bilmeyen pek çok Kürt var. Bizim Türkçeden Kürtçeye yapılacak çevirilere çok ihtiyacımız var. Hem burada yapılan edebiyatı tanımamız için hem de bizim yazdıklarımızın okunması için. Bu çalışmaların Kürt diline de çok katkısı oluyor. **"Ölümler Uyumaz"ı Musa Anter'e, "Hattırıyor musun... Bahçene ektiğin ağacın duvarın üstünden aşan dalları işte... bizim Amûde'deki evin bahçesine de ulaştı" sözleriyle adanmışsınız. Onunla tanışmış mıydınız?**

Kitap yayımlanmadan kısa bir süre önce Diyarbakır'da Musa Anter vurulmuştu. Ondan önce ironik üslûbuyla Kürtçe yazdığı köşe yazılarını ilgiyle okuyordum. Tewlo adlı Kürtçe bir mizah dergisi çıkıyordu 1990'lı yıllarda, orada da yazardı. Yazılarını ilgiyle izliyor, onu kendime çok yakın hissediyordum. O yaşlı dedenin vurulmasına çok üzüldüm. Kendimi ona, diline, mizahına borçlu hissettim. Bu nedenle kitabımı ona ithaf ettim. Şimdiye kadar altı kitabımı yayımlandı ama sadece bu kitabımda ithaf cümlesi vardır. Musa Anter, yazılarında, Stilile köyündeki evinin bahçesindeki çınar ağacından söz ederdi sık sık.

Toplumumuz artık pek iyi görünmüyor, yüzü bozuldu. Böyle çirkin bir topluluğa ya da insana ayna tuttuğunuzda, hem aynada gördüğü akse kızır hem de ona bu yüzü gösterdiğiniz için size kızır. Bu aynayı tuttum ve beni o aynayla yaralamak istediler, hâlâ ısrarla o aynayı tutmaya devam ediyorum, bu yüzden de karşı karşıyayız toplumla.

Bizim Amûde'deki evimizin bahçesinde de bir dut ağacı vardı. Ben ne zaman o dut ağacına baksam, hep Musa Anter'in çınarını hatırlardım.

Başka Türk yazarlarla ilişkiniz var mı? Türk yazarlarla doğrudan bir ilişkim yok çünkü Kürtçeye bilmiyorum. Türkçeden Arapçaya çevrilen kitaplar üzerinden ilişki kurdum Türk edebiyatıyla. Daha çok Türkiye'de yaşayan Kürt yazarlarla ilişkim oldu. Ancak onları tanıyabilirdim. Aziz Nesin'i, Yaşar Kemal'i, Orhan Pamuk'u, Murathan Mungan'ı hep Arapçadan okudum. Türkçeden Arapçaya, Kürtçeye ve şimdi artık Almancaya yapılmış çeviriler üzerinden okuyorum.

Nâzım Hikmet?

Onu çok iyi tanıyorum, uzun zaman önce okumaya başladım. Suriye'de Türk Şiir Antolojileri yayımlandı. Kürt olup da Türkçe yazan bazı şairleri de tanıyorum; Ahmed Arif, Cemel Süreya gibi. Başlıca tanıdıklarım bunlar, ama Türkçe edebiyat çalışmalarını zevkle ve ilgiyle yakından izlemeye çalışıyorum.

Türkçeye çevrilen ya da çevrilmesi planlanan başka kitabınız var mı?

Son romanım Türkçeye çevrildi, yakında Evrensel Basım Yayın'dan çıkacak. Burada bir yanlışla dikkat çekmek istiyorum. Türkiye'de Kürt edebiyatı denince akla sadece Mehmed Uzun geliyor ve sanki Kürt edebiyatı Mehmed Uzun'la başlayıp bitiyor gibi bir anlayış hakim. Oysa Türkçeye çevrilmeyen çok Kürt yazar var. Bunun böyle algılanmasını, bilinmesini isteyenler, Kürtlerin varlığını yıllarca inkâr edenler bence. Yıllarca "Kürt yoktur, Kürtler dağ Türkleridir" diyenler, daha sonra, "Kürt var ama Kürtçe yok" dediler, sonra "Kürt dili var, tamam ama bu dil edebiyat dili değil" dediler. Daha sonra, "Yazılı olarak bir şey varsa bu da sadece Mehmed Uzun'un edebiyatıdır, ondan başka edebiyatçı yoktur" dediler. Kürt edebiyatına hep buradan bakıl-

masını, okurun Mehmed Uzun'la yetinmesini istiyorlar.

"Ölümler Uyumaz"da Deliler Cumhuriyeti'nden söz ediyorsunuz. Ölümlerin dile geldiği ve dünya işlerine karıştığı bir düzlemde geçen bu öyküden yola çıkarak, edebiyatınızda ölümlere ve delilere rütbe verdiğiniz söyleyebilir miyiz? Bunu bir ütopya gibi okuyabilir miyiz? Ütopya nedir? (Çevirmenimiz Vecdi Erbay'a soruyor, birlikte düşünüyoruz ve İngilizce düş gibi diyoruz ama tam olarak anlatamadığımızı fark edip başka bir sorunun yanıtını almış oluyoruz.)

Yaşadığımız hayat rüya gibi değil, kâbustan da ağır. Bir Kürt yazarın rüyalarını yazmasına gerek yok, sadece yaşadıklarını yazsa, kâbus gibi bir şey çıkıyor ortaya. Kürdistan'da hayat teryüzü olmuş. Diyebilirim ki insanlar ayaklarıyla düşünüyor ve başı üzerinde yürüyor, kulaklarıyla görüyor. Bu karmakarışık hayat içinde, yazdıklarında içten olup korkusuzca oradaki hayatı sayfalara aktarırsa rüya gibi bir şey çıkar ortaya. Marquez'i okuduğumda, Amûde'yi anlattığını düşünüyorum. Bu nedenle bizim gibi ülkelerde ancak deliler özgürlükleri için düşünce üretir ve çalışır. İşte bu yüzden de özgürlükleri için çalışanlara deli gözüyle bakıyorlar. Yaşadığımız şehirlere çok yakından baktığımızda mezarlıklar görünür hale gelir. Amûde'deki Şermola Mezarlığı'nda yatan ölümler, kasabanın en keyifli insanlarıdır.

Sadece ölümler ve deliler için özgürlük var...

Yüzde yüz böyledir. Yaşayanlar da ancak öldükten sonra rahat rahat konuşabilecek.

Bugünlerde ne üzerine çalışıyorsunuz?

Bir roman yazıyorum, aynı zamanda bir de öykü kitabı var. Yazmaya çalıştığım öyküler Almanya'da yaşayan Kürtler üzerine. Roman daha önce bitecek gibi görünüyor.

Öykülerinizde çarpıcı görsel anlatımlara rastlıyoruz. Bedenin bazı uzuvlarının yok olması, insanların kanatlanıp kargaya dönüşmesi, duman olması...

Bizim insanların kendi vücutları dışında, başka her şey üstündeki bütün hükümlerini kaybetmişler. Çaresiz insanlar bazen kendi etraflarında dönerler ve yapacak hiçbir şey bulamazlar. Bu nedenle kendi bedenlerine yönelirler. Çok içsel bir şeydir insanın bedeniyle ilişkisi. İnsanın çevreyle yaşadıkları bazen duygusal, içsel bir şeye dönüşür. Bir insan bir insana "beni erittin" der mesela. Bir hikâyede duygusal biçimde anlatılır bu erime hali. Çevresel ve psikolojik zorluklar kimi zaman insanın bedeninde çeşitli hastalıklara neden olur. İnsanların bedenleriyle olan karmaşık ilişkisini yazarak ifade etmeye çalışıyorum. Uykuda birinin kalbinin yandığını hissedip uyandıktan sonra gerçekten kalbinin erimesi gibi. Bunu daha doğrudan anlatma olanağı var, kalbin yandığını sembolize etmeden anlatmak mümkündür. Hikâyede gözü, kafası düşen insanlar gerçektir, hayal değildir. Çünkü birçok insanın görünürde elleri vardır, ama aslında elleri yoktur onların, milyonlarca insanın kafası vardır, ama kafası yoktur onların. Çünkü bunlarla bir iş yapmazlar. Televizyon bir anda binlerce insanı sokaklara dökebilir, bu da şunu gösterir; o insan kendi kafasıyla düşünüyor olabilir kendini bir sözle böyle sokağa atmazdı. Bunlar kafasız insanlar, bir edebiyatçının da bunu söylemesi lazım.

Fotoğraflar: Anıl Özgüç

Söyleşi: Pelin Özer Çeviri: Vecdi Erbay

Hatıralar daima seçimdir

Kimlik nedir? Dil nedir? Milliyet, etnisite, ötekilik nedir? Zamanımızın bu çetrefilli sorularını, bugünlerde bütün kitapları Everest tarafından yayınlanan “balık burcu” yazarı Mehmet Yaşın’la konuştuk...

“Soydaşınız Balık Burcu” içerik kadar biçim olarak da “tuhaf” bir kitap. Yayınlandığında neler denmişti size?

Mehmet Yaşın: Röportajlarda çok tuhaf sorular sormuşlardı. O dönemde, gayrimüslimler, çokkültürlülük, öteki unsurlar, çoğul hayatlar ya da ara yerdeki hayatlar üzerine çok fazla düşünülmemişti. Aslında çok eski bir tarih değil 1994. Ama bu kısa zaman diliminde Türkiye’de çok değişiklikler oldu.

İstanbul Rum o kadar üzerine düşünülmemiş, en azından “yabancı” olmayan bir tip. Ama “Kıbrıslı Türk” pek üzerine düşünülmüş bir kimlik değildi.

Evet ama, mesela ben de nasıl tarif edebileceğimi bilmiyorum. Bir tarafımda İstanbul var, anne tarafım tamamen Lefkoşa, o ailenin içinde melez evlilikler, başka dinlerden akrabalar var. Türkçe yazan bir insanım; kimliğim bu aslında. Kıbrıslı Türk edebiyat kurumu minör de olsa var. Ben onların da parçası değilim, onlar içinde de biraz dışarıyım. Tabii daha fazla bağlı olduğum ve Türkçe yazdığım için Tracey Emin durumum yok, ama neticede aşağı yukarı benziyoruz.

“Kıbrıslı Türk” kimliğine sahip birisinin sadece edebiyatta değil, modadan futbola, genel algılanışı nasıldır? “Almanca Türk” gibi de değil sanki. Hayatında belki Kıbrıs’ı bile görmemiş bir modacı başarılı olduğunda Türkiye tarafından sahiplenilir ya da Mustafa İzzet gibi tek kelime Türkçe bilmeyen bir futbolcu “bizim” futbolcumuz olabilir.

Tam da bu konuda bir yazım var, Türk edebiyatının neye göre tarif edildiği konusunda. Mesela Zafer Şenocak, Türk şairi diye geçiyor, ama Türkçe yazan bir Ermeni ya da Rum geçmez Türk edebiyatında. Bilinmez. O yüzden, oturup Karamanlıca bir roman yazdım. Bize öğretilen modern Türkçe edebiyattan bir yüz yıl geriye gider aslında Türkçe edebiyat. Ortodoks kökenli Karamanlı Türkleri, Yunan harfleriyle Türkçe romanlar yazmışlar. Batı edebiyatının önemli eserlerini çevirmişler. Ama o “bizden” sayılmıyor, çünkü Türkiye’deki tanım aslında ulus-devlete göre bile yapılmıyor. Çok ırk temelli, üstelik hem sünîni müslüman olacaksınız ama hem de laik olacaksınız. Pek laik görüntülü olmayanlara da “bizden” muamelesi yapılmıyor. Her ne demekse o “biz”. Bu konuda çok şey yazdım ve söylemek zorunda kaldım, ama benim böyle bir meselem yok. Doğuyorsun bir yerde, birçok kültürden geliyorsun, Türkçe yazıyorsun. Ama insanlar o kalıplara uydurmaya çalışırken ya da uyduramayınca birtakım sorular gelmeye başlıyor. Aidiyet sorgulanıyor. “Toplu Yazılar”da bununla ilgili de çok yazım vardır. Düşünüyorum şimdi, neden yazdım diye soruyorum. Yazacak başka konum mu yoktu, keşke yazmasaymışım. Başka gündemler, başka meseleler olsaymış keşke, etnik meseler, kimlik meseleleri yerine.

Mehmet Yaşın

Türkiye’ye ilk geldiğinizde kimim, neyim diye soruyor muydunuz?

20’li yaşlarda, karşınızdakiler o soruları sormaya başlayınca siz de düşünmeye başlıyorsunuz, ne tuhaflıklar var bende diye. Mesela, 17 yaşında İstanbul’a gelece kadar, Türklerin Avrupalı olmadığını bilmiyordum, kendimi Avrupalı zannediyordum. Hani Avrupalılaşmak anlamında değil, çünkü bütün komşularım o diskur içindeydi, ben de herhalde o diskur içindeydim. Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde Batılılaşma meseleleri gibi konular okuyorsunuz, bir de bakıyorsunuz, Avrupalı değiliz, Batılılaşmak istiyoruz, laik değiliz. Misaki millî dışında kalan yerlerde insanlar kendiliğinden laikleşmiş, Balkan ülkeleri öyledir, Kıbrıs da. Oradaki laik misin, müslüman mısın, dindar mısın gibi meseleleri yoktur. Müslüman onlar için bir kimlik gibidir. İngiltere’de örneğin, bana sorduklarında “müslümanım” diyorum. Türkiyeli arkadaşlarım şaşırıyor hatta. “E ne olacak müslümanım işte, kültürel olarak öyleyim.” Beni dindar yapmaz kendime müslüman demem. Ama herkes size değişik sorular sorunca aklınızda olmayan bir şey sorun olmaya başlıyor.

17 yaşında Türkiye’ye geliyorsunuz. O dönem “sol” görüşlü bir öğrencisiniz. Tam 1974 sonrası, Kıbrıs’la ilgili Türkiye’de o an hâkim anlayışa ters söylemleri olan sizin gibi Kıbrıslı öğrenciler sağ kesimden tepki görüyor. Ama sol da sizi anlamıyor.

Çok komik şeyler oldu. İlk geldiğimde, 17 yaşında Siyasal Bilgiler yurduna gittim. Ankara’dayım. Dev-Genç hâkim o zaman yurttaki. Saçlarım çok uzun. Ve kendimi sol düşünen bir insan olarak görüyordum. O zaman Kıbrıs’ta fraksiyonlar da yoktu. Sosyalistler vardı, onlar Türkiye’ye göre bakarsak sosyal demokratı. Bir de komünistler vardı, komünistlere yakın buluyordum kendimi. Ama çok da sert bir durum yoktu Kıbrıs’ta. Savaş karşıydım bir de. Ama barış taraftan değildim, savaşa karşıydım. Hâlâ da öyleyim. Barış da bir iktidar, benim karşı tavrım savaşa karşı olmak üzerinedir. Bizim orada devlet liselerin-

de tenis oynanırdı, çantamda tenis raketi, saçlar uzun, çıktım geldim. Beni görünce tabii, “bu herhalde şımanık bir kolej çocuğu” dediler, halbuki sıradan bir liseden çıkıp gelmişim. Kıbrıs’tan bana gazeteler geliyordu. Gelen gazetelerden birinin adı, Bozkurt gazetesi. Sağcı bir gazetedir, ama buradaki bozkurt durumuyla da alakası yok. Solcu çocuklar bunu görüyorlar ve alıp gazeteyi beni anıyorlar, kimin gazetesi bu, aramızdaki faşist kim diye... Beni bulunca kafaları kanşı biraz. Uzun saçlı adam, birtakım sol çevrelere de girip çıkıyor, Bozkurt diye bir gazete okuyor. Daha sonra öldürülen bir Dev-Genç lideri, faşist gazetesi okumamam için beni uyarmaya gelmişti. Beni uyarmaya gelen insan Kıbrıs konusunda Türkiye Cumhuriyeti devleti ile aynı düşünüyordu. Bunu sadece belli bir sol fraksiyon için söylemiyorum, o sırada genel durum oydu Türkiye’de. Ben başka bir yerden gelmişim ve öteki durumundaydım, ötekini anlamak için öteki bir yerden bakmak lazımdı. Bozkurt sözü benim geldiğim yerde aynı anlama gelmeyebilirdi. Buna benzer sorular Yunanistan’da da soruyorlar bana. Orada da bir süre yaşadım. Ama çok sıkıldım bu konuları konuşmaktan, artık başka şeyler konuşmak istiyordum. Türkçe edebiyat konuşmak istiyordum, Türk düşünce hayatını tartışmak istiyordum, daha sofistike, daha radikal ve dünyaya dair şeyler konuşmak istiyordum insan artık. Daha gerçek şeyler...

Babanız Özker Yaşın, Kıbrıs’ın millî şairi konumunda, hatta “Kıbrıs’ın Yahya Kemal’i” diyenler var. Kardeşiniz (Neşe Yaşın) şair ve siz kardeşinizle “red kuşağı” olarak adlandırılan Kıbrıs’ın 1974 Kuşağına dahil ediliyorsunuz...

Yahya Kemal için aynı zamanda son Osmanlı şairi derler. Yahya Kemal ile Kıbrıs’tan o dönem çıkan şairler ve yazarlar arasında şöyle bir benzerlik var. Misaki millî dışında oldukları için Osmanlı aydını durumu devam ediyordu. Yahya Kemal de Üsküplüdür. Böyle bir şey bende bile biraz var. “Biz Osmanlıyız” denilen bir evde büyüdüm. Osmanlı yıkılmış, ama bu toplumlar Misaki millî dışında oldukları için, olmayan bir çoğunluğun azınlığı gibiler. Uzun yıllar böyle hissedildi. Yahya Kemal, doğduğu yerler ve çocukluğundaki kültür ile Türk ulus-devlet kültürünün arasında bağ kurmak istiyormuş gibi geliyor bana. Ben bunu kendimde bile hissettim. Osmanlı kültürünün unsurları daha fazla korunmuş bizde, hem izolasyon altında olduğumuzdan hem de Türkiye Cumhuriyeti’ndeki devrimler bire bir yaşanmadığından. Anneanem “Osmanlıyım” dardı, 1970’lerde öldü, Osmanlı 1910’larda yıkılmış, ama onlar öyle kalmış. Farklı bir Türkçe kültür oluyor o zaman. O Türkçe kültürün farklılığı sadece Rumcanın etkisi değil yani.

Kıbrıslı Türklerin Türkiyeli Türklerden bir farkı şu galiba: Kıbrıs’ta Osmanlı o kadar da sahiplenilen, gurur duyulan, Türkiye’deki gibi, atalarımız olarak görülen bir şey değil sanki.

Aslında, hiçbir şeyi sahiplenmedikleri için Osmanlı’yı da sahiplenmiyorlar. (gülüyor) Kıbrıslı Türklerde devlet kavramı yok. Burada Türkiye Cumhuriyeti Devleti derler ya da KKTC derler, KKTC’liyim diye bir laf yoktur orada, çünkü devletçi bir tarafları yok, çünkü var olduklarından bu yana o devletten bu devlete gidiyorlar. Ama kültür olarak, kendi varlıklarını Osmanlıya dayandırmak açısından sahiplendiklerini düşünüyorum. Biraz

Bosna'ya benziyor durumları. Boşnaklar da sahipleniyor, ama bu ideolojik değil, tarihsel bir sahiplenme. Türkiye'de olmayan, Osmanlıyla bağlantılı semboller hâlâ vardır bu tip yerlerde. Tekkeler açıktır mesela. Baş bağlamanın bir mesele olmaması, her köye bir minare dikmenin dinden çok cemaat kimliği olması, Osmanlı eserlerine gösterilen özel ilgi... Kendi varlığını ispatlama, kök bulma endişesidir bu. Bana Kıbrıs'ın verdiği en büyük şey, çokkültürlülüğün ve kozmopolit hayatın unsurlarını fark edebilmem. O nedenle romanlarımda farklı kişiler olabiliyorum. Karamanlı gibi düşünmek nasıldır, İstanbullu gayrimüslim bir azınlık nasıl düşünür, hissedebiliyorum. Ben de çoğul aidiyet, ikisi ortası ara yerdeki aidiyet durumlarını yaşadım, oralarda büyüdüm. İlla ki bir Yahudi, Karamanlı ya da Ermeni olmanız gerekmez. Benzer bir toplumsal kültürel durumda olduğunuz zaman o insanın nasıl hissedeceğini tahmin edebilirsiniz. Kaynaklara, üstü örtülen geleneklere farklı açıdan bakabiliyorsunuz. Bunların izlerini sürebiliyorsunuz. Bunu bana Kıbrıs verdi, şükran duyabileceğim tek şey bu.

“Red Kuşağı” sizin kendinize verdiğiniz bir ad mıydı, yoksa başkaları mı siz ve sizin gibi şairlere o adı taktı?

Kıbrıslı Türk Edebiyatı ve kimlik sorunları, çokkültürlülüğün üzerine doktora çalışması yapıyordum. O kuşak ayırmalarını ben yaptım aslında, ama “red cephesi” adını başkaları taktı. Resmî politikaları, gayri resmî politikaları, yani resmî politikaları toptan reddediyorlar şeklinde. Akademik çalışma yaparken sistematik olarak kullanmak için bunlar işe yarıyor ve gerekli de oluyor. Hele Kıbrıs'ta ne arşiv çalışması, ne araştırma yapılmış. Keşke yapılmış olsaydı da yapmak zorunda kalmasaydım. Ama öyle kuşaklara, akımlara inanan birisi değilim. Artık yeni çalışma yapanlar da o açıdan devam ediyorlar. Öğrencilerime söylüyorum, benim doktora çalışmam böyle kuşaklar ve kimlikler çerçevesindeydi, böyle yaptım, illâ o açıdan bakmanız gerekmez. Farklı sınıflandırmalar yapabilirsiniz ya da yapılan bütün sınıflandırmalara itiraz eden bir çalışma yapabilirsiniz. Bazen bu tarz tasnifler sırf sistematik düşünebilmek için gerekli, yoksa her şeyi bir şeyin içine sokmak tehlikelidir.

Yine de o kuşak verilen adı hak eden bir şekilde ters ve aykırı şiirler yazmış. Herkes Kıbrıs ve Türkiye'de 1974'ün coşkusunu yaşarken, savaş karşıtı bir şiir anlayışı nasıl oldu?

Aslında 74'ten önce oldu. Savaş o zaman da vardı benim için. 1963 Noel'inde bizim evimiz yakılıp yağmalandı. EOKA'cılar yaptı. 1964'ten itibaren göçmen hayatı yaşadık. Annem bir kasabada öğretmendi, lojmanda kalıyorduk. Dönemedik geriye. O günden itibaren düşünmeye başladım. Beş-altı yaşındaydım ama öyle oluyor, etkileniyorsun.

Çocukken Rumların saldırısını görmüş birinin milliyetçiliğe kayması beklenir genellikle. 1963 olaylarını yaşayanların, evlerini terk etmek zorunda kalanların çoğu için böyle olmuş sonuçta.

Hatıralar daima seçimdir aslında. Hatıralarınızdan neyi seçtiğinize bağlıdır neye inandığınızın, nasıl bir insan haline geldiğinizin. İki cevabım var buna: Birincisi, kozmopolit bir mahallede doğup büyüdüm. Müsüman, Rum ve Ermeniler arasındaydım. Anne tarafım Osmanlıydı, Türklükten çok Osmanlılık vurgulanırdı. Evde Rumca da konuşulurdu. Bir kira-

cımız İngilizdi, İngilizce de konuşuyordum. Benim için dönülecek yer, Kıbrıslı başka Türkler gibi bir Türk mahallesi ya da bir Türk köyü değildi. Şehrin bir Türk mahallesinde ya da bir Türk köyünde büyüdüm. Dolayısıyla, savaş benim elimden o kozmopolit hayatı aldı. İkincisi, daha önemlisi, yaşıyız ilerledikçe seçim yapmaya başlıyorsunuz hatıralarınız arasından. Çok milliyetçi olmak için de hatıralar seçebilir, onları öyle yorumlayabilirsiniz. Serdar Denktaş ilk gençlik arkadaşımı. Benzer yerlerde, benzer çevrelerde büyüdük. Onun seçtiği hatıralarla benim seçtiklerim çok farklı. Bizim Rum komşumuzun gelip yanan evimizi söndürdüğünü de hatırlıyorum. Bir Rum komşumuzu da EOKA'cılar gelip esir aldığını hatırlıyorum. Olduğunuz yere göre geçmişe bakıyorsunuz. Modern Türk edebiyatının kurgulanması gibi. İsterseniz Karamanlı edebiyatını, Türkiye'deki Ermenileri dahil edersiniz, farklı bir Türkçe edebiyat çıkar. İsterseniz bunu yapmazsınız, herkesi etnik olarak Türk yaparsınız, din ve etnik olarak Türk olmayanları dışlarsınız, Türk edebiyatını çıkarırsınız. Geçmişe bakıp neyi seçtiniz çok önemli. Karamanlıca edebiyata bu yüzden girdim. Modern Türk edebiyatına inanmak için Karamanlılarla başlayan, Yunan alfabesiyle Türkçe yazılan, Ermenilerin de yazdığı Türkçe ile başlayan Türkçe edebiyatı kendime modern Türk edebiyatı mirası olarak seçmek istiyorum.

Yazko'da yaşadığınız bir olay var. KKTC kurulduğu gün bu haber moralinizi bozuyor ve sizi en iyi anlayabilecek insanların Yazko'da olabileceğini düşünüyorsunuz, fakat binanın kapısında karşılaştığınız bir solcu yazar, sizi KKTC'nin ilanı sebebiyle tebrik ediyor, siz de binaya girmeden kaçıyorsunuz.

Onu da yazdım değil mi? 24 yaşındaydım o zaman daha. Evet, boğulacak gibi olmuştum. Konuşabileceğim en iyi insanlar onlardı, ama olmadı. Toplu yazılan gözden geçirirken onu gördüm ve üzüldüm de. Çok daha farklı konular yazabilirdim ama onları yaşamışız. Türkiye'deki gerçeklik oydu. Türkiye'de militer bir zihniyet var. Batılılaşma ve modernleşmenin militerce yapılması büyük bir militer kültür yarattı ve çok zarar verdi. Her şeyi şöyle anlıyoruz: Bir tarafta aptal cahil, hiçbir şeyden anlamayan halk var, diğer tarafta asker gücüyle tepeden indirilen devrimler... Her şey öğretiliyor. Türk aydın geleneği de malesef bu seçkin, tepeden bakan, ulus-devlet kurma geleneğinden besleniyor. Soru sormak değil öğretmek var. Bakın Türkçe eski Türkçe değil. Vapur iskelesine gemi yanaşırken Büyüka'da bir erkek sesi, “Şehit Bilmem kim gemisi iskeleye yanaşmaktadır” diye askerî bir kamp gibi anons yapıyor. Haber bültenlerinin diline bakın, “yapılmaktadır, bildirilmektedir” diye gidiyor. Dili bile militerleştirdiler son 30 yılda. Emir kipiyle konuşuluyor sürekli olarak. Edebiyat dergilerinde Türkçeye Amerikancanın etkisi tartışılıyor ama, bu Türkçeden rahatsız olan yok. Benim içine doğup büyüdüğüm Türkçe bu değil. Ben de aile çevresinde İstanbul Türkçesine doğdum, ayrıca Lefkoşa'daki aydınların Türkçesi de onun bir versiyonuydu yazı dili olarak. Ama buradaki Türkçe artık militer bir Türkçe, benim tanıdığım Türkçe değil. Bunu artık siz Amerikanca söyleseniz ne olacak, Arapça söyleseniz ne olacak. Türkçenin sorununu başka bir yerde, militarizmde. Dilin bir ideolojisi vardır ve bu durumdan rahatsız

Buradaki Türkçe artık militer bir Türkçe, benim tanıdığım Türkçe değil. Bunu artık Amerikanca söyleseniz ne olacak, Arapça söyleseniz ne olacak. Türkçenin sorunu başka bir yerde, militarizmde. Dilin bir ideolojisi vardır ve bu durumdan rahatsız olunmuyor, yabancı sözcükler tartışılıyor. Aslında yabancı sözcüklerden bu kadar rahatsız olmanın altında yabancılardan ya da yabancılaştırılan unsurlardan rahatsız olma durumu var.

olunmuyor, yabancı sözcükler tartışılıyor. Aslında yabancı sözcüklerden bu kadar rahatsız olmanın altında yabancılardan ya da yabancılaştırılan unsurlardan rahatsız olma durumu var.

Kıbrıs'ta doğuyorsunuz, ülkeniz bir savaş sonucu ikiye bölünüyor, ilk önce ülkeniz içinde göçmenseniz. Fikirleriniz orası için çok kabul görmüyor. Sonra “anavatan” kabul edilen Türkiye'ye geliyorsunuz. Burada sorunlar çıkıyor. Hatta resmî makamlar tarafından “zararlı yabancı” denilerek sınır dışı ediliyorsunuz. Atina var hayatınızda, orada da yabancısınız, ardından İngiltere... Aslında hiçbir yere tam ait olamama durumu gibi bir psikoloji yarattı mı bunlar sizde? Kimlik üzerine bu kadar yazmanızın kaynağı aslında bu mu?

Ya bunu bir trajedi gibi algılar, hayatınızı hayıflanmayla geçirirsiniz ya da bunun avantajlarını görüp bunu olumlu bir şey olarak yaşırsınız. Önceleri olumsuz yanlarını daha çok gördüm. Bunun bir sebebi de Türkçe edebiyat söylemlerinin hep vatan üzerine kurulmasıydı. Bir de zaten Türkiye'ye sonradan geldim, daha ne olduğumu anlamadan sınır dışı edildim, bunların yarattığı bir kendini tam gerçekleştirememeye duygusu, Türkçeden ve Türkiye'den kopmanın verdiği bir şeydi. Zaman içinde bunun avantajlarını görmeye başladım. Bunun yazılarıma yansıdığını, olaylara daha farklı bakabildiğimi, daha farklı edebiyat kaynaklarını tanıyabileme, farklı bir edebiyatçı, şair-yazar-romancı olabileme durumu olduğunu gördüm. Sanıyorum ki artık vatansızlığın o olumsuz yanlarını aştım.

Bu durumu Avrupa'ya gittiğinizde bir pazarlama taktiği olarak kullanabilirdiniz. Siz yapmasanız, oralardaki yayıncılarınız bunu yapabilirlerdi. “Sürgünde bir şair” ya da “vatansız şair” etiketi yazdıklarınızdan çok yaşadıklarınıza bir kıymet verme durumu yaratabilirdi. Bu tehlikeyi hissettiniz mi hiç? Ya da bunu görüp bilinçli olarak karşı çıkmak zorunda kaldınız mı?

Şimdi size itirafta bulunabilirim; yaşıyım artık ilerlediği için. Kendimi çok önemli zannediyordum o zaman. Çok önemli bir şair-yazar olacağımı zannediyordum ve bana bir Rum, bir İtalyan yazarla eşit muamele edilmediğinden sinirleniyordum. İkinci dereceden bir şair yazarım, o kadar iyi değilim diye düşünmek aklıma gelmiyordu. Zannederim bu fazla kendine güven beni kurtardı. Çünkü kendimi, benim kuşağımdan İngiliz şairlerle mukayese ediyordum ve onların şiirlerini okuduğu yerde okumak istiyordum ben de. Onların kitaplarının tanıtımını yaptığı yerde tanıtım yapmak istiyordum. Yunan bir yayınevi benim kitaplarımı basacaktı, hatta gazetelerde tanıtımları çıktı, baktım klasik “Kıbrıslı Türk, kimlik sorunu” şu bu yazıyorlar, konsept bu, geri çektim kitapları. Amerika'dan bir yayınevi istedi kitaplarımı, baktım, Müslüman kategorisinde bir katalog yapmışlar kendilerine. Adım Mehmet diye beni de oraya koyacaklar. Ama benim komşum Yorgo, başka bir dizide yayınlanacak ve ben de buna razı olacağım? Bazen insanlar hiçbir şekilde tanınamayınca ve kapılar kendilerine kapanınca hiç değilse oryantalist durum ya da üçüncü dünya edebiyatı kategorisinden yürümeyi tercih etmek zorunda kalıyorlar. Ben o zaman o kadar derin düşünmedim, mesnetsiz bir şekilde kendimi beğenmiş olmam kurtardı beni.

İstanbul'da taksiye bindiğinizde "Memleket nere?" diye sorulduğunda ne yanıt veriyorsunuz?

Duruma göre... (kahkaha) Hangi tür cevabı verirsem daha az konuşmak zorunda kalıyorsa, ona göre. İstanbullu da olabilirim, Kıbrıslı da olabilirim, İngiltereli de olabilirim. Bir cevap buluyorum.

Kaç pasaportunuz var?

İngiliz ve Kıbrıs'ın her iki tarafının pasaportları var. Vatsansız görülenler için verilen Türk pasaportundan var, vatandaş değilseniz de seyahat edebiliyorsunuz. İstersem aslında eşim ve babam dolaşısıyla tam Türk pasaportu da alabilirim. Ama almamam iyi olmuş, sınır dışı edildiğimde Türk pasaportum olsa sınır dışı yerine hapse olacaktım. (gülüyor) O dönemde Yaşar Kemal'e bir telefon konuşmamız oldu; Yazarlar Sendikası Başkanıydı. Bütün yazarların dışarı çıkabilmesi için pasaport sorunu vardı. Pasaport verilmiyordu, millet gidemiyordu. Ben de Türkiye'den gitmemek istiyordum, sınır dışı kararı kalsın, burada kalayım derindiyim. 1985-86 yılları. Yaşar Kemal'i aradım, meğer o durumu ben Türkiye'den kaçabilmek için pasaport almaya çalışıyorum, ama alamıyorum diye anlamış. "Ben kaçmak istemiyorum, Türkiye'den çıkıyorlar, çıkmak istemiyorum" dediğimde, "oğlum hasta mısın sen, hazır atıyorlar gitsene... Bizi bununla ne uğraştırıyorsun" demişti o da. Ben de Kıbrıs'a döndüm, oradan İngiltere'ye gittim. Türkiye komik bir yer ve bir saatten sonra bütün bunlardaki komik yanları görmeye başlıyorsunuz. Hatta şubedeki polislerin işkence ya da taciz amaçlı yaptıkları muamelenin bile komik taraflarını hatırlar oluyorsunuz.

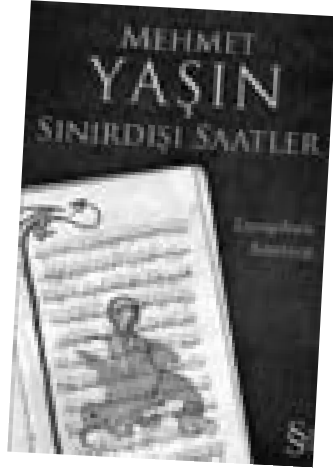
İngiltere'de de Kıbrıslı Türk kimliğini tanınamazlık var mı?

Türkiye'deki kadar değil, onlar daha iyi biliyorlar tarihi. Hatta Türkiye'de sol entelektüel bir yayınevinin hazırladığı bir dergide Kıbrıslı bibliyografyası diye özel bir sayı çıktı. Bakım KKTC kitapları, KKTC'de kitaplar diye yazıyor. KKTC diye bir şey var Türkiye'de. Bir Kıbrıs var oysa, bir de militer bir ilimiz var KKTC diye. O Kıbrıs değil. Bir de, burada Rum tarafı hiç bilinmiyor. Bölünmeden önceki yaşam hiç bilinmiyor. Ama İngilizler biliyor. Türkiye'de görülme istenen görülüyor, istenmeyenler görülüyor. Sadece Kıbrıs konusunda değil tabii, her konuda böyle bir hastalık var burada.

"Kimlik meselesi" hakkında konuşmaktan sıkılmışken biz de aynı şeyi mi yapmış olduk?

Evet, aynı şeyi yapmayalım, ironik bir biçimde konuşalım artık bunları. Çünkü hâlâ bunları ciddiye alıp konuşursak devletin ciddiye almasıyla aynı çizgiye düşeriz. Halbuki onların ciddiyetleri çok komik. O ciddiyetteki faşist eda ırkçı, ama çok komik. Hele Türkiye gibi gülme duygusunun geliştiği bir ülkede çok daha komik olması lazım. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı ve onun bize empoze ettiği militer yere saplandık kaldık. Yani artık Laz esprilerinden yola çıkarak yazı yazmak yerine Laz dilinden edebiyat çıkaralım. Bu Türk edebiyatı tartışmaları falan çok ciddi ve yaratıcı olmaktan uzak. Yaratıcı olan şeyin içinde espri olur ve kendi kendiyse eğlencidir. Sorun o zaten. Kendisini bu kadar ciddiye alan şair ve romancılar yaratıcı olamazlar.

"Soydaşınız Balık Burcu"nda örneğin "oyun içinde oyun" var. Alışıldageldik

Yaşınız ilerledikçe seçim yapmaya başlıyorsunuz hatıralarınız arasından. Serdar Denктаş ilk gençlik arkadaşımı. Benzer çevrelerde büyüdük. Onun seçtiği hatıralarla benim seçtiklerim çok farklı. 1963 Noel'inde evimiz yakılıp yağmalandı. EOKA'cılar yaptı. Bir Rum komşumuzun gelip yanan evimizi söndürdüğünü hatırlıyorum. Bir Rum komşumuzu da EOKA'cılar gelip esir aldığını hatırlıyorum.

roman tekniğinin dışında bir kitap. Bu o konu ancak öyle anlatılabileceği için yaratılmış bir biçim miydi, yoksa konunun dışında, yazarlık yeteneğinizi sınamak, değişik bir dil ve anlatım bulmak için kendinizi zorladığınız bir şey miydi?

"Sınır dışı Saatler"de onu biraz daha fazla yapmaya çalıştım. Daha imgesel, daha belirsiz... "Soydaşınız Balık Burcu"nda hangisi gerçek, hangisi değil ben de karıştırdım. Edebiyat insanları bize hayatı ciddiye aldırmalı ama, hayatı ciddiye almak hayatı ciddiye alma meselemizi sorgulamamızı gerektirir. Her şeye çok fazla ciddiyet atfediyoruz, kimliklere, aidiyetlere, inançlarımıza, düşüncelerimize, ideolojilerimize... Hayat öyle değil, edebiyat hele hiç değil. Edebiyat bunları düşündürmeli, kendimize gülmüştürmeli. Varoluşu düşündürmeli. Çünkü insanın kimliği sandığı şeyle varoluşu aynı şey değil. Geri dönüp bakınca niçin böyle parçalanmış kitaplar yazıyorsunuz diye sorabilirsiniz. Bilmem. Cevabını bulamam. Belki anlatmak istediğim hikâyeler, duygular öyle geliyor. Belki o şekilde yaşadığım içindir. İyi ki tam bilmediğim şeyler var aslında.

Modern Türk Edebiyatı'nın dilini eleştiriyorsunuz, o dilde her zaman militer bir yan olduğunuzu söylüyorsunuz. Gönlünüze göre olan birileri var mı?

Mesela Nâzım Hikmet'i bir yanıyla, dili kullanımı açısından Türk şiir geleneğini özümseme ve yansıma açısından, analizleri açısından beğenirsiniz, ama bir taraftan fazla erkeksi bir ton, bir seksizm, Kemalizmin çok da kendinizi özdeşleştiremeyeceğiniz yönlerini bulursunuz. Oğuz Atay'ın o ironik yazımı, değişik formatları bir araya koyup kurgulama yapması hayranlık vericidir. Ama öte yanıyla, sanki tamamlanmamış gibidir yapıtları. Erken ölmesinin de etkisiyle bir tamamlanamamışlık hali görürsünüz. Sait Faik'in gündelik ve bozuk diye bakılan o dili nasıl öykü dili haline getirdiği çok ilginç bir konudur. Hiç kimse onun gibi sıradan insanları, azınlıkları anlatamadı. Ama azınlık olduklarını öne çıkartmadan, sıradan bir insan olarak anlatmak büyük başarı. Şimdi de azınlıklar edebiyatta var, ama bilinçli olarak azınlık oldukları için seçiyorlar oraya. Bir taraftan bakıyorsunuz cümle bozuk, ama ona edebiyat değeri kazandırıyor. Dili nasıl kullanabileceğinizi bir daha düşündürüyor size. Öbür taraftan isterseniz de bir kusur olarak görülebilirsiniz.

"Kıbrıs ağzı" sorunu var bir de. Kıbrıs'ta o ağzı yazıya geçirmeyi tercih edenler var.

Ben konuştuğum tüm Türkçelerde yazıyorum. O Türkçelerin ne kadar İstanbul Türkçesi ne kadar azınlıklardan gelen Türkçe bilmiyorum. Türkçelerle yazıyorum. Çünkü Türkçe değil Türkçeler var. Önemli olan da edebiyatı o Türkçelerle, yeni sözcüklerle, yeni ifade biçimleri yaratarak dili zenginleştirmek. Aslında hiçbir zaman tek bir dilde yazmak istemem. Her dil ulusal bir kimlik politikasını imler. Bir metni tamamen Osmanlıca yazarsanız, neo-Osmanlı bir anlayışı imler. Tamamen Öztürkçe yazarsanız o zaman ulus-devlet politikasını imler. Tamamıyla Kıbrıs aksanıyla yazarsanız Kıbrıslılık kimliğini imler.

Bir köşe yazısının "Kıbrıs ağzı" ile yazılmasına karşısınız o zaman?

Ben yazamam, onu diyorum.

Siz niye yazmıyorsunuz diye sorduk. Yazamamak ve okuyamamak da birbirine alâkalıdır.

Yazamadığım için okuyamam da mı diyorsunuz?

Açıkça söylemek yerine böyle demek daha iyi olacak. Çünkü onun imlediği bir Kıbrıslı cemaat kimliği politikası var.

Ama "senin Türkçen doğru değil, iyi değil, o yüzden sen bizim gibi yaz ve konuş" denen birileri var. Bir nevi "vatan daş İstanbul Türkçesi konuş!" politikası. Hatta sizin kuşağınız sanırım bunu daha iyi biliyor, Türkiye'den getirilen öğretmenler İstanbul Türkçesi öğretiyorlar öğrencilere bir zamanlar.

Bütün bu dediklerinize doğru, öyle yazanlar da buna reaksiyon gösteriyorlar evet. Ama reaksiyon üzerine bir şair, yazar, edebiyatçı olmak istemiyorum. Ben bu politikaya karşı çıkıyorum, çok da karşı çıktım, yazılar yazdım. Ama kendi edebiyatımı tamamen böyle bir reaksiyon üzerine kuramam. Bir reaksiyonun ötesine geçebilmeliyim. Çünkü bu bana dil nedir, dille ilişki nedir diye çok daha felsefi bir şeyi sorgulattı. Türkiye resmi politikasına aslında minnettarım. Çünkü Kıbrıslı Türkçesi üzerine söylenenler bana dilin ne olduğu konusunda daha fazla düşünme isteği verdi ve ben "üvey anadil" diye bir kavram yarattım. "Üvey anadil" bugün literatüre girdi, Avrupa ülkelerinde de okutuluyor edebiyat derslerinde. Yeni kitaplarımda da bir bölüm yaptım bu konuda. Böylece Karamanlıcayı da gündeme getirdim. Çünkü Karamanlıcada da aynı dili merkezileştirme politikasına karşı çıkabilirim. Kıbrıslı Türkçesi değil de Karamanlıca yoluyla yaptığımızda bunun çok daha geniş bir durum olduğuna dikkat çekmiş oluyorum. Aslında, kendime en yakın gördüğüm şair uzun yıllar Kavafis'ti. En yakın gördüğüm romancı da James Joyce'tu. Bir İrlandalı. Joyce'un izlediği yol bana daha yakın geliyor. Çünkü Joyce İngiliz milliyetçiliği İrlanda dilini ve kültürünü yok saymaya çalıştığında, edebiyat dışı diye küçük gördüğünde, illâ ki Keltçe yazacağım ya da İrlanda aksanıyla İngilizce yazacağım demedi. Merkezi İngilizceyi kullandı, İrlanda'dan gelen zenginliğini de kullandı, ama onun dışında bir şey yaptı. İtalyancadan, İspanyolcadan sözcükler alarak İngiliz sözlüğüne yeni sözcükler kattı. Bu aynı zamanda, Joyce'un edebiyatçılığını gösteren bir şey. Dil konusunda izlediği yol şiiri, romanı nasıl gördüğünü de gösteriyor. O bana daha yakın geliyor. Benzerini Kavafis de yaptı. Hem İskenderiye Rumcasından gelenleri hem de Atina Yunancasını en iyi şekilde kullandı, üstelik İngilizce de yazdı. Yani kendi cemaatlerine kapımadılar ve ikisi de dünya yazarı. Oysa zamanında, Kıbrıslılar gibi marjinalleştirmeye karşılaştılar. İskenderiyeli Rumsun, İrlandalı köylü yazarın dendi. İkisi de kendi dillerinin uluslararası yazarları oldukları sonunda. Bizim gibi azınlık toplumlarından, kozmopolit toplumlardan gelen yazarların şanslı cemaatçiliğe hapsolmek değil, aksine merkezi ulusal edebiyatı da, bizim durumumuzda merkezi Türk edebiyatını da çoğulluğa açmak yolunda olmalıdır. Cemaatçiliğe hapsolmek bana ne his olarak, ne de ideolojik olarak yakın gelen bir şey. Reaksiyon vererek yazarsınız, ama o reaksiyon içinde ne önerdiğiniz önemlidir. Önermediğiniz durumda bile her reaksiyon aslında bir şey önerir.

Linc korkusu, polis korkusu, suskunluk korkusu

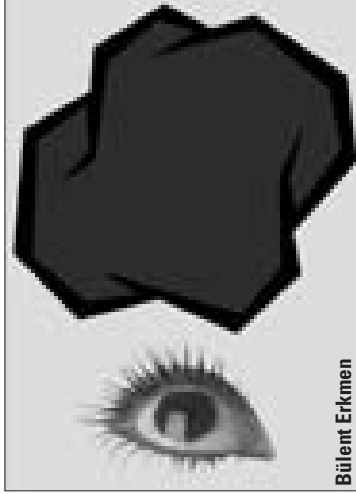
Abdullah Gül'ün resmî gezilerine davet edilen imtiyazlı gazetelerden Vakit, hedef gösterme sabıkasına bir yenisini ekledi. Hafriyat grubunun "Allah Korkusu" adlı afiş sergisinin, daha açılışı yapılmadan "halkımızın haklı tepkisi"yle karşılaştığını iddia etti. Hafriyat'ın başvurusu üzerine koruma amaçlı gelen polisler ise "küratorial analiz"e soyunarak üç afişin müelliflerinin kimlik bilgilerini istedi. Serginin fikrini ve ortaya çıkan tabloyu Hafriyat'çılardan Antonio Cosentino, Extramücadele, İnci Furni, Murat Akagündüz ve Nazım Dikbaş'tan dinliyoruz.

"Allah Korkusu" sergisi fikri nasıl doğdu?

Extramücadele: Hafriyat Karaköy, sergiler açan, yeri geldiğinde bienale dahil olan bir mekân. Bundan önce, 22 Temmuz seçimlerine 12 gün kala, seçim afişleri sergisi açmaya karar vermiştik. Grafik öğrencilerine okulda şöyle öğretilir: Matbaada basılan, belli bir adedin üzerinde çoğaltılan şeye afiş deriz. Yani tek adet yaptığınızda, bunun adı afiş değildir deniyor. Çocuklar böyle öğrendikleri için bu işi, afişin tek başına bir kaçış, kalemle yapılabileceğini, sokağın sesi olabilecek bir mecra olduğu duygusunu gözardı ediyorlar. Sanki illâ bu işin bir müşterisi olmalı, sana bir şey sipariş edilmeli, matbaaya ödeme yapılmalı, 500 tane basılmalı... Sana "sistemin adamısın sen, ancak matbaada bastırabilirsen afiş yapabilirsin" deniyor. Festival afişleriyle idare eden yan entelektüel birisin yani. Afiş bir adet de olabilir. Yaptığımız iki sergi de bunu hedefliyor: Birer adet yaptık, sergilendi, afiş görevini gördü.

Antonio Cosentino: Hafriyat'ta düzenlenen sergilerin kaotik bir yapısı var, çünkü mekânı kamuya açıyor. Bir çağrı yapıyor ve katılımcılar serbest bırakılıyor. Bu nedenle, gelecek işlerin mahiyetini de tam bilemiyorsun ve ucu açık bir sergileme tekniği ortaya çıkıyor.

Extramücadele: Afiş denince, grafik tasarımcıların katıldığı bir süreç düşünülür. Biz bunu da önemsemiyoruz. Tabii ki grafik tasarımcıların, işin ehli insanları çağırıyoruz, ama afiş yapmak isteyen genç tasarımcıları da dahil ediyoruz. Hayatında hiç afiş yapmamışlardan, örneğin şairlerden de katılımcılarımız var, ressam, karikatüristler de katılıyor. Sokağın ses olduğu bir zamanda yaşıyoruz. Sokağın konuşması için en önemli araç, en şanslı kişiler grafikerler, ressam, değil. Çünkü grafikler hızlı insanlar. Grafikere gece ver bir cümleyi, sana resmini yapsın. Böyle bir projede grafikerler kendi kalemleriyle, kendi seçtikleri sorunu söyleyecekler. Sorunları kendi kendilerine bulacaklar. Oysa normalde grafiker sorun bulmaz, ona sorun verilir. Grafiker burada sorunu bulmakla kalmıyor, onu elle tutulur hale getiriyor, görselleştiriyor; bulduğu sadece rüyasında gördüğü bir imge olarak kalmıyor, onu herkesin anlayabildiği bir işarete dönüştürüyor. Benim heyecanım şu: İnsanlar bu sergilerle benliklerinde bir şeyi hatırlıyorlar. Bunu hatırlamaları çok önemli, bunun sonucunda belki de daha sonra sokaklarda bağımsız hareket edecekler. Biz bu mekânda pek çok afiş sergisi yapacağız. Grafiğin sadece parayla ilişkili bir iş olmadığını herkese hatırlatacağız.

Kâbe-Anıtkabir, Hz. Muhammed-Atatürk, İslam-Kemalizm gibi eşleşmeler yaparak toplumun ayrışmasını okuyabiliyorsunuz. Bu eşleşmelerin hepsi yanlış, ama ayrışma doğru, yanlış metafordan doğru sonuç çıkıyor.

Nazım Dikbaş: Günlük hayatta konuşulan konular, sadece siyaset anlamında değil, kültür anlamında da merkezin konuları. Hep ortalama fikirler, ortalama duygular konuşuluyor. Hafriyat'ın bu sergisindeki tazelik, yenilik bu ortalamaya razı olmaması. Allah fikri, yaratıcının ne olduğu, etrafımızdaki her şeyin nasıl ortaya çıktığı sorusu çok temel bir düşünce. Düşünce denen melekeden şekillenmesinden itibaren sorduğumuz ilk soru: Ben nasıl ortaya çıktım? Etrafımızdaki şeyler nasıl ortaya çıktı? Bunlar ne zamandan beri var? Bu böyle daha ne kadar devam eder? Bunlar da yaratmak fiiline götürüyor bizi. Sanatın zihnini bu kadar tazeleyen bir şey yapmak, sorunu çok taze

bir yerden sormak demek. Tabii bu soru ilk defa sorulmuyor, tarih boyunca üzerinde çok durulmuş, çünkü en temel soru, ama bizden uzaklaştırılıyor. İnsanın kişisel dönüşümü, kendini keşfetmesi, yaratıcılığını taze tutması, kendini yaratıcılığıyla beslemesi için gereken böyle bir soru. O soruyla tanışmak, o soruyu hatırlamak veya hep bir yerde duran soruyu önündeki kağıda getirmek. Yaratın sorusuna dağdaki manastırda verilecek çok az yanıt vardır, orada susarın. Allah konusunun ne hale getirildiğini, tapma eylemin neye dönüştüğünü izleyince, iki dünya bir araya geliyor: İnsanın ruhunun olduğu dünya, maddiyatının olduğu dünya. Bu tazeliği koruduğu, öteki tarafla bağlantısını kaybetmediği sürece, bu serginin konusu çarpıcı. Sırf maddiyatın alanında bunu düşünmek çok verimli değil zaten.

Cosentino: Hafriyat her zaman anlatacağı işe odaklandı, biçimiyle çok ilgilenmedi. O sebeple, amatör bir görüntü çizdik. Bu amatör görüntüyü de sahipleniyoruz. Amatörlüğün profesyonelleştiği ortamda amatör bir görüntü çizmek, gerisin geriye kürek çekmek anlamına geliyor. Bu amatör yaklaşımı örneğin böyle kaotik bir sergiyi orga-

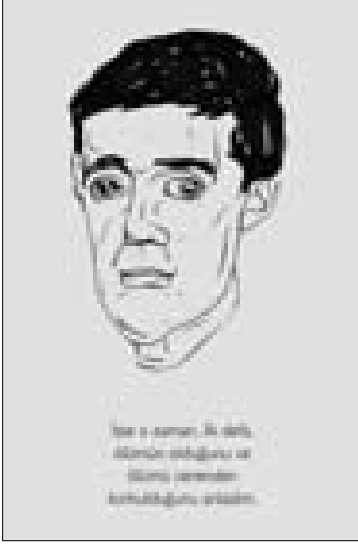
nize edebildiği, yeniliğe açık olduğu için sahipleniyoruz.

"Allah korkusu" teması ilk nereden, nasıl çıktı?

Extramücadele: Gruptan bir arkadaşımın uzun zamandır söylediği bir kavramdı bu. Hep konuşuluyordu, ben de kendimi tutamayıp bu konuda sürekli işler yapıyordum. O arkadaşımı arayıp, "yeni afiş sergisinin kavramı bu olsun mu?" dedim. "Hadi yap," dedi o da. Herkese sorduk, tartıştık. Ancak, başlangıçla sonuç arasında bir fark var. Varamadığımız, başaramadığımız noktayı söyleyeyim: Alt metni oluştururken, kendi aramızda konuştuğumuz üzerinden kısa bir metin yazdım ve dört ana başlık çıkardım. Bir, kul ve yaratan arasındaki korku. İki, serginin 10 Kasım'da açılması önerisi, Atatürksüzlük korkusu. Şu tespit de bulunabiliriz: Kâbe-Anıtkabir, Hz. Muhammed-Atatürk, İslam-Kemalizm gibi eşleşmeler yaparak toplumun ayrışmasını okuyabiliyorsun. Bu eşleşmelerin hepsi yanlış, ama ayrışma doğru, yanlış metafordan doğru sonuç çıkıyor. Türkiye'deki görsel sanatlarla uğraşan entelektüel tayfanın girmek istemediği, bilmediği, yapmadığı bir şey var. Onu da şöyle anlatayım: Bir gün iş yerinde bir dergi gördüm, Newsweek ya da Economist, içinde bir tablo vardı. Bir yuvarlağı dörde bölmüşler, bir tarafta akıl ve korku, diğer tarafta fakirlik ve zenginlik. Ülkeleri bunlara yerleştirmişler. İnanılmaz yaratıcı. Sudan, İran gibi ülkeler korkuyla yönetilen, fakir tarafta. İran zenginlere yakın duruyor. Sudan en dipte. Norveç, İsveç, Finlandiya gibi ülkeler hem gelecekle ilgili akılla kuruyorlar, hem de zenginler. Amerika korkuyla yönetiliyor, ama zengin. Fransa, Almanya gibi ülkelerse Norveç'in altında; bir korku var, ama onu özümsemişler, gelecekle ilgili akılla kuruyorlar ve zenginler. O tabloda en yanlış olansa Türkiye'nin yeri, Türkiye tam ortadaydı. Büyük şirketler bu tabloya "ben nereye yatırım yapacağım?" diye bakıyor. Ama şunu

Soldan sağa: Murat Akagündüz, Extramücadele, Antonio Cosentino, Nazım Dikbaş ve İnci Furni

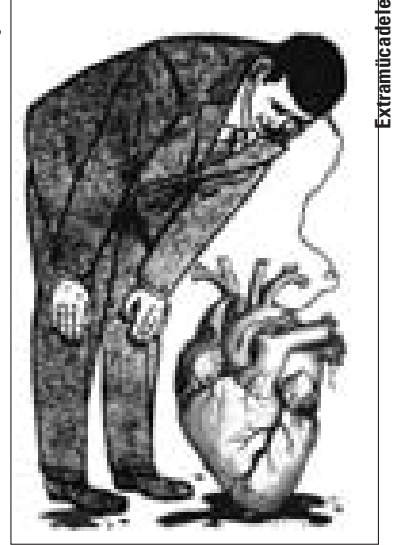
Nazım Dikbaş

Mehmet Ali Türkmen

Hakan Akçura

Extramücadele

göremiyor, Türkiye 10 sene sonra daha fakir, daha korku dolu bir yer de olabilir, daha zengin, geleceğini aklıyla kuran bir ülke de. Hiçbir şey belli değil. Önümüzde dört yol var, öyle bir yerdeyiz. Açıkçası, bizim sergiye, bu okumayı yapan işler gelmedi. Zengin ülkeler fakir ülkeleri korkularıyla başbaşa bırakmak istiyorlar ki, korkularıyla fakir kalsınlar.

Sergide, Murat Turan'ın "İkiz Kuleler"i gibi, korkunun evrenselleştirdiğini, Zizek'in deyişiyle "korku toplumu"nun oluşmaya başladığını işleyen işler de, Allah korkusu eşittir iktidar korkusuna açılan işler de vardı...

Extramücadele: İş istediğimiz sanatçılar son maddeye biraz daha takılsalardı, hem hiç korkmadan çok korkutucu işler üretebilirlerdi, hem de ortaya çıkan işlerin yeni bir soluk getirme şansı olurdu. İlk defa zenginlinin elindeki kuklanın diğerleri için ne anlam ifade ettiğini görecektik.

Dört başlıktan oluşan o metin size neler düşündürdü?

Cosentino: Bizim sergi yöntemlerimizle birebir örtüşüyordu. Hafriyat'ın "arada olmak"la ilgili bir hali var, bağımsız kimliklerinden kaynaklanıyor. İslamcı basın sergiyi jurnalledi. Korumaya gelen polis soruşturma açma gereği duydu. O jurnalledi, o korudu. Tam bizim halimizin özeti. Sergideki

Kendini Müslüman diye tanımlıyorsun, ama acaba? Türk diye tanımlıyorsun, ama acaba?

Acaba bunlardan fazla bir şey misin? Acaba bunlardan başka tarafların var mı? Bunu sorabilmek çok kuvvetli ve geniş bir yere gidiyor.

işlerin sadece Allah'la ilgili olmadığını, her kesime karşı sözünü esirgemeyen bir hali olduğunu da görüyoruz.

İnci Furni: Allah fikri, kavramı üzerine geçmişte de izlerini bulabileceğimiz, kitsch bir dil kurmak istiyorum. Bu nedenle, Allah meselesi mitolojik olarak ilgimi çekiyor: hikâyeleri, insanlar arasındaki dolaşımı, yönlendirilişi...

Cosentino: Sergi vasıtasıyla anladım ki, Allah'tan çok da korkmuyordum, başka şeylerden korkuyordum. Kendi korkularımı düşündüğümde, polisten daha çok korkuyorum. Sivil şiddetten daha çok korkuyorum. Bir de suskunluktan.

Murat Akagündüz: Allah korkusu temasının akılcılığa doğru bir öneri olduğunu ve Doğu'ya özgü bir mağduriyetin vurgulandığını düşünüyorum. Bu anlamda, hem bir hatırlatma, hem de bir öneri. Beni sıkıştıran, zorlayan ve belki de sergiye katılan pek çok kişiyi zorlayan da, Doğu'nun elinde varolan tek üst-kimliğin bu olması. Onun altındaki kimlikler çok geçici olabiliyor. Fakat, o üst-kimliği rasyonel bir tarafa çekmeye çalışmak elinden ekmeğini almak gibi de algılanıyor. Bu bir handikap. Katılan pek çok insan da bu soruyu sorduracak gibi geliyor.

Dikbaş: Konu Atatürk olmuş, Churchill olmuş çok fark etmez. Sadece İslam dininin

tannısı olan Allah'ı, ondan duyulan korkuyu düşünmemek lazım. Burada bir iktidar odağı var, ama iktidar odağının başka türlü yansıdığı, başka tonlarda ortaya çıktığı neresi var onu da görmeye çalışıyoruz. İnsanın hissettiğiyle arasına bazı kavramlar girmediğinde yapması gereken o kavramlara "acaba" diye sormaktır. Kendini Müslüman diye tanımlıyorsun, ama acaba? Türk diye tanımlıyorsun, ama acaba? Acaba bunlardan başka tarafların var mı? Bunu sorabilmek çok kuvvetli ve geniş bir yere, bireyliği keşfetmeye ve iç dünyaya yapılacak bir yolculuğa gidiyor. Zaten sorun da orada çıkıyor. Bunu taşıyan işler en sorunlu işler oluyor.

Allah korkusu ile Atatürk imgesinin hemen yan yana gelişini nasıl açıklıyorsunuz?

Extramücadele: Çoğu ulus-devlet böyle kuruluyor. O yüzden, Murat Belge de Kemalizmin bir "ibadet biçimi" olduğunu dile getiriyor. Atatürk'ün mezarı çok önemli, yüz binler ziyaret ediyor.

Cosentino: İki cenah var siyasî yaşamımızda: Biri, Atatürk korkusunu yücelterek kamuoyu oluşturmaya çalışıyor, diğeri, uzun bir dönem, merkeze gelmeden önce, Allah korkusunu yücelterek iktidarda yer tutmaya çalıştı. İkisinin de yöntemi aynı.

Dikbaş: Bize daha yakın bir örnek vermek

ÜÇ SORUDA "ALLAH KORKUSU": ÜÇ BABA, SORGULANMAYAN EZBER, EYVAH ABİM, KORKU DURUŞU, OTOSANSÜR

"Allah Korkusu" sergisinin ulaşabildiğimiz katılımcılarına üç soru mail'ledik: "1) Sergi için çağrı aldığınızda nasıl bir zihinsel süreç yaşadınız? 2) İçinde bulunduğumuz siyasî, toplumsal atmosferde böyle bir sergiyi nereye oturtuyorsunuz? 3) Bir 'eylem' olarak görebilir miyiz bu sergiyi?" Hafriyat'ın çoğulcu yapısını ve ortak paydasını temsil eden cevaplar aldık.

Murat Turan: 1) "Allah korkusu" kavramı hakkında olumsuz düşüncelerim yoktu. Hayalimde yaşadığım, -muhtemelen gerçekte var olmayan- samimi bir ilahiyatçı, bana bu konuda makul bir açıklama getirebilir, diye düşünüyordum. Ama böyle bir açıklamaya acilen ihtiyaç duymuyordum. Psikoloji penceresinden baktığımda hızla çocukluğuma dönüyordum; üç Baba'ya -Gerçek Baba, Allah Baba ve Ulu Ata'yaduyduğum sevginin ne kadarının korkularımdan devşirilmiş olduğunu sorguluyordum. Sonunda Allah korkusundan daha ağır bastığına inandığım bazı korkulara yoğunlaşmaya karar verdim: Fakir olma, çirkin olma, şişman olma, yaşlı olma, "zayıf halka" olma ve piyasadan silinme korkuları... İçimize bu korkuları salan kapitalizmi ve bize güce tapınmayı emrediyordu. Satınalma ayinleriyle, kutsal piyasa dogmalarıyla çağımızın en güçlü dini olarak ayakta duruyor-

du. "İkiz Tannılar" diye adlandırdığım bir kavram, bana çok ikna edici geldi, afişimi yaparken bu kavramı takip ettim. 2) Sergi karşıt iki cenahın tepki ve tehditlerine hedef oldu. Demek ki, "iki cami arasında bînamaz kalanlar" da bu sergide kendilerini ifade etme imkanı bulmuşlar. Bu açıdan sergide yer almayı kendi hesabıma bir şans olarak değerlendiriyorum. 3) Böyle ifade etmeyi tercih etmem. Hafriyat bir soru sordu hepimize, herkes kendi cevabını verdi. "Eylem" dediğinizde cevabı önden belli olan bir konuda harekete geçildi, gibi algılanabiliyor. Hafriyat'ın afiş sergileri kendimizi ifade edebilmemiz için benzersiz bir platform ve öyle de kalmalı. Bu sefer serginin konusunu (sorduğu soru) belki biraz cevapların da önüne geçerek başlı başına bir eylem gibi algılandı. Ama unutmamak lazım ki serginin derinliğini cevapların özgünlüğü ve çeşitliliği belirliyor.

Haluk Tuncay: 1) Sergiden önce bir brief geldi ve o brief'i okuduktan sonra genel olarak "otorite korkusu" üzerine yoğunlaştım. 2) Serginin, bizleri var olan, sorgulanmayan "ezberler"i yeniden gözden geçirmeye yönlendirdiğine inanıyorum. 3) Evet azınlığın ses çıkarmaya çalıştığı bir eylem.

Mehmet Ali Türkmen: 1) Kendini korkuyla, tehditle sevdiren hiçbir ilişkiye sağlıklı diyemeyiz, ama kurduğumuz çoğu bağlar tümüyle korku üzerinden. Elimize verilmiş bir yol haritasıyla yaşıyoruz, kazara farklı bir yerde bulsak kendimizi, kaybolmuş hissederiz. Nedenise bu ensemizde biri var duygusu bize güven veriyor. Vahşileşmemizi engelleyen ve denetleyen birinin varlığı bize huzur veriyor. Ancak görüyoruz ki bunun fazlasına bir faydası yok, ortaklık kan gölü. O korku bir işe yaramıyor, çünkü cezaevleri "kader" kurbanlarıyla dolu, hala insanlar üç aylık bir ço-

istiyorum. Geçenlerde Patti Smith konserine gittik, Patti Smith'i hepimiz seviyoruz. Konser başladı, biz bir yerden sonra konserden memnun kalmadık, aramızda da bunu konuşuyoruz. Önümdekiler duyup ters ters bakmaya başladılar. Yani Patti Smith kötü konser veremez. Sen misin laf eden... Dövecek yani. Atatürk meselesi de bu. Patti Smith, Atatürk fark etmez, bu putlaştırmaktır. Patti Smith'i seviyoruz, geldiğine de bayıldım, gördüğüme de, ama fikrimi söyleyebilmeliyim, doğruyum, yanlışım, fark etmez.

İnsanlardan iş isterken, bir eleme sürecinden de geçirmeyeceğinizi bile-rek, cüretkâr davranmış olmuyor musunuz? Bu yöntem nasıl sonuçlar doğurdu? Hafriyat adına ince ayarlar yapmak zorunda kaldınız mı, ödün verdiniz mi?

Extramücadele: İlk sergide eleme yapmadık, herkesin işini koyduk. Bu sergide, "duvarlar"ı keşfettik. "Şu afiş iyi, bu kötü" gibi değil ama, "bu afiş sergileyemeyiz" diye elediğimiz afişler oldu. Bazıları çok iyiydi, fikir denemeleri, yeni açılımı olan işlerdi. Biz bunları eledik.

Mesela?

Extramücadele: Nietzsche'nin "Cennette hiçbir zaman ilginç insanları bulamazsınız" cümlesi. Tasarımcı buna ne eklemiş? Sür-git bir yazı, sağdan soldan blok: 70-80 yazar, filozof, şarkıcı, şair isimleri... Toplumları dönüştürmüş, isyankâr insanlar. Tanrı fikrine karşı çıkmış herkes var. Bu yazılarda öyle bir kırmızı beyaz dengesi de tutturmuş ki, baktığınızda Nietzsche'nin lafı ortaya çıkıyor. Nefis iş. Hemen eledik.

Neden?

Extramücadele: Kendi yağıyla kavrulan bir grubuz. Vakit'te çıkan haberlerle mekânın tehdit edildiğini, hedef gösterildiğini düşünüyoruz. Bu gazetenin daha önce, örneğin Malatya'da katledilen misyonerler hadisesinde olduğu gibi, işaret ettiği hedeflerin akıbetini de gördük. Bizim güvenlik görevlimiz, detektörümüz, kameralarımız yok. Kapıyı açıyorsun, giriyorsun. Oradaki insanların başına bir şey gelse, sergiyi yapmanın anlamı kalmıyor. Söylemekten utanmıyorum, elediklerimiz var.

Bundan sonra da herhalde netameli

konular işlenecek Hafriyat'ta. İlerideki sergilerde, Vakit olmaz da Hürriyet olur, Ortadoğu olur...

Extramücadele: Artık şu öğrenildi: Bir taşın bile belleği var, kaydediyor. Madde her şeyi kaydediyor. Ağaçlara aşı yaparlar, kesersin, budarsın, gürleşir. Ben bunu böyle okumak istiyorum.

301 gibi, özgürlüğün önünde tehdit oluşturan kanunlara karşı, onları "boşa çıkaran" stratejiler geliştirilebilir mi? Bu tür yöntemler aramayı anlamlı buluyor musunuz?

Cosentino: Bir arkadaşımız isimlerimizi yazmayalım dedi. "İsmimi yazmayacaksanız, bu sergiye katılmam," diyen arkadaşımız da çıktı. Bu bizi sevindiren de bir şey, sergilediğimiz her işi savunabilecek durumdayız. Açılış günü, polis kimlik bilgileri topladı. Danimarka'daki karikatür krizi gibi bir şey oluşturmayalım derken, Vakit'in haberiyle beraber, rejimle ilgili bambaşka bir taraftan korkularla karşı karşıya kaldık. Arkadaşlarımız, 301'i de, suskunluğu da, suskunlukla ilgili sorunu da işin içine katarak olgunlukla karşıladı. Sergi kararını verirken, böyle bir şeyi göğüslemiştik. İnsanlar cesaretle kendi işlerinin arkasında durmak istiyorlar.

Vakit'in haberi sizi nasıl etkiledi?

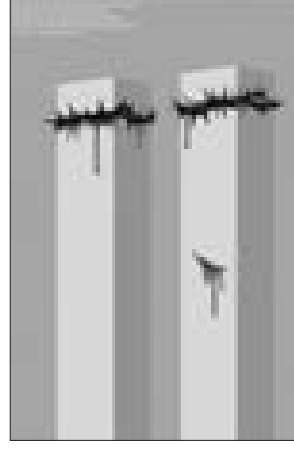
Cosentino: Yalan ifadelerle dolu bir haberdirdi. Vakit'in sabıkalı biliniyor. Serginin sırf adından dolayı, basın bültenini dahi okumadan, baskı altına almak için oluşturulmuş bir haberdirdi. Buna karşı bir cevap hazırlayarak bu duyguyu üzerimizden atmaya çalıştık. Taviz vermemek konusunda hemfikir olduk. Ortak bir akıl yürüttük.

Ne kararlar aldınız?

Cosentino: Bir işi sergilerken ne tür bir kritere başvurmalıyız diye düşündük. Şuna karar verdik, bu sergide yalnız Allah'a değil, sana bana hakaret içeren bir işi de asla sergilemeyiz.

Akagündüz: Hafriyat'ı tarif ederken, "yeni yaşam alanları yaratmak"tan söz ediyor-duk. Çeşitli Sanatlar Alemi'ni açmadan önceki sergilerimizde, mekân işe göre belirleniyordu, sonra sergiyi açıyorduk. "Yeni ya-

Murat Turan

Güçlüyü seven ikiz tanrıların adıyla. Şüphesiz en güçlüdür onlar. Gazapları zayıfın üzerine olsun. De ki; hiç güçlüyle zayıf bir olur mu?

İkiz Kitap, Zayıf Halka Suresi'nden

şam alanları yaratma" fikri bizi bir mekân kurmaya doğru itiyordu. Karaköy'de bunu hayata geçirdik. Karaköy'ün yapısı ve kanıksanmış sanat alanlarına mesafesi bizim için son derece cazip bir ortam yarattı. Seçim Afişleri sergisiyle, Hafriyat bir kamusal alana dönüştü, pek çok kişi katıldı. Bu sergi başka sorumlulukları da akla getirdi. Bir arkadaşımız işini geri çekme ihtiyacı duydu. Bunu işiten bir arkadaşımız, konu çok sıcakken, "o kişinin adının yerine, bu sorumluluğu alacak başka birinin adını yazalım, mesela ben olabilirim," deyiverdi. Başka bir sergimizi büyük bir kalabalığın imza attığı bir yapıya dönüştürmek mümkün olabilir.

Dikbaş: Türkiye siyasi olarak gergin bir yer olduğu için, her şey gelip siyasete çekiliyor. Her şey merkezî siyasi ortamda konuşulur gibi konuşuluyor. Hafriyat'ın kapısında "Çeşitli Sanatlar Alemi" yazıyor. Esas problemimiz -problem burada sorun anlamında değil- sanat. Sanatsal yaratıcılıkla ilgileniyoruz, bu konuları bu çerçevede belirliyoruz. Konunun tabii ki politikayla, ahlâkla, ekonomiyle akrabalığı var; ama Hafriyat, üç ana düzlem, bilim, felsefe ve sanat arasında sanatla ilgili bir düzlemidir.

Furni: Sanatta izleyici ve izlenen var. Biz izleyicimizle tanışıyoruz. Bu sergide bizi korkutan, bu alanın dışından bize farklı bir bakışın varlığını iyice görememiz oldu. Biz bu bakışla ilk kez karşılaştık. Çünkü orada başka bir yorum var. Bu korunaklı alanın dışında başka bir şeyle karşılaştık.

Hedef gösterildikten sonra, nasıl önlemler aldınız?

Extramücadele: Özel bir güvenlik şirketiyle anlaştık. Böyle durumlarda özel güvenliğin yetmeyeceğini söylediler. Biz de polise başvurduk. Polis geldi, küratör gibi mekânı gezdi. İşleri tek tek anlattım. Her şeyden şüphe duydular, bir şey yakalamak zorunda hissettiler kendilerini. Atatürk'ün namaz kılarken görünmesi suç olabilir mi? **Özel güvenlik şirketiyle çalışmaya nasıl karar verdiniz?**

Dikbaş: İnsan onlar olaya nasıl bakacak diye düşünüyor, ama son derece profesyonel-diler. İki güvenlik şirketiyle görüştük, biri bizi reddetti, risk almak istemedi. Biz kendi yağımızla kavruluyoruz, sponsorlukla

cuğa annesinin nezaretinde tecavüz ediyor veya insani yardım örgütü elemanları yardım için geldikleri o Afrikalı çocukları, olmadı dalaklarını böbreklerini satabiliyor. Sonuçta bu zihinsel süreçte epeyce dolanıp karardiktan sonra "izlenme" ve sonra da beni tutan, vahşileşmemi engelleyen ve de sıkı sıkıya bağlandığım "vicdan"a çalıştım. **2)** Kutsal kitap da "öldürme, komşun açken tok yatma..." diyen bir inanç sistemi veya "Nutuk"ta "her fert istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine mahsus siyasi bir fikre sahip olmak, seçtiği bir dinin icaplarını yapmak veya yapmamak hak ve hürriyetine sahiptir. Kimse-nin fikrine ve vicdanına hakim olunamaz" diyen bir düşünce de dinlemeye değer, ama tehditle, korkuyla değil. O nedenle "eyvah abim" korkusuna kapılmadan yapılan bu tür egzersizler çok önemli. **3)** Egzersiz demeyi tercih ederim.

Bülent Erkmen: 1) "Allah korkusunu" anlamaya çalıştım. Bilinmeyece karşı bir "duruş" olarak gördüm. Benim için bu "duruş" herkes için geçerli, her din, her inanış için geçerli. Bu "korku" duruşu "Allah" için de geçerli "Tanrı" için de geçerli, bir "ki-

şi" için de geçerli. Bilinmeyen ya da çok bilinmekten dolayı bilinmez hale gelene karşı bir "korku duruşu" bu. Üstte, büyük, soyut ve "koyu" bir taş külesinin gerçekliği ile ona bakan renkli bir göz fotoğrafının gerçekçiliği arasındaki ilişkide kurdum bu "duruşu".

2) İsmi "Allah korkusu" olan, tanıtım afişinde bu ismin (gereksiz ve yanlış bulduğum) "Osmanlıca"sı da yazılı sergiyi, Vakit gazetesinin ön yargılı korkusu ile, "devlet" in Atatürk'lü afişlere karşı gösterdiği ön yargılı korkusu arasında kalan, oldukça sıkışık bir yere oturtuyorum. **3)** Hayır, kesinlikle bir "eylem" olarak görmüyorum. Bu sergiyi Hafriyat Grubunun küratorial bir çalışması olarak görmek gerekir. Bu çalışmaya tasarımcılar/sanatçılar, küratorial düşünce önerisini yorumlayarak kendilerinden istenen bir (ya da birkaç) afişle katılmışlardır. Hepsisi bu. Bu sergi değil de, bu sergiyi böyle "sıkıştıranlar"ın yaptıkları bir "eylem" olarak ifade edilebilir mi acaba?

Aybeniz Esen: 1) Görsel bir işin kendini ifade ettiği de adı üstünde 'görsel' olduğu için, "bunu yaparken şunları bunları düşündüm, sonra böyle ifade et-

tim" demek, biraz işin ruhuna ihanet gibi gelir bana. İçerik olarak sergi konusunun hasasiyet gerektirdiğini düşündüm. Bu yüzden en basit, grafik anlatımlı, piktogramvari imgelerin duruma daha uygun düşeceğine karar verdim. Neticede :) gülümseyen bir yüzdür pis pis sırtıyor bana diye düşünmezsiniz, ya da bu kadın, bu erkek, Alman, Arap diye düşünmezsiniz. Mesaj daha az dolambaçlı bir yoldan ulaşıyor. Olası fikirler arasında eleme yaparken tabii ki konunun hasasiyeti yüzünden otosansür uyguladım. **2)** Bazı konular, bazı bakış açılarından ele alındığında gerilim tırmanıyor. Şahsi fikrim, tabii olan konuların ele alınıp ortaya konulmasının ve farklı görüşlerdeki kişiler tarafından hoşgörü içinde tartışılabilmesinin toplum için sağlıklı olduğu yönünde. Ne yazık ki bu hoşgörü ortamı her zaman oluşmayabiliyor. Fakat bir yerden de başlamak gerekiyor. Sergiyi cesaretle buluyorum hem de bu yolda bir adım attığını düşünüyorum. **3)** Sadece bu sergi değil her sergi bir eylem. Kimi politik kimi entelektüel eylemler. Kamu oyuna açık yapılan her iş zaten kendi doğasında eylemsellik barındırıyor.

İlgili kollarımız bile çok uzağa gidemiyor. Eş dost, bar, restoran, gece kulübü spon-sorluğuyla ilerleyen bir grubuz. Bu düzey-de profesyonel, paralı bir iş yaptırmak bi-zim doğamıza da biraz yabancı geldi.

Extramücadele: Bundan sonra belki de hep olacak özel güvenlik.

Akagündüz: Özel güvenlikten ziyade, po-lis teşkilatından güvenlik tedarik etmenin, kendi adıma, çok ağır bir durum olduğunu düşünüyorum. Vakit'in haberinden sonra, hukuksal bir sürece ihtiyaç duyduk. Fakat böyle bir şeye kalkıştığınızda, güvenlik bi-rimleri haberdar oluyor ve sorumluluk alı-yorlar. Böyle bir şey talep edince, polisin orada alacağı önlem nedir? Üç-beş polis gelir, değil mi? Ancak ne oldu? Önce, üç polis geliyor, ardından 10... Vakit dolayısı-yı yaşadığımız korku, başka bir korkuya dö-nüşüyor. Kendi kendimizi ihbar etmiş ol-duk. Emniyet güçlerinin güvenlik konusun-da yarattığı durum, ne kadar ciddi bir şey-le karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor. Yaptığımız şeyin ne olduğunu bir kez daha hatırlattı bu "güvenlik önlemi".

Atatürk ve cumhuriyet söz konusu olunca, en ummadığınız kişiler ve ku-rumlar bile şirazeyi kaçınıyor. Marmara Üniversitesi öğretim üyelerinin Bienal küratörü Hou Hanru hakkındaki ta-hammülsüz ve suçlayıcı bildirisi gibi...

Cosentino: Sanki bizim böyle bir iç tartış-mamız yokmuş gibi aksettirildi basında. Sanki cumhuriyetin kurgusu 70 yıldır bizim sorunsalımız değilmiş gibi; sanki burada müzik yasaklanmamış, ressamlara sipariş üzerine resim yaptırılmamış, Akademi dışın-da kalanlara baskı yapılmamış gibi... Sanki dışarıdan gelip bize bu sorunları pompalı-yormuş gibi göstermeye çalıştılar. Türk ay-dını genel olarak çözemediği konuları dışa-rıya havale etmeye endekslisi. Hou Han-ru'nun yazdığı metin bizim birebir yaşadığ-mız bir soruna işaret ediyordu. Bugün bütün okullar kendi pisliklerini örterek ayakta. Özellikle 80'den sonra bu ayyuka çıktı. Kol kınılır yen içinde kalır, her kararnameyi im-zalar öğretim görevlileri. Maaşlarını alırlar, yerleşik olan hiçbir düşünceyle de sorunları yoktur. Bu yüzden sivilleşme tam da tanım-layamadıkları bir şey. Sadece üniversiteler değil, sanat ortamı içinde kurum dışı olup da sivil olmadığını fark etmeyen o kadar çok sanatçı var ki. Aslında, bir kurumu temsil etmiyor, çıplak vaziyette, her düşünceyi söyleyecek durumda, buna rağmen kendi kendisini bağlamış durumda.

Dikbaş: O bağların gevşediğini düşünüyö-rum. "Marmara Üniversitesi öğretim üyele-rinin ortak açıklamasıdır, altında onca imza var" demelerindeki tedirginlikte, galiba "korunaklarımızı kaybediyoruz" hissi var. Bugün muhafazakâr görünüyorlar, ya-kında çok daha muhafazakâr, hatta ar-kalık gözükecekler. Hanru'nun sözlerinin tartışması ayrı, ama Marmara Üniversi-tesi'nin yaklaşımı, onların sevmediği laf-la söyleyeyim, gericedir. Ciddiye alın-caklarını düşündüler belki, ama ancak bir günlük haber oldular.

Sizde nasıl bir Atatürk imgesi var-dı/Var?

Extramücadele: Çocukluğumun büyük kahramanı.

Akagündüz: Ata işte!

Cosentino: En büyük Türk!

Söyleşi: Ayşegül Oğuz - Ulus Atayurt

Didier Fiuza Faustino'nun "Kayıp Hayaller" i İKSV ile AKM arasında gerilime neden oldu.

Fotoğraflar: Serkan Taycan

İSTANBUL BİENALİ'Nİ ELEŞTİRDİĞİ İDEOLOJİNİN AYNASINDA GÖRMEK

Aman Atatürk büstünün önü kapanmasın

4 Kasım'da sona eren 10. Uluslararası İstanbul Bienali'ne damgasını vuran "Ulu Önder" oldu. Kemalizme "dil uzatan" Hou Hanru'ya ("küratör bozuntusu") haddi bildirildi ve bir irade enstalasyonu sergilendi. Dikkat çeken başka hadiseler de vardı tabii...

Başlığı "İmkânsız Değil Üstelik Gerekli: Küresel Savaş Çağında İyimserlik" olan 10. İstanbul Bienali'nin kavramsal çerçevesinin, önceki bienal deneyimlerinden farklı olarak, epey şiddetli eleştirildiğine tanık olduk. Eleştirildi derken, doğru bir fiili-yatı imlediğimden şüpheliyim. Çünkü küratör Hou Hanru Türkiye'nin modernleşme sü-re-cinde önemli bir yere koyduğunu belirttiği bienal ile kafa açıcı, sanatsal önerilerde bu-lunmak isterken, akademik olduğunu iddia eden bir fakültenin hayli muhafazakâr ve uz-laşmayı reddeden refleksle karşılaştı. Hayır, rektörler sokağa dökülüp olası yeni bir Kuzey Irak Operasyonu'na desteklerini haykırmadı-lar; sadece "vakur" bir dekan ve birtakım akademisyen gözlerimizi yaşartan bir irade enstalasyonu (yerleştirilmesi) sergileyerek kü-ratörü kınayan bildirilerini dolaşıma soktular. Peki ne demişti Hou Hanru da, Marmara Üni-versitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Nazan Erkmen nezdinde haddini bilmesi gereken "yabancı" bir küratör bozun-tusuna indirgenmişti?

"Büyük oranda Batılılaşma yönünde bir ideolojik tercihin etkisiyle şekillenen laik, mil-liyetçi ve modernleşmiş bir ulus-devlet oluş-turma yolundaki Kemalist proje, görece ba-şanlı bir macera oldu. Ancak birçok benzer vakada olduğu gibi, bu proje de temelde es-ki bir imparatorluk parçalanırken toplumsal elitin bir kesimi tarafından güç kullanılarak yaratılmış ve uygulanmıştı. Proje, tepeden inme zorla modernleşme modelinin tipik bir örneği."¹

Küratör bu diyarları anlamak uğruna bel-ki de o dekanın yapmadığı kadar okuma yap-mış, makul çıkarımlarla en iyi ihtimalle Türk Modernleşme süreci etrafında biraz zihin eg-zersizini amaçlamıştı. Yalnız bu sözler, kos-koca bir üniversitenin güzel sanatlar fakülte-

si dekanının fakülteye bağlı 131 öğretim üye-si adına imzalamakta beis görmediği bir ko-çaklama yaratması için yeterli motivasyonu sağladı. Tartışma zeminini yok eden bu üst-ten bildirir tavır, kavramsal çerçevenin dü-şündürdüklerini hasıraltı etmek istedi. De-kan, metinde eleştirilen devlet ideolojisini cengâverce savunurken sanatı da devlet ide-olojisinin atıl bir uzantısına indirgedi:

"Kemalist projenin 'tepeden inme bir da-yatma', Mustafa Kemal Atatürk'ün 'anti hü-manist' olarak suçlanması, bilgisizliği aşan kasıtlı bir ifade olarak öne çıkmaktadır. Son derece hassas zamanlar yaşayan Türkiye'de İstanbul Bienali küratörünün bu konuda da-ha duyarlı olmasını ve Atatürk'ün 'Sanatkâr cemiyette uzun cehid ve gayretlerden sonra alınanda ışığı ilk hisseden insandır' sözündeki gibi, ancak bu duyarlılığı taşıyanların 'sanat-çı' denmeye lâyık olabileceğini hatırlatıyo-ruz."

Hocaların sessizliği

Neresinden tutsanız elinizde kalan bu söylem beraberinde sınırlı bir tepkisellik de doğurdu. Sınırlı demek yanlış olmaz herhalde, çünkü üzerinde durulması epey önemli olan bir nok-ta var; o da bildiriden haberdar edilmemiş ol-malarına rağmen bildiriye topyekûn kefil ola-cakları öngörülmesi 131 öğretim üyesinin bir-çoğunun sessiz kalmakta diretmesi... Elbette o fakültede faaliyet gösteren her öğretim üye-si sayın dekanla aynı görüşte değildir, ancak, küratörü hizaya davet eden bu kınama bildi-risinin altında isimlerinin geçmesi bile onları bir irade örgütlemeye çağırıyorsa, bunun malûm nedenlerini ister sanatçı ister sıradan vatandaş olalım açıklamak zorundayız. Kuş-kusuz bu bildiri etrafında vücut bulan o me-şum zihniyeti, bu topraklarda sıklıkla tekrar edişinden tanıyoruz. Teşhis ettiğimiz anda da

Küratör, sanatçı ve AKM müdürü arasında varılan mutabakat sonucu, "Kayıp Hayaller" in boyu Atatürk büstünün görülebileceği bir seviyeye indirildi. Yerleştirmenin yan yüzeylerinde "Avrupa" yazısının olması ve işin bir Pandora kutusu metaforu olduğunu düşündüğümüzde ise mevzu matrak bir hal alıyor.

dilsizleşiyoruz. Bu zihniyet o kadar muktedir ki, kendisine yönelen eleştiriyi anında yadsıyor ve hatta eleştiren özneyi süreklilik gösteren bir tahakkümle nesnesi kılveriyor. O üniversitenin öğretim üyeleri sessizliklerini bozmazken öğrencilerin de sesini çıkartmaya cesaret edemiyor oluşu bu yüzden olsa gerek. Belki yine tam da bu yüzden, Hou Hanru'nun bizi ne kadar doğru bir yerden tartışmaya çağırdığını görmemiz gerekiyor.

Çok açık ki, Türkiye'nin modernleşme tarihini hâlâ yeterli düzeyde tartışmıyoruz. Modernleşme sürecinde etkin işlevi olan kurumlar da bu ataletimizden nasibini alıyor ve yönetilen eleştirileri doğru düzgün sindiremiyor. Oysa nitelikli bir Bienal eleştirisini mümkün kılabilmek için bu önemli eksikliği görebilmemiz gerekiyor. Hatta bu sindirilmişliğin üniversitelerde olduğu kadar Bienal'in örgütleniş sürecinde tezahür edip etmediğini sorgulamak gerek.

Bienali örgütleyen başat kurum olarak İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı, bir sabah ansızın gelen bu bildiri ardından, "Demokrasinin başta gelen ilkelerinden biri düşüncelerin, buluşların önyargısız ve özgürce tartışılmasıdır. Bu ilkenin birer bilim kurumu olan üniversitelerimizce büyük bir duyarlılıkla izlenmesi gerektiğine inanıyoruz. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Sayın Nazan Erkmén'den siyasal yaklaşımlardan önce Bienal'e sanatsal açıdan bakması ve bu konuda eleştirilerde bulunmasını beklerdik"² açıklamasıyla üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmiş görünüyor.

Bu sorumluluk ifa edildi, saflar çizildi ve Türkiye'de sanat tarihini yazanlar bahsi geçen aktörlerin yukandaki cümlelerini kayıt altına alacaklar. Belki bienalın kurulum aşamasında ve sergilerin açık kaldığı süre boyunca yaşanan bazı anekdotlar hiç görülmeyebilir; çünkü bu bilgiler dolaşımda değil; ama bu bilgiler de elbet ifşa edilebilir. Sayın Nazan Erkmén'in siyasal yaklaşımlarını kınayan ve onu sanatın özgür eleştirisine davet eden İKSV'nin çizmeye çalıştığı tutarlı tavrın samimiyeti de ancak bienalın içerisinde yaşanmışlıkların aktarımı ile sorgulanabilir.

"Kayıp Hayaller" hadisesi

İşte bu noktada, Bienal'in eleştirisi de mümkün oluyor. Sanatçı asistanı olarak dahil olduğum Bienal sürecinde tanıklık ettiğim bazı vukuatlar bu ihtimali karşılayabilecek cinsten. Mesela sergi mekânlarından AKM'de Didier Fiuza Faustino isimli sanatçının "Kayıp Hayaller" isimli işi yerleştirilirken, eserin mekânda bulunan bir Atatürk büstünü kapatması ve bundan ötürü Bienal yönetimi ile AKM yöneticisi arasında çıkan gerilim, nasıl bir uzlaşma sağlandığına bakınca, manidar oluyor. Küratör, sanatçı ve müdür arasında varılan mutabakat sonucu, eserin boyunun Atatürk büstünün görülebileceği bir seviyeye indirilmesi, kavramsal çerçevenin eleştirdiği o tepeden inmece zihniyetle başa çıkmakta ne kadar zorlandığını gösteriyor. Yerleştirmenin yan yüzeylerinde "Avrupa" yazısının olması ve işin bir Pandora kutusu metaforu olduğunu düşündüğümüzde ise mevzu matrik bir hal alıyor. Sanki, AB Müktesebatı da arada boyunun ölçüsünü alıyor. Zira 1931'de kabul edilen bir kanunla "uluslararası ölçüler" kullanmaya başlayan bir ülkede yaşıyoruz.

"Projenin, Bienali gerçek kentsel yaşamın titreşimiyle birleştirme mantığını benimsemişliğini" iddia eden kavramsal metinde,

Üzerinde durulması epey önemli bir nokta var: Küratörü kınayan bildiriden haberdar edilmemelerine rağmen bildiriyeye topyekün kefil olacakları öngörülmüş 131 öğretim üyesinin birçoğunun sessiz kalmakta direktmesi...

"mekân seçimi ile mekânlardaki eylem ve sunumların biçimine, sanatçılar ve diğer katılımcılar arasındaki diyalog ve işbirliğine, mekânlara yapılan müdahale ve dönüştürmelerin tasarım ve uygulamalarına ve iletişim stratejilerinin belirlenmesine dair uzun ve dolambaçlı bir süreç"³ olduğu söyleniyor. Belki tüm bu sihirli sözler AKM'deki işin boyu kısaltılırken de hesaba katıldı, en makul ve çıkar yol arandı; ama bu temiz yöntem bile sanatsal işlerin sergilenmesi için tahsis edilen bir mekânda Kemalist nazlar karşısında verilen tavizleri aklamıyor. Bahsi geçen olay bu kez küratörün Bienale biçtiği "yenilikçi müdahale güçler aracılığıyla kültürel ve toplumsal değişikliklere önyak olma -bir tür şehir gerillası-"⁴ rolüyle geliyor. Belki tam da bu yüzden Hou Hanru'nun olduğu kadar, İKSV'nin de eleştirilen zihniyet karşısında elinin kolunun ne kadar bağlı olduğu ortaya çıkıyor. Bir eserin boyu, bir Atatürk büstünün cepheden görülebilişini kısıtladığı için kısaltılabiliyor.

Bunlara, Aksanat'ta 10 Ekim'de gerçekleşen "İstanbul Bienalleri" başlıklı, bienalleri masaya yatıran etkinlikte sanat eleştirmeni Stephen Wright'ın değindiği eleştirileri de eklenebilir. Wright, son bienalın kavramsal çerçevesiyle işlerin uyumu açısından başarısız olduğunu ve mekânların çerçeve işlevi görmesi gerekirken, işlerin yerleştirildikleri mekânın mimarî işlevini açıklama çabasına giriştiğini söylüyor. Yani AKM özelinde kısaltılan veya mekân müdürü izin vermediği için daraltılıp, revize edilmek zorunda bırakılan projelerin (Bkz: Çeviri Üzerine Saydamlık, Aleksander Komarov) AKM'nin mimarî işlevine uyumlu hale getirildiğini söyleyebiliriz.

"AKM, Atatürk'ün kavrayışı ve siyasî gücünün rehberliğinde laik, ılerici ve modern bir ulus-devletin simgesi."⁵

En son bienalin örgütlenişini üzerinden birtakım eleştirilere yer vermek gerekiyor. İstanbul Bienali'nin çağdaş sergileme tekniklerini kullanması, estetik bir rejim değişikliğini imlemesi ve ulus temelli olmayan bir bienal modeli önermesi açısından Türkiye özelinde

modernizmin örgütlenişinde belirli bir işlev yüklediği aşikâr. Hou Hanru'nun da belirttiği üzere, "çağdaş sanat, modernleşmenin ve modernliğin ürünü."⁶ Dolayısıyla, İstanbul Bienali modernliğin sonucu olan bir sanatı nesnesi kıldığından, ilkel olarak modernliği dışlayamaz; ancak nasıl bir modernlikler bütünü önerdiği üzerinden değerlendirilebilir. Yine Hanru'ya dönersek "devlet merkezli modernleşme modellerinin çöküşünü modernliğin çöküşüyle denk görmek tarihi sınırlayıcı bir mercekten okuduğumuz anlamına geliyor." Hatta "çeşitli modernleşme projelerinin ve modernliklerin olumlu taraflarını savunmak ve iyileştirmek doğası gereği iyimser bir uğraş."⁷ Bu bağlamda, bienal modernliğin özgürleştirici ve muktedir kılan dinamiklerini ödünç alıyor mu? Bu soru etrafında biraz kafa yorunca, İKSV'nin 10 Ekim'de Aksanat'ta yaptığı kurumsal sunum iyi bir referans noktası olarak ortaya çıkıyor. Orada, her bienal döneminde maddî ve fiziksel yetersizlikler yüzünden çok yoğun ve meşakkatli bir süreçten geçtiklerini iddia eden bir bienal yönetimi vardı. Zeynep Yasa Yaman aynı gün içerisinde, bienalin olumsuzluklarının bu türden bahanelere dayandırılması üzerine eleştirel bir tavır takındı ve bu tavır da ihtiyaç duyduğumuz eleştiri yöntemi olabilir.

Yaman, bienalın kurumsal kimliğinin, böylesi açıklamalarla, çağdaş bir imgeyle bağdaşmadığı anlamına gelecek bir eleştiri yöneltti. Bienal çalışanlarına sunulan örgütleniş biçimi ve üzerlerine yıkılan iş yükü açısından da aynı eleştirilerin geçerliliğini koruduğunu yineleyebiliriz. Yığınla sponsora rağmen (bkz: 10 yıllık sponsor Koç Holding) her türlü iş yükünün altından kalkan çalışanlarına ödemeler konusunda epey adaletsiz davranan bir bienal yönetimiyle karşı karşıya olduğumuzu söylediğimizde ise tablo biraz daha netleşecektir. Kalitesiz yemek, tanımı olmayan bir iş yükü ve sözleşmesiz çalışma koşulları durumu daha da vahim kılıyor. Yani bienal modernleşmenin mirasını taşıırken, sanatsal üretim içerisinde emek sarfeden çalışanlarına gayet çağdışı koşullar dayatıyor. Bu koşullar, tepeden inme bir modernizasyonun toplumsal hayatı şekillendirdiği ülkemizde herhangi bir devlet dairesinde bile daha moderndir, diyebiliriz.

Son tahlilde kent için yeni bir gerçekliğin ancak sanatçıların, küratör ekiplerinin, yapımcı ekiplerinin, organizatörlerin, sponsorların ve en önemlisi halkın katkısıyla üretilebileceğini görebilen İstanbul Bienali'nin bu katkıdan ne anladığını analiz etmek önemli. O yüzden diyebiliriz ki, egemen elitlerin tepeden dayattığı bir model olarak modernizmin sorgulanabilirliğine sırtını yaslayan kavramsal bir çerçeve çizen İstanbul Bienali, sıra işleyiş ve yönetime geldiğinde birçok açıdan eleştirdiği ideolojinin hatalarını benimseyebiliyor.

Aykan Savaş

10. İstanbul Bienali'nin küratörü Hou Hanru

- 1) Hanru, Hou; İmkansız Değil, Üstelik Gerekli: Küresel Savaş Çağında İyimserlik; 10. Uluslararası İstanbul Bienali Kataloğu
- 2) İKSV'nin 26.09.2007 tarihli açıklaması
- 3) Hanru, Hou; İmkansız Değil, Üstelik Gerekli: Küresel Savaş Çağında İyimserlik; 10. Uluslararası İstanbul Bienali Kataloğu
- 4) Hanru, Hou; İmkansız Değil, Üstelik Gerekli: Küresel Savaş Çağında İyimserlik; 10. Uluslararası İstanbul Bienali Kataloğu

- 5) <http://www.iksv.org/bienal10/detail>
- 6) Hanru, Hou; İmkansız Değil, Üstelik Gerekli: Küresel Savaş Çağında İyimserlik; 10. Uluslararası İstanbul Bienali Kataloğu
- 7) Hanru, Hou; İmkansız Değil, Üstelik Gerekli: Küresel Savaş Çağında İyimserlik; 10. Uluslararası İstanbul Bienali Kataloğu

Git artık Hakan

15 yıldır Galatasaray'ın her hücresine –maalesef- işlemiş bir isim Hakan Şükür. En az futbolu kadar, Fethullahçı olması, mafya babası Sedat Peker'e "ağabey" deyip saygıda kusur etmemesi gibi lüzumsuzlukları da çok konuşulan Hakan'ın en büyük özelliği büyük kulışçı olması. Zaten Galatasaray'ın son haftalardaki düşüşünün sebeplerinden biri de, teknik direktör Feldkamp'la arası bozuk olan Hakan'ın, hocanın ipini çekmek için takımda huzursuzluk çıkarması.

Bugüne kadar Galatasaraylı çok sayıda futbolcu Hakan Şükür'ün kulışları sonucu takımdan gönderildi. Bazıların dini konularda Hakan'la yaşadığı anlaşmazlıklar nedeniyle, bazıların da Hakan'a ya da takımdaki diğer Fethullahçı futbolculara rakip oldukları gerekçesiyle ayaklarının kaydırıldığı iddia edildi.

Ümit Karan da Hakan tarafından "Almanya'da yetişen bazı arkadaşlar gece hayatlarına dikkat etmiyor, içki içiyorlar" diye suçlanmış ve akabinde kendini Ankaraspor'da kiralık olarak bulmuştu. Hakan'a dayanamayıp Galatasaray'dan gidenlerin listesi epey uzun: Saunders, Kubilay, Saffet, Knup, İlie, Murat Sözkese, Balıç, Lutu, Lukunku, Mustafa Kocabey....

Gazetelere bakılırsa, Hakan sezon sonunda ABD'de Beckham'ın da oynadığı Galaxy'ye transfer olacaktı. Galatasaray'ın Hakan'dan kurtulacak olmasının ihtimali bile kulağa ne kadar hoş geliyor. Hakan Şükür'ü ABD uçağının merdivenlerinde gördüğümüz gün, biz Galatasaraylıların bayram günü olacak.

Alaz Kuseyri

"Auschwitz şehriniz, fırınlar eviniz"

11 Kasım'da Juventus-Lazio maçından sonra çıkan olaylar sırasında bir kişinin polis tarafından öldürülmesiyle gündeme gelen Lazio taraftarları, takımlarının isminin önünde yer alan ve Nazi Polis Teşkilatını çağırıştıran SS (società sportiva) ibaresinin çağırışımıyla uyumlu davranmasıyla, daha açık söylersek faşistlikleriyle ünlü. Avrupa'nın diğer ırkçı ve faşist tribün oluşumları arasında özenle sıyrılan Laziolular Avrupa'nın en ırkçı, anti-semitist ve saldırgan taraftar grubuna (ultras) sahip olmakla övünüyorlar.

Geçen yüzyılın başında İtalyan subaylar tarafından kurulan kulübün en ünlü taraftarı Benito Mussolini. Duce'nin Lazio sevgisi o kadar büyüktü ki, bugün hâlâ kullandıkları stadi inşa ettirip takıma hediye etmişti.

Ultras'ın en bilinen grubu kale arkası tribünü mesken tutan Curva Nord.

Curva Nord, 1980'li yıllardan beri ligdeki ten rengi farklı Afrikalı ve Brezilyalı futbolculardan hiçbirine sempati duymadı, stadi giderek daha rahatsız edici boyutlara varan pankartlarla süsledi. 2000 – 2001 sezonunda bir maçta polis 60 farklı ırkçı ve anti-semitist pankartı indirirken aralarında 50 metrelik "Siyahlar ve Yahudiler Dışarı" yazısının da bulunduğu bazı pankartları unuttu. Ezeli rakip Roma'yla oynadıkları bir maçta karşı takım taraftarları "Auschwitz şehriniz, fırınlar eviniz" pankartıyla selamlandı.

Laziolu faşistlerin eylemleri sadece stadla da sınırlı değil. Karışıklıkları bazı suçlar şöyle sıralanıyor: İkinci Dünya Savaşı'nda İtalya Müzesi'ne bombalı saldırı, Adolf Eichmann imzalı bir belgeseli gösteren sinemaya bomba atılması, Roma'daki Yahudi mezarlığının yağmalanması ve rakip futbolcu ve taraftarlara saldırılar.

"İrkçi değilim, faşistim" diyen Di Canio'yu dövizlerle kutlayan Lazio tribünleri, Nazi bayrağını da benimsiyor.

SS Lazio, Serie A'daki diğer takımların tersine kadrosunda siyah oyuncu bulundurmamak için elinden geleni yapıyor. Bir ara Lazio'ya gelme gafletinde bulunan Hollandalı Aaron Winter, Ultras kendisine "Kara Yahudi" diye bağırınca yaptığı hatayı anlamış ve geldiği gibi gitmişti.

Ashında çok az taraftar grubu kendi durduğu yerle bu kadar örtüşen bir takım, yönetim ve Di Canio gibi bayrak oyuncuya sahip olmuştur. Laziolular, İngiliz West Ham'da oynadığı dönemde ceza sahasında sakatlanan rakip takım kalecisini görünce topu eliyle tutup, boş kaleye gol atmadığı için fair play ödülü kazanan, buna mukabil daha dikkatli izleyicilerin "ırkçı değil faşistim" beyanı ve 6 Ocak 2005'te AS Roma ile oynanan derbide yaptığı Nazi selamıyla hatırlayacağı Paolo Di Canio'ya

sahip oldukları için her zaman mutlu oldular. Yukarıdaki fotoğrafta gördüğünüz bu hareket Benito Mussolini'nin yeğeni Alessandra Mussolini'den de özel bir teşekkür almıştı.

Bu arada başkentin diğer takımı AS Roma'ya antifaşist olduğu zamanlardan kalan sempatisi olanlara da kötü haberi verelim. Faşistler son zamanlarda Roma tribünlerine de sızdılar, durum Lazio'daki kadar vahim olmasa da bazı tribünler faşistlerin elinde.

İtalyan liginin solcu futbolseverlerin gözbebeği takımlarından Livorno ise bildiğiniz gibi. Takımın durumu bu sezon berbat, ama kale arkasındaki devasa Che posterleri bütün haşmetiyle durdukça kalbimiz onlardan yana olacak. Bundan sonra yalnızca, Forza Livorno!

Mehmet İren

Stad bahane, rant şahane

Bursa'da iki yıl önce AKP'li Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından açıklanan ve tepkiler üzerine rafa kaldırılan yeni stad projesi yine gündemde. Belediye Başkanı Hikmet Şahin, ilk açıklamasında "Bursa'nın yeni ve modern bir stada ihtiyacı var. Estetik açıdan huzur verici bir spor kompleksi inşa etmemiz için Başbakan Erdoğan da destek veriyor" demiş, eski stadi yerine de alışveriş merkezi yapmayı planladıklarını söylemişti. Bu büyüklükte bir alışveriş merkezinin şehrin tam göbeğine konurulmasına tepkiler yükselince de geri adım atmıştı. Ama geçen hafta yaşananlar belediye başkanının da, pusuda bekleyen AKP'li müteahhitlerin da yeni stadi ve kentin en kıymetli arazisi üzerinde yükselecek alışveriş merkezinin rantından kolay kolay vazgeçemeyeceklerini gösterdi.

Bu kez yeni stadi

belediye başkanı değil, taraftar dernekleri dillendirdi. "Bursa'ya 40 bin kişilik stad yakışır" sloganıyla başlatılan imza kampanyası bütün hızıyla sürüyor. Belediye başkanını Şahin, gazetecilerin soruları üzerine, "Bazı malûm odaklar düğmeye basmış ve projeye engel olunmuştu. Bu kez taraftarların isteği belli bir düzeye ulaşırsa, kayıtsız kalmamız mümkün değil" dedi. Yani işin Türkçesi, AKP'liler bu kez de taban baskısı bahanesiyle eski projeyi hayata geçirecekler. Zaten kampanyayı başlatan taraftar derneği AKP'ye yakınlığıyla biliniyor.

Rantın büyüklüğü göz önüne alınırsa, AKP'lilerin dört koldan gelen saldırısı karşısında yeni stada karşı çıkmanın pek faydası olmayacağı anlaşılıyor. Bursa'daki bazı kitle örgütleri, hiç değilse eski stadi yeşil alan olarak muhafaza edilmesi için önümüzdeki haftalarda bir kampanya başlatacaklar.

Onat Yücel

Amatör futbolun seyirci rekoru

1960'larda, 70'lerde üç büyüklere kafa tutan, Cumhurbaşkanlığı Kupası sahibi, o zamanlar Fuar Şehirleri Kupası adıyla anılan UEFA Kupası'nda çeyrek final oynayan İzmir efsanesi Göztepe, bu sezon amatör ligde.

Dinç Bilgin 2000 yılında kulübü aldıktan sonra üç sezon başanlı olan, Bilgin'in çöküşüyle birlikte dibe vuran

takım bundan sonra hepsi bir öncekini aratan beceriksiz yönetimlerin eline düştü. Son olarak Altınbaş Holding Yönetim Kurulu Başkanı, AKP'li İmam Altınbaş tarafından satın alındı.

Göztepe taraftarları sezon başında "Et tıknaktan ayrılmaz" kampanyası başlatıp, "Değil amatör lige, kötü yola düşsen bile yanındayız" diye bitirdikle-

ri bir basın açıklaması yaparak takımlarına desteklerini açıkladılar. Zaten amatör liglerin seyirci rekorları arka arkaya gelmeye başladı. Denizgücü, Göztepe'yle 8 bin seyirciye oynadığı maçtan 4 bin YTL hasılat geliri alınca diğer takımlar da Göztepe maçlarını kendi mütevazı stadları yerine 15 bin kapasiteli Alsancak'ta oynamaya başladılar.

İki yabancı oyuncuya sahip tek amatör takım olan Göztepe'nin yöneticileri de bu ilgiden memnun. Yönetim ve taraftar dernekleri işi daha da büyütüp, ev sahibi oldukları maçları 80 bin kişilik Atatürk Stadı'nda oynamayı ve dünya amatör futbol takımları seyirci rekorunu kırmayı düşünüyorlar. 1981'de Karşıyaka'yla oynadıkları ikinci lig maçında 80 bin seyirciyle rekor kırmışlardı, bir kere daha neden olmasın?

Mustafa Yılmazçelik

Rambo Okan'ın üç "baba"sı

Kadıköy'ün arnavut kaldırımlı sokaklarından, Fenerbahçe Şükrü Saracoğlu Stadı'na doğru heyecanla yürüyor. Stada yaklaşmış olmamıza rağmen normal maç günü gürültüsünü duymamamız tuhaf. Migros tribününe doğru gidince olan biten anlaşılıyor. Yaklaşık iki bin Fenerbahçeli maç kuyruğundan çıkmış, hazırol vaziyetine geçmiş, demir parmaklıkların tepesindeki "komando"ya, nam-ı diğer Rambo'ya bakıyorlar. Rambo önce ses veriyor, sonra kalabalığa İstiklal Marşı okutuyor.

Şu günlerde yapılması en kolay işin iki bin kişiye İstiklal Marşı okutmak olduğunu Rambo bile anlamış. "Rambo bile" derken zat-ı şahanelerini hakir gördüğümüzden değil; kendisi esasen bin aklının aklının almadığı işleri hemen kavrayabilen bir tribün neferidir.

Hasan Özdemir'in emniyet müdürlüğü döneminde tüm tribün terörünün kaynağı olarak Rambo tespit edilip içeri alınacak olmuş, fakat akli dengesinin bozukluğundan dolayı hastaneye yatırılmıştı. Sanıldığı aksine hastanede olmaktan çok mutluydu Rambo. Tepesinde çatısı, boğazından

– **Babanın evini niye yaktın?**
– **Hakim bey, benim anam da Fener, babam da. Babamın evini yakmadım.**
– **Oğlum, laf kalabalığı yapma.**
– **Hakim bey, benim için üç baba vardır. Bir, Uche. İki, Atatürk. Üç, Cengiz Kurtoğlu.**

gececek sıcak lokması mevcuttu çünkü. Ama Kadıköy'de oynanacak Galatasaray derbisini kaçırması diye bir şey söz konusu bile olamazdı, nitekim olmadı. Sabah odaları kontrol eden görevliler Rambo'nun "maça gittim, gelicem" notu bırakıp firar ettiğini anladıklarında çoktan Kadıköy vapuruna binmişti bile. Akşam geri de döndü hakikaten.

Gerçek bir Uche hayranıdır Rambo. Uche'ye tapar adeta. 1990'lı yılların başında Fenerbahçe maçlarında sahaya atlar ve Uche'nin bacağına yapışır. Bir olur, iki olur derken Uche de Rambo'ya alıştı. Maçın ortasında sahaya atlayan bir hayranının olması, ciddi görünümlü Uche'yi maç içinde defalarca güldürmüştür.

Çıkardığı anızlar yüzünden sık

sık düştüğü mahkemelerde hakimlerle girdiği diyaloglar kahkaha attıracak cinstendir. Babasının evini yakma suçundan çıktığı mahkemede bu diyalog bunun güzel örneklerinden biri:

Hakim: Evladım, babanın evini neden yaktın?

Rambo: Hakim bey, benim anam da Fener babam da Fener, ben babamın evini yakmadım.

Hakim: Oğlum laf kalabalığı yapma! Rambo: Hakim bey bak! Benim için hayatta üç baba vardır. Bir; Uche, iki; Atatürk, üç; Cengiz Kurtoğlu.

Bağdat caddesi'nde bir atm'nin camlarını kırdığı için çıktığı mahkemede kadın hakim "Ne iş yaparsın?" sorusuna da "Çok güzel okey oynarım, başka da bir şey bilmem" demiş, mahkeme heyetine kıışta okey oynamayı teklif etmişti.

Rambo'nun bir de bayrak dikme hikayesi vardır. 1995-96 sezonunda Galatasaray teknik direktörü Soñuness'ın Fenerbahçe Stadı'nın santra yuvarlağına bayrak dikmesi en çok Rambo'ya dokunmuş olsa gerek, bir gece vakti Ali Sami Yen Stadı'na girmişti. Geceyi saha kenarı panolarının arasında elinde ekmek bıçağı, yanında Fenerbahçe bayrağıyla uyuyarak geçiren Rambo, Galatasaray-Samsun maçına kadar oradan çıkmadı. Maç saati geldiğinde uyandı, panoların altından çıktı ve elindeki rengi solmuş, küçük Fenerbahçe bayrağıyla santraya koşup bayrağı dikti. O günden sonra Rambo artık rahat uyuyacaktır.

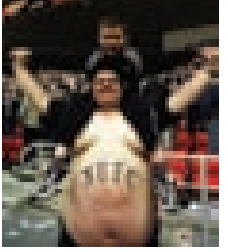
Futbolun futbol, tribünün tribün olduğu zamanların adamıdır Rambo. Henüz kombine biletlere ve televizyon futboluna yenilmediğimiz, gece maç kuyruklarına girdiğimiz, statlarda meydan savaşlarının çıktığı dönemin alamet-i farikası, abilerimizin yadigandır. Ömrü uzun olsun!

Onur Yazıcıoğlu

Ezeli rekabet mi dediniz?

İngiliz Premier Ligi'nde geçen ay oynanan Sunderland-Newcastle United maçında ev sahibi ekip Danny Higginbotham'ın kafa golüyle öne geçtiğinde gol kutlamasına sahaya girerek ortak olan taraftarlar, bu maçın herhangi bir maç olmadığını hepimize gösteriyordu. Zira İngiliz taraftarların sahaya inmesine bizdekinin aksine nadir rastlanır.

Birbirlerine 15 kilometre uzaklıktaki iki şehir olan Sunderland ve Newcastle, iç içe geçmişlikleri ve tarih boyunca birbirlerini sevmemeleyle biliniyor. 1643-1651 yılları arasında İngilizlere İç Savaş'ında Kralı Newcastle, Cumhuriyetçi

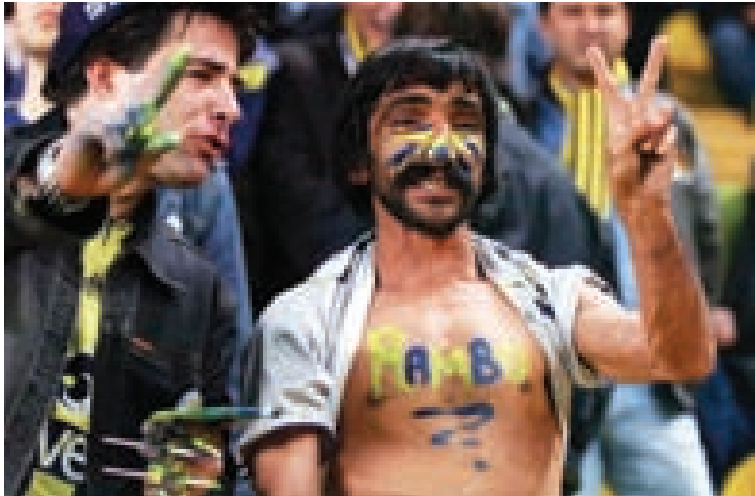
Sunderland ile karşı karşıya gelmiş, bir sonraki yüzyılda Newcastle Alman Habsburg hanedanının, Sunderlandliler ise İskoç Stuart ailesinin İngiliz tacını alması gerektiğini savunmuşlardı.

Bildiğimiz futbolun icadından sonra, yani 1883'ten beri meşru yollardan kozlarını paylaşan iki şehrin taraftarları ezelden beri neredeyse her maçta birbirlerine girmeleriyle ünlü. 1888'de Federasyon Kupası'nda oynayan şehirler 1898 Noeli'nde ilk kez ligde bir araya gelmiş, bir maçlarında 30 bin kişilik stada 70 bin kişi gelince maç iptal edilmişti.

1996 yılında İngiliz liglerinde pek rastlanmayan bir kararla Sunderland'de oynanacak maça Newcastle taraftarlarının gelmesi yasaklandı. Son saniyede 1000 deplasman taraftarı için bilet çıkmışsa da Newcastle bunu reddetti. Bir dahaki maçta da Sunderlandli seyirciler alınmayacaktı maça.

Ezeli rekabette geçen aya kadar, 138 maçın 50'sini Newcastle, 45'ini Sunderland kazanmıştı. Taraftarın sahaya girdiği maçsa iki takımın 44. beraberliği. 19 Nisan 2008'de Newcastle'daki bir sonraki savaşa kadar iki şehir rahat uyuyacak.

Ali Murat Hamarat

10 albüm

Ahmet Kaya Başım Belada

Bruce Springsteen Magic

David Bowie The Buddha of Suburbia

Erdal Erzincan-Kayhan Kalhor The Wind

Frank Zappa Freak Out!

Gang of Four Entertainment!

Robert Plant & Alison Krauss Raising Sand

Tanju Duru Duru Zamanlar

Thurston Moore Trees Outside The Academy

Tenekeci Mahmut Güzelgöz (Arşiv serisi)

5 şarkı

Akın Eldes 1980

DDR Meinhof

Neil Young Ordinary People

Robert Wyatt Hasta Siempre Comandante

Şivan Perwer Mirkut

Gölgede ve güneşte samba

Grupo Batuque *Ole-Ola-Futebol* (FarOut Recordings)

Havalar serinledi halı saha sezonu bizim buralarda resmen açılıyor. Tam da bizim gibi hissedenler için hayra geçecek bir haberimiz var: Ole Ola-Futebol Bonito! Ünlü perküsyon topluluğu Grupo Batuque'in futbolik sambalan topladığı bir albüm bu. Brezilya'nın efsanevi takımlarından Flamengo'nun taraftar grubu Torcida'dan tezahüratlar alınmış önce. Flamengo'nun Torcida'ya Flamengo'nun "Çarşı" sı demek haksızlık olmaz. Üstüne eski maç anlatımlarından kayıtlar eklemişler, öyle ki bunlar da onların Halit Kıvanç'ının, bilemediniz Orhan Ayhan'ının dilinden. Bu da yetmemiş Rio'daki Maracana ve Sao Paulo'daki Morumbi stadyumlarından tribün sesleri araklamışlar. Ortaya "Ole-Ola Futebol Bonito!"nun hammadesi çıkmış böylelikle. Grupo Batuque'nin yanı sıra şefleri Wilson das Neves önderliğinde Rio'nun köklü samba okulu Imperio Serrano üyeleriyle stüdyoya girilmiş. Şahit değiliz ama, anlaşılan bu aşamada hem çalıp hem oynamışlar. Sonrasında Osunlade, Fauna Flash, Da Lata ve Zero dB'nin remiksleriyle de "Ole-Ola- Futebol Bonito!" iyice neşesini bulmuş. Albümün genelini dinlediğinizde arka arkaya gelen samba ritimleriyle bir illallah denilebilir belki. İşte albüm bu noktada söz konusu remiksler sayesinde monotonluktan kurtulmuş. Özellikle Fauna Flash'ın "Ole Ola" başlıklı remiksini her tribüne önerebiliriz. "Na Cadencia do Samba" ise Eduar-do Galeano'nun "Gölgede ve Güneşte Futbol"da kullandığı bir ifadenin müzikli versiyonu bir nevi. Galeano, güzel bir oyun gördüğünde bunu sağlayanın hangi takım ya da hangi ülke olduğuna bakmaksızın bu mucize için şükranlarını sunduğunu söylüyor ya, Na Cadencia do Samba'daki durum da aynen o. Hayatın en çok içinde olan ve hayatın en çok içinde olduğu iki şey nedir sorusunun yer aldığı bir anket yapılsa, yanıt müzik ve futbol olur herhalde. "Ole Ola-Futebol Bonito!" ikisine de hizmet ediyor. O halde ole ola!

—Eray Aytimur

Endüstriye ters köşe, dinleyicilere harbi kıyak

Radiohead / In Rainbows

İki başyapıtın, "The Bends" ile "OK Computer"ın, üzerine "Kid A"ı yaparak herkesi ters köşeye yatırmıştı Radiohead. Zirvesinde oturdıkları pop müzik dünyasının genel geçer kurallarını tek bir albümle tepetaklak etmişlerdi. Pop dünyasının avangart müziğe transferi benzersiz bir olay değildi. Ancak o derece popüler bir grubun "Kid A" gibi günün en uçta seslerinin yankılandığı bir albüm çıkarması neredeyse inanılmaz bir şeydi. O dönem, etraflarında artık nasıl bir yaratıcılık hasıl olmuşsa, "Kid A"den arta kalanlarla iki klâs albümü, "Amnesiac" ve "Hail to the Thief"i de kotardılar. Ve şimdi "In Rainbows"la bir defa daha müzik endüstrisini ters köşeye yatırıyorlar. Hem de öyle böyle değil. Radiohead yeni albümünü internet sitesinden paylaşımına açtı, fiyat kısmına da "gönlünüzden ne koparsa" diye yazdı. Anlayacağınız, dinleyicileriyle arasından plak şirketini çıkardı. www.inrainbows.com'a girip yeni Radiohead albümünü arzu ederseniz hiç bir ödeme yapmadan da indirebiliyorsunuz. İçinde ek olarak yayınlanmamış şarkıların olduğu bir disk, iki 33'lük plak ve başka sürprizler içeren fiyattı epeyce tuzlu box-set'i ısmarlamak ya da ocakta çıkacak bildiğiniz CD sürümünü beklemek de seçenekleriniz arasında. Artık orası sizin cebinizin, sabrınızın ve tercihinizin durumuna bağlı. Bu güzel sürpriz, herhalde müzik endüstrisinin gidişatını değiştirecek adımlardan da biri olacak.

Bakalım gelecek günler ne getirecek deyip, biz "In Rainbows"a gelelim. Bu da öncekiler gibi çok iyi bir kayıt elbette... Ancak Kid A'ı takip eden iki albümün bir üçleme oluşturacağını, eskinin yüklerinden tamamen arınmış Radiohead'in farklı, taptaze bir sound'la karşımıza çıkacağını zannetmiştik, doğrusu biraz hayal kırıklığına uğradık. "In Rainbows" daha çok son albümler kalibresinde bir çalışma. Ancak onlar-

dan çok daha derli toplu olması, Thom Yorke'un liriklerinin daha somut hatlarda ilerleyerek parçaların içine girilmesini kolaylaştırması, "OK Computer"a referans veren melodileriyle hayal kırıklığını kısa sürede silip yok ediyor. Geriye de zevkle dinlenecek gayet sıkı bir Radiohead albümü kalıyor.

— İlker Aksoy

Terzi marifeti

M.I.A. / Kala (XL Recordings)

Mathangi "Maya" Arulpragasam Londra'da doğuyor. Daha altı aylıkken ailesi ile memleketleri Sri Lanka'ya geri dönüyor. Babası bir Tamil gerillası. Maya ve iki kardeşi, ninesi ve dedesinin yanında büyüyor. Zamanla Sri Lanka ordusunun Tamil militanları üzerindeki baskısı artıyor. Anne ve çocuklar Sri Lanka'nın kuzeyine taşıyor, babayla bağlantı da giderek zayıflıyor. Ada bir süre sonra iyice yaşanmaz hale geliyor aile için. Babasız Arulpragasam'lar önce Hindistan'a yerleşiyorlar, ardından Londra'ya mülteci gidiyorlar. Anne terzilik yaparak geçimlerini sağlıyor. Maya İngilizce'yi 11 yaşında öğrenmeye başlıyor. Aynı günlerde hip hop'a da müptala oluyor. Birkaç sene sonra Londra'da güzel sanatlar ve sinema eğitimi aldığı üniversiteye yazılıyor. Annesinden miras giysi tasarımı, kumaş boyama da ilgi alanında, elbiselerini kendisi tasarlıyor. Portobello'da açtığı ilk sergisinde Tamil gerillalarının hikâyelerini tuvale döküyor. Rengârenk resimleri büyük ilgi görüyor. Haberlere göre, Jude Law en büyük destekçilerinden...

Zamanının ünlü grubu Elestica'nın solisti Justine Frischmann da onun işleriyle ilgilenen bir başkası... Justine, ikinci albümlerinin kapağını yapması için onu davet ediyor. Bu davet, Maya'nın grubun

Amerika turnesine katılmasının da yolunu açıyor. Turneyi filme alırken kendisi gibi bir başka "kaçık"la tanışıyor. Elektroclash'çi Peaches, Maya'nın eline Roland MC-505 orgu tutuşturuyor, "hadi bakalım, bir de bunu dene" diyor. Maya da deniyor! Justine ile yaptıkları bir dizi ev kaydı Pulp'dan Steve Mackey ve Ross Orton'ın eline ulaşınca hikâyesinin gerisi çorap söktüğü gibi geliyor. Albüme babasının kod adını verirken kendisine de M.I.A diyor Maya. Yani "Missing In Action". DJ Diplo ile son haline getirilen debut albüm "Arular" çıktığı gibi etrafında küçük bir kıyamet kopanyor. 2005'in en iyi albümlerinden birisi olarak zihinlere kazınıyor.

Annesinin adını verdiği "Kala" da 2007'in en iyilerinden birisi olacağı benzer. M.I.A'nın formülü ilk albümüyle aynı: Yani formül-kural-sınır hak getire. The Clash, Timbaland, Jonathan Richman, Pixies, Aborjinli hip hop'çular, sokakın köşesindeki Hint düğününde bir araya geliyorlar, davul zurna eşliğinde göbek atıp, rap yapıyorlar. Burada abartma yok. M.I.A. albümlerini de giysileri gibi dikip, işliyor. Bir parça oradan, bir parça buradan kesiyor, Bollywood filmlerinden, Clash sample'larından, Pixies cover'larından acayip kıyafetler yaratıyor. Kalaşnikoflardan, yazarkasa seslerinden süsü püsü tamamlanınca, bize de o kıyafetleri üstümüze geçirip, takıp takıştırmak ve dosdoğru şenliğe koşmak kalıyor!

— İlker Aksoy

Kusturica'nın düğün sahneleri

Beirut / *The Flying Club Cup* (Badabingrecords & 4AD)

Bazı sanatçılar içinde bulundukları dünyayla yetinir, bazılarınınsa çok uzaklara gitmesi gerekir. Beirut'un esas adamı Zach Condon da onlardan biri. Okuldan sıkılıp çıktığı Avrupa gezisinin Paris ayağında hayatı değişiyor. "Paris'teyseniz bir süre sonra canınız fazla seyahat etmek istemiyor" diyor Condon, Fransa'nın başkentinde Balkan müziğinin büyümesine kapılıyor, o halet-i ruhiyeyle şarkılar yazıyor. Yaptıklarını abisine dinlettiğinde "hüzünlü dullar gibisin" cevabını alıyor. Fakat bu, hevesini kırmak yerine onu daha fazla isteklendiriyor.

Küçük yaştan itibaren müzikle ilgilenen Condon ilk albümü "The Joys of Losing Weight"i 15 yaşında kaydediyor. "The Flying Club Cup" Beirut'un ikinci, Condon'un dördüncü albümü. Bu inanılmaz kayıt parlak ışıklar yakıp hazırlanma çağrısı niteliğindeki, kısacık enstrümantal, "A Call To Arms" ile açılıyor. Sonrasında ise yine Fransa aşkıyla yazılmış enfes "Nantes" geliyor. Condon "It's been a long time since I've seen you smile / Seni gülümserken görmeyeli o kadar çok oldu ki" gibi sıradan bir söz ile kalbimizi çalmayı başlıyor. Sessiz sakin başlayıp kalabalık bir koroyla devam eden "Guyamas Sonora" albümün başka incilerinden –tam kendinizi kaptırdığınızda bitiverdiği için insanı biraz kızdırıyor. "Forks and Knives (La Fete)" ile bir Kusturica filmindeki düğün sahnesinin tam içinde olduğumuzu hissediyoruz. Kapanış parçasına kadar da bu hissiyat devam ediyor. Sonrasında ise Condon'un hep özendiği sarhoş müzisyenler gibi dağdıklarını hayal ediyoruz.

Batılı küçük bir çocuğun gözünden Balkan müziği tecrübesini yaşanabilecek en içten şekilde yaşıyor Beirut. "Yapmak istediğim tek şeyi bu kadar iyi yapabildiğim için mutluyum" derken çok haklı Zach Condon. Balkanlardaki zor hayatı hiç tecrübe etmese de, şarkılarını Paris'i hayal edip yazsa da, hatta Beyrut'a hiç gitmemiş olsa da çok haklı.

– Esra İpekçi

Rüzgârda bir arp

Tülay German / *Sound of Love* (Kalan Müzik)

Tülay German'ı anlatmak için nereden başlamak gerekir, bunu söylemek hiç kolay değil. En iyisi, güzelim otobiyografisi "Düşmemiş Bir Uçağın Karakutusu"na ve daha evvel Kalan Müzik tarafından yayınlanan "Yunus'tan Nazım'a" ile "Burçak Tarlası" albümlerine bakmak, öyle karar vermek. Hatta onlara eklenen yeni albümüne de bakmakta fayda var: Halen yaşadığı Paris'te, sakin bir hayat süren German, bu kez 60'lı ve 70'li yıllarda, yabancı dillerde seslendirdiği klasik eserlerden oluşan "Sound of Love" adlı albümü ile karşımıza çıkıyor. Albümün açılış şarkısı, belki de German'ın kariyerinin en önemli kayıtlarından birisi sayılabilecek bir şarkı: "Duke Ellington's Sound of Love", Charles Mingus'un grubuyla İlhan Mimaroglu prodüktörlüğünde kaydedilmiş bir balad. Mingus'un German'ı tanıması da bu buluşmayı ilginç kılıyor: Mimaroglu'nun, Mahir Çayan, Che Guevara metinlerinden yola çıkarak hazırladığı politik albümü "Tract"te German'ın vokaline hayran kalan Mingus, German'la kayıtlar yapmak ister. Hatta bu şarkı gibi Mingus'un New York'taki enstüman kayıtlarına German, Paris'te yaptığı vokal kayıtlarıyla cevap verir. Ne yazık ki Mingus'un talihsiz ölümü, bu kayıtların bir albüme dönüşmesine engel olur. 1975 tarihli bu kayıt, yıllar sonra tekrar "Sound of Love" ile gün yüzü görüyor. Albümde, çeşitli plakların yanı sıra, ev kayıtları, radyo-televizyon çekimleri ve galalardan alınan diğer şarkılar da tarihi öneme sahip: Janis Joplin'e adanan "A Perdre Haleine", Odeon'un piyasaya çıkmamış tek yüzü plâğından "Summertime", Şevket Uğurluel eşliğinde "The Thrill is Gone" ve "Antonio Vargas Heredia" gibi pek çok değerli eser albümü daha da eşsiz kılıyor: German'ın "rüzgârda bir arp gibi" tınlayan berrak sesiyle yorumladığı her şarkı, German diskografisinin gizli çekmecelerini de günışığına çıkıyor. Bu açıdan, hem gönüllere hem de kulaklara iyi gelecek bu albüme ve Charles Aznavour'un 1969'da söylediği gibi, Türkiye'den işitilmiş en güzel seslerden birisi olan German'a kulak vermek şart...

– Ali Kalender

Tülay German

gelenekten modernliğe açılan kapı...

Patricia Crone

Ortaçağ İslam Dünyasında Siyasi Düşünce

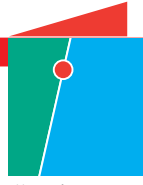

Patricia Crone Ortaçağ İslam Dünyasında Siyasi Düşünce

Siyasi düşünce, en geniş anlamda, gücün kullanımı konusunda, betimleyici olmaktan ziyade sıkı kurallar koyan bir düşünme biçimi olarak tanımlanabilir. Siyasi düşünce, gücün nasıl ve hangi amaçlara yönelik olarak kullanılacağını araştırır. Siyasi gücün sayısız türleri vardır, ancak siyasi düşünce bunlardan yalnızca biriyle ilgilendir. Hükümetlerin aile, köy ve kabileler üzerinde uygulamakta olduğu ve hepimizin devlet diye bildiği kurum tarafından uygulanan güç türüdür. Ancak içinde şekillendiği toplumsal düzeni ve insan etkinliklerini koordine eden diğer iç ve dış kaynaklı organizasyonları dikkate almadan devlet üzerine fikir yürütmek neredeyse imkânsızdır.

Bu kitabın yazılış amacı İslam dünyasında siyasi düşünce hakkında bilgi sahibi olanların bilgi düzeylerini yükseltmek, aynı zamanda da bu alanı yeni tanıtmaya başlayanlara yardımcı olmaktır.

Başlıca Yayınları: İstanbul'da, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 2681, 2682, 2683, 2684, 2685, 2686, 2687, 2688, 2689, 2690, 2691, 2692, 2693, 2694, 2695, 2696, 2697, 2698, 2699, 2700, 2701, 2702, 2703, 2704, 2705, 2706, 2707, 2708, 2709, 2710, 2711, 2712, 2713, 2714, 2715, 2716, 2717, 2718, 2719, 2720, 2721, 2722, 2723, 2724, 2725, 2726, 2727, 2728, 2729, 2730, 2731, 2732, 2733, 2734, 2735, 2736, 2737, 2738, 2739, 2740, 2741, 2742, 2743, 2744, 2745, 2746, 2747, 2748, 2749, 2750, 2751, 2752, 2753, 2754, 2755, 2756, 2757, 2758, 2759, 2760, 2761, 2762, 2763, 2764, 2765, 2766, 2767, 2768, 2769, 2770, 2771, 2772, 2773, 2774, 2775, 2776, 2777, 2778, 2779, 2780, 2781, 2782, 2783, 2784, 2785, 2786, 2787, 2788, 2789, 2790, 2791, 2792, 2793, 2794, 2795, 2796, 2797, 2798, 2799, 2800, 2801, 2802, 2803, 2804, 2805, 2806, 2807, 2808, 2809, 2810, 2811, 2812, 2813, 2814, 2815, 2816, 2817, 2818, 2819, 2820, 2821, 2822, 2823, 2824, 2825, 2826, 2827, 2828, 2829, 2830, 2831, 2832, 2833, 2834, 2835, 2836, 2837, 2838, 2839, 2840, 2841, 2842, 2843, 2844, 2845, 2846, 2847, 2848, 2849, 2850, 2851, 2852, 2853, 2854, 2855, 2856, 2857, 2858, 2859, 2860, 2861, 2862, 2863, 2864, 2865, 2866, 2867, 2868, 2869, 2870, 2871, 2872, 2873, 2874, 2875, 2876, 2877, 2878, 2879, 2880, 2881, 2882, 2883, 2884, 2885, 2886, 2887, 2888, 2889, 2890, 2891, 2892, 2893, 2894, 2895, 2896, 2897, 2898, 2899, 2900, 2901, 2902, 2903, 2904, 2905, 2906, 2907, 2908, 2909, 2910, 2911, 2912, 2913, 2914, 2915, 2916, 2917, 2918, 2919, 2920, 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2927, 2928, 2929, 2930, 2931, 2932, 2933, 2934, 2935, 2936, 2937, 2938, 2939, 2940, 2941, 2942, 2943, 2944, 2945, 2946, 2947, 2948, 2949, 2950, 2951, 2952, 2953, 2954, 2955, 2956, 2957, 2958, 2959, 2960, 2961, 2962, 2963, 2964, 2965, 2966, 2967, 2968, 2969, 2970, 2971, 2972, 2973, 2974, 2975, 2976, 2977, 2978, 2979, 2980, 2981, 2982, 2983, 2984, 2985, 2986, 2987, 2988, 2989, 2990, 2991, 2992, 2993, 2994, 2995, 2996, 2997, 2998, 2999, 3000, 3001, 3002, 3003, 3004, 3005, 3006, 3007, 3008, 3009, 3010, 3011, 3012, 3013, 3014, 3015, 3016, 3017, 3018, 3019, 3020, 3021, 3022, 3023, 3024, 3025, 3026, 3027, 3028, 3029, 3030, 3031, 3032, 3033, 3034, 3035, 3036, 3037, 3038, 3039, 3040, 3041, 3042, 3043, 3044, 3045, 3046, 3047, 3048, 3049, 3050, 3051, 3052, 3053, 3054, 3055, 3056, 3057, 3058, 3059, 3060, 3061, 3062, 3063, 3064, 3065, 3066, 3067, 3068, 3069, 3070, 3071, 3072, 3073, 3074, 3075, 3076, 3077, 3078, 3079, 3080, 3081, 3082, 3083, 3084, 3085, 3086, 3087, 3088, 3089, 3090, 3091, 3092, 3093, 3094, 3095, 3096, 3097, 3098, 3099, 3100, 3101, 3102, 3103, 3104, 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3111, 3112, 3113, 3114, 3115, 3116, 3117, 3118, 3119, 3120, 3121, 3122, 3123, 3124, 3125, 3126, 3127, 3128, 3129, 3130, 3131, 3132, 3133, 3134, 3135, 3136, 3137, 3138, 3139, 3140, 3141, 3142, 3143, 3144, 3145, 3146, 3147, 3148, 3149, 3150, 3151, 3152, 3153, 3154, 3155, 3156, 3157, 3158, 3159, 3160, 3161, 3162, 3163, 3164, 3165, 3166, 3167, 3168, 3169, 3170, 3171, 3172, 3173, 3174, 3175, 3176, 3177, 3178, 3179, 3180, 3181, 3182, 3183, 3184, 3185, 3186, 3187, 3188, 3189, 3190, 3191, 3192, 3193, 3194, 3195, 3196, 3197, 3198, 3199, 3200, 3201, 3202, 3203, 3204, 3205, 3206, 3207, 3208, 3209, 3210, 3211, 3212, 3213, 3214, 3215, 3216, 3217, 3218, 3219, 3220, 3221, 3222, 3223, 3224, 3225, 3226, 3227, 3228, 3229, 3230, 3231, 3232, 3233, 3234, 3235, 3236, 3237, 3238, 3239, 3240, 3241, 3242, 3243, 3244, 3245, 3246, 3247, 3248, 3249, 3250, 3251, 3252, 3253, 3254, 3255, 3256, 3257, 3258, 3259, 3260, 3261, 3262, 3263, 3264, 3265, 3266, 3267, 3268, 3269, 3270, 3271, 3272, 3273, 3274, 3275, 3276, 3277, 3278, 3279, 3280, 3281, 3282, 3283, 3284, 3285, 3286, 3287, 3288, 3289, 3290, 3291, 3292, 3293, 3294, 3295, 3296, 3297, 3298, 3299, 3300, 3301, 3302, 3303, 3304, 3305, 3306, 3307, 3308, 3309, 3310, 3311, 3312, 3313, 3314, 3315, 3316, 3317, 3318, 3319, 3320, 3321, 3322, 3323, 3324, 3325, 3326, 3327, 3328, 3329, 3330, 3331, 3332, 3333, 3334, 3335, 3336, 3337, 3338, 3339, 3340, 3341, 3342, 3343, 3344, 3345, 3346, 3347, 3348, 3349, 3350, 3351, 3352, 3353, 3354, 3355, 3356, 3357, 3358, 3359, 3360, 3361, 3362, 3363, 3364, 3365, 3366, 3367, 3368, 3369, 3370, 3371, 3372, 3373, 3374, 3375, 3376, 3377, 3378, 3379, 3380, 3381, 3382, 3383, 3384, 3385, 3386, 3387, 3388, 3389, 3390, 3391, 3392, 3393, 3394, 3395, 3396, 3397, 3398, 3399, 3400, 3401, 3402, 3403, 3404, 3405, 3406, 3407, 3408, 3409, 3410, 3411, 3412, 3413, 3414, 3415, 3416, 3417, 3418, 3419, 3420, 3421, 3422, 3423, 3424, 3425, 3426, 3427, 3428, 3429, 3430, 3431, 3432, 3433, 3434, 3435, 3436, 3437, 3438, 3439, 3440, 3441, 3442, 3443, 3444, 3445, 3446, 3447, 3448, 3449, 3450, 3451, 3452, 3453, 3454, 3455, 3456, 3457, 3458, 3459, 3460, 3461, 3462, 3463, 3464, 3465, 3466, 3467, 3468, 3469, 3470, 3471, 3472, 3473, 3474, 3475, 3476, 3477, 3478, 3479, 3480, 3481, 3482, 3483, 3484, 3485, 3486, 3487, 3488, 3489, 3490, 3491, 3492, 3493, 3494, 3495, 3496, 3497, 3498, 3499, 3500, 3501, 3502, 3503, 3504, 3505, 3506, 3507, 3508, 3509, 3510, 3511, 3512, 3513, 3514, 3515, 3516, 3517, 3518, 3519, 3520, 3521, 3522, 3523, 3524, 3525, 3526, 3527, 3528, 3529, 3530, 3531, 3532, 3533, 3534, 3535, 3536, 3537, 3538, 3539, 3540, 3541, 3542, 3543, 3544, 3545, 3546, 3547, 3548, 3549, 3550, 3551, 3552, 3553, 3554, 3555, 3556, 3557, 3558, 3559, 3560, 3561, 3562, 3563, 3564, 3565, 3566, 3567, 3568, 3569, 3570, 3571, 3572, 3573, 3574, 3575, 3576, 3577, 3578, 3579, 3580, 3581, 3582, 3583, 3584, 3585, 3586, 3587, 3588, 3589, 3590, 3591, 3592, 3593, 3594, 3595, 3596, 3597, 3598, 3599, 3600, 3601, 3602, 3603, 3604, 3605, 3606, 3607, 3608, 3609, 3610, 3611, 3612, 3613, 3614, 3615, 3616, 3617, 3618, 3619, 3620, 3621, 3622, 3623, 3624, 3625, 3626, 3627, 3628, 3629, 3630, 3631, 3632, 3633, 3634, 3635, 3636, 3637, 3638, 3639, 3640, 3641, 3642, 3643, 3644, 3645, 3646, 3647, 3648, 3649, 3650, 3651, 3652, 3653, 3654, 3655, 3656, 3657, 3658, 3659, 3660, 3661, 3662, 3663, 3664, 3665, 3666, 3667, 3668

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

19. YÜZYILDAN 20. YÜZYILA MODERN SİYASAL İDEOLOJİLER DERLEYEN H. BİRSEN ÖRS

Ülkemizde siyaset bilimi alanında kaynak ve başvuru kitabı olabilecek telif eserlerin azlığı gözlemlenerek hazırlanan bu kitap, temel olarak 18. ve 19. yüzyılda ortaya çıkan ideolojileri konu edinmektedir. Kitapta liberalizm, muhafazakarlık, milliyetçilik, Marksizm, anarşizm, sosyal demokrasi, feminizm, faşizm ve korporatizm tarihsel bağlamları içinde ele alınmakta ve günümüzle bağlantıları kurulmaktadır. Her düzeyden okurun yanı sıra özellikle üniversite öğrencilerinin siyasi düşünce kavramı üzerine kapasitelerini geliştirecek olan metinler aynı zamanda eleştirel bir bakış açısı da içermektedir. Çerçeve yazılarla zenginleştirilmiş metinlere eklenen okuma listeleri ise özellikle Türkçe kaynaklara ulaşmada kolaylık sağlamaktadır.

İDEOLOJİ / H. BİRSEN ÖRS, **LIBERALİZM** / FATMAGÜL BERKTAY, **MUHAFAZAKARLIK** / E. ZEYNEP GÜLER, **MARKSİZM** / AHMET BEKMEN, **SOSYAL DEMOKRASİ** / SEVGİ UÇAN ÇUBUKÇU, **MİLLİYETÇİLİK** / İNCİ ÖZKAN KERESTECİOĞLU, **ANARŞİZM** / FOTİ BENLİSOY, **FEMİNİZM** / SERPİL ÇAKIR, **FAŞİZM** / H. BİRSEN ÖRS, **KORPORATİZM** / G. GÜRKAN ÖZTAN

564 sayfa, ISBN 978-605-399-009-3

KÜLTÜREL İNCELEMELERE GİRİŞ ARMAND MATTELART – ÉRIK NEVEU

1960'lerden sonra İngiltere'de gelişen bir araştırma akımı olan "kültürel incelemeler", geçtiğimiz yüzyılın son yıllarında giderek önem kazanan ve disiplin haline gelen "kültürel incelemeler", diğer akademik disiplinlerin sınırlamalarından sıyrılarak, antropoloji, dilbilim, etnoloji, felsefe ve estetik gibi disiplinler arasında geçişler sağlarken, her geçen gün tüm dünyada daha fazla araştırmacının ilgi duyduğu bir akım haline geldi. Mattelart ve Neveu, bu akımın Avrupa'da ve özellikle Fransa'da geçirmiş olduğu aşamaları incelerken geleceğe ilişkin sorunları da ele alıyor. Üniversitelerimizde başvuru kaynağı olabilecek bir kitap.

143 sayfa, ISBN 978-605-399-002-4

GIAMBATTISTA VICO VE YENİ BİLİMİN TEMEL KAVRAMLARI DERLEYEN LEVENT YILMAZ

Ünlü İtalyan retorikçi Giambattista Vico'nun yazıldığı çağda değeri pek anlaşılmamış ama tartıştığı kavramların özgünlüğü daha sonra Herder, Hegel, Marx, Sorel, Comte, Croce ve Gadamer gibi filozofları, Coleridge ve Joyce gibi yazarları etkilemiş Yeni Bilim adlı eserini bütün yanlarıyla ele almaktadır. Bu eser üzerine yapılmış olan kültürel incelemeler seminerinin ürünü olan derlemede yeralan yazılar, Vico'nun 1600'lü yılların sonlarında tarih, felsefe ve şiir üzerine geliştirdiği özgün görüşlerini günümüze taşımaktadır.

115 sayfa, ISBN 978-605-399-003-1

BÖLGELER AVRUPASI INGMAR KARLSSON

İsveç'in İstanbul Başkonsolosu olan yazar bu kitabta, giderek sıkça kullanılmaya başlanan "bölgeler Avrupası" kavramını tarihsel ve güncel yanlarıyla ele alarak, Avrupa Birliği'nin bugünü ve geleceğiyle ilişkili bir biçimde tartışırken, yerel ve bölgesel kimliklerin Avrupalılık kimliği ile olan bağlarına ve ulus kimliklerinin bununla çelişmeyebileceğine değiniyor. Kitaba yazmış olduğu sunu yazısında ise Dr. Orhan Kurmuş, bu kavramın Türkiye-Avrupa Birliği bağlamında ülkemizde meydana gelebilecek muhtemel gelişmeleri inceliyor.

104 sayfa, ISBN 978-605-399-004-8

ZİZEK'İN İSTANBUL KONUŞMASI

Müstakbel siyasetin ufku

Sloven filozof Slavoj Zizek, 5-6 Kasım'da, Bilgi Üniveristesi'nde iki konferans vermek üzere İstanbul'a geldi. Aşağıda, bugünün dünyasını Marksizm, psikanaliz ve felsefenin ışığında yorumlayan bu renkli filozofun "Liberal Ütopya Çağında Şiddet ve İdeoloji" ve "Günümüzde Hâlâ Anti-Kapitalist Olmak Mümkün mü?" başlıklı konferanslarından alıntılar bulacaksınız. Ama hemen ardından başlayan makalenin macerasına değinmeden geçemeyeceğiz. Zizek'in "The Disturbing Sounds of The Turkish March" (Türk Marşı'nın Bozuk Sesleri) başlıklı bu makalesi esas olarak Guardian gazetesi için yazılmıştı. Ama Guardian, TBMM tarafından onaylanan tezkerenin Beethoven'ın 9. senfonisi ile ilişkilendirilmesini gereksiz bulmuş olmalı ki, makalenin sadece dörtte birini, üstelik "Turkey is A Thorn in the Side of A Cosy Western Consensus" (Türkiye Sıcak Bir Batı Konsensüsünün Yanıbaşında Bir Dikendir) başlığıyla, 23 Ekim'de yayınladı. Radikal bu hayli kısaltılmış makaleyi derhal çevirerek "Türkiye Şimdi Batılılaşıyor" başlığıyla Guardian'dan bir gün sonra sayfalarına aldı. Birgün ise Radikal'de çıkan metni küçük değişiklikler dışında aynen yayınlarken, neddense "Savaş Sokağının Sakinleri Des-tursuz Konuktan Dertli" başlığını uygun gördü. Ancak, Radikal ve Birgün tarafından yayınlanan çeviride ciddi sorunlar vardı. Sabri Gürses, 30 Ekim'de, Bianet'te çıkan yazısında bu sorunlara değinirken, klasik çeviri hatalarının ötesinde Zizek'in söylediğinin tam tersinin anlaşılmasına yol açan vahim anlam kaymalarına da işaret ediyordu. Gürses, ayrıca, makalenin Guardian'da yayınlanan versiyonuna sadık kalan yeni bir çeviri yapmıştı. Ne var ki, bütün bu çabalar Zizek'in merâmı şöyle dursun, kelâmına ulaşmamıza bile yetmedi. Zira, Guardian makalenin aslını kuşa çevirmekle kalmayıp, atıklarını özetlemek adına konuyu büsbütün sulandıran eklemeler yapmıştı. Bu durumda, Zizek'i İstanbul'da ağırlayan Bülent Somay'dan aldığımız "asıl makale"yi olduğu gibi çevirip yayınlamak elzem oldu. Yani "şaka" değil, sahiden dünya basınında ilk defa Express'te...

Bir İtalyan gazeteci, Marco Cicala, başına gelen tuhaf bir olay anlattı bana. Bir yazısında kapitalizm kelimesini kullanınca, editörü "o kelimenin yerine aynı anlama gelen bir başka terimi, mesela 'ekonomi'yi kullanmasını" söylemiş. Kapitalizmin zaferine, son 20-30 yılda, bir terim olarak ortadan kalkmasından daha iyi bir kanıt olabilir mi? Arkaik Marksistlikle suçlanan bir azınlığın dışında kimse kapitalizme atıfta bulunmuyor artık. Bu terim siyasetçilerin, sendikacıların, yazarların, gazetecilerin ve hatta sosyal bilimcilerin kelime haznesinden çıkarılmış bulunuyor. Pe-ki, son yıllarda yükselen anti-küreselleşme hareketine ne demeli? Bu teşhisle çelişiyor mu? Hayır: Yakından bakıldığında, bu hareketin de "kapitalizmin eleştirisini" emperyalizm'in eleştirisine dönüştürmenin baştan çıkarıcılığına" kendisini kaptırdığı görülüyor. Bu şekilde, "emperyalizm ve onun ajanları"ndan söz edildiğinde, düşman dışallaştırılıyor (ve genellikle kaba bir anti-Amerikancılık haline geliyor). Bu perspektife göre, günümüzün temel meselesi "Amerikan imparatorluğu"yla mücadele etmektir ve anti-Amerikan olan her müttefik iyidir. Dolayısıyla, Çin'in "komünist" kapitalizmi, cedit İslamcı anti-modernistler ve hatta Belarusya'nın yüz kızartıcı Lukashenko rejimi bile ilerici yol arkadaşları sayılabiliyor. Burada karşımıza çıkan şey, "alternatif modernite" anlayışının bir başka versiyonu: Kapitalizmin eleştirisi yerine, onun temel mekanizmalarını karşımıza almak yerine, emperyalist "ifrad"ın eleştirisine yönelmek. Ve kapitalist mekanizmaları daha "ilerici" bir çerçevede harekete geçirmek.

Vampir ve işçi sınıfı

Geride bıraktığımız onyıllardan çıkaracağımız bir ders varsa o da şu: Marx'ın kapitalizmi vampire benzetmesini, vampirlerin "yaşayan ölü" nitelikleriyle birlikte düşünmemiz gerekiyor: Vampirler öldürüldükten sonra dirilirler daima. Kültür devriminde kapitalizmin izlerini silmeyi hedefleyen radikal Maoist hamle bile, kapitalizmin muzaffer dönüşüyle sonuçlandı. Yanlış neredeydi?

Gerald A. Cohen, klasik Marksizmin işçi sınıfı anlayışının dört çehresini sıralıyor: 1) Toplumun ekseriyetini oluşturmaktadır. 2) Toplumun zenginliğini üretmektedir. 3) Toplumun sömürülen bireylerinden oluşmaktadır. 4) Bu sınıfın üyeleri toplumdaki muhtaç insanlardır. Bu dört veçhe bir araya geldiğinde, iki veçhe daha üretiyor: 5) İşçi sınıfının

devrimle kaybedeceği bir şey yoktur. 6) Toplumun devrimci transformasyonuna angaje olmaya muktedir ve olacaktır.

Ancak bugün, bu çehrelerden bazılan toplumun çeşitli kesimleri için geçerli olsa bile, tek bir özneye bir araya gelmiş değiller: Toplumdaki muhtaç insanlar işçi değildir, vs.

Tarihin Sonu ve dört çelişki

O halde, bugünün şartlarında devrimci bir perspektifin yeniden tanımlanması nasıl olmalıdır? Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" mefhumuyla alay etmek kolay, ama bugün çoğunluk "Fukuyama'cı": Liberal kapitalizm, mümkün olan en iyi toplum biçiminin nihayet bulunmuş formülü olarak kabul görüyor. Bütün yapabileceğimiz onu daha adil ve hoşgörülü hale getirmek. Günümüzün yegâne hakiki sorusu şudur: Kapitalizmin bu "doğallaştırılması"nı kabullenecek miyiz, yoksa bugünün global kapitalizmi kendisini ebediyyen yeniden üretmesine engel oluşturan güçlü çelişkiler ihtiva etmekte midir? Bu türden üç (daha doğrusu dört) çelişki mevcuttur.

1) Ekoloji:

Kapitalizm sonsuz adaptasyon kabiliyetine rağmen, içinde bulunduğumuz akut ekolojik felâket ya da krizde, ekolojiyi yeni bir kapitalist yatırım ve rekabet alanı haline getirebilecekken, söz konusu riskin niteliği, piyasa ekonomisini temel alan bir çözümü dışlamaktadır.

2) "Fikri mülkiyet" adlı özel mülkiyetin kullanışsızlığı:

Bugünün yeni (dijital) endüstrisinin kilit çelişkisi şudur: Sadece kâr mantığının muhafaza edildiği bir özel mülkiyet biçimi nasıl sağlanabilir? (Bakınız, Napster sorunu, müziğin serbest dolaşımı). Biyogenetikteki yasal komplikasyonlar da aynı yönde değil mi? Mülkiyeti tuhaf paradokslara sürükleyen olgular ortaya çıkıyor: Hindistan'da yerel topluluklar, yüzyıllardır kullandıkları tıbbi pratiklerin ve maddelerin şimdi Amerikan şirketlerinin mülkü olduğunu ve onları satın almak zorunda kaldıklarını keşfediyor. Biyogenetik alanda faaliyet gösteren şirketlerin genlerin patentlerini almasıyla birlikte, bedenimizin parçalarının, genetik öğelerimizin kopyalandığını ve başkalarının mülkiyetine geçtiğini hepimiz görüyoruz.

3) Yeni teknolojik, bilimsel gelişmelerin (özellikle biyogenetik alanda) muhtemel sosyo-etik sonuçları:

Fukuyama'nın kendisi, insan doğasına yapılan biyogenetik müdahalenin "Tarihin

Günümüzün yegâne hakiki sorusu şudur: Kapitalizmin bu "doğallaştırılması"nı kabullenecek miyiz, yoksa bugünün global kapitalizmi kendisini ebediyyen yeniden üretmesine engel oluşturan güçlü çelişkiler ihtiva etmekte midir?

Sonu" vizyonuna en ciddi tehdidi oluşturduğunu kabul etmek zorunda kaldı.

4) Yeni apartheid biçimleri, yeni duvarlar, gecekondular:

11 Eylül 2001'de İkiz Kuleler vuruldu, ondan 12 yıl önce ise 9 Kasım 1989'da, Berlin duvarı çöktü. 9 Kasım, "mutlu 90'lı yıllar", Francis Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" hayalini anons ediyordu. Liberal demokrasi prensipte kazanmıştı, arayış sona ermişti; küresel, liberal dünya cemaatinin eli kulağındaydı. Bu ultra Hollywood tarzı "mutlu son"un önündeki engeller ampirik ve geçiciydi. (Yerel direniş cepeleri ve miyadlarının dolduğunu henüz kavrayamayan liderler). Bunun tersi oldu. 11 Eylül, her yerde yeni duvarların örüleceği (Batı Şeria'da, AB'nin etrafında, ABD-Meksika sınırında) dönemin sinyalinin veren ana semboldü. Yoksa, yeni megalopoller'deki gecekonduların yeni proleterya mı?

Proleter devrimci özne

Son 20-30 yıldaki gecekondular patlaması, özellikle üçüncü dünyada Mexico City'den ve diğer Latin Amerika başkentlerinden Afrika'ya (Lagos, Çad), Hindistan, Çin, Filipinler ve Endonezya'ya uzanan bu vaka, zamanımızın belki de en temel jeopolitik hadisesidir. Gecekonduların sakinlerinin birçok niteliğinin, o eski Marksist tanıma, proleter devrimci özne tanımına uyması şaşırtıcıdır: Bu insanlar "serbest"tir, kelimenin iki anlamında da klasik proleterya (bütün temel bağlardan "özgürleşmiş", özgür bir alanda, devletin polis düzeninin dışında) daha "özgür"dür. Onlar, cebren bir araya getirilmiş, bir arada yaşamının bir yolunu bulmak zorunda oldukları bir duruma "fırlatılmış", "atılmış" ve aynı zamanda geleneksel yaşam tarzlarındaki miras aldıkları dini veya etnik yaşam tarzlarındaki yardımlaşmadan yoksun kalmış büyük bir kolektiftir.

Günümüz toplumu "topyekûn denetim toplumu" olarak tanımlanırken, gecekondular devletin denetimini geri çektiği (en azından kısmen) alanlardır. Kayıtsız ekonomi, organize suç, dini tarikat bağlarıyla, fiilen devlet düzeni içinde olmalarına rağmen, devlet denetimi buralarda askıya alınmıştır, bu mahalleler kanun dışındaki alanlardır. İşte bu nedenle, işsizleştirilmiş kent ortamındaki "yerinden edilmiş", yoksul ve her şeyden yoksun kılınmış kitleler, müstakbel siyasetin temel ufuklarından birini oluşturuyor. (Devamı gelecek sayıda)

Çeviren: **Yücel Göktürk**

AYIPTIR SÖYLEMESİ: DÜNYA BASININDA İLK DEFA

Türk marşı

Fransa Dışişleri Bakanı Bernard Kouchner, 16 Eylül 2007'de, dünyayı İran'ın nükleer programına karşı savaşa hazırlanması için uyardı: "En kötü ihtimalde savaştır. En kötü ihtimal de savaştır." Bu ifade, öngörülebileceği gibi, büyük gürültü kopardı. Eleştirilerin odak noktası, Birleşmiş Milletler Mülteciler Komisyonu'nun başkanı Sir John Holmes'un deyişiyle "Irak lekesi"ydi: İşgalin gerekçesi olan "Irak'ın kitle imha silahları" konusundaki skandaldan sonra, böyle bir tehdit inanırlılığını ebediyen yitirdiği halde ve bu kadar vahşice aldatılmış olmamıza rağmen, ABD ve müttefiklerine niçin inanalım?

Gelgelelim, Kouchner'in uyarısının daha da endişe verici bir tarafı var. Fransa'nın yeni cumhurbaşkanı Nicholas Sarkozy'nin, büyük hümanist ve siyaseten sosyalistlere yakın olan Kouchner'i Dışişleri Bakanı yapması, Sarkozy aleyhtarları tarafından bile alkışla karşılanmıştı. Bu tercihin anlamı şimdi beraklaşıyor: "Militarist hümanizm"e ve hatta "Militarist pasifizm" ideolojisine dönüş. Bu adlandırmanın sorunu, Orwell'in "1984"ündeki "banş savaştır" sloganını hatırlatması değil: "Daha fazla bomba ve ölüm asla banş getiremez" şeklindeki basit pasifist tavrı, sah-

"Militarist hümanizm"deki sorun, "militarist"likte değil, "hümanizm"de. Askeri bir müdahalenin insanî yardım olarak sunulmasının meşruiyeti, insan haklarının depolitize edilmesinde yatıyor. Askeri müdahaleye itiraz eden herkes düşmanın yanında saf tutmuş olmakla kalmıyor, medenî ulusların topluluğundan dışlanmaya yol açacak bir suç tercih etmiş oluyor.

te bir tavrı. Banş için savaşmak gerekir çoğu zaman. Yeni hedefin, Irak konusunda olduğu gibi, ahlaki bir nedenle değil, açıkça söylenmeyen jeopolitik ve stratejik ekonomik çıkarlar nedeniyle seçilmesi de asıl sorun değil. "Militarist hümanizm"deki sorun, "militarist"likte değil, "hümanizm"de. Askeri bir müdahalenin insanî yardım olarak sunulmasının meşruiyeti, evrensel insan haklarının depolitize edilmesinde yatıyor. Askeri müdahaleye itiraz eden herkes düşmanın yanında saf tutmuş olmakla kalmıyor, medenî uluslar topluluğundan dışlanmaya yol açacak bir suç tercih etmiş oluyor.

Eskisi gibi, egemen devletler arasında cereyan eden ve çeşitli kuralların geçerli olduğu (esir alınan askerlere muamele, bazı silahların kullanılmaması, vs.) düzenli çatışmalar türünden savaşlar yok yeni global düzende. Artık, evrensel insan hakları kurallarını ihlâl eden "etnik-dini çatışmalar" var. Bunlar normal savaş sayılmıyor ve batılı güçlerin "insancıl pasifist" müdahalelerini gerektiriyor. ABD'ye veya yeni dünya düzeninin diğer temsilcilerine yapılan doğrudan saldırılar da savaş kabul edilmiyor, "kanunsuz savaşçıların" evrensel düzenin güçlerine kriminal direniş muamelesi görüyor. Bu durumda, örneğin Kızılhaç gibi, savaşan taraflar arasında arabuluculuk rolü üstlenen, esir değiş tokuşu yapılmasını, vs. organize eden tarafsız bir insanî yardım örgütü hayal bile edilemiyor. Zira, çatışmanın bir tarafı (ABD komutasındaki global askerî güç) Kızılhaç rolünü üstlenmiş bulunuyor. Kendisini savaşan taraflardan biri olarak algılamıyor, global düzenin ve barışın öznesi olarak isyanları bastırdığını ve "yerel nüfuslar"a insanî yardım sunduğunu farzediyor.

"Biz" ve "davetsiz misafir"

Dolayısıyla, kilit soru şu: Kouchner "biz" derken kimin adına konuşuyor ve bu "biz"e kim dahil, kim değil? Bu "biz" gerçekten "dünya" mı? Medenî insanların apolitik cemaatinin insan hakları adına hareket etmesi mi?

Kouchner'in demecinden bir ay sonra, 17 Ekim'de, beklenmedik bir cevap (ya da daha ziyade bir komplikasyon) geldi. Türkiye parlamentosu, ABD'nin aksi yöndeki baskısına meydan okuyarak, hükümetin Kürt isyancılara Irak içlerine kadar takip ederek askerî operasyonlar yapmasına büyük çoğunlukla izin verdi. Bu karara, Suriye Devlet Başkanı Beşir Esad, Türkiye'nin "terörizme ve terörist faali-

Zizek eşi için korsan DVD seçerken (solda), yazar-müzisyen Bülent Somay'la kestane seçerken (sağda).

yetlere" önlem almasını desteklediğini söyleyerek tuz biber ekti.

Bu durumda, davetsiz bir misafir (davetsizliğine ilâveten insan hakları sicili de yetersiz bir misafir –bkz. Ermeni katliamını inkâr etmeleri) militarist hümanizmin tekeline fiilen sahip olan "biz"in kapalı dairesine dahlverdi. Rahatsızlığımız, verdiğimiz partiye bizden biriymiş gibi gelen, fakat âdabı muaşeretten yoksun bir misafir karşısındaki ev sahibi rahatsızlığı. Bu durumu nahoş kılan şey Türkiye'nin "öteki"liği değil, "aynı"lık iddiası. Böyle durumlar, aydınlanmış insanlığı "biz" yapan niteliğin yazılı olmayan kurallar, sessiz yasaklamalar ve dışlamalar olduğunu ifşa ediyor.

Bu durumun nefes kesen ironisi, Irak'a girmeye hazırlanan Türk Marşı'nın selefini, AB'nin gayri resmî marşı olan Beethoven'ın 9. Senfonisinin son bölümündeki "Neşeye Övgü"deki varlığı. O parça hakiki bir "boş gösterge", her şeyi imleyebiliyor. "Neşeye Övgü", Fransa'da Romain Rolland tarafından "bütün insanlığın kardeşliğine" yapılan "hümanist bir övgü" mertebesine yüceltilmişti ("İnsanlığın Marseillaise'i"). 1938'de "Reich müzik günü"nü taçlandırmış, daha sonra da Hitler'in yaşgününde icra edilmişti. Kültür devrimi dönemindeki Çin'de, Avrupa'nın klasik müziği reddedilirken bu parça ilerici sınıf mücadelesi örneği olarak gösterilmişti. Bugünün Japonya'sında ise, toplumsal dokuya nüfuz etmiş, "acı çekme yoluyla neşeye ulaşma" mesajı taşıdığı iddiasıyla kült bir statüye sahip. Batı ve Doğu Almanya'nın olimpiyatlara tek takım olarak katılmasının zorunlu olduğu 1970'ler öncesinde, Alman sporcular altın madalya aldıklarında çalınan millî marş "Neşeye Övgü"ydü. Aynı parçayı, Rodezya'nın beyaz ırklı Ian Smith rejimi, apartheid'i sürdürebilmek için 1960'ların sonlarında Britanya'dan bağımsızlığını ilan ettiğinde, millî marş olarak benimsemişti. Aydınlik Yol hareketinin şimdi hapiste bulunan lideri Abimael Guzman da, en çok sevdiği müzik sorulduğunda, "Beethoven'ın 9. Senfonisindeki dördüncü bölüm" cevabını vermişti. Demek ki, Hitler'den Stalin'e, Bush'tan Saddam'a birbirinin yeminli düşmanlarına, bir süre için düşmanlıklarını unutup ulvî bir kardeşliği paylaştıkları sihirli bir an yaşatan hayali bir konser düşünebiliriz.

Türkiye ve AB'nin melodisi

Gelgelelim, tuhaf bir dengesizlik var bu müzikte. Parçanın ortalarında, ana melodiden (neşe teması), üç orkestral ve vokal varyasyondan sonra, bu ilk zirvenin akabinde beklenmedik bir şey olur. Bu, 9. Senfoni'nin ilk çalınışından beri, yani 180 yıldır müzik eleştirmenlerini rahatsız eden bir şeydir. 331 numaralı ölçüde ton topyekûn değişir ve ağır başlı bir ilahî şekilde ilerleyen parçada neşe teması Türk marşı tarzında tekrarlanır. Ama bu kez, 18. yüzyıl Avrupa ordularının Türk yenicilerinden alıp adapte ettiği vurmali ve nefesli enstrümanların kullanıldığı askerî müzik ödünç alınarak icra edilir. Söz konusu tarz, karnavalesk bir popüler resm-i geçittir. Matrak bir manzaradır, bazı eleştirmenler, Türk Marşı'nın başlangıç safhasını, basonların "absürd gurultulan"ı ve davulun ona eşlik etmesini yellenmeye benzetmişlerdir. Ve işte o noktadan sonra, her şey yoldan çıkıyor, bölümün birinci kısmındaki sade, vakur tavır bir daha yakalanamıyor.

Ya peki, yoldan çıkma 331. ölçüde, Türk

Marşı'nın başlamasıyla başlamıyorsa? Yoldan çıkma daha en başta vuku bulmuşsa? "Neşeye Övgü"nün kısmen yavan bir sahteliği olduğunu teslim etmek lazım. Dolayısıyla, 331. ölçüde meydana gelen kaos, bir nevi "bastınlının geri dönüşü", başlangıçtan beri yanlış olan şeyin semptomu. Bütün perspektifi değiştirmeli ve Türk Marşı'nın, bu mantağa aykırı gösteriyi kısa kesip ayağımızı yere bastırarak bizi gündelik hayatın normalliğine döndürdüğünü görmeliyiz. O marş adeta şunu söylüyor: İnsanlığın kardeşliğini mi kutsamak istiyorsunuz? İşte gerçek insanlık."

Bu, günümüz Avrupa'sı için de geçerli değil mi? Milyonlarca insan, "Neşeye Övgü"nün güftesi olan Schiller'in şiirinin ikinci kıtasını bağrılarına basmaya davet edilmiyor mu? O kıtanın son mısraları şöyledir: "Sevin-ci bilmeyenler bırakalım gözyaşları içinde ayrılışınlar birliğimizden." Bugün AB'nin krizde olduğunun başlıca işareti Türkiye'dir. Birçok kamuoyu yoklamasına göre, Fransa ve Hollanda'daki son referandumlarda "hayır" oyu verenlerin dile getirdikleri temel itiraz, Türkiye'nin üyeliği idi. Türkiye'ye "hayır" sağıcı, popülist terimlerle de gerekçelendirilebilir (kültürümüze Türk tehdidine hayır, göçmen Türkün ucuz emeğine hayır), liberal çokkültürcü terimlerle de (Türkiye Kürtlere yaptığı muamele nedeniyle kabul edilmemeli, insan haklarına yeterli saygıyı göstermiyorlar). Ve karşı görüş, yani "evet" ise Beethoven'ın nihai nağmesi kadar sahte.

Bugünün Türkiye'si, kapitalist küreselleşmeyi doğru anlamak için hayati öneme sahip. Küreselleşmenin siyasî tarafları, Başbakan Erdoğan'ın iktidardaki "ılımlı" İslam partisi. Küreselleşmeye tam entegrasyona direnenler (ve Türkiye'nin AB tam üyeliğine sıcak bakmayanlar) ateşli ulusalcı, seküler Kemalistler, tepeden tırnağa egemen olan bir ulus-devletin partizanları. İslamcılar ise dinî-kültürel değerleriyle ekonomik küreselleşmeyi kolaylıkla

Davetsiz bir misafir militarist hümanizmin tekeline fiilen sahip olan "biz"in kapalı dairesine dahlverdi. Rahatsızlığımız, verdiğimiz partiye bizden biriymiş gibi gelen, fakat âdabı muaşeretten yoksun bir misafir karşısındaki ev sahibi rahatsızlığı. Bu durumu nahoş kılan şey Türkiye'nin "öteki"liği değil, "aynı"lık iddiası.

evlendirebiliyor. Bir insanın kültürel kimliği globalleşmeye engel değil. Gerçek engel, transkültürel ulus-devlet evrenselciliği.

Dolayısıyla, Türkiye AB'ye kabul edilmeli mi, yoksa gözyaşlarıyla ayrılmalı mı? Avrupa, Türk Marşı'nın üstesinden gelebilir mi? Ve, tıpkı Beethoven'ın 9. Senfonisi'nin finali gibi, hakiki sorun Türkiye değil de, melodinin kendisiyse eğer? Post politik teknokratik elitin bizlere Brüksel'den dinlettiği birlik şarkısıysa?

İhtiyacımız olan şey bütünüyle yeni bir melodi ve Avrupa'nın yeni bir tanımı. Türkiye sorunu, AB'nin Türkiye'yi ne yapacağına dair kararsızlığı, Türkiye'yle ilgili değil, Avrupa'nın ne olduğuna dair kendi kafa karışıklığıyla ilgili. Avrupa Anayasası'nın sürünce-medede kalması, Avrupa projesinin kimlik arayışında olduğuna delâlet ediyor.

Eski ve Yeni Avrupa

"Kültürün Tarifine Dair Notlar"ında, büyük muhafazakâr TS Eliot, bazı anlarda tek seçimin, mezhepçilikle inançsızlık arasındaki seçim olduğunu, bir dini canlı tutmanın tek yolunun onun ana gövdesinden mezhepçi bir kopuş yapmak olduğunu söylüyordu. Bugün bizim yegâne şansımız bu: Standart Avrupalı mirastan "mezhepçi" bir kopuşla kendimizi eski Avrupa'nın çürüten gövdesinden kesip kopararak ancak yenilenen Avrupa mirasını yaşatabiliriz. Görev zor, bizi bilinmeyene adım atma gibi büyük bir risk almaya zorluyor. Ancak, bunun tek alternatifini yavaş yavaş çürümedir. Avrupa'nın tıpkı eski Yunan'ın olgun Roma İmparatorluğu için olduğu gibi, fiilen hiçbir kıymeti harbiyesi olmayan nostaljik bir kültür turizmi mekânına tedricen dönüşmesidir.

AB'nin çelişkisi, Avrupa merkezci Hristiyan tutucularla AB'nin kapılarını Türkiye'ye ve ötesine açmak isteyen liberal çokkültürcüler arasındaymış gibi resmediliyor. Ya bu çelişki yanlışsa? Bugünün Polonya'sı, anti-modernist geri tepmenin muzaffer olduğu ilk Batı ülkesi olma ayrıcalığına sahip ve hegomonik bir güç olarak temayüz ediyor; kürtaşı topyekûn yasaklamaya, anti-komünist "anım"ya, Darwinizmi ilk ve orta öğrenimden çıkarmaya çağrı yapıyor ve işi Cumhurbaşkanı mevkii ilga edip İsa'yı Polonya'nın ebedî kralı yapmak gibi acıip bir fıkre kadar varıyor. Bütün bunlar alevî bir kopuşla, hiç de muğlak olmayan anti modernist Hristiyan değerler temeli üzerinde yeni bir Polonya Cumhuriyeti kurmayı hedefleyen kapsamlı bir öneri paketinde bir araya geliyor. Almamız gereken ders belli: Köktenci popülizm, sol tahayyülün bıraktığı boşluğu dolduruyor.

Donald Rumsfeld'in Eski ve Yeni Avrupa'ya ilişkin bednam ifadesi, yeni ve beklenmedik bir gerçeklik kazanıyor: "Yeni" Avrupa'nın dış çizgilerinin çoğunluğunu oluşturan, post-Komünist ülkelerin (Polonya, Baltık ülkeleri, Romanya, Macaristan...) anti-komünizm, zenofobi, homofobi, vs. ile harmanlanmış Hristiyan popülist köktencilikleri.

Polonya gibi örnekler, bizi AB'yi daltırmaya ve Avrupa'yı Polonya'nın Hristiyan köktencilikini dışarıda bırakacak şekilde tanımlamaya zorlamıyor mu? Belki de Türkiye'ye uygulanan kriteri Polonya'ya uygulamanın zamanıdır.

Artun Yeres: Bizde heykellerimize baktığımızda Fatih, Barbaros... Niye bir Levnî, bir Tanpınar yok? Adapazarı'nda bir Sait Faik gördüm, berbat. Heykeli insana çarpması çok önemli, kendisine baktıyor, bakınca da merak ediyorsun, kimdir, nedir diyorsun... Örneğin, yoksul bir adam heykeli gördüm Erivan'da, elindeki gülü uzatan. Öyle bir adam yaşamış Erivan'da, önünden geçen kadınlara gül vermiş. Heykeli ni yapmışlar, adı Güllü Adam; Vart Mart...

Filminizi nasıl değerlendirdiler?

Beni pek sevmediler, ama filmi beğendiler. Çatlak sesler de çıktı tabii. Bir gazeteci "bu film Ermeni soykırımını mı anlatıyor?" diye sordu. "Hayır" dedim, "bu, savaşa ve soykırımlara karşı bir film. Dünyanın pek çok ülkesinde soykırımlar yaşandı. Picasso da zaten bu tabloda Guernica kentindeki soykırımı tasvir etmişti, ben de o tasvirde yola çıkarak bu filmi yaptım". Gazeteci tatmin olmadı, "o zaman neden Ermeni müziği kullandın?" dedi.

Filmin müziği Gasparyan, değil mi?

Evet. "Moon Shines At Night" albümünden. "Acıyı veren, bana geçen, filmime koymam gereken müzik buydu, Ermeni müziği diye seçmiş değilim" dedim. Başta aklımda Miles Davis vardı, "Sketches of Spain"i düşünmüştüm. Fakat onu bir başka filmimde, "Çirkin Ares"te kullandığım için vazgeçtim. Gasparyan'ı sevmemin Ermeni asıllı olmamla bir ilişkisi yok, onu da Miles Davis'i sevdiğim gibi seviyorum. Hatta Gasparyan'ı bana öneren, sevgili dostum genç sinemacı Uygur Asan oldu. Filmdeki Gasparyan parçaları acı yüklü ağıtlar.

Filmde Nâzım Hikmet'in bir şiirinden ("Zafere Dair", 1941) bir bölüm var. Ona da "neden?" dediler. "Neden olmasın?" dedim, "tarih boyunca her ülke acılar yaşamıştır, Türkiye'de de yaşamıştır. Yakın tarihimizde Sivas'ta aydınlar yakıldı örneğin. 80 öncesinde de Maraş'ta, Çorum'da katliamlar oldu. Bunları görmezden mi gelelim?"

Bu filmi yapmak nereden aklınıza geldi?

Dört-beş yıldır kafamdaydı. Notlar almıştım, daha sonra onları bir çekim senaryosu haline getirdim, sonra birkaç kez değiştirdim, daha reel görüntüler koymak istiyordum araya. Sonra öğrendim ki, yıllar önce Alain Renais de "Guernica"yı filme almış... Renais'nin filmiyle ilgili bilgiler edindim, aynı şeyi yapmak istemedim. Renais, Guernica bombardımanı ile ilgili belgesel görüntüler de kullanmış... Bir benzerlik olmasın diye belgesel görüntülerden vazgeçtim. Resme yoğunlaştım. Tabloyu tam göstermek istemedim, çünkü bu hali parçalanmayı daha iyi ifade ediyordu, bütünüyle gösterseydim, belki zede lenecekti sırları. O nedenle ayrıntılara ayırdım, parçaladım daha doğrusu...

Parçalarken seçimi nasıl yaptınız?

Yoğunlaştığım zaman bir konu üzerinde belli bir ritim yakalamak istiyordum, bunu da dramatik bir yapı içinde gerçekleştirmek istiyordum. Bir ara filmin ortasında yoğunlaşıyor kurgu, sonra daha uzun ve kaydırmalı planlara geçiliyor, tempo giderek ağırlaşıyor ve sonra bir çiçeğe odaklanıyor, o da yeniden bir yaşama dönme, savaşırsız bir dünya özlemi... Bir de o çiçeği renklendirdim, daha bir umut geçirmek için seyirciye.

